

Lucyna Rotter

Co można opowiedzieć ubiorem?
LEKSYKON STROJÓW ZAKONNYCH

AVALON

Co można opowiedzieć ubiorem?

LEKSYKON STROJÓW ZAKONNYCH

Lucyna Rotter

Co można opowiedzieć ubiorem?

TOM 2

LEKSYKON STROJÓW ZAKONNYCH

Recenzje

prof. dr hab. Józef Marecki

prof. dr hab. Anna Pobóg-Lenartowicz

dr hab. Ewa Letkiewicz, prof. UMCS

Redakcja i korekty

Elżbieta Białoń

Opracowanie typograficzne i skład

Mariusz Mrozowicz

Fotografia na okładce

Dariusz Pawelec

Projekt okładki i stron tytułowych

Mariusz Mrozowicz

© Copyright by Lucyna Rotter wyd. I, Kraków 2021

ISBN 978-83-7730-560-7

e-ISBN 978-83-7730-576-8

DOI 10.55288/9788377305607

Dofinansowano z programu „Doskonała Nauka” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie

A

Zamówienia przyjmuje:

Wydawnictwo AVALON Sp. z o.o.

ul. Żmujdzka 6B; Kraków

tel. +48 577 000 186

zamowienia@wydawnictwoAVALON.pl

www.wydawnictwoAVALON.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Leksykon	
Wspólnoty żeńskie.....	21
Wspólnoty męskie	325
Słownik.....	419
Bibliografia.....	427

WSTĘP

„Nie habit czyni mnicha”. Trochę chyba jednak czyni...

W szeroko rozumianym krajobrazie kulturowym bardzo istotną rolę pełni odzienie jakiegoś człowieka używał i używa dla okrycia swojej nagości. Pierwszą i zasadniczą funkcją jego jest zabezpieczenie ciała przed warunkami klimatycznymi, ale także przed uczuciem wstydu spowodowanym nagością. Z czasem ubiór zaczął pełnić kolejne funkcje wynikające z przemian kulturowych i pojawiających się potrzeb, np. ochrony ciała w czasie walki lub wykonywania niebezpiecznej dla zdrowia pracy albo sprostania wymogom estetyki narzuconej przez epokę, kulturę i cywilizację. Tak rozumiane odzienie – jako estetyczne okrycie i zabezpieczenie ciała – nazywamy ubiorem. W badaniach nad ubiorem analizie poddawany jest nie tylko aspekt historyczny i przemiany w wyglądzie, ale także problematyka związana z krojem i tworzywem (tkanina, skóra itd.) oraz terminologią, polegająca na badaniach lingwistycznych dotyczących nazw całych ubiorów i ich poszczególnych elementów¹.

Inną rolę jaką pełni odzienie, niemal od najdawniejszych czasów, jest jego funkcja semantyczna. Ubranie wypełnia przestrzeń w pozawerbalnej komunikacji społecznej będąc specyficzną formą przekazu, tak świadomego, jak i podświadomego. W takim ujęciu ubiór można określić mianem stroju. Poprzez „ulubiony” kolor czy styl ubrania człowiek wyraża swoje cechy charakterologiczne oraz preferowane typy zachowań. Przekaz może nastąpić także w sposób świadomy i określony normami obowiązującymi w społeczeństwie. Poprzez strój można wyrazić przynależność do

---

¹ A. Sieradzka, *Kostiumologia polska jako nauka pomocnicza historii*, Warszawa 2013 (tam też obszerna literatura przedmiotu).

grupy społecznej, stan cywilny i majątkowy, wyznanie, pochodzenie (narodowe, etniczne, a nawet określające konkretną miejscowość jako rodzimą), subkulturę, zawód, a nawet tak osobiste informacje jak ilość posiadanych dzieci. Badania kostiumologiczne stroju skupiają się na przekazie ideowym odzienia. Jeśli założymy różnicę pomiędzy ubiorem a strojem, to podkreślić należy, że w przypadku badań nad strojem powinno analizie poddawać się wszelkie szczegóły dopełniające (fryzura, biżuteria, makijaż itd.), gdyż są one uzupełnieniem przekazu symbolicznego samego stroju².

Ostatnią możliwością jest ukazanie odzieży jako kostiumu. O takiej funkcji możemy mówić, gdy poprzez ubiór człowiek zaczyna wchodzić czasowo w określoną rolę, a to, co ma na sobie, służy stworzeniu złudzenia pewnej kreowanej rzeczywistości. W takim pojmowaniu ubrania analizie poddane zostaną, na przykład, kostiumy teatralne lub filmowe, badane zarówno w aspekcie historycznym, jak i artystycznym³.

Strój czy ubiór przynależy człowiekowi i wypełnia zarówno jego sferę *sacrum*, jak i *profanum*. Określa człowieka poprzez przyjęcie pewnych wzorców stroju dla poszczególnych osób, np. sprawujących władzę (szaty królewskie, rycerskie, ale także biskupie lub papieskie), wykonujących określone zawody (np. profesor, lekarz itd.) lub należących do struktur na przykład mundurowych lub subkultur. Podobnie w sferze *sacrum*, zwyczaj, tradycja lub prawo określały strój dla dziewic poświęconych Bogu, kapłanów, proroków, mnichów lub zakonników. Szata zatem umiejscawia noszącego ją człowieka w przestrzeni społecznej poprzez wysyłanie identyfikującego komunikatu odczytywanego według określonego kodu⁴.

Przedmiotem niniejszego dwutomowego opracowania jest postawienie pytania o znaczenie stroju i jego funkcji oraz przekazu. Jako materiał badawczy wzięto pod

² Z. Żygulski, *Strój jako forma symboliczna*, [w:] *Ubiory w Polsce. Materiały III Sesji Klubu Kostiumologii i Tkaniny Artystycznej przy Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Warszawa 1994, s. 7–18; tenże, *Somatyczne i semiotyczne uwarunkowania mody i ubiorów*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 22: 1974, nr 1, s. 108–112; T. Fischer-Mirkin, *Mowa stroju*, Warszawa 1999; D. Tarczyński, *Zrozumieć człowieka z wyglądu*, Białystok 1997; K. Turska, *Ubiór jako znak*, „Lud”, nr 70: 1986, s. 67–84.

³ B. Król-Kaczorowska, *Teatr dawnej Polski. Budynki. Dekoracje. Kostiumy*, Warszawa 1971; Krystyna Zachwatowicz, *dekoracje i kostiumy*, Katalog wystawy Muzeum Starego Teatru, Kraków 1988; Z. Strzelecki, *Polska plastyka teatralna*, Warszawa 1963.

⁴ Z. Żygulski, *Strój jako forma symboliczna...*, [w:] *Ubiory w Polsce...* s. 7–9; K. Turska, *Ubiór jako znak*, „Lud”, nr 70: 1986, s. 67–84.

uwagę strój zakonny i jego znaczenie semantyczne oraz odbiór ideowy. Podstawowym postawionym do rozpatrzenia stało się pytanie: jak dalece codzienny skądinąd ubiór osób zakonnych pełni funkcję stroju będącego znakiem. Jaki przekaz posiada dla samych osób zakonnych, ale też jak odbierany jest znaczeniowo przez osoby świeckie, którym określona duchowość zakonna jest znana, ale także przez tych, którzy z życiem zakonnym, a nawet Kościołem, nie mają wiele wspólnego.

Semantyka stroju, zwłaszcza zakonnego, nie znalazła dotąd wśród badaczy zbyt szerokiego kręgu zainteresowań. Problematyka związana z tym zagadnieniem wydaje się jednak dość istotna w perspektywie badań nad szeroko rozumianym krajobrazem kulturowym. W kulturze europejskiej niezaprzecalnie istotne miejsce zajmuje religia chrześcijańska, zatem osoby, które szczególnie związane są z Kościołem (Kościółami chrześcijańskimi) – co stanowi naturalną kontynuację – odgrywały i odgrywają dość szczególną rolę w kształtowaniu tej kultury. Osoby ubrane w habity odcisnęły istotne znamię także na kulturze i historii polskiej. Od pierwszych wieków przyjęcia chrześcijaństwa osoby zakonne pojawiają się na kartach dziejów Polski, wpisując się w przeobrażenia i kształtowanie kulturowe, artystyczne czy polityczne. Wymienić tu można choćby św. Wojciecha – benedyktyna, Piotra Skargę – jezuitę, o. Augustyna Kordeckiego – paulina, o. Rafała Kalinowskiego – karmelitę bosego, Brata Alberta lub kapelanów z czasów powstań narodowych i działań wojennych (I i II wojny światowej): karmelitę o. Marka Jandołowicza – kapelana Konfederacji Barskiej, kapucynów: o. Maksa Tarejwę – kapelana powstania styczniowego straconego przez Moskali lub o. Kosmę Lenczowskiego – kapelana Legionów Piłsudskiego. W okresie powojennym dał poznać się benedyktyn, a później kameduła o. Piotr Rostworowski. Także w najnowszej historii Polski osoba w habicie była postrzegana jak swoisty znak nadziei na odzyskanie wolności, niepodległość, ostoję wartości chrześcijańskich. Współcześnie często w habicie występuje także benedyktyn – o. Leon Knabit lub dominikanin – o. Jan Góra. Na kształtowanie się przemian kulturowych wpływ miały także całe wspólnoty zakonne, np. benedyktyni, cystersi, franciszkanie, kapucyni, bernardyni i reformaci, dominikanie, jezuiti, pijarzy itd. A także szereg wspólnot żeńskich, np. klaryski, szarytki lub służebniczki.

Nie należy się dziwić, że osoby odziane w habity (jako pozytywne lub negatywne postaci) pojawiają się także w literaturze i poezji, na kartach powieści, w epopiejach narodowych. Wymienić tu jako przykład można ks. Robaka z *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza lub całą *Monachomachię* Ignacego Krasickiego. Wspomnieć można utwór

Brat Wielkiego Boga – pióra Karola Wojtyły lub *Mnicha. Powieść wschodnią* Juliusza Słowackiego. Osoby zakonne pojawiają się także w dziełach o charakterze naukowym lub popularno-naukowym, np. *Opis obyczajów* Jędrzeja Kitowicza, w którym autor pokazał nie tyle konkretnych zakonników, co scharakteryzował całe wspólnoty zakonne, lub *Dzieje Królestwa Polskiego krótko lat porządkiem opisane* Fryderyka Augusta Schmidta. W tym ostatnim dziele autor wymienia chronologicznie 379 postaci znaczących dla historii Polski. W tej liczbie 163 to osoby zakonne, co stanowi 43 procent.

Wybitnych zakonników widzimy także w dziełach sztuki, zwłaszcza tych obrazach i rzeźbach, które odegrały istotne znaczenie dla pielęgnowania wartości narodowych i patriotycznych. Wymienić tu można choćby płótna Jana Matejki – *Kazanie Piotra Skargi, Polonia*; Franciszka Loefflera – *Powrót z Sybiru*, Artura Grottgera – cykl *Lituania*, cykl *Warszawa* i wiele innych.

Współcześnie habit jest nadal znakiem, choć przyjmuje czasem skrajnie różne znaczenie i odbiór społeczny – od postrzegania go jako swoiste zamanifestowanie decyzji życiowej poświęcenia się Bogu, ostoi wartości chrześcijańskich i kultury europejskiej, aż do wzbudzania agresji u osób niechętnych wierze i posiadających odmienne poglądy od prezentowanych przez osoby zakonne. Właściwy odbiór znaczeniowy i poruszanie się w warstwie symbolicznej habitu jest współcześnie o tyle utrudnione, że do olbrzymiej różnorodności strojów zakonnych praktykowanych w kościele zachodnim doszły szybko następujące przemiany formy, co tym bardziej utrudnia właściwy przekaz społeczny habitu jako znaku.

Biorąc pod uwagę tak szerokie *spectrum* odniesień, zasadnym wydaje się podjęcie badań nad semantyką stroju zakonnego. Właściwe zrozumienie znaczenia symbolicznego tego ubioru może się bowiem okazać pomocne nie tylko dla dalszych projektów badawczych z zakresu kostiumologii kościelnej i świeckiej, ale także z zakresu historii, historii sztuki, socjologii, kulturoznawstwa, antropologii kultury, duchowości oraz historii Kościoła.

Dla określenia właściwego pola badawczego należy w tym miejscu zdefiniować istotę i rodzaje wspólnot zakonnych, a tym samym „przestrzeni dla występowania stroju zakonnego”. Strój zakonnny zwykle praktykowany jest, a na pewno był, w zakonach. Zakony to wspólnoty, w których co najmniej część członków składała śluby uroczyste. Zwykle ich funkcjonowanie oparte jest o jedną z reguł zakonnych – zależnie od niej mogą to być zakony monastyczne, mendykanckie lub kanonickie,

o charakterze kontemplacyjnym lub czynnym. W zgromadzeniach zakonnych (najczęściej są to wspólnoty habitowe) członkowie składali publiczne śluby zwykłe. Ten rodzaj życia zakonnego wywodzi się od wspólnot tercjarskich i znany był od wieków średnich. Największy rozwój tej formy życia zakonnego przypadł na XVIII i XIX wiek, jednak dopiero na początku wieku XX członkowie tych wspólnot zostali uznani przez Stolicę Apostolską za pełnoprawne osoby konsekrowane na równi z zakonnikami. Do ukazania pełnego wachlarza instytucji i wspólnot, w których praktykowany jest zwyczaj noszenia stroju zakonnego, brakuje jeszcze wspomnienia o różnych instytucjach i stowarzyszeniach życia konsekrowanego i apostolskiego. W tych wspólnotach możliwe jest noszenie habitów, jednak mogą to być także stroje zakonne niebędące habitami w ścisłym tego słowa znaczeniu, a jedynie nawiązujące do nich ideowo⁵.

Jak wspomniano wyżej, podstawowe zagadnienie postawione w opracowaniu to pytanie: jakie znaczenie posiada strój zakonny. W tym celu poddano ten rodzaj ubioru analizie w aspekcie prawodawczym i historycznym, jednak główny punkt ciężkości położony został na warstwę znaczeniową. Ukazano zatem habit jako znak osiągnięcia kolejnych etapów formacji zakonnej, jako znak sprawowanej funkcji i przynależności do odpowiednich struktur we wspólnotach zakonnych lub jako element ceremoniałów i rytuałów. Poddana analizie została także semantyka stroju zakonnego i jego odbiór zarówno przez same osoby zakonne, jak i przez szeroko rozumiane społeczeństwo, którego część stanowią przecież też sami zakonnicy.

W niniejszym opracowaniu pod uwagę zostały wzięte wyłącznie te wspólnoty zakonne, które posiadają (w niektórych przypadkach te, które posiadały) klasztory lub domy zakonne na terenie ziem polskich. Zasadniczo jako teren badawczy przyjęto Polskę we współczesnych jej granicach. Jednak z uwagi na to, że w klasztorach polskich przechowywane są często zabytki przywiezione ze zlikwidowanych klasztorów zza naszych wschodnich granic⁶, stąd konieczne okazały się odniesienia do ziem historycznych Polski (chodzi zwłaszcza o klasztory leżące na terenie obecnej Ukrainy, Białorusi oraz Litwy). Na przykład po II wojnie światowej w Krzeszowie znalazły się benedyktyнки lwowskie; paramenty i szaty liturgiczne sakramentek

⁵ M. Daniluk, *Encyklopedia instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego*, Lublin 2000, s. 155–158, 393, 395 (tam szersza literatura).

⁶ W momencie zmiany granic, a następnie polityki władz sowieckich, większość klasztorów została zlikwidowana. Zakonnicy i siostry zakonne przenosząc się do klasztorów na terenie Polski, zabierali w miarę możliwości z rodzimych domów zakonnych najcenniejsze zabytki: archiwalia, paramenty, insygnia władzy, obrazy, rzeźby, biblioteki itd.

lwowskich są obecnie w klasztorze w Kłodzku; podobnie jest w przypadku franciszkanów konwentualnych, kapucynów, bernardynów, dominikanów, jezuitów, misjonarzy, zmartwychwstańców, felicjanek, serafitek, nazaretanek itd.

W niniejszym opracowaniu szczególny akcent metodyczny położony został na wyciągnięcie wniosków i uogólnione efekty badań. Szczegółowej analizie historycznej każdej wspólnoty z osobna poświęcony został leksykon strojów zakonnych, który powstał niejako na marginesie prowadzonych badań. Leksykon habitów, wydany jako osobna publikacja, jest swoistym *continuum* i uzupełnieniem treści przedstawionych w niniejszym opracowaniu, które ma bardziej inklinacje w kierunku syntezy zagadnienia.

Z uwagi na bardzo szeroki materiał źródłowy konieczne stało się dokonanie pewnego wyboru. Skupiono się na formach stroju zakonnego głównie z ostatnich trzechsetleci, jako że wówczas miały miejsce największe przemiany stylowe habitów. Ze względu na duży ładunek tradycjonalizmu w samej idei stroju zakonnego niemożliwe było jednak całkowite wyeliminowanie odniesień do wcześniejszych epok. Konieczne także wydało się wyprowadzenie (np. prawodawcze lub pochodzeniowe) habitu i jego poszczególnych elementów, sięgające nawet do pierwszych wieków chrześcijaństwa i czasów antycznych oraz biblijnych. Takie odniesienia dały możliwość ukazania źródła dla późniejszych przemian i sfery znaczeniowej stroju zakonnego i jego poszczególnych elementów.

Badania kostiumologiczne odnoszące się do ubiorów i strojów, zwłaszcza świeckich, pojawiły się bardzo wcześnie. Pierwsza praca dotycząca historii ubioru datuje się na koniec XVI wieku. Autorem wydanego w Wenecji opracowania był Cesare Vecellio⁷. Duże nasilenie prowadzonych badań można zaobserwować w ośrodkach niemieckich i francuskich w XIX wieku. Dopiero na tej fali zainteresowań pojawiają się także pierwsze badania prowadzone na ziemiach polskich. Najstarsze opracowania dotyczące tej problematyki to prace Łukasza Gołębowskiego, Walerego Eljasza-Radzikowskiego oraz Jana Matejki⁸. Ta ostatnia powstała jako opracowanie mające na celu posłużenie zwłaszcza artystom podejmującym w swych dziełach

⁷ C. Vecellio, *Degli abiti antichi e moderni di diverse partii del mondo*, Wenecja 1590.

⁸ Ł. Gołębiowski, *Ubiory w Polsce od najdawniejszych czasów do chwili obecnej*, Warszawa 1830, reprint Warszawa 1983; J. Matejko, *Ubiory w Polsce 1200–1795*, Kraków 1860; W. Eljasz-Radzikowski, *Ubiory w Polsce i u sąsiadów*, t. 1–2, Kraków 1879–1905.

tematykę historyczną. Z początku wieku XX wspomnieć można o publikacjach Juliana Horoszkiewicza oraz Władysława Łozińskiego⁹.

Po odzyskaniu niepodległości zagadnienia naukowe związane z kostiumologią nie należały do zbyt często podejmowanych. Jednak to właśnie wówczas prace Marii Gutkowskiej-Rychlewskiej i prowadzone przez nią badania stały się podwalinami dla późniejszych badaczy kostiumologii. Jedną z pierwszych jej prac było opracowanie *Historia ubiorów. Atlas*, wydany w 1932 roku, gdzie obok tekstu pojawił się szereg przerysów i grafik ilustrujących zagadnienie. Prawdziwą perłą stała się jednak dopiero obszerna praca z lat sześćdziesiątych – *Historia ubiorów*. Do dzisiaj opracowanie to uważane jest za jedno z najważniejszych dla badań kostiumologicznych prowadzonych w Polsce¹⁰.

Pośród badaczy polskich zajmujących się, między innymi, zagadnieniami kostiumologicznymi lub skupiających się wyłącznie na nich warto wymienić Ewę Szyller, Zdzisława Żygulskiego, Annę Sieradzką, Irenę Turnau, Krystynę Turską, Beatę Biedrońską-Słotową lub Annę Drązkowską. Opracowania wymienionych badaczy obejmują zagadnienia z zakresu historii i przemian ubioru świeckiego. Dotykają także zagadnień źródłoznawczych, ikonografii oraz terminologii. Semantyka stroju jest w podejmowanych przez nich opracowaniach ukazywana sporadycznie lub marginalnie¹¹.

Zupełnie inaczej wygląda sytuacja w przypadku kostiumologii kościelnej. Zwykle zagadnienia dotyczące ubiorów i strojów osób duchownych i konsekrowanych pojawiają się gdzieś na marginesie rozważań z zakresu historii, liturgiki lub prawa. W cenionej książce ukazującej istotę kostiumologii jako dziedziny nauk pomocniczych historii Anna Sieradzka na około 450 prac przytoczonych w bibliografii nie

⁹ J. Horoszkiewicz, *Strój narodowy w Polsce. Pamiętnik o stroju narodowym w Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 1900; Z. Łoziński, *Życie polskie w dawnych wiekach*, Lwów 1907.

¹⁰ M. Gutkowska, *Historia ubiorów. Atlas*, Lwów–Warszawa 1932; też, *Historia ubiorów*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.

¹¹ E. Szyller, *Historia ubiorów*, Warszawa 1960; też, *Historyczny rozwój form odzieży*, Warszawa 1970, Z. Żygulski (jun.), *Kostiumologia*, Kraków 1972; A. Sieradzka, *Tysiąc lat ubiorów w Polsce*, Warszawa 2003; też, *Zony modne: historia mody kobiecej od starożytności do współczesności*, Warszawa 1993; I. Turnau, *Słownik ubiorów: tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999; też, *Historia europejskiego włókiennictwa odzieżowego od XIII do XVIII w.*, Wrocław 1987; Turska K., *Ubiór dworski w Polsce w dobie pierwszych Jagiellonów*, Wrocław 1987; B. Biedrońska-Słotowa, *Polski ubiór narodowy zwany kontuszowym*, Kraków 2005; A. Drązkowska, *Historia obuwia na ziemiach polskich od IX do końca XVIII wieku*, Toruń 2011; też, *Ozdoby i nakrycia głowy na ziemiach polskich od X do końca XVIII wieku*, Toruń 2012.

podała ani jednego opracowania dotyczącego strojów kościelnych, liturgicznych czy habitów. Oczywiście we wstępie wyraźnie zaznaczyła, że opracowanie dotyczy kostiumologii świeckiej, jednak takie ujęcie dobrze pokazuje tendencje panujące w nauce¹².

W obrębie opracowań z zakresu kostiumologii kościelnej na czoło wysuwają się prace dotyczące stroju liturgicznego i ceremonialnego osób duchownych. Zwykle badania w tej mierze prowadzone były (i często nadal są) przez liturgistów. Większość znaczących publikacji na ten temat w języku polskim ukazała się w pierwszej połowie XX wieku. Wymienić w tym miejscu należy opracowania Antoniego Nowowiejskiego, Tadeusza Albina Kruszyńskiego, Longina Żarnowskiego oraz nieco późniejsze – Chwalisława Zielińskiego. W wielu innych opracowaniach z zakresu liturgiki odnaleźć można natomiast marginalne informacje na temat ubioru, sprowadzone do kilku zdań lub akapitu¹³.

W ostatnich latach problematyka szat liturgicznych nadal nie zyskała sobie powszechnego zainteresowania w kręgach naukowych zarówno liturgistów, jak i historyków oraz historyków sztuki. W odniesieniach do stroju liturgicznego i ceremonialnego koniecznym zatem wydaje się sięganie do opracowań w obcych językach (głównie w języku włoskim i niemieckim oraz francuskim). Poruszane w nich problemy nie tylko dają możliwość szerszego spojrzenia na problematykę kościelnej kostiumologii na ziemiach polskich, ale także dotyczą niekiedy zagadnień związanych wyłącznie z ziemiami polskimi. Wspomnieć należy dla przykładu – od najstarszych – opracowania Xavier’a Barbier’a de Montault, Joseph’a Brauna, Joseph’a Michaela dello Jacono oraz ostatnio wydawane prace Sary Paci Piccolo¹⁴.

W obrębie kostiumologii kościelnej wyżej wymienieni autorzy zajmowali się, jak zaznaczono, strojami liturgicznymi i ceremonialnymi. Znacznie mniej badaczy

¹² A. Sieradzka, *Kostiumologia polska jako nauka pomocnicza historii*, Warszawa 2013.

¹³ A. Nowowiejski, *Wykład liturgii kościoła katolickiego*, t. 2, cz. 1: *O środkach rozwinięcia kultu*, Warszawa 1902; L. Żarnowiecki, *Barwy liturgiczne w kościele rzymsko katolickim pod względem historycznym liturgicznym symbolicznym i estetycznym*, Petersburg 1902; T. Kruszyński, *Ornat i dalmatyka*, Kraków 1927; C. Zieliński, *Sztuka sakralna. Co należy wiedzieć o budowie, urządzeniu, wyposażeniu ozdobie i konserwacji domu Bożego*, Poznań–Warszawa–Lublin 1959.

¹⁴ X. Barbier de Montault, *Le costume et les usages ecclésiastiques selon la tradition romaine*, t. 2, Paris 1902; J. Braun, *Die liturgische Gewandung im Occident und Orient*, Freiburg 1907; tenże, *Die liturgischen Paramente in Gegenwart und Vergangenheit, Ein Handbuch der Paramentik*, Freiburg im Breisgau 1924; J.M. Jacono dello, *De habitu ecclesiastico. Dissertatio historico-critica*, Roma 1953; S. Paci Piccolo, *Storia delle vesti liturgiche, Forma, immagine e funzione*, Ed. Ancora, Milano 2008.

pochyliło się nad zagadnieniami dotyczącymi stroju zakonnego. Podejmowane opracowania habitów ujmowane były najczęściej w formie leksykonów. Do bardziej znaczących należą prace: osiemnastowieczne opracowanie Philippo Bonanni oraz Pierre'a Helyot, Maximiliena Bullot i Jeana Baptiste'a Coignard, bądź też dziewiętnastowieczne J.K. Wietza, P. Bohmana. Autorzy poświęcili go zasadniczo historii wspólnot zakonnych, ale na ręcznie kolorowanych lub drzeworytniczych wklejkach zaprezentowano stroje niemal wszystkich wspólnot zakonnych męskich, żeńskich oraz rycerskich. W przypadku tego ostatniego opracowania w wielu miejscach na końcu opisu wspólnoty podany zostawał wygląd stroju zakonnego lub nawet ceremoniał związany z obłóczynami. Polskie tłumaczenie ukazało się w latach 1845–1846, a więc bardzo szybko, bo ponad dwadzieścia lat po pierwszym wydaniu opublikowany w Pradze. W wyżej wymienionych i wielu innych opracowaniach ukazane zatem są (często także w rycinach) habit, choć całe prace mają bardziej charakter leksykonów zakonów, a nie strojów zakonnych. Taki sposób przedstawiania stroju zakonnego praktykowany jest do dzisiaj. Na przykład w *Leksykonie zakonów w Polsce* autor opracowania Bogusław Łodziński omawia historię, duchowość i działalność poszczególnych wspólnot oraz zamieszcza zdjęcie zakonnicy lub zakonnika z bardzo krótkim jego opisem. Wspomnieć można także opracowania obcojęzyczne podnoszące problematykę stroju zakonnego w ujęciu socjologiczno-psychologicznym oraz semantycznym¹⁵.

Do tej pory właściwie nie ukazała się żadna praca w pełni ukazująca problematykę związaną ze znaczeniem lub historycznymi przemianami strojów zakonnych. Jedyne pełniejsze, choć o charakterze popularnonaukowym omówienie autorstwa Andrzeja Derdziuka ukazało się w 2003 roku. W swojej pracy nakreślił zarys znaczeniowy stroju zakonnego skupiając się głównie na habitie franciszkańskim, choć poruszył też marginalnie przemiany w habitach benedyktyńskich, kanonickich i jezuickich. W rozwoju badań w Polsce nad strojami zakonnymi istotne miejsce zajmują opracowania szczegółowe dotyczące na przykład insygniów, poszczegół-

¹⁵ Ph. Bonanni, *Ordinum Religiosorum in Ecclesia Militanti Catalogus, eorumque Indumenta in Iconibus expressa, auctus, nec non moderatus posteriori hac editione anni 1707...*, Rzym 1741; P. Helyot, M. Bullot, J.-B. Coignard, *Histoire des ordres monastiques, religieux et militaires et des congregations seculieres de l'un et de l'autre sexe*, t. 1–8, Paris 1714–1719; J.K. Wietz, P. Bohman, *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw*, t. 1–3, *Zakony żeńskie*, Warszawa 1845–1846; L. Rotter, *Leksykon habitów zakonnych. Historia i terażniejszość*, praca złożona do druku; M.L. Rosencranz, *Clothing Concepts. A Social-Psychological Approach*, New York 1972; J. Siegwart, *Origine et symbolisme de l'habit des Dominicains*, „Vie dominicaine”, t. 21: 1962, s. 83–128.

nych elementów stroju, wybranej wspólnoty lub przedstawiające charakter stroju zakonnego na określonym terenie i w określonym czasie. Niektóre z opracowań ukazując panoramę życia zakonnego pośrednio odnoszą się do zagadnień kostiumologii zakonnej. Wspomnieć tu należy między innymi prace Józefa Mareckiego, Michała Gronowskiego lub Małgorzaty Borkowskiej¹⁶.

W podjętym opracowaniu jako obszar badawczy przyjęto ziemie polskie oraz możliwie wszystkie wspólnoty zakonne działające na tym terenie. Ze względu zatem na bardzo szeroki zakres istotny stał się wybór metod badawczych pozwalający na pełną analizę i następnie syntezę zagadnień w odniesieniu do wspólnot zakonnych pracujących na badanym obszarze¹⁷. Pierwszym etapem prac stało się rozesłanie do wszystkich wspólnot ankiety, w której zadane zostały pytania dotyczące historycznych i obecnie używanych strojów zakonnych, zwyczajów i ceremoniałów z nimi związanych (np. z obłóczynami i ślubami zakonnymi) oraz różnic wynikających na przykład z odmiennych uchwał dotyczących habitu w poszczególnych prowincjach lub w czasie przebywania na misjach. Uzyskane informacje stały się bazą wyjściową do dalszych prac.

Wstępnie zebrane informacje rozpoczęły dalsze, szczegółowe badania, przeprowadzane kwerendy archiwalne i analizę źródeł. W ramach prowadzonych prac przebadano wszystkie (generalne, prowincjalne i ważniejszych domów zakonnych)

¹⁶ A. Derdziuk, *Szata świadectwa*, Kraków 2003; T.M. Gronowski, *Insignia władzy opackiej i ich symbolika*, [w:] *Imago narrat. Obraz jako komunikat w społeczeństwach europejskich*, red. S. Rosik i P. Wiszewski, Wrocław 2002, s. 349–357; K. Bogacka, *Insignia biskupie w Polsce. Pierścień, pektorał, infuła XI–XVIII w.*, Warszawa 2008; M. Zawada, *Tren królewskiej szaty. Teologiczny aspekt szkaplerza karmelitańskiego*, Kraków 2000; L. Rotter, *Przemiany stylowe i symbolika habitu na przykładzie Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Świętego Wincentego a Paulo*, [w:] *Habent omnia tempora sua – proce ofiarowane ks. prof. dr hab. Januszowi Wyciśle*, red. Z. Gogola, Kraków 2013, s. 431–444; też, *Przemiany w formie habitów i nakryć głowy na przykładzie wybranych wspólnot żyjących według reguły św. Klary*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Barwy i kształty*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012, s. 87–100; A. Mączka, *Historia habitu franciszkańskiego*, „W nurcie franciszkański”, nr 16: 2007, s. 165–181; A.R. Mączyński, *Geneza habitu mariańskiego, krótkie studium historyczne*, Rzym–Stockbridge 2009; P. Gach, *Habity zakonne w średniowieczu. Zarys problematyki*, [w:] *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. A. Pobóg-Lenartowicz, M. Derwich, Opole 1995, s. 491–516; J. Zieliński, *Habit średniowiecznych karmelitów*, <http://www.karmel.pl/historia/baza.php?id=17> [odczyt 8 VIII 2014]; M. Grychowski, J. Marecki, *Zakony w Polsce*, Warszawa 2009; M. Grychowski, J. Marecki, *Zakony. Tajemnice mnichów i klasztorów*, Warszawa 2009; W. Kolak, J. Marecki, *Leksykon godeł zakonnych*, Łódź 1994; J. Marecki, *Codzienne oraz liturgiczne ubiory osób duchownych i zakonnych w polskiej heraldyce miejskiej*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 107–140; J. Marecki, *Zakony w Polsce*, Kraków 2000; M. Borkowska, *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1996.

¹⁷ J. Orosz, *Z zagadnień metody badań nad ubiorem historycznym*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, t. 14: 1959, s. 113–116.

archiwa wspólnot posiadających klasztory i domy zakonne w Polsce. Badaniom zasobu archiwalnego poddano łącznie 140 wspólnot żeńskich oraz 64 wspólnoty męskie. Nie we wszystkich wspólnotach były zachowane archiwalia, w których znaleźć można byłoby informacje na temat strojów zakonnych. Te zachowane zwykle stanowiły podstawę prawodawczą dla noszonego stroju zakonnego lub jego reformy (np. zwyczajniki, okólniki, korespondencja). Rzadko zdarzały się opisy lub wspomnienia kronikalne opisujące ubiór zakanny. Niekiedy jedynymi źródłami tłumaczącymi formę lub kolorystykę habitu były źródła drukowane (np. Reguły i Konstytucje). W archiwach i bibliotekach zakonnych można było odnaleźć także (głównie z przełomu XIX i XX wieku), opracowania o charakterze historycznym bądź biograficznym. W rezultacie prowadzonych badań materiał źródłowy rozrósł się do olbrzymich rozmiarów, co dało konieczność dokonania pewnych wyborów. W opracowaniu (i bibliografii) pominięto zatem te archiwalia (zwłaszcza drukowane konstytucje), w których strój zakanny był jedynie wspomniany tak zwanym jednym zdaniem. Pominięto też w bibliografii te archiwalia ze wspólnot męskich, w których jest jedynie powtarzające się lapidarne zdanie, że członkowie wspólnoty mają nosić ubiór księży diecezjalnych terenu, na którym pracują. Zabiegi te pozwoliły uniknąć nadmiernemu rozbudowaniu bibliografii powtarzającymi się informacjami. W tym miejscu wypada podkreślić ogromną życzliwość i zaangażowanie zakonnych siostr i braci archiwistów, przełożonych i historyków wspólnot zakonnych. Dzięki ich życzliwości światło dzienne ujrzało szereg dokumentów i archiwaliów dających wiele informacji dla podjętego tematu.

Oprócz źródeł rękopiśmiennych i drukowanych, istotnym materiałem badawczym były także materiały ikonograficzne, na które składały się zarówno zachowane w archiwach fotografie, ryciny, grafiki, jak i portrety, obrazy, rzeźby itp. z wyobrażeniami osób zakonnych w historycznych wersjach habitów. Z uwagi jednak na to, że niniejsze opracowanie nie ma charakteru badań z zakresu historii sztuki, materiał ten potraktowany został jako pomocniczy.

Dopełnieniem dla ukazania semantyki stroju zakonnego było przeprowadzenie badań ankietowych wśród różnych grup społecznych. W ankiecie zadano pytania dotyczące rozpoznawalności wspólnoty po kroju i kolorze habitu, ale także pytania odnoszące się do postrzegania stroju zakonnego jako swoistego znaku w ujęciu społecznym, kulturowym czy socjologicznym. Dało to odmienne spojrzenie na problematykę związaną z omawianym zagadnieniem, efekt przeprowadzonych

ankiet stał się bowiem przeciwwagą dla ankiet przeprowadzonych we wspólnotach zakonnych. Oczywiście ankietowani niekoniecznie stawali w opozycji do celowości noszenia habitów, jednak często zupełnie inaczej niż osoby konsekrowane się do niego odnosili.

Podstawą dla pierwszego tomu oddawanej do rąk czytelników dwutomowej publikacji jest wydana w 2015 roku praca *Ubiór czy kostium. Znaczenie i funkcja strojów zakonnych*. Niniejsze opracowanie stanowi pełniejszą, rozbudowaną i poprawioną wersję. W pierwszym tomie przybliżona została symbolika stroju zakonnego oraz jego poszczególnych elementów, przemiany historyczne oraz kulturowe i prawodawstwo zakonne odnoszące się do ubioru. Oprócz omówienia symbolicznego i historycznego aspektu strojów zakonnych, ważnym i nowatorskim uzupełnieniem jest leksykon ubiorów zakonnych, w którym omówione zostały zarówno historyczne, jak i współczesne wersje habitów i strojów zakonnych, wspólnot pracujących na ziemiach polskich. Ciekawym dopełnieniem i swoistym artystycznym uzupełnieniem słowa są zamieszczone w publikacji fotografie pokazujące całą paletę ubiorów zakonnych. We współczesnym krajobrazie kulturowym Europy i świata stroje zakonne w kościele katolickim odchodzą często do lamusa, znikają z przestrzeni społecznej. Coraz rzadziej na ulicach widać osoby zakonne ubrane w habitę. Tym ciekawsze wydają się być zamieszczone w książce portrety zakonników i zakonnice w strojach zakonnych. Czasem w dopełnieniu wnętrza klasztornych, czasem w anturażu przyrody... Zawsze jednak jest to przez obiektyw „podglądana” duchowość... Na tle współczesnych przemian kulturowych wydają się być zakłętymi na kliszy fotograficznej śladem historii, która jeszcze nadal jest rzeczywistością...

Osobną częścią publikacji (drugi tom) jest leksykon habitów i strojów zakonnych wspólnot pracujących na ziemiach polskich. Leksykon został podzielony na dwie części: wspólnoty żeńskie i wspólnoty męskie. Opis każdej z nich rozpoczyna bardzo krótkie przybliżenie historii i charyzmatu. Punkt ciężkości położony jest na omówienie przemian w stroju zakonnym. Opisany zostaje zatem na początek historyczny krój ubioru każdej ze wspólnot, potem także wersja współczesna stroju zakonnego. Pokazane są też różnice w ubiorze zakonnym, w zależności od stopnia formacji lub sprawowanej funkcji oraz elementy dodatkowe – używane na przykład w trakcie ślubów zakonnych. Leksykon kończy słownik ubiorów zakonnych. W większości przypadków opis habitów historycznych uzupełniają archiwalne zdjęcia.

W trakcie prowadzonych badań nie udało się uniknąć pewnych problemów i trudności. Jednym z większych było usystematyzowanie terminologiczne poszczególnych elementów strojów zakonnych, zwłaszcza tych noszonych przez siostry. Te same elementy ubioru w lokalnych tradycjach nazywane są bowiem na kilka lub nawet kilkanaście różnych sposobów. Zapewne związane jest to z pochodzeniem wspólnoty zakonnej i przyjęciem się (czasem spolszczeniem) nazw funkcjonujących na rodzimych dla wspólnoty terenach. Zatem pojawiają się obok nazw rodzimych określenia pochodzące z języka niemieckiego, włoskiego lub francuskiego, na przykład zawicie okrywające pod welonem głowę nazywano podwiką, zawiciem, kapikiem, gempką, szłałerem lub toką. Zwykle w poszczególnych wspólnotach element ten nie różnił się niczym z wyjątkiem nazwy¹⁸. Dla ujednoczenia zapisu i wprowadzenia określonej logi opisu stroju w leksykonie przyjęto zasadę, że lokalne nazwy elementów stroju podawane są w nawiasach. W opisie używa się natomiast tej, która jest najpopularniejszą.

---

¹⁸ *Moda jako problem lingwistyczny*, red. K. Wojtczuk, Siedlce 2002; A.B. Mrozowska, *Nazwy ubiorów wschodniego pochodzenia w języku polskim*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 34: 1986, nr 3, s. 505–515.

LEKSYKON

CZĘŚĆ 1

STROJE ŻEŃSKICH WSPÓLNOT ZAKONNYCH

ADORATORKI

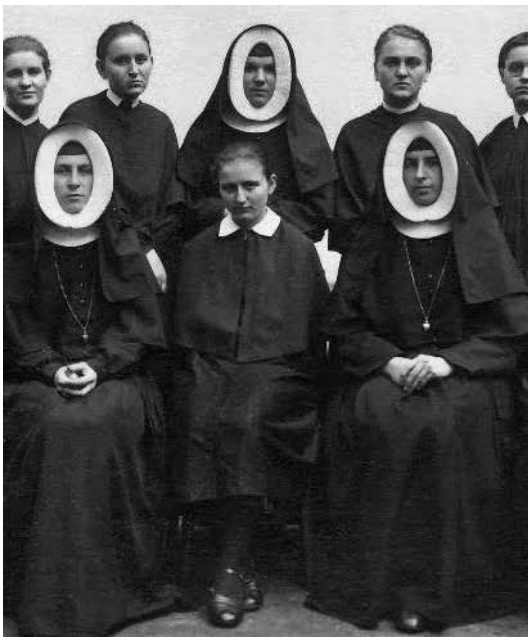

ZGROMADZENIE SIÓSTR ADORATOREK KRWI CHRYSYTA

Sorores Adoratrices Pretiosissimi sanguinis christi (ASC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało założone w Acuto 1834 roku we Włoszech z inicjatywy św. Marii De Mattias (1805–1866). Do Polski siostry przybyły w 1946 roku.

Adoratorki poświęcają się pracy apostołskiej i opiekuńczo-wychowawczej. Szerzą kult Męki Pańskiej i adoracji Chrystusa.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotny strój zakonny adoratek składał się z czarnego dość obszernego habitu, na który nakładało się zapinaną z przodu na szereg guziczków pelerynkę sięgającą do pasa. Pod szyję zakładano niewielki biały barbet. Habit przepasany był czerwoną szarfą zakończona chwościami. Nakryciem głowy był czarny przylegający do głowy czepek. Na niego zakładano białą ryszkę (kryzę) okalającą całą twarz, a na nią czarny długi welon. Na szyję wieszano metalowy wisiołek w kształcie Serca Jezusa na czarnej tasiemce.

W latach sześćdziesiątych uległo zmianie nakrycie głowy. Stanowiło go: podwika i binda (bindka) a na niej upięty długi czarny welon. Wykończeniem przy szyi był sztywny biały barbet (pektoralik) ze stójką.

W latach siedemdziesiątych nastąpiły kolejne zmiany. Z habitu została usunięta pelerynka i barbet (zastąpiony został samą tylko białą stójką), a krój tuniki stał się bardziej dopasowany. Usunięto też przepasanie czerwoną szarfą. Zmieniła się także forma welonu. Zrezygnowano z podwika, nieco skrócony welon upięty została na niewielkim sztywniku z małą białą wypustką. Założony welon nieco odsłaniał włosy nad czołem.

Strój nowicjuszek nie różnił się od stroju profesek, z tym że siostry nosiły białe welony. Nie posiadały też medalika.

Pierwotny strój postulantek składał się z czarnej spódnicy sięgającej poniżej kolan oraz sięgającej bioder pelerynki z białym półokrągłym kołnierzykiem

HABIT WSPÓŁCZESNY

Podstawowym strojem zakonnym adoraterek jest dwuczęściowy strój zakonny (garsonka), składający się z czarnej sięgającej do połowy łydki spódnicy i czarnej bluzki zapinanej z tyłu, wykończonej małym kołnierzykiem stójkowym spiętym z tyłu. Siostry noszą czarne spięte z tyłu welony sięgające do łopatek. Zakładane są w ten sposób, że zsunięte nieco do tyłu, odsłaniają nad czołem włosy. Welon ma niewielką białą usztywniającą wypustkę nad czołem. Dopuszczalna jest popielata wersja habitu wraz z welonem tego koloru. Emblematem adoraterek jest niewielkie

srebrzone serduszko z zaćwieczonym krzyżem (Serce Jezusa) zawieszona na długim złotym łańcuszku. W czasie profesji wieczystej siostry przyjmują obrączkę.

Strojem nowicjuszki jest czarna spódnica, biała bluzka koszulowa i czarny zapinany z przodu sweter lub takiegoż koloru kamizelka. Na szyję zakładają metalowy, emaliowany krzyżyk na srebrnym łańcuszku. Nie noszą żadnego nakrycia głowy.

Postulantki chodzą w cywilnym ubraniu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przed reformą soborową siostry w czasie uroczystości związanych z obłóczniami szły do ołtarza w sukniach ślubnych i welonach.

Obecnie w czasie składania pierwszej profesji siostry zakładają na głowę wianki z białych kwiatów. Białe bukietki przypinają też do habitu. Podobne bukietki przypinane są w czasie profesji wieczystej.

Bukietki – złote lub srebrne – przypinają do habitu siostry obchodzące srebrny lub złoty jubileusz życia zakonnego.

ZGROMADZENIE SIÓSTR ALBERTYNEK POSŁUGUJĄCYCH UBOGIM (ZSAPU)

Congregatio Sororum Albertinarum Pauperibus Inservientium (CSAPI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Krakowie w 1891 roku św. Brat Albert – Adam Chmielowski (1845–1916). Celem wspólnoty jest oddawanie chwały Bogu i uświęcenie sióstr na drodze ślubowanych rad ewangelicznych oraz służba najbardziej i najbardziej potrzebującym bliźnim.

HABIT HISTORYCZNY

Habit albertynek zaprojektowany został przez św. Brata Alberta, który chciał, by ubiór sióstr był możliwie jak najbardziej bliski strojom pierwszych klarysek. Jego

krój i kolor od momentu założenia zgromadzenia nie uległ większym zmianom. Największe przemiany nastąpiły w początkowym etapie istnienia zgromadzenia i dotyczyły głównie nakrycia głowy. Albertynki nosiły rodzaj szarego kapturka podszytego białym płótnem, który zszyty był pod brodą. Był on na tyle niepraktyczny, że w warunkach domowych, do pracy, siostry zakładały zamiast niego – chustkę. Decyzją św. Brata Alberta to nakrycie głowy zastąpione zostało welonem. Pierwszy krój szkaplerzy różnił się natomiast długością. Były krótkie i przewiązane sznurem. Używano szkaplerzy szarych lub granatowych. Pierwotnie też tkanina, z której habity były szyte, była nieco grubsza. Profeski na szyi zawieszały krzyż z pasyjką. Wychodząc poza dom siostry zakładały płaszcz w formie peleryny.

Nowicjuszki nosiły rogowe chusteczki – wykrochmalone białe chustki spięte pod brodą i okalające twarz wokół. Ich ostre zakończenia sterczały na ramionach i na piersi. Po wprowadzeniu welonów dla profesek, białe welony o analogicznym kroju zaczęły nosić także nowicjuszki. Siostry na tym etapie życia zakonnego nie nosiły na szyi krzyża.

Spore zmiany stroju dotyczyły natomiast ubioru postulantek. Pierwotnie chodziły one w dość szerokich granatowych sukienkach przepasanych sznurkiem, a na głowę zakładały białe chusteczki (w domu mogły nosić także czarne). W okresie późniejszym nosiły na głowie rodzaj welonika z półokrągłym sztywnikiem wokół całej twarzy, tego samego koloru co sukienka (lub granatowa bluzka i spódnica).

Welonik spięty był pod szyją i spadał na ramiona tworząc rodzaj pelerynki zakrywającej same ramiona. Jego krój przypominał wschodni apostołnik. Po Soborze Watykańskim II welonik spinano z tyłu głowy. Pod koniec XX wieku powrócono do granatowej sukienki, której rękawy przy dłoniach zostały zakończone mankietami. W pasie sukienka spięta była paskiem z tego samego materiału. Pod szyją miała ciemny kołnierzyk.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie siostry noszą ciemnoszary habit (do kostek) oraz welon tego samego koloru. Uzupełnieniem jest szkaplerz w tym samym kolorze sięgający 15 cm powyżej habitu. Welon upięty jest na czepku (welonik), który nad czołem usztywniony układa się w kształt przypominający bindę (o wysokości 5–7 cm). Zawicie czepka zakrywa też dekolt. Habit przepasany jest paskiem wykonanym z białego sznura (lub ze sznura z naturalnych włókien: len, konopie, trawa morska) z zawiązanymi pięcioma węzłami. Jest to symbol pięciu ran Chrystusa. Na nim zawieszony przy lewym boku różaniec. Profeski wieczyste na piersi noszą na czarnym sznurku krzyżyk z pasyjką.

Strój nowicjuszek różni się od habitu profesek białym welonem oraz brakiem krzyżyka.

Juniorystki noszą krzyżyk ukryty pod szkaplerzem, a biały welon zamieniają na ciemnoszary.

Postulantki noszą sukienkę w takim samym kolorze jak habity, z białym, wywiniętym i spiętym z tyłu kołnierzykiem, prostymi rękawami bez mankietów. Sukienki mają z przodu zakładkę przypominającą nieco szkaplerz. Spięte są paskiem z tego samego materiału co sukienka. Na szyi zawieszają medalik z wyobrażeniem Matki Bożej Częstochowskiej i św. Brata Alberta. Nie osłaniają niczym włosów.

Uwaga: W krajach, gdzie jest to uzasadnione warunkami klimatycznymi, siostry noszą habit lżejszy, z odpowiednio przystosowanym welonem (profeski i nowicjuszki).

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają i nigdy nie używały żadnych dodatkowych insygniów władzy lub elementów stroju wykorzystywanych w czasie profesji, obłóczyn lub jubileuszy.

ANTONIANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ANTONIANEK OD CHRYSTUSA KRÓLA TRZECIEGO ZAKONU REGULARNEGO ŚWIĘTEGO FRANCISZKA Z ASYŻU

*Congregatio Sororum Antoniarum a Christo Rege Tertii Ordinis
Regularis S. Francisci Assisensis (CSAFA)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało założone w Polsce w 1936 roku z inicjatywy o. Anasta-zego Pankiewicza OFM. Jest to zgromadzenie zakonne czynne. Siostry prowadzą

domy samotnej matki oraz poprzez modlitwę w intencji nienarodzonych dzieci starają się przyczynić do ochrony życia ludzkiego od momentu poczęcia.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszymi habitami sióstr były czarne sukienki, zapinane z przodu, sięgające ok. 6 cm ponad ziemię. Habit posiadał z przodu i z tyłu po dwa fałdy pozorujące szkaplerz. Rękawy były proste. Przy dekolcie wszywano biały kołnierzyk z zakrąglonymi rogami. Habit przepasywano białym sznurem (zgodnie ze zwyczajem obowiązującym we wspólnotach franciszkańskich miał trzy węzły). Do sznura przypinano różaniec. Na habit zakładano krótszą o 25 cm czarną pelerynę. Welon czarny (nowicjuszki – biały) sięgał 85 cm długości. Pod welon siostry wkładały podwikę (czepek), zapinaną pod szyją, ale niezakrywającą dekoltu. Na nią sztywną bindkę (opaskę), na której upinano najpierw płócienną krochmaloną sztywno białą bawełnicę, a na niej układano czarny (nowicjuszki biały) welon. Profeski na szyi zawieszały metalowy krzyżyk na czarnym sznurku. W chłodniejsze dni można było założyć czarną pelerynę sięgającą nieco niżej kolan. Na co dzień siostry nosiły treпки wychodząc poza klasztor oraz w chłodniejsze dni mogły zakładać pełne buty. W 1964 roku miała miejsce reforma habitu. Z nakrycia głowy wyeliminowano bawełnicę, a podwikę zastąpiono białym czepkiem zakrywającym jedynie włosy. Biały sznur zastąpiono czarnym i usunięto przypięty doń różaniec.

Nowicjuszki nie miały węzłów na sznurze. Nakryciem głowy był biały welon upięty tak samo jak u profesek.

Postulantki nosiły niewielki welonik z białą wypustką. Do tego czarna sukienka z białym kołnierzykiem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Od 1997 roku używany jest habit czarny, skrojony w ten sposób, że fałdy z przodu i z tyłu pozorują szkaplerz. Od pierwotnego kroju różni się szczegółami – rękawy zostały zwężone do 22 cm, a długość habitu sięga 10 cm ponad ziemię. Wokół szyi habit wykończony jest białym wykładanym kołnierzykiem koszulowym. Habit przepasuje się czarnym sznurem z trzema węzłami (symbol trzech ślubów zakonnych – czystości, ubóstwa i posłuszeństwa). Welon jest czarny, sięgający do pasa, upięty na sztywniku (czepku), który przechodzi w białą wypustkę wywinietą nad czołem (ok. 2,5 cm). Welon spina się z tyłu głowy.

Na szyi profeski zawieszają na sznurku metalowy krzyżyk. Znakiem złożenia wieczystej profesji jest srebrna obrączka. Do habitu można przypiąć broszkę w kształcie stopki dziecka w dziesiątym tygodniu od poczęcia. Jest to znak Duchowej Adopcji dziecka poczętego.

Strojem nowicjuszek jest czarna sukienka sięgająca ok. 20 cm ponad ziemię. Sukienka wykończona jest przy szyi białym kołnierzykiem. Na głowie biały welon bez żadnych usztywnień, odsłaniający nad czołem włosy.

Strojem postulantek jest czarna prosta spódnica i biała bluzka. Do tego można założyć czarną kamizelkę lub sweter.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie składania pierwszych ślubów na welon juniorka zakłada wianek z mirtu. W rękę trzyma zapaloną świecę. Otrzymuje też krzyżyk.

W czasie profesji wieczystej na welon zakładana była korona cierniowa. Zwyczaj ten praktykowany był do 1989 roku. Obecnie koronę zastąpił wianek z mirtu z białymi różyczkami. W czasie profesji siostry otrzymują srebrną obrączkę z wygrawerowaną datą złożenia profesji wieczystej i napisem „Bóg mój i wszystko”.

ZGROMADZENIE SIÓSTR OPIEKI SPOŁECZNEJ PW. ŚW. ANTONIEGO CSASS LUB SOS

*Congregatio Sororum a Succusu Sociali sub patricinio Sancti Antonii
Patavini (CSASS lub SOS)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Polsce w 1933 roku z inicjatywy m. Innocenty Katarzyny Rzadkiej. Jest to zgromadzenie zakonne czynne. Siostry głównie zajmują się opieką nad chorymi i potrzebującymi.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsze Antoninki nosiły habit czarny zapinany z przodu z długimi dość szerokimi rękawami, przepasany paskiem z tego samego materiału. Habit przy szyi był wykończony dużym szalowym kołnierzem, który sprawiał wrażenie pelerynki. W miejscu złączenia kołnierza widać było srebrny medalik. Welon długi czarny

upięty na dość szerokim sztywniku. Pod nim podwika zakrywająca też dekolt w habicie. Do pracy na przykład w szpitalach siostry zakładały całą białą wersję stroju.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny habit to czarna tunika zapinana na lewym ramieniu z kontrafałdami imitującymi szkaplerz. Habit przewiązany jest paskiem z tej samej tkaniny. Przy szyi wykończony białym, dość dużym, półokrągłym kołnierzykiem, przeciętym z przodu. Na głowie czarny, spięty z tyłu welon sięgający do pasa, upięty na szerokim sztywniku. Pod nim czepek ściśle przylegający do głowy i zakrywający w całości włosy. Na piersi antoninki noszą medalion w kształcie krzyża greckiego z wyobrażeniem twarzy Maryi i napisem „Z miłości do Boga w służbie bliźniemu nieść pomoc w cierpieniu nieść”. Dopuszczalna jest szara wersja habitu. Welon w tym przypadku jest czarny lub szary.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym welonem.

Postulantki chodzą w granatowej sukience z białym małym kołnierzykiem. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Obecnie siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów.

ANUNCJATKI

ZAKON NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Ordo de Annuntiatione Beatae Mariae Virginis (OVM lub OAnnM)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1501 roku we Francji z inicjatywy św. Joanny Francuskiej (Joanna de Valois). W Polsce działa od 2009 roku. Jest zakonem kontemplacyjnym.

HABIT HISTORYCZNY

Anuncjatkki nosiły habitury szare z czerwonym (szkarłatnym) szkaplerzem zwanym „dużym szkaplerzem”, który był w kształcie krzyża (kiedy Zakon się rozprze-strzenił, w innych krajach nowicjuszkki nosiły szkaplerz biały). Na głowie zawicie (gempka), na piersiach wyłożone na habit i szkaplerz oraz długi, sięgający do bioder czarny welon. Pod nim biały wykrochmalony rąbek. Pierwotnie welon był wyłącznie biały. Na szyję na szerokiej niebieskiej wstędze zakładano srebrny medalik z wyobrażeniem Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem oraz mistycznych zaślubin św. Joanny. Habit przepasywano białym sznurem z dziesięcioma węzłami na znak dziesięciu cnót Najświętszej Marii Panny. Na dole sznur rozdzielał się na trzy części, co przypominało rzymski bicz, którym Jezus był bity przy kolumnie. Do sznura przypięta koronka dziesięciu cnót NMP. Nosiły też białe płaszczy oraz

srebrną obrączkę na serdecznym palcu prawej ręki

Habit nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem oraz mniejszym szkaplerzem. Nie nosiły medalika.

Strój postulantek stanowiła szara sukienka sięgająca powyżej kostek, z naszytymi na wysokości bioder dwoma kwadratowymi kieszeniami, przepasana paskiem z tego samego materiału, do niego przypięta koronka. Pod szyją wykończona była białym kołnierzykiem. Na głowę zakładały niewielki biały welonik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesna wersja habitu nie uległa większym przemianom. Jedynie zawicie jest w formie czepka z przyszytym doń półokrągłym, krochmalonym barbetem. Zniknął też podwójny welon. Obecnie siostry zakładają na zawicie tylko czarny welon.

Analogicznie wygląda też strój nowicjuszek. Przy czym welon jest biały. Nowicjuszki nadal nie noszą medalików.

Strój postulantek nie ma precyzyjnych wytycznych. Sugeruje się, by był stonowany, w kolorze szarym lub granatowym.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Obecnie siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów.

APOSTOŁKI JEZUSA UKRZYŻOWANEGO, INNA NAZWA SIOSTRY OJCA PIO

Suore Apostole di Gesù Crocifisso (AGC)

RYS HISTORYCZNY

Założycielem Instytutu był o. Domenico Labellarte. Wspólnota powstała w 1971 roku we Włoszech. Do Polski siostry przybyły w roku 1996. Zajmują się działalnością apostołską oraz niesieniem ulgi w cierpieniu.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi ciemnobrązowa długa sukienka z karczkiem i zapinana z przodu na brązowe guziki. Przy szyi wykończona jest białym małym kołnierzykiem. Siostry noszą ciemnobrązowe proste, miękko układające się na głowie, spięte z tyłu welony z białą wypustką. Na szyi zawieszony czarny krzyż z pasyjką. W czasie profesji wieczystej przyjmują obrączkę.

Nowicjuszki noszą białe welony. Ich strój składa się z brązowej długiej spódnicy, brązowej zapinanej z przodu kamizelki oraz białej bluzki z długimi rękawami.

Strój postulantek to biała bluzka i ciemna spódnica.

W obrębie zgromadzenia działają także członkinie wspomagające. Są to zwykle kobiety niezamężne, które składają śluby prywatne, oraz zamężne, składające obietnicę przykładowego życia chrześcijańskiego według charyzmatu Zgromadzenia. Członkinie wspomagające nie noszą habitów i nie mają szczególnych wymogów co do stroju, poza tym, że ma być skromny.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów.

AUGUSTIANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚWIĘTEGO AUGUSTYNA W POLSCE

Congregatio Sororum Sancti Augustini in Polonia (OSA)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyli w Krakowie w 1583 roku o. Szymon Mniszek oraz m. Katarzyna z Kłobucka. Jest to zgromadzenie kontemplacyjne czynne. Zajmują się głównie pracą dydaktyczną.

HABIT HISTORYCZNY

Nie zachowały się informacje na temat pierwszych strojów augustianek. Od XVII wieku, gdy siostry składały już śluby zakonne – zaczęły równocześnie używać też habitów. Były to białe habity przepasane skórzanym pasem. Na głowie biała podwika i upięty na niej czarny welon. W liście Generała Zakonu z roku 1666 można znaleźć informacje, że siostry wychodząc na kwestę używają białych welonów i czarnych habitów. W określonych ustawami

sytuacjach noszą jednak także habitę białą. W liście tym Generał nakazuje siostrze noszenie wyłącznie czarnych habitów i takichże szkaplerzy. Wytyczne te nie zostały wprowadzone w życie. Czarne welony augustianki profeski zaczęły nosić dopiero od 1872 roku, a szkaplerze od 1891. Pierwszy dokładny opis habitu pochodzi z roku 1896.

Habit składał się z białej lub czarnej tuniki (wełnianej lub z sukna) z dość szerokimi zawiniętymi rękawami. Habit przepasywano skórzanym paskiem – przy nim różaniec z trzech części. Na głowę zakładano podwikę – chustę płócienną spinaną pod brodą i na szyi oraz bindal (całość nazywano kornetem), na którym upinano biały wykrochmalony welon zwany bawełnicą, a na niego – biały muslinowy i wierzchni – czarny. Habit pod szyją wykończony był białym krochmalonym barbetem (kapturkiem). Można było w czasie uroczystości zakładać zatyczkę – rodzaj barbety z zakładkami. Do kaplicy i w czasie ceremonii zakładano na wierzch czarną wełnianą pelerynę. Płaszcz zimowy miał podobny krój, ale był podszyty watówką lub futrem. Na habit zakładano szkaplerz z charakterystycznym zaprasowaniem pośrodku, biegnącym od szyi w dół.

W 1936 roku zrezygnowano ze spodniego welonu z białego muslinu i na bawełnicę pozostał tylko pojedynczy czarny welon, spięty z tyłu.

Posoborowe zmiany stroju miały miejsce w latach sześćdziesiątych. Zmiana dotyczyła głównie nakrycia głowy. Kornet (podwikę i bindal) zastąpiono białym czepkiem z dzianiny, zakrywającym uszy i wystającym na czole spod welonu. Welon upięty był na sztywniku (kołpaczku). Z dzianiny szyto także barbety (kapturki). Zmniejszono też ich rozmiar. Ceremonialny płaszcz profesek wieczystych był dłuższy niż czasowych. Pasek został skrócony, a różaniec wieszany przy pasie składał się tylko z jednej części. Jako oznaka profesji wieczystej wprowadzona została srebrna obrączka.

Do Soboru Watykańskiego II nowicjuszkę nosiły białe habitę i także welony. Habit przepasany był paskiem, do którego przytwierdzano koronkę. Nowicjuszkę dostawała też czarny płaszcz ceremonialny (od 1896 roku płaszcz dostawało się

dopiero przy pierwszej profesji). Na przełomie XIX i XX wieku doszedł jeszcze szkaplerz. Strój nowicjuszek nie był jednak traktowany formalnie jako habit, a więc nie podlegał błogosławieństwu. Po Soborze Watykańskim II strój zamieniono na czarną sukienkę z białym barbetem (mniejszym niż profesek) oraz czarną peleyrnykę. Początkowo zrezygnowano zupełnie z nakrycia głowy, ale bardzo szybko powrócono do białego welonu, upinanego jednak inaczej niż welon profesek.

Pierwotnie ustawy zakonne nie wspominają o konieczności noszenia przez postulantki (probantki) odmiennego i ujednoliconego stroju. Dopiero w okresie posoborowym postulantki zaczęły nosić jednakowy ubiór. Były to granatowe sukienki o prostym kroju. Z czasem pojawiło się wykończenie przy szyi w postaci białego kołnierzyka.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na Kapitule Generalnej w 2004 roku podjęto decyzję o zmianie stroju. Barbet zastąpiono białą stójką przypiętą do szkaplerza. Zrezygnowano z czepeczka, a czarny welon upięty na wysokim sztywniku uzupełnia biała szeroka wypustka wywinięta na welon. Welon jest spięty z tyłu głowy. Zrezygnowano z płaszcza. Pojawił się natomiast medalik w formie godła zgromadzenia (płonące serce przebite strzałą na tle księgi Pisma św., z wygrawerowanym na odwrocie hasłem „Jeden duch i jedno serce w Bogu”) zawieszzonego na czarnym sznurku. Zawieszka przynależy jedynie profeskom wieczystym.

Współczesny strój nowicjuszek to czarna sukienka z małym białym zapinanym z tyłu kołnierzykiem. Na głowę zakłada się biały welon, krótszy i o prostszym kroju niż profesek.

Ubiór postulantki jest taki sam jak nowicjuszek. Jedyna różnica to brak welonu. Strój postulantki uzupełnia różaniec przywieszony do paska.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W Ceremoniale z 1872 roku można przeczytać, że do obrzędu obłóczyn kandydatka zakładała zgodnie z tradycją białą suknię ślubną, wianek, welon i biżuterię. Zwyczaj ten utrzymywał się do Soboru Watykańskiego II.

Wianki zakładane na welony stosowano pierwotnie w czasie jubileuszy. Na przykład z okazji złotego jubileuszu ceremoniał przewidywał błogosławieństwo i założenie wianka oraz wręczenie laski z krzyżem. Obecnie wiankami zdobi się welony w czasie jubileuszy i profesji. Zwykle są to sztuczne kwiatki (przy pierwszej profesji różowe, przy ślubach wieczystych czerwone, przy jubileuszu srebrne lub złote) i mirty upięte na wąskiej tasiemce przyczepionej do welonu. Wspomnieć wypada, że wieniec z mirtu, bez kwiatów, zakładany jest również po śmierci do trumny.

BAPTYSTYNKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚWIĘTEGO JANA CHRZCICIELA

Congregatio Sororum a Sancto Joannus Baptista (CSGB)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Italii w 1878 roku z inicjatywy św. Alfonsa Marii Fusco oraz m. Magdaleny Caputo. W Polsce siostry pracują od roku 1991. Zgromadzenie (czynne) skupia się przede wszystkim na pracy z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotnie habit zakonny składał się z czarnej dość szerokiej tuniki z obszernymi rękawami. Za pasem zatknięty był duży krzyż z pasyjką, a do paska przypięty różaniec. Na głowie upinano podwikę i wysoki bindal (pierwotnie nie był tak usztywniany i wysoki, dość szybko uległo to jednak

zmianie). Na nim upinano podwójny welon – pod spód krochmalony biały, a na nim czarny. Taki krój stroju zakonnego używany był do lat sześćdziesiątych XX wieku.

Po reformie stroju przyjęto czarny prosty habit w formie sukienki, a na niej czarny szkaplerz. Wokół szyi wywinięty biały kołnierzyk w formie stójki. Na srebrnym łańcuszku srebrny krzyżyk z pasyjką. Na głowie średniej długości czarny welon z białą szeroką wypustką wywiniętą na welon wokół twarzy. Nieco zsunięty do tyłu odsłaniał nad czołem włosy.

Strojem postulantek była czarna sukienka z białym dość dużym wykładanym kołnierzem i białymi mankietami. Na głowę zakładano czarne małe weloniki z małą białą wypustką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie siostry noszą czarne spódnice sięgające do połowy łydki, białą koszulową bluzkę oraz czarną kamizelkę zapinaną z przodu, z dekoltem wyciętym w szpic. Na głowę zakłada się spięty z tyłu czarny welon upięty na sztywniku, z białą szeroką wypustką wywiniętą na welon wokół twarzy. Welon zakłada się tak, by odsłaniał nieco włosy nad czołem. Na szyi zawieszony na srebrnym łańcuszku srebrny prosty krzyżyk.

Nowicjuszki noszą strój analogiczny do ubioru profesek, jedyna różnica to brak welonu. Nieco inny jest też krój kamizelki. Dekolt wycięty jest w owal.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Obecnie siostry nie używają żadnych elementów dodatkowych.

SIOSTRY ZAKONU ŚWIĘTEGO BAZYLEGO WIELKIEGO

Ordo Sancti Basilii Magni, OSBM

RYS HISTORYCZNY

Zakon założyła św. Makryna Młodsza w IV wieku w Neocezarei Pontyjskiej. Pierwsze fundacje w Polsce i przybycie bazylianek na te tereny datuje się na XVII wiek. Jest to zakon kontemplacyjny czynny obrządku bizantyjskiego. Siostry zajmują się głównie pracą wychowawczą i dydaktyczną.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotne habity zakonne noszone przez bazylianki nie różniły się formą od strojów praktykowanych w całym wschodnim monastycyzmie. Strój składał się z podriaśnika, riasy i mandii. Na głowę zakładano kłobuk, apostołnik lub skufię. W określonej prawodawstwie sytuacji przysługiwał też kukulion z anablosem. W XIX-wiecznych opisach czytamy, że bazylianki noszą czarne habity, szare szkaplerze i białe zawicia, na których upięte mają czarne welony. Uzupełnieniem stroju są czarne lub szare płaszcze (peleryny), przy czym na Zachodzie siostry nosi-

ły peleryny do ziemi, którymi zakrywały też głowę. Nosiły też czarne szkaplerze. Czarne było też zawicie pod welonem. W czasie uroczystości zakładano czarną kukullę. W wieku XX bazylianki wkładają czarne habity ze szkaplerzami i pelerynami tego samego koloru. Na głowę

zakładano białą podwikę przechodzącą w wykrochmalony barbet ukształtowany na piersi w rąb. Następnie zakładano bindę, a na niej usztywniony biały rąbek i czarny welon. Na szyi na szerokiej czarnej wstążce wieszano krzyż. Stój juniorek różnił się jedynie brakiem zawieszzonego na szyi krzyża. W latach siedemdziesiątych XX wieku uległ zmianie krój welonu. Zrezygnowano z podwikipi na rzecz czepeczki, bindy i sztywnika, na którym upinano czarny welon spinany z tyłu. Wykończeniem habitu przy szyi był biały barbet ze stójką, zakończony w rąb.

Strój nowicjuszek różnił się tylko białym welonem i brakiem zawieszzonego na szyi krzyża.

Postulantki ubierały długie, dość obszerne przepasane w pasie czarne sukienki z mankietami przy rękawach. Sukienkę ozdabiał biały mały wykładany kołnierzyk z przewiązaną pod nim czarną kokardką. Możliwe było zakładanie na głowę białej chustki związanej z tyłu. W połowie XX wieku postulantki zakładały czarną spódnicę i czarny żakiet. Do tego białą bluzkę z wykładanym półokrągłym kołnierzykiem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie bazylianki noszą czarny habit przepasany pasem z tej samej tkaniny, czarny szkaplerz i pelerynę tego samego koloru. Przy szyi habit wykań-

cza biały kołnierzyk spięty z tyłu. Mniszki zakładają spięty z tyłu czarny welon upięty na sztywniku w taki sposób, że nad czołem widoczne są włosy. Wokół twarzy jest dość szeroka biała wypustka wywinięta na welon.

Profeski na szyi zawieszają równoramienny srebrny krzyżyk z wizerunkiem Ahncia (hostii) i literami IC XC oraz NI KA – tzn. Jezus Chrystus Zwycięzca.

Strój nowicjuszek różni się tylko białym welonem i brakiem zawieszzonego krzyża.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju zakonnego.

BENEDYKTYNKI

MNISZKI ZAKONU ŚWIĘTEGO BENEDYKTA

Moniales Ordinis Sancti Benedicti (O.S.B.)

RYS HISTORYCZNY

Historia zakonu sięga VI wieku. Założycielami byli św. Benedykt oraz św. Scholastyka. Pierwsze wspólnoty powstały na terenie Italii. Do Polski benedyktynki sprowadzone zostały prawdopodobnie w XI wieku. Najstarsze znane opactwo (Staniątki) datuje się na 1216 rok. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Benedyktynki nosiły czarne habity przepasane skórzanym paskiem, czarne szkaplerze i takiegoż koloru kukulle. Na głowie białe zawicie i biały rąbek, a na nim czarny welon.

Profeski czasowe nosiły habit taki jak nowicjuszki, biały welon z zawiciem prostym pod szyją bez zaokrąglenia z trzema zakładkami – symbol trzech ślubów i szkaplerz do kolan.

Siostron symplicjuszkom przysługiwała długa peleryna (nazywana kukullą bez rękawów), a siostry drugiego chóru zamiast kukulli nosiły krótszą pelerynkę. Nie miały też białego rąbka pod czarnym welonem, a sam welon był nieco krótszy.

Po reformie chełmińskiej benedyktynki nosiły czarne habity i szkaplerze, do chóru zakładały czarną kukullę. Przy szyi habit wykańczał biały układany w zakładki barbet. Na głowę wkładało się białe zawicie, na którym upięty był biały krochmalony welon, a na nim czarny. Nad czołem na welonie naszyty był krzyż. Z czasem ta forma nakrycia głowy uległa rozbudowaniu. Na welon wkładano rodzaj korony z wykrochmalonego białego płótna, która nad czołem posiadała naszyty karmazynowy krzyż. Całość nakrycia głowy zakrywał muślinowy czarny welon.

Benedyktynki staniąteckie nie przyjmując reformy nie przyjęły też tego rodzaju nakrycia głowy.

Strój nowicjuszek różnił się od habitu profesek szczegółami: krótszym (do kolan) szkaplerzem i białym welonem.

Postulantki nosiły czarną pelerynkę wykończoną stójką z białą lamówką przy szyi i długą czarną spódnicę. Nosiły też czarny welonik z białą wypustką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit z szerokimi rękawami przepasany skórzanym pasem, na habicie czarny szkaplerz. Do chóru i w czasie uroczystości zakłada się kukullę. Na głowę siostry zakładają czepeczek i białą bindę (czołko). Na to białą podwikę (barbet, pektorał), a na niej upina się krochmalony biały rąbek i czarny welon sięgający do pasa. Przy profesji wieczystej otrzymują obrączkę.

Strój nowicjuszek nie różni się od stroju profesek. Jedynie noszą podwójne białe welony.

Postulantki noszą czarne sukienki wykończone przy szyi białym kołnierzykiem zapinanym z tyłu, a na głowie białe niewielkie weloniki, odsłaniające nad czołem włosy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Insygnium władzy piastowanej przez ksienię jest pierścień i pektorał (krzyż napierśny). Ksieni pierwotnie używała też jako insygnium pastorału oraz mogła nosić rękawiczki o kroju analogicznym do rękawiczek pontyfikalnych biskupa oraz pierścieni. Ksienie staniąteckie nosiły też futrzane kołpaki zakładane na welon lub pomiędzy białym a czarnym welonem – w taki jednak sposób by był widoczny choć nad czołem.

W czasie rocznicy 50 lat w zakonie na welon siostra zakłada mirtowy wianek, a do ręki dostaje jubileuszową laskę zakończoną krzyżem.

Także w czasie ślubów na welon siostry zakładają wianki.

W czasie obłóczyn kandydatka podchodziła do ołtarza w ślubnej sukni i welonie. Obecnie nie stosuje się tej praktyki.

BENEDYKTYNKI MISJONARKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR BENEDYKTYNEK MISJONAREK

Congregatio Sororum Benedictinarum Missionariorum (OSBM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyła w 1917 roku m. Jadwiga Józefa Kulesza. Pierwsza wspólnota powstała w miejscowości Biała Cerkiew. Siostry zajmują się pracą apostołską, misyjną i opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Zgodnie z konstytucją siostry nosiły czarne wełniane habity przepasane paskiem skórzanym, do którego przypięty był różaniec. Na habit zakładano szkaplerz oraz kukullę. Przy wyjściu na zewnątrz klasztoru zakładało się długie peleryny. Płaszcz (peleryn) jako okrycia ceremonialnego zamiast kukulli używały profeski czasowe. Na głowę zakładano płócienną podwikę (czepek) i bindę (przepaskę), a na nich czarny welon podbity białym usztywnionym rąbkiem zwanym przepaską. W konstytucji z 1929 roku jest uściślenie, że białe podbicie to szeroki pasek przy brzegach welonu. Pod szyją wykończeniem był biały barbet (kołnierz), a na szyi zawieszony krzyż w pasyjką. Po ślubach wieczystych otrzymywało się złoty pierścionek.

Siostry drugochórowe miały habity z węższymi rękawami i nie miały białego podbicia pod welonem. Ich płaszcz był krótszy, a po ślubach wieczystych wkładały srebrny pierścionek.

Nowicjuszkę nosiły taki sam habit, z tym że welon był biały, szkaplerz sięgał do kolan i nie przysługiwało im noszenie krzyżyka.

Postulantki zakładały czarną długą sukienkę, czarną pelerynkę z białym kołnierzykiem i czarny welonik podszyty białym płótnem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie strój profeski stanowi czarny, długi habit z białym kołnierzykiem zapinanym z tyłu, do tego szkaplerz i skórzany pasek. Na głowie biały czepek, binda

i czarny welon podszyty szerokim sztywnym pasem białego materiału na brzegach. Na piersi krzyż z pasyjką. Profeski wieczyste noszą również złotą obrączkę. Z okazji ważniejszych uroczystości siostry zakładają kukulę.

Nowicjuszki noszą czarną, długą suknię z białym kołnierzykiem, na głowie biały welonik.

Postulantki noszą czarną sukienkę (nieco krótszą niż nowicjuszki) z białym kołnierzykiem, aspirantki – fartuch z białym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

W czasie ślubów i jubileuszy siostry zakładają na welon wianki.

Do Soboru Watykańskiego II w czasie obłóczyn kandydatki podchodziły do ołtarza w sukniach ślubnych i welonach.

BENEDYKTYNKI OBLATKI

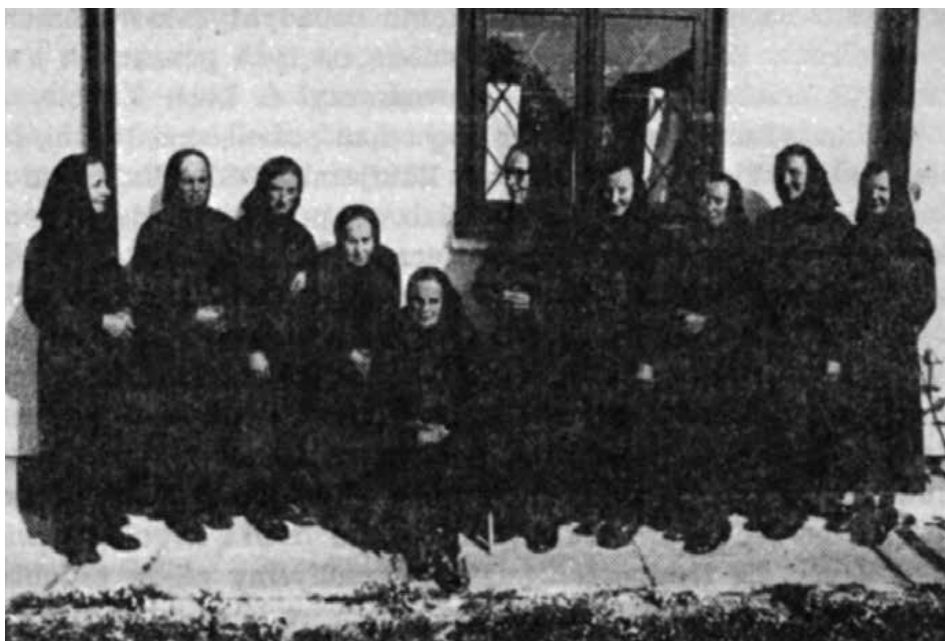

ZGROMADZENIE SIÓSTR BENEDYKTYNEK OBLATEK W POLSCE

Sorores Oblatae Sancti Patris Benedicti (SOPB)

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie apostołskie założone zostało na Podlasiu w 1880 roku przez Florentynę Siestrzewitowską. Siostry zajmują się pomocą w parafiach opiekując się świątyniami.

HABIT HISTORYCZNY

Siostry jako strój zakonny używały czarnej długiej sukienki. Okrywały się dużą czarną chustą, zakładaną tak, że okrywała głowę i spięta pod szyją opadała na ramiona.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna sukienka z zakładkami z przodu, przepasana paskiem z tego samego materiału. Ma ona rękawy z zapinanymi na guzik mankietami. Na głowę siostry zakładają czarną chustkę wiążaną pod szyją, a na szyi zawieszają srebrny krzyżyk na łańcuszku.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju zakonnego.

BENEDYKTYNKI OBLICZANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR BENEDYKTYNEK OD WYNAGRODZENIA NAJŚWIĘTSZEMU OBLICZU PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSZTUSA

*Congregatio Sororum Reparatricum a S. Vultu Domini Nostri Iesu
Christi (CBSR)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1949 roku o. Hildebrand Gregori. Pierwsza wspólnota powstała w Viterbo (Italia). Siostry do Polski przybyły w 1994 roku. Zajmują się głównie opieką nad osobami starszymi i ubogimi.

HABIT HISTORYCZNY

Największe przemiany widoczne są w nakryciu głowy. Początkowo siostry zakładały klasyczną podwikę, a na nią białą rąbek i czarny welon. Późniejsza wersja welonu redukuje podwikę do czepka ściśle zakrywającego włosy, ale nie szyję. Na nim układa się welon na białym sztywniku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Profeski noszą czarne habity przepasane błękitnym dość szerokim paskiem, na to nałożony jest czarny szkaplerz. Wykończenie wokół szyi stanowi mały biały kołnierzyk z półokrągło wyciętymi rogami. Na głowie siostry noszą czarny welon upięty na sztywniku, którego niewielka wypustka wystaje wokół twarzy. Na szyi zawieszony na łańcuszku krzyż z obliczem Chrystusa. W czasie większych uroczystości siostry zakładają kukullę.

Nowicjuszki noszą habit bez szkaplerza (jest nieco krótszy od habitu profesek) przepasany błękitną szarfą oraz biały welon. Na szyi zawieszony medalik na łańcuszku.

Postulantki mają sukienkę o analogicznym kroju do nowicjackiej, ale białą z niebieskim kołnierzykiem. Przepasana jest błękitną wstęgą. Nie mają żadnego nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚCÍ

W czasie składania profesji wieczystej na welon zakłada się białe wianki.

W czasie składania pierwszych ślubów nowicjuszki podchodzą do ołtarza w sukienkach nowicjackich i długich do ziemi białych welonach ze spuszczonym na twarz woalem.

BENEDYKTYNKI SAKRAMENTKI

MNISZKI BENEDYKTYNKI OD NIEUSTAJĄCEJ ADORACJI NAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU

*Moniales Ordinis Sancti Benedicti Adorationis Perpetuae Sanctissimi
Sacramenti (OSBap)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1653 roku (jako samodzielna gałąź w ramach zakonu benedyktynek). Założycielką była m. Mechtylda od Najświętszego Sakramentu (Katarzyna de Bar). Pierwsza fundacja benedyktynek sakramentek na ziemiach polskich miała miejsce w 1688 roku. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Krój habitu noszonego w Polsce nie uległ większym przemianom. Siostry pierwszochórowe nosiły podwójny welon – czarny spodni i czarny wierzchni cienki półprzezroczysty, którym w pewnych sytuacjach (dni skupienia, kontakty ze świeckimi) zasłaniały twarz.

Strój nowicjuszek nie różnił się od stroju profesek. Przy czym nakrycie głowy składało się z obydwu welonów w białym kolorze. Siostry drugochórowe zakładały tylko jeden – czarny welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi dość obszerna czarna tunika przepasana skórzanym paskiem. Na nią profeski zakładają czarny szkaplerz. Na głowę wkłada się czepek (czołko) i wystawianą na szkaplerz podwikę (zatyckę), a na nich upinany jest czarny welon sięgający do bioder. Na szyi siostry zawieszają medalik w formie złotej monstrancji. W niektórych klasztorach został on zamieniony na srebrny krzyżyk, na którego tle umieszczono promienistą hostię. Jest to zgodne z Dyrektorium, które mówi, że na szkaplerzu „nosi się symbol Najświętszego Sakramentu”. Strojem chórowym profesek wieczystych jest czarna kukulla. Profeski noszą też srebrną obrączkę.

Strój nowicjuszeki to czarna długa sukienka z dość szerokimi rękawami, przepasana skórzanym paskiem. Przy szyi wykończona białym kołnierzykiem zapinanym z tyłu. Na głowie białe welony spięte z tyłu i sięgające do łopatek. Na szyi zawieszony jest medalik.

Strojem postulantek jest czarna długa spódnica i czarna, sięgająca do bioder pelerynka wykończona białym kołnierzykiem. Na szyi medalik na łańcuszku. Postulantki nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Do obłóczyn (obecnie przy czasowej profesji) kandydatka przystępowała w sukni ślubnej i wianku.

W czasie składania profesji wieczystej, której towarzyszy konsekracja dziewic lub konsekracja monastyczna, na welon nakłada się wianek z białych kwiatów.

BENEDYKTYNKI SAMARYTANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR BENEDYKTYNEK SAMARYTANEK KRZYŻA CHRYSZTUSOWEGO

*Congregatio Sororum Benedictinarum Samaritanarum
a Cruce Christi (OSBSam)*

RYS HISTORYCZNY

Założone zostało w 1926 roku w Warszawie przez m. Wincentę Jadwigę Jaroszewską. Zgromadzenie zakonne czynne. Siostry poświęcają się pracy z osobami niepełnosprawnymi umysłowo, intelektualnie oraz osobami z marginesu społecznego.

HABIT HISTORYCZNY

Strój profesek i nowicjuszek nie uległ zmianie.

Strojem postulantki była czarna spódnica, czarna pelerynka wykończona białym kołnierzykiem oraz czarny welonik spięty z tyłu i zaprasowany tak, że nad czołem tworzył kształt analogiczny do „górkę” na welonach profesek.

Kandydatki pierwotnie zakładały białe niewielkie weloniki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym samarytanek jest czarny (w dni świąteczne i uroczystości oraz w okresie letnim koloru białego) habit – sukienka z odciętym karczkiem i wąskimi mankietami przy rękawach. Przepasana jest paskiem z tego samego materiału co habit. Siostry zakładają na głowę podwikę i bindę oraz sztywniak (czepek i górkę), na którym upinają sięgający do bioder czarny welon spinając go z tyłu głowy. W czasie uroczystości profeski wieczyste wkładają kukullę. W czasie profesji wieczystej siostry otrzymują także srebrną obrączkę w kształcie łańcucha na znak okowów wiążących je z Chrystusem.

Strój nowicjuszek krojem nie różni się od stroju profesek, jednak cały habit łącznie z welonem może być wyłącznie biały.

W dni powszednie postulantki noszą czarne sukienki sięgające do połowy łydki, z rękawami zakończonymi mankietami i wykończeniem wokół szyi w postaci białego kołnierzyka. W dni świąteczne wkładają białe bluzki i czarne spódnice.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

BERNARDYNKI

MNISZKI TRZECIEGO ZAKONU REGULARNEGO ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU

*Moniales Tertii Ordinis Regularis Sancti Francisci Assisiensis –
Bernardinae (OSFB)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon założył w 1459 roku w Krakowie św. Jan Kapistran. Jest to zakon klauzurowy, kontemplacyjny. Siostry poświęcają się głównie modlitwie, kontemplacji i pokucie.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z obszernej brązowej tuniki przepasanej sznurem (w Polsce białym, w innych krajach czarnym) z trzema węzłami. Na nią nakładano szkaplerz. Na ramiona zakładało się dość duży biały, płócienny barbet (zatyczkę) zaprasowany z przodu w cztery fałdy.

Wierzchnim strojem była długa peleryna. Na głowę zakładano podwikę (zapinkę) i bindal, a na nim upinano biały rąbek (na tyle długi, że jego końce widać było spod czarnego) i czarny welon. Czarny welon był podwinięty nad czołem (rodzaj kwefu) w ten sposób, by można go było spuścić na twarz gdy wymagała tego okoliczność. W 1881 roku zdecydowano się na zmianę stroju. Uproszczono i zmniejszono barbet (zatyczkę) oraz zlikwidowano biały rąbek.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym kolorem welonu.

Postulantki obowiązywał skromny strój świecki koloru czarnego lub brązowego. Głowę zakrywały czarnym welonikiem spiętym pod brodą i wywiniętym nad czołem tak, by można było go opuścić na twarz.

Dla siostr drugochórowych (konwersek) strojem zakonnym był habit w formie czarnej sukienki i także fartuchy. Nie nosiły welonów, a rodzaj czarnej pelerynki zakrywającej ramiona i sięgającej do pasa, połączonej z kapturkiem. Całość wiązana była pod szyją. Pod kaptur czarny zakładano czepek biały zakrywający czoło i ozdobiony falbaną wokół twarzy. Na szyi krzyżyk zawieszony na tasie. Wychodząc poza klasztor siostry okrywały się dużymi chustami. W wieku XX konwerski nosiły taki sam strój jak profeski pierwszochórowe, różniły się jedynie białymi welonami.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie (od ok. 1968 roku) na habit składa się brązowa tunika i szkaplerz (nieco krótszy od tuniki, z trapezowym dekoltem). Habit przepasany jest białym sznurem z trzema węzłami. Przy sznurze przypięta koronka franciszkańska. Na głowę zakłada się podwikę (zakrywającą dekolt przy szkaplerzu) i bindę, a na niej tzw. deseczkę – usztywniony prostokąt obszyty płótnem pozwalający na właściwe upięcie czarnego welonu.

W czasie składania pierwszej profesji dostaje się krzyżyk z pasyjką, który nosi się na sznurku lub tasiemce pod szkaplerzem albo pod habitem. Nie należy go nosić na wierzchu. Przy profesji wieczystej dostaje się srebrną obrączkę z krzyżykiem lub promienistym sercem.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym kolorem welonu.

Postulantki noszą długą czarną spódnicę, czarną pelerynkę sięgającą do pasa i wykończoną pod szyją białą stójką oraz czarny krótki welonik z białą wywiniętą wypustką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przed Soborem Watykańskim II kandydatki w czasie obłóczyn podchodziły do ołtarza w sukni ślubnej i welonie. Były to suknie proste, ale nie musiały być jednakowe.

Obecnie na welon w czasie obłóczyn i pierwszej profesji nakłada się wianek z mirtu, zaś podczas ślubów wieczystych koronę cierniową. W klasztorze krakowskim jest ona potem chowana dla kolejnych sióstr. W innych klasztorach jest zwyczaj zabierania koron przez siostry do swoich cel.

W czasie jubileuszy także zakłada się na welon mirtowe wianki, mogą być ozdobione białymi kwiatkami. W jubileuszu 50-lecia życia zakonnego siostra dostaje wianek i laski jubileuszowe ozdobione kwiatami. W ostatnich latach ten ostatni element został zarzucony.

ZGROMADZENIE SIÓSTR RODZINY BETAŃSKIEJ

Congregatio Sororum Familiae Betanensis (CSFB)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1930 roku w Polsce. Założycielami byli ks. Józef Małyśiak oraz s. Irena Parasiewicz. Siostry poświęcają się pomocy w pracy duszpasterskiej.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego składała się z czarnej sukienki przewiązanej paskiem z tego samego materiału. Sukienka miała dwie naszyte kieszenie z przodu na wysokości bioder. Rękawy zakończone wąskimi mankietami. Przy szyi wykończenie w postaci białego kołnierzyka. Profeski zawieszały na szyi metalowy krzyż na łańcuszku. Na głowie siostry nosiły przylegający czepek z widoczną białą wypustką.

Pierwsza, wprowadzona dość szybko, reforma stroju spowodowała wprowadzenie bardziej rozbudowanego nakrycia głowy. Nakrycie głowy profesek składało się odtąd z podwójnego welonu – spodniego białego i wierzchniego czarnego. Upięcie welonu nawiązywało do pierwotnie noszonego czepka. Welon mocno przylegał do głowy i tuż nad uszami przechodził w luźno opadający na ramiona (sięgał do łopatek). Zrezygnowano też z kołnierzyków na rzecz białych stójek.

Nowicjuszki zakładały sukienki analogicznie skrojone jak profesek, biały czepiek (potem biały welon). Zamiast krzyża na łańcuszku nosiły zawieszony medalik. Po wprowadzeniu welonów poprzednie nakrycie głowy nowicjuszek (biały czepiek) stało się elementem stroju postulantek. Zakładały go do sukienek krojem nawiązującym do kroju habitów.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit w postaci sukienki przepasanej paskiem z tego samego materiału. Z przodu po trzy zakładki z każdej strony. Rękawy dość

szerokie z wąskimi zapinanymi mankietami przy dłoniach. Przy szyi habit wykończony jest stójką. Krzyżyk srebrny zawieszony na srebrnym łańcuszku. Na głowie, spięty z tyłu, czarny welon upięty na dość szerokim sztywniku wystającym spod welonu w formie białej wypustki. Dopuszczalna jest szara wersja zarówno habitu, jak i welonu.

Nowicjuszki posiadają taki sam habit jak profeski, noszą jednak biały welon i w miejsce krzyżyka – medalik.

Postulantki chodzą w sukienkach krojem nawiązującym do habitu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju zakonnego.

BOROMEUSZKI MIKOŁOWSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. KAROLA BOROMEUSZA W MIKOŁOWIE

Congregatio Sororum Misericordiae Sancti Caroli Borromaei (SCB)

RYS HISTORYCZNY

Założone zostało z inicjatywy Józefa Chauvenel w 1652 roku. Pierwsze wspólnoty działały na terenie Francji, a od 1810 roku także poza jej granicami. Do Polski sprowadzone zostały w 1848 roku. W czerwcu 1939 roku Prowincja Polska usamodzielniała się tworząc nowe Zgromadzenie. Siostry zajmują się głównie pomocą chorym, cierpiącym, niepełnosprawnym oraz dzieciom i młodzieży, zwłaszcza zaniedbanej, ubogiej i opuszczonej.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła czarna dość obszerna tunika przewiązana w pasie paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończona była dużym opadającym na ramiona białym kołnierzem – tzw. muszwą. Na głowę siostry nakładały bindę [z fr. bandeau] – przepaskę na czoło oraz biały kornet z wykrochmaloną częścią opadającą łukowato na ramiona. Na niego nakładano czepek czarny spięty na karku, którego dwie części w formie szerokich wstęg opadały na plecach. Na piersi wieszano medal z wizerunkiem św. Karola i Świętej Rodziny.

Zmiany stroju dokonano w liturgiczną uroczystość św. Karola – 4 listopada 1964 roku. Z habitu usunięto muszwę, którą zastąpiono białym kołnierzykiem. Zmieniono też nakrycie głowy. Stanowił je przylegający do głowy biały czepek (odsłaniający szyję), bando i czarny welon. W 1976 roku kolejnej zmianie uległ krój welonu. Bando zostało zastąpione upięciem welonu na niekrochmalonej opasce o okrągłym kształcie, osłaniającej czoło.

Nowicjuszki nosiły taki sam krój habitu oraz biały welon. Nie nosiły medalików.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit, z przodu z dwiema zakładkami przytrzymanymi w pasie wszytym paskiem z tego samego materiału co habit. Ten krój daje złudzenie szkaplerza. Przy pasie przypięty różaniec. Wykończenie pod szyją stanowi biała stójka. Na czarnej tasiemce zawieszony na piersi medalik z wizerunkiem św. Karola Boromeusza i Świętej Rodziny. Spięty z tyłu czarny welon upięty na szerokim sztywniku z wywiniętą nad czołem szeroką wypustką. Welon założony jest w ten sposób, że odsłania nieco włosy nad czołem. Po ślubach wieczystych siostry noszą złote obrączki.

Nowicjuszki noszą czarną sukienkę z białym kołnierzykiem, biały welon różniący się od profesek oraz medalik św. Karola (mniejszy niż profeski).

Postulantki chodzą w czarnych sukienkach z białym kołnierzykiem. Na szyi zawieszają srebrny krzyżyk.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie ślubów oraz jubileuszy siostry ozdabiają welony mirtowymi wiankami.

BOROMEUSZKI TRZEBNICKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. KAROLA BOROMEUSZA

Congregatio Sororum Misericordiae Sancti Caroli Borromaei (SMCB)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założone zostało przez Józefa Chauvenel w 1652 roku. Pierwsze wspólnoty działały na terenie Francji. Do Polski sprowadzone zostały w 1848 roku. Usamodzieliły się jako osobna wspólnota w 1857 roku. Siostry zajmują się głównie pomocą chorym i cierpiącym.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła czarna dość obszerna tunika przewiązana w pasie paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończona była dużym opadającym na ramiona białym kołnierzem. Na głowę siostry wkładały biały kornet z wykrochmaloną częścią opadającą na ramiona i bindę. Na niego czepek czarny spięty na karku, którego dwie części w formie szerokich wstęg opadały na plecy. Na piersi wieszano medalik z wizerunkiem św. Karola i Świętej Rodziny.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit przepasany paskiem z tego samego materiału co habit. Wykończenie pod szyją stanowi biała stójka. Na łańcuszku zawieszony na piersi medalik z wizerunkiem

św. Karola Boromeusza i Świętej Rodziny. Welon czarny, upięty na szerokim sztywniku, spięty z tyłu. Pod nim biały czepek szczelnie zakrywający włosy i widoczny spod unoszącego się nad nim sztywnika. Po ślubach wieczystych siostry noszą złote obrączki.

Nowicjuszki noszą nieco krótsze habity oraz białe welony bez sztywników, spięte z tyłu. Nie noszą medalików.

Postulantki chodzą w czarnych sukienkach z białą stójką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie ślubów oraz jubileuszy siostry ozdabiają welony mirtowymi wiankami.

SIOSTRY BOŻEGO MIŁOSIERDZIA

WSPÓLNOTA SIÓSTR SŁUŻEBNIC BOŻEGO MIŁOSIERDZIA
Communitas Sororum Servarum Misericordiae Dei (SMD)

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie założone zostało w 2001 roku w Rybnie koło Sochaczewa. Jest to wspólnota kontemplacyjna. Oddają się głównie modlitwie błagalnej o Miłosierdzie Boże dla świata oraz dobre powołania kapłańskie i zakonne.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Siostry noszą białe tuniki przewiązane białym sznurem (możliwa jest wersja popielata), na nim biały szkaplerz nieco krótszy od habitu. Na głowie podwika, a na niej upięty (spięty z tyłu) czerwony welon sięgający do bioder. Na szyi na czerwonym sznurku zawieszony srebrny krzyżyk z pasyjką. W czasie uroczystości siostry zakładają długie czerwone peleryny.

Nowicjuszki różnią się w stroju jedynie białym welonem.

Postulantki noszą czarne sukienki z białym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

SIOSTRY BOŻEGO SERCA JEZUSA

ZGROMADZENIE SIÓSTR BOŻEGO SERCA JEZUSA

Congregatio Sororum Divisi Cordis Iesu (CDC)

RYS HISTORYCZNY

Założone zostało w 1928 roku we Wrocławiu przez sł. B. m. Gabrielę Klauza. Siostry zajmują się pomocą w pracy duszpasterskiej oraz dydaktyką.

HABIT HISTORYCZNY

W początkowym okresie działalności zgromadzenia nie używano żadnego habitu. Członkinie chodziły w skromnym świeckim stroju. Ubiór ten z czasem przekształcił się w swoisty strój zakonny, wszystkie siostry ubierały bowiem jednakowe czarne sukienki, krojem jednak nieodbiegające od tych noszonych przez kobiety świeckie. Była to dość szeroka spódnica i dopasowany żakiet z bufiastymi rękawami wąsko zakończonymi przy nadgarstkach. Wykończeniem przy szyi był biały kołnierzyk.

Profeski na szyi zawieszały medalik. Nie nosiły żadnego nakrycia głowy.

Strojem postulantek była czarna spódnica i sięgająca do bioder pelerynka.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit z przodu z dwiema zakładkami przytrzymanymi w pasie wszytym paskiem z tego samego materiału co habit. Ten krój daje złudzenie szkaplerza. Wykończenie pod szyją stanowi biała stójka. Na długim łańcuszku zawieszony na piersi srebrny krzyżyk. Spięty z tyłu czarny welon sięgający do pasa, upięty na szywniku z niewielką białą wypustką. Welon założony jest w ten sposób, że odsłania nieco włosy nad czołem.

Strój nowicjuszek różni się białym welonem i medalikiem zawieszonym na szyi w miejsce krzyżyka.

Postulantki noszą czarne spódnice i białe bluzki z kołnierzykiem, do tego bezrękawnik. Na głowie krótki czarny welonik spięty z tyłu ozdobiony wokół twarzy białą wążiutką wypustką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

BOSKIEJ OPATRZNOŚCI Z SAINT JEAN DE BASSEL

SIOSTRY BOSKIEJ OPATRZNOŚCI

Congregatio Divinae Providentiae (CDP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1762 roku we Francji. Założycielem był bł. Jan Marcin Moye. Do Polski siostry przybyły w 1990 roku. Siostry Boskiej Opatrzności poświęcają się szeroko pojętej pracy edukacyjnej.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z obszernej tuniki przewiązanej w pasie taśmą opadającą z boku. Na niej za-

wieszony był długi różaniec. Na ramiona narzucano pelerynkę sięgającą do bioder, a na szyi zawieszano krzyż. Pod szyją wykończeniem był szeroki biały barbet ze stójką. Na głowę siostry nakładały podwikę, a na nią krochmalony biały welon. Na to wkładano długi delikatny welon czarny. Po reformie stroju zrezygnowano z barbetu i pelerynki redukując je do białej stójki pod szyją. Zrezygnowano też ze sztywnego białego welonu zastępując go białym sztywnikiem odsłaniającym nad czołem biały czepiek zakrywający szczelnie włosy. Kolejna reforma przyniosła rezygnację ze stroju zakonnego. Jedynym znakiem wizualnym był niewielki welonik upięty z tyłu głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

W Polsce siostry używają stroju zakonnego składającego się z granatowego habitu sięgającego nad kostkę, zapinanego z przodu i spiętego w pasie paskiem z metalową lub plastikową sprzączką. Dekolt wypełnia biała bluzka. Na szyi zawieszony drewniany krzyżyk na rzemyku. Na głowę siostry zakładają mały granatowy welon spięty z tyłu i odsłaniający włosy nad czołem, sięgający za łopatki. Strój uzupełnia zawieszony na szyi drewniany krzyż i noszona po ślubach wieczystych srebrna obrączka. W okresie letnim siostry noszą błękitny habit z kołnierzykiem i granatowy welon.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

ZAKON NAJŚWIĘTSZEGO ZBAWICIELA ŚWIĘTEJ BRYGIDY *Ordo Sanctissimi Salvatoris Sanctae Brigittae (OSSS)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon w 1370 roku założyła św. Brygida Szwedzka. Współcześnie działająca gałąź kontemplacyjno-czynna założona została w Rzymie w 1911 roku przez bł. m. Elżbietę Hesselblad. W Polsce siostry przebywały od 1396 do 1920 roku. Brygidki z odnowionej gałęzi zakonu przybyły do Polski w 1990 roku. Podstawowym zadaniem brygidek jest praca na polu ekumenizmu.

HABIT HISTORYCZNY

Brygidki nosiły habit popielaty (w Polsce brunatno-brązowy) w postaci dość sutej tuniki. Jako odzież wierzchnia i ceremonialna służył szary płaszcz (peleryna) zapięty pod szyją drewnianym kołkiem. Siostry mogły posiadać drugi płaszcz na zimę podbity barankiem, na głowę nakładały podwikę, która okrywała też szyję i dekolt (z czasem zamieniając na czepek i barbet, czyli tzw. zatyczkę). Na niej upięty był biały rąbek i na nim czarny welon. Elementem charakterystycznym była tzw. korona – biała opaska okalająca głowę z dwoma skrzyżowanymi paskami na czubku. W miejscach krzyżowania się pasków umieszczone były czerwone kropki (było ich pięć) na znak pięciu ran Chrystusa. Zwykle korona ściśle przylegała do welonu, jedynie w klasztorach polskich ufundowanych w XVII w. siostry z klasztoru w Lublinie podczas dni świątecznych, nosiły koronę, która nieco wystawała nad welon tworząc kształt jeszcze bardziej przypominający zamkniętą koronę królewską.

Po odnowie zakonu na początku XX wieku przyjęty został habit kształtem swym nawiązujący do wersji historycznej. Dodatkowym elementem stał się natomiast szkaplerz.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest szary habit w formie tuniki przepasany skórzanym paskiem, do którego przywieszony jest różaniec. Przy szyi wykończenie stanowi zapięty z tyłu biały kołnierzyk. Na habit zakłada się długi szary szkaplerz. Na głowę siostry wkładają biały czepiec okrywający włosy, a na nim upinają czarny welon z białą przylegającą doń koroną z pięcioma czerwonymi kropkami.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W pierwotnym zakonie brygidek księniom przynależały insygnia odpowiadające

piastowanej funkcji. Były to: pastorał, pektorał i rękawiczki o kroju analogicznym do biskupich rękawiczek pontyfikalnych. Obecnie każda z sióstr, podczas ślubów wieczystych, otrzymuje obrączkę przedstawiającą scenę z Golgoty: Pana Jezusa na Krzyżu, Maryję i św. Jana. Zarówno obrączka jak i strój brygidek wskazują na duchowość pasyjną Zakonu pozostawioną w testamencie duchowym przez św. Brygidę.

CÓRKI BOŻEJ MIŁOŚCI

ZGROMADZENIE CÓREK BOŻEJ MIŁOŚCI

Congregatio Filiarum Divinae Caritatis (FDC)

RYS HISTORYCZNY

W 1868 roku m. Franciszka Lechner założyła w Wiedniu Zgromadzenie Córek Bożej Miłości. W Polsce siostry pracują od 1885 roku. Zajmują się pracą z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Początkowo siostry chodziły w ubraniach świeckich. Z czasem jednak, jak większość wspólnot powstałych w XIX wieku, zdecydowały się na przyjęcie habitów. Na habit składała się czarna długa sukienka z ośmioma fałdami (symbol ośmiu błogosławieństw), z przodu do pasa zapinana na siedem guziki (siedem darów Ducha Świętego). Rękawy posiadały pięć fałd (symbol pięciu ran Chrystusa) i zapinane były na guziczki przy mankietach. Sukienka przepasana była skórzanym paskiem, do którego przytwierdzony był dość długi różaniec z czarnymi paciorkami. Na sukienkę narzucona była czarna, sięgająca do bioder pelerynka zapinana z przodu na pięć guziczków. Przy szyi wykończona białym koszulowym kołnierzykiem. W czasie uroczystości zakładano białe mankiety. Na szyi profeski nosiły srebrny medalion z wyobrażeniem świętej rodziny i napis „Sanctissima Familia protege nos”, na odwrocie zaś Serce Jezusa i napis „Dulce cor Jesu esto amor meus” oraz pierścionek z wygrawerowanym imieniem zakonnym i datą złożenia profesji. Największe przemiany widać w nakryciu głowy. Początkowo spinano włosy w kok z tyłu i zakrywano je jedwabną siatką, następnie nakładano biały czepek z upiętymi wokół twarzy dwoma ryszkami, związany pod brodą dość dużą kokardą. Po ślubach zakładano na czepek czarny welon wpięty tuż za ryszką. Przez krótki czas cały czepek wraz z welonem był czarny, następnie powrócono do białego czepka i czarnego welonu, przy

czym spod czepka widać było nad czołem włosy. Kolejna reforma nakrycia głowy polegała na zsunięciu czepka nad czoło tak, by całkowicie zakryć włosy. Do pracy można było zakładać jedynie czarne czepki bez welonu. W latach sześćdziesiątych XX wieku wprowadzono na krótko zmiany polegające na wyeliminowaniu kokardy, a następnie kolejne – zastąpienie ryszki rodzajem czarnego sztywnika ułożonego na welonie i obwiedzionego wokół białą wypustką (kształtem i sposobem założenia na głowę przypominał kokosznik). Jego forma i kształt nawiązywał do pierwotnej formy nakrycia głowy sióstr.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem oraz brakiem medalionu.

Postulantki nosiły czarne sukienki z takimiz przodzikami. Na nich – na piersi – upięta w szpic szeroka wstęga i zawieszony medalik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współcześnie używany habit wprowadzony został ostatecznie w 1971 roku. Na habit składa się czarna sukienka z podwójnymi zakładkami od ramion, które formą swoją imitują nieco szkaplerz. Sukienka przepasana jest paskiem z tego samego materiału co sukienka. Przy szyi wykończenie stanowi biały kołnierzyk koszulowy. Profeski na szyi zawieszają emblemat zgromadzenia. Jest to srebrny

medalion w formie okręgu, a na jego tle gołębica Ducha Świętego oraz potrójne promienie. Kształt ten w rezultacie przypomina krzyż wpisany w okrąg. Całość układa się w symboliczne przedstawienie Trójcy Świętej. Na głowie siostry noszą spięte z tyłu czarne welony upięte na sztywniku z dość szerokim białym wywinięciem nad czołem. Profeski czasowe noszą złoty pierścionek z wygrawerowanym wizerunkiem Najświętszego Serca Jezusowego, a przy profesji wieczystej otrzymują takiż z wypukłą płaskorzeźbą tego wizerunku.

Strój nowicjuszek różni się kolorem welonów (biały). Nie noszą medalionu.

Strojem postulantek jest czarna spódnica i takiegoż koloru kamizelka oraz biała bluzka. Na szyi zawieszony medalik. Nie noszą żadnego nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Do roku 1971 do obrzędów obłóczyn używano sukni ślubnych lub prostych białych sukienek i welonów ozdobionych bukszpanem. Przy pierwszej profesji i przy wieczystych ślubach na welony zakłada się małe wianki (na czubek głowy),

które należy wykonać samemu. Zachowuje się je, a po śmierci zakłada na głowę zmarłej, ubierając w ten sposób do trumny.

W czasie jubileuszy używa się takiego samego wianka, ale kolor dekoracji dopasowany jest do jubileuszu – srebrny lub złoty. Obecnie ten zwyczaj nie zawsze jest przestrzegany.

CÓRKI OPATRZNOŚCI BOŻEJ

ZGROMADZENIE SIÓSTR CÓREK BOŻEJ OPATRZNOŚCI

Institutum Filiarum Divinae Providentiae (IFDP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1832 roku we Włoszech. Założycielami byli Elena Elena Bettini oraz o. Tommaso Manini. Do Polski siostry przybyły w roku 2003. Pracują w przedszkolach, szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotnym strojem zakonnym była suto marszczona czarna, długa sukienka, przepasana skórzanym paskiem, do którego na lewym boku przypięty był różaniec. Na wierzch nałożona czarna pelerynka sięgająca do bioder. Na szyi zawieszony dość duży krucyfiks. Głowę zakrywał czarny czepek (przypominają-

cy w typie kapelusik budkę) z czarną ryszką biegnący wokół twarzy, aż pod brodę. Na czepku upięty czarny welon.

Strój nowicjuszek różnił się właściwie jedynie białym welonem (czepek pozostawał czarny). Habit posiadał też wykończenie wokół szyi w postaci białego kołnierzyka.

Postulantki nosiły czarne sukienki z długim rękawem, przepasane paskiem z tego samego materiału. Wokół szyi wykończeniem był biały koszulowy kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami. Na szyi wieszano medalik.

W roku 1964 nastąpiła zmiana stroju. Sam krój habitu nie uległ większym przeobrażeniom. Jedynie sukienka była mniej namarszczona. Habit wykończony był przy szyi białym kołnierzykiem koszulowym. Nakrycie głowy stanowił czarny welon spięty z tyłu upięty na sztywniku. Wokół twarzy bieгло (na welonie) lekko odchylone usztywnienie nawiązujące w formie do pierwotnej ryszki. Wokół twarzy niewielki biały rąbek.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi czarna sukienka sięgająca do połowy łydki, przepasana paskiem z tego samego materiału. Wokół szyi biały kołnierzyk spięty z tyłu. Dopuszczana jest szara lub biała wersja stroju zakonnego. Na szyi siostry profeski noszą medalik. Włosy zakrywa czarny welon spięty z tyłu, podwinięty i zszyty nad czołem. Wokół twarzy widać niewielką białą wypustkę.

Strój nowicjuszek różni się białym welonem oraz noszonym na szyi krzyżykiem zamiast medalika.

Strojemulantek jest biała bluzka i spódnica w kolorze habitów noszonych w danej prowincji.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przed Soborem Watykańskim II siostry w czasie obrzędu obłóczyn używały sukni ślubnych i welonów.

W czasie składania profesji siostry zakładają na głowę wianki, a w ręku trzymają duże krzyże.

CÓRKI ŚW. FRANCISZKA SERAFICKIEGO

ZGROMADZENIE CÓREK ŚW. FRANCISZKA SERAFICKIEGO

Congregatio Filiae Sancti Francisci Seraphici (CFSF)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1928 roku w Sandomierzu. Założycielem jej był bł. Antoni Rewera oraz ks. Wincenty Granat. Jest to zgromadzenie zakonne czynne. Siostry pomagają w pracy duszpasterskiej i charytatywnej.

HABIT HISTORYCZNY

Profeski czasowe nosiły czarny habit przepasany białym sznurem z pięcioma węzłami. Na głowie czarny welon na białym czepku zakrywającym część czoła i uszy. Profeski wieczyste dodatkowo na szyi zawieszały krzyż franciszkański na czarnym sznurku oraz nosiły obrączkę

Nowicjuszki nosiły czarny habit przepasany czarnym skórzanym paskiem. Nakryciem głowy był biały welon nałożony na biały czepok zasłaniający część czoła.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi czarna długa sukienka odcięta od karczka, z dość szerokimi podwiniętymi rękawami. Wykończeniem wokół szyi jest biała stójka. Habit przepasany jest białym sznurem z pięcioma węzłami, na nim zawieszony różaniec. Spięty z tyłu

welon upięty jest na dość wysokim sztywniku, który w formie wypustki wywinięty jest nad czołem na welon. Profeski wieczyste na szyi zawieszają krzyż „San Damiano” na czarnym sznurku. Noszą też obrączkę. W porze letniej dopuszczalny jest beżowy kolor habitu. Wówczas beżowy jest także welon.

Strojem nowicjuszek jest czarny habit (o analogicznym kroju jak profesek) przepasany skórzanym paskiem. Na głowę nakładają biały welon.

Postulantki noszą czarną spódnicę i białą bluzkę.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji na welon siostry nakładają mirtowe wianki. Wianków używa się także w czasie obchodów jubileuszu życia zakonnego.

DOMINIKANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. DOMINIKA

Congragatio Sororum Sancti Dominici (OP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1861 roku w Polsce jako wspólnota czynna. założycielkami były s. Julia Rodzińska oraz m. Kolumba Białecka. Siostry poświęcają się ewangelizacji i pracy dydaktycznej.

HABIT HISTORYCZNY

Krój habitu historycznego niewiele różnił się od noszonego współcześnie. Składał się z szerokiej białej tuniki przepasanej skórzanym paskiem z przypiętym doń różańcem i białego szkaplerza. Nie używano natomiast w pierwszej wersji habitu pelerynki. Zastępowało ją poniekąd rozbudowane nakrycie głowy. Składało się z czepka zakrywającego czoło, podwinki wyłożonej na habit oraz welonów: rąbka, welonu białego – spodniego oraz czarnego – wierzchniego.

Widoczną różnicą w stroju konwerek było noszenie czarnych szkaplerzy.

Pierwsza reforma stroju objęła głównie nakrycie głowy. Zredukowana została podwinka z dużej, krochmalonej i wystawionej na habit, do ściśle osłaniającej głowę, policzki oraz szyję i schowanej pod tunikę. Wykończeniem habitu przy szyi stała się natomiast pelerynka. Na podwikę nakładano bindę i na niej upinano welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym dominikanek jest biały habit w formie obszernej tuniki, przepasanej skórzanym paskiem, do którego przywieszony jest różaniec. Na habit nakłada się biały szkaplerz z charakterystycznym pionowym zaprasowaniem oraz sięgająca poniżej ramion biała pelerynka. Uzupełnieniem stroju jest czarny welon spięty z tyłu, z białą dość szeroką wywinietą wypustką. Welon jest dość długi, sięga bowiem do bioder. Strój wierzchni i zarazem ceremonialny to czarna długa peleryna wykończona pod szyją kołnierzem.

Strój nowicjuszek różni się od stroju profesek jedynie białym welonem.

Postulantki nie mają ściśle określonego stroju. Chodzą w białych bluzkach i czarnych spódnicach.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie składania ślubów siostry przyozdabiają welony wiankami z mirtu.

DOMINIKANKI MNISZKI

MNISZKI ZAKONU KAZNODZIEJSKIEGO

Moniales Ordinis Predicatorum (OP)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1206 roku we Francji. Założycielem był św. Dominik Guzman. Mniszki przybyły do Polski w roku 1225. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Strój historyczny od współczesnego różni się niewieloma szczegółami. Krój habitu i kapy (peleryny) był bardziej obszerny. Nieco inne było też upięcie welonu. Bezpośrednio na głowę nakładano czepek z usztywnianym czółkiem (przypomina nieco bindę). Na niego zakładano podwikę (zatyczka), która opadała na habicie na ramiona. Następnie biały krochmalony rąbek i dwa welony: mocno krochmalony biały (układał się wokół twarzy w łuk opadający poniżej ramion) i długi lekki czarny.

Strój nowicjuszek różnił się tylko białym kolorem welonu.

Postulantki ubierały czarną sukienkę z pelerynką sięgającą do łokci. Pod szyją półokrągły kołnierzyk obszyty białą lamówką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z dość obszernej białej tuniki przepasanej skórzanym paskiem, do którego przypięty jest różaniec. Na wierzch zakłada się biały szkaplerz oraz czarną kapę (pelerynę). Nakryciem głowy jest czepek (zakrywający czoło), podwika (zatyczka) zakrywająca całą głowę i opadająca na ramiona (jest wyłożona na szkaplerz, ale zasada ta zależna jest od tradycji klasztoru) oraz upięty na niej czarny

welon sięgający do bioder. Strojem ceremonialnym jest czarna długa peleryna zakładana w ten sposób, że podwikę wyklada się na nią.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym welonem.

Postulantki wkładają czarną spódnicę, pelerynkę sięgającą do bioder, przy szyi wykończoną białym kołnierzykiem. Na głowę wkładają czarny welonik z białą wypustką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn siostry na welon zakładają koronę cierniową, a w czasie profesji czasowej i wieczystej – wianki zdobione białymi kwiatkami.

Jubilatki przyozdabiają welon wiankiem z mirtu i białych kwiatów.

DOMINIKANKI MATKI BOŻEJ RÓŻAŃCOWEJ

ZGROMADZENIE SIÓSTR DOMINIKANEK MATKI BOŻEJ RÓŻAŃCOWEJ

Congregatio Sororum Dominicanorum BMV Rosarii (CSDMR)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyli w 1895 roku ks. Didaco Bessi i s. Maria Rosaria Crocifissa Puggelli. Pierwsze wspólnoty rozwijały się na terenie Włoch. Do Polski siostry przybyły w 1987 roku. Zajmują się pracą w środowiskach uboższych duchowo i materialnie.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsze siostry (tuż po powstaniu zgromadzenia) nosiły stroje czarne. Były to czarne, dość sute habity z wąskimi rękawami. Na ramiona narzucona była czarna pelerynka sięgająca do łokci, a na niej zawieszony srebrny krzyż z pasyjką. Głowę zasłaniały czarnym prostym welonem.

Jeszcze za życia pierwszych sióstr przyjęto zmianę stroju zakonnego. Stał się nim biały habit (tunika) przepasany skórzanym paskiem z przypiętym doń różańcem. Na habit zakładano biały szkaplerz. Głowę osłaniał biały czepek i podwika,

na niej upięty był podwójny welon – biały spodni i wierzchni czarny (nowicjuszki posiadały dwa białe welony). Habit przy szyi wykańczał sztywny niewielki barbet. Strojem postulantek była czarna sukienka wykończona przy szyi białym kołnierzykiem z półokrągło wyciętymi rogami.

Pierwsze zmiany w wyglądzie habitu spowodowane były otwarciem placówek misyjnych (Indie 1968 r.). Zmiany objęły głównie nakrycie głowy. Wylimitowano podwikę i barbet (został jedynie czepek osłaniający czoło) oraz biały welon. Czarny natomiast upinano luźno na czepku.

Profeski zakładały złote obrączki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się biały habit (tunika) przepasany skórzanym pasem, do którego dopięty jest różaniec. Na habit zakłada się biały szkaplerz wykończony przy szyi stójką. W ostatnich latach wprowadzono drobną zmianę. Kołnierzyk wykańcza habit, nie szkaplerz. Szkaplerz zakłada się natomiast jako strój chórowy, wykładając nań kołnierzyk habitu. Na głowę siostry zakładają kufię (biały czepek) oraz czarne welony spięte z tyłu, z wywiniętą dość szeroką białą wypustką (to fragment kufii). Nad czołem widać włosy. Strojem ceremonialnym jest czarna długa peleryna. Po ślubach wieczystych siostry zakładają srebrną obrączkę z krucyfiksem.

Nowicjuszki chodzą właściwie w stroju świeckim, przy czym jest zalecenie, by używały wyłącznie spódnic. Na szyi zawieszają krzyżyk. Habit przyjmuje się dopiero w czasie pierwszej profesji.

Postulantki noszą ubranie świeckie. Jedynym wyróżnikiem jest medalik z wizerunkiem Niepokalanej.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Do reformy soborowej siostry w czasie obrzędu obłóczyn podchodziły do ołtarza w sukni ślubnej. W czasie tej uroczystości oraz w trakcie składania profesji na welon zakładano koronę cierniową lub wianek z róż (siostry miały wybór w tej mierze zwłaszcza w czasie profesji wieczystej).

DOMINIKANKI MISJONARKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR DOMINIKANEK MISJONAREK JEZUSA I MARYI

*Congregatio Sororum Dominicanarum Missionariarum
Jesu et Mariae (OP)*

RYS HISTORYCZNY

Założone zostało w 1932 roku przez o. Jacka Woronieckiego. Celem jest praca misyjna oraz ewangelizacyjna, szczególnie w Rosji i na terenach byłego Związku Sowieckiego.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotny strój zakonny składał się z szerokiej białej tuniki (sukni) i takiego samego szkaplerza. Tunika przepasana była skórzanym pasem, do którego przypięty był różaniec. Na szyi zawieszano drewniany krzyżyk z metalowym białym okuciem i takąż

hostią, który siostry otrzymywały w dniu pierwszej profesji. Na głowę siostry zakładały czepek i podwikę (naczółko i kołnierzyk), która opadała na ramiona (wykładana była na szkaplerz). Na niej upięty był podwójny welon (biały i wierzchni – czarny) zaszyty z tyłu do szpica. Dopelnieniem stroju była czarna długa kapa (peleryna).

Nowicjuszki od profeski odróżniał biały welon.

Postulantki nosiły czarną sukienkę, pelerynkę sięgającą do pasa, przy szyi wykończoną białym półokrągłym kołnierzykiem oraz czarny welonik (w początkowych latach czarny welon posiadał białą podbitkę, z której wkrótce zrezygnowano). Na szyi zawieszano krzyżyk.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się biała tunika (suknia) przepasana skórzanym pasem, do którego dopięty jest różaniec. Na habit zakłada się biały szkaplerz wykończony przy szyi stójką. Głowę osłania biały czepek widoczny nad czołem w formie niewielkiej wypustki oraz czarny welon spięty z tyłu głowy. Strojem ceremonialnym jest czarna długa peleryna. Na szyi czarny drewniany krzyżyk z metalowym białym okuciem i takąż hostią, który otrzymują w dniu pierwszej profesji.

Siostry mogą nosić też czarne habit o uproszczonym kroju. Jest to czarna tunika z wszytym szkaplerzem, przepasana paskiem z tego samego materiału, wykoń-

czona pod szyją białym wywiniętym kołnierzykiem zapinanym z tyłu. Analogicznie na szyi zawieszają na szyi krzyżyk z hostią. W tej wersji welon pozostaje bez zmian.

Możliwe jest także noszenie habitu szarego. Jest to szara długa tunika z wszytym szkaplerzem, przepasana paskiem z tego samego materiału. Do tej wersji stroju zakonnego nosi się szary welon (w tym samym kolorze co habit).

Nowicjuszki wyróżnia biały welon. Nie noszą też na szyi krzyżyka. Mogą też zakładać czarną sukienkę zapinaną z przodu na guziki i przepasaną paskiem z tego samego materiału, z białym koszulowym kołnierzykiem. Na głowę zakładają białe lub szare weloniki spięte z tyłu. Dopuszczalna jest także wersja stroju szarego.

Postulantki chodzą w świeckim stroju. Na uroczystości – w białych bluzkach i czarnych spódnicach.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

DOROTANKI

SIOSTRY NAUCZYCIELKI OD ŚW. DOROTY CÓRKI NAJŚWIĘTSZYCH SERC

Suore Maestre di Santa Dorotea Figlie dei Sacri Cuori (SDVI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył we Włoszech w 1836 roku bł. Jan Antoni Farina. Do Polski siostry przybyły w 1994 roku. Zajmują się pracą charytatywną, wychowawczą i opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsze habity składały się z dość szerokiej czarnej sukienki związanej w pasie. Rękawy były zakończone mankietami. Na ramiona siostry narzucały pelerynkę, która przez zakończenie w szpic z przodu i z tyłu przypominała czarną chustę zarzuconą na ramiona. Na piersi zawieszano medalion. Od używanego obecnie różnił się jedynie koroną umieszczoną nad Sercami. Głowę zakrywał czerwony czepek (kufia) związany pod szyją czarną kokardą. Czepek wokół twarzy ozdobiony był czarną ryszką.

Strojem nowicjuszek była wełniana szara sukienka o kroju zbliżonym do habitu, biały fartuch i biała kufia z białą ryszką. Z czasem zarzucono zwyczaj zakrywania przez nowicjuszki głowy welonem lub czepek.

Pierwsza korekta stroju polegała na zmianie pelerynki. Wyeliminowano ostre zakończenia, pelerynka zyskała zakończenie półokrągłe. Stała się tym samym nieco krótsza i sięgała do pasa.

W 1915 roku powstała kontemplacyjna gałąź (nie usamodzielniona) zgromadzenia – Siostry Wynagrodzicielki. Nosiły czerwone habitury przewiązane szarym paskiem. Szare były też rękawy odzieży spodniej (rękawy widoczne były spod szerokich i długich rękawów czerwonego habitu). Szary był też barbet z białą stójką. Na głowę zakładano podwójny welon: spodni biały i wierzchni – czarny.

Kolejne zmiany w wyglądzie habitu zaszyły po 1968 roku. Wprowadzono nowy krój habitu – była to długa sukienka jednak nie tak obszerna jak w pierwotnej wersji. Posiadała przy szyi wykończenie w formie dekoltu „V” zakrytego białym półgolfikiem. Do habitu zakładano półokrągłą pelerynkę i czarny welon sięgający do pasa. Pod nim noszona była kufia, ale bez ryszki. Zastąpiono ją lekko usztywnionym gąbkowym sztyw-
nikiem pozwalającym na odpowiednie upięcie welonu. Ostatnia zmiana stroju (obecnie noszony) nastąpiła w 1994 roku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit w formie sukienki z zakładkami od ramion, sięgającej do kostek. Habit związany jest paskiem z tego samego materiału. Pod szyją dekolot „V” zakryty białym półgolfikiem. Dozwolone jest noszenie pelerynki, choć nie jest to obowiązkowy element stroju i obecnie niewiele sióstr ją zakłada.

Profeski (po pierwszej profesji) noszą na piersi okrągły medalik z wizerunkiem Serca Jezusa i Marii na tle promienistego krzyża równoramiennego. Na jego re-

wersie jest napis „suaviter et fortiter” w otoczeniu wieńca z dębu i lauru. Profeski wieczyste zakładają srebrny pierścionek z wizerunkiem Serca Jezusa i Maryi. Na głowę zakładają czarne welony spięte z tyłu. Nad czołem widać włosy i cieniutką białą wypustkę. Dozwolony jest także cały biały strój. Obecnie Siostry Wynagrodzicielki nie różnią się strojem od pozostałych sióstr. Zakładają jedynie do adoracji nieco dłuższe białe welony.

Strojem nowicjuszek jest granatowa spódnica i niebieska bluzka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

W czasie składania ślubów wieczystych siostry zakładają na welon wianek z białych róż. Powszechny kiedyś w całej wspólnocie zwyczaj przystępowania do ołtarza w czasie obłóczyn w sukni ślubnej zachował się jedynie w Indiach.

DUCHACZKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR KANONICZEK DUCHA ŚWIĘTEGO DE SAXIA

Congregatio Sororum Canonissarum Spiritus Sancti de Saxia (CSS)

RYS HISTORYCZNY

Duchaczki założył we Francji w 1175 roku bł. Gwidon z Montpellier. Do Polski przybyły w roku 1220. W roku 1741 prowincja polska usamodzielniała się tworząc autonomiczną wspólnotę zakonną. Siostry pracują głównie w domach opieki, szpitalach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

HABIT HISTORYCZNY

Habit składa się z obszernej czarnej tuniki przepasanej paskiem, do którego przypięty był różaniec zakończony krzyżem duchackim. Biały krzyż duchacki naszyty był też z przodu na habicie (na wysokości serca). W późniejszych wersjach taki metalowy krzyż zawieszano na szyi. Strojem ceremonialnym była długa czarna peleryna. Na głowę zakładano podwikę, na nią bindę, na której upięty był długi czarny welon. Szyję i dekolt zasłaniał plisowany w osiem zakładek biały barbet opadający na ramiona. Początkowo (do 1954 roku) był półokrągły, potem wycięty w szpic (do 1965 roku) i zakończony pod szyją stójką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z czarnego długiego habitu, z dwiema fałdami z przodu i tyłu, z wewnętrznymi kieszeniami, przepasanego paskiem z tego samego materiału. Rękawy bez mankietów. Przy szyi wykończeniem jest biały kołnierzyk, z dwiema okrągłymi zakończeniami. Na habit siostry zakładają sięgające do bioder czarną kamizelkę. Na szyi profeski noszą duchacki, dwuramienny krzyżyk z Gołębicą - symbolem Ducha Świętego. Na głowę siostry zakładają czarny welon, upięty na białym czepku (widocznym nad czołem w postaci wypustki). Nowicjuszki noszą nieco krótsze habity z białym welonem bez czepka. Na misjach siostry noszą niebieskie habity i welony bez czepka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji na welon wkłada się mirtowy wianek.

SIOSTRY DUSZY CHRYSTUSOWEJ

ZGROMADZENIE SIÓSTR NAJŚWIĘTSZEJ DUSZY CHRYSTUSA PANA

Congregatio Sororum Sanctissimae Animae Domini Nostri Iesu Christi

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyła w podkrakowskim Prądniku Białym w 1923 roku m. Zofia Tajber. Siostry pracują z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszym strojem sióstr była granatowa sukienka związana w pasie paskiem z tego samego materiału. Od bioder miała po cztery zaprasowane fałdy na bokach. Przy rękawach miała wąskie mankiety, a z przodu rząd guzików (maksymalnie do 20 guziczków szmuklerskich) sięgający do połowy piersi. Wykończenie przy szyi stanowiła granatowa stójka z białą wypustką. Po lewej stronie na piersi przypięty był medalik w rozecie. Zimową porą można było nosić płaszcze krojone w klosz, o długości równej z suknią. Miały one rękawy przy dłoni szerokie, z wyłożonym mankietem i wykładany kołnierz. Nakryciem głowy poza klasztorem był granatowy kapelusik z wywiniętym do góry rondem. Nakryciem głowy noszonym w domu był biały niewielki kornet. Kornecik sióstr profesek składał się z czterech części: czepeczek przymarszczony, do niego przypięty nad czołem trójkąt w formie daszka, w połowie wygięty w górę, przypięcie trójkąta przykryte było paskiem, tył również zakończony paskiem. Siostry, będące w próbie II (juniorki), miały podobny kornet, z tym że trójkąt nad czołem nie był wygięty, a całkiem odchylony w górę. Siostry będące w próbie I (nowicjuszki) miały tylko pasek wokół czepeka, zaś siostry kandydatki (postulantki) miały tylko czepeczek przymarszczony.

W momencie zatwierdzenia zgromadzenia zakonnego zmianie uległ strój. Przyjęto formę bliższą klasycznemu habitowi. Strój zakonny składał się zatem z granatowego habitu w formie sukienki z paskiem z tego samego materiału. Wykończeniem przy szyi był biały krochmalony kołnierz (krojem przypominał

odwrócony tyłem do przodu marynarski kołnierz lub barbet rozciągnięty w romb). Spod kołnierza widać było zawieszony na szyi metalowy krzyż z pasyjką. Strojem wierzchnim była granatowa peleryna krótsza do sukienki o 7 cm. Na głowę siostry zakładały kornet, a na nim upięty granatowy welon. Kornet widoczny był nad czołem w postaci wywiniętego do góry białego trójkąta.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny krój habitu zatwierdzony został w 1965 roku. Składa się z granatowej sukienki przepasanej pasem z tego samego materiału. Ma on z każdego boku po dwie zakładki biegnące od ramion. Przy szyi wykończeniem jest dość wysoka biała stójka. Na szyi na srebrnym łańcuszku krzyżyk z pasyjką. Strój uzupełnia granatowa kamizelka sięgająca do połowy bioder. Forma welonu właściwie nie uległa zmianie. Składa się z kornetu widocznego nad czołem w postaci białego trójkąta. Na nim jest granatowy welon spięty z tyłu i uformowany w ten sposób, że nad czołem tworzy szeroką pionową zakładkę. Po ślubach wieczystych siostry noszą obrączkę.

Nowicjuszkę noszą welony w kolorze białym. Nie ma w nich nad czołem charakterystycznego trójkąta. Nie noszą też kamizelek i krzyży.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie ślubów wieczystych siostry przyozdabiają welon mirtowym wiankiem.

ELŻBIETANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY

Congregatio Sororum a Sancta Elisabeth (CSSE)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1842 roku na Śląsku. Założycielkami były Klara Wolff, Matylda Merkert, Maria Merkert oraz Franciszka Werner. Elżbietanki opiekują się ubogimi i cierpiącymi.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy ubiór elżbietanek był właściwie strojem świeckim kobiet śląskich. Składał się z ciemnoszarej sukienki i zarzuconej na nią szarej chusty. Suknia była przepasana skórzanym paskiem, na którym wisiał różaniec. Pod nią siostry zakładały białą bluzkę z długim rękawem. Nakrycie głowy stanowił szary czepek (w typie coif) z białą ryszką wokół twarzy. Czepek z tyłu spięty był kokardą. Do dziś można zobaczyć takie czepki w strojach ludowych różnych regionów Śląska. Po zatwierdzeniu w 1924 roku nowej konstytucji zdecydowano się na zmianę stroju. Habit stanowiła ciemnoszara sukienka z kilkoma fałdami z przodu i z tyłu, przepasana skórzanym paskiem, do którego przypinano różaniec. Wykończenie przy szyi stanowił biały usztywniany barbet (kołnierz) sięgający do ramion. Chusty zastąpiono długimi szarymi lub brązowymi pelerynami zapinanymi pod szyją. Po wieczystej profesji uzupełnianiem stroju była obrączka z serduszkiem i napisem IHS oraz medalik z wizerunkiem Maryi Niepokalanej i św. Elżbiety. Nakrycie głowy stanowiły białe czepki z usztywnioną szeroką podbitką dookoła twarzy popular-

nie zwaną *aureolami*. Na niego zakładało się podwójny welon: wierzchni szary i spodni, krochmalony biały (właściwie były to dwie szerokie wstęgi sztywno układające się po bokach twarzy i łukami przechodzące na ramiona). W 1945 roku zmieniono kolor habitów i welonów na czarny.

Zmiana stroju w polskich prowincjach została przeprowadzona w 1963 roku. Poprzedziła ją rozpisana w 1961 wśród siostr ankieta.

W nowym stroju siostr profesek dokonano niewielkich zmian w kroju habitu. Zmniejszono ilość fałd do czterech z przodu i z tyłu, a przy szyi wykończeniem stała się usztywniona biała stójka. Stroju dopełniała czarna krótka pelerynka zapinana pod szyją. Nakrycie głowy składało się z białego płóciennego czepka, przylegającego do głowy, z usztywnioną częścią zakrywającą czoło (przypominającą bindę) i zapięciem pod brodą. Na nim upinano czarny welon z krochmaloną podbitką. W 1969 roku z praktycznych względów zlikwidowano w czepkach zapięcie pod szyją. Wkrótce przestało też obowiązywać noszenie krótkiej pelerynki.

W 1968 roku wprowadzono korektę w sprawie obrączki i medalu. Siostry profeski, które dotąd otrzymywały przy swojej profesji medal Zgromadzenia, miały odtąd

otrzymywać złote obrączki (bez serduszka i napisu), zaś przy I profesji wręczano medal. W roku 1977 wprowadzono nowy wizerunek św. Elżbiety na medalu. Zmieniono też kształt medalu z podłużnego na bardziej owalny i bez napisu.

Początkowo nowicjuszki otrzymywały habit wełniany koloru szarego przepasany skórzanym paskiem, z którego zwisał czarny różaniec z metalowym krzyżykiem, oraz szarą chustę do okrycia. Na głowie miały biały czepek przykryty szarym materiałem z usztywnioną białą ryszką dookoła twarzy. Nazywano je kapelusami.

Przy pierwszej profesji siostry otrzymywały poświęcony połączony pierścienek z umieszczonym na środku małym serduszkiem i napisem IHS. Od roku 1968 zamiast obrączek otrzymywały medal Zgromadzenia. Po zmianie stroju w 1924 roku nowicjuszki nosiły taki sam krój habitów jak profeski, jedyna różnica to biały welon.

Postulantki nosiły czarne sukienki z krótką, czarną pelerynką. Uzupełnieniem stroju był czarny czepek z lnianą, białą przepaską wokół twarzy i szerokim szalem na szyi. Strój ten został dość szybko uproszczony do czarnej sukni z czarną, krótką czarną pelerynką wykończoną białym kołnierzem. Na kapitule generalnej w Rzymie w 1986 roku ustalono dla całego Zgromadzenia, że „przepisy dotyczące stroju postulantek zostaną ustalone oddzielnie w statutach danej prowincji”.

Kandydatki zawsze nosiły strój świecki. Jedynie do kościoła ubierały się na czarno.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarny habit o kroju tuniki z dwoma zaszytymi fałdami po bokach (daje to złudzenie wszytego szkaplerza). Przepasany jest paskiem, do którego przypina się różaniec. Nakryciem głowy od 1984 roku jest czarny welon upięty na sztywniku z dość szeroką białą wypustką wokół twarzy, wywiniętą na

welon. Do pełnego stroju profeski wieczystej należy medal Zgromadzenia z wizerunkiem Niepokalanej i św. Elżbiety oraz złota obrączka. Noszenie przy pasku różańca nie jest obowiązkowe.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym welonem.

Postulantka po 4 tygodniach pobytu w Zgromadzeniu otrzymuje pelerynkę z białym kołnierzem. Pod pelerynką nosi czarną suknię z białym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie pierwszej oraz wieczystej profesji nakłada się na głowę wianki ze sztucznych białych kwiatów przeplatanych zielenią. Mogą być też plecione z mirtu i białych różyczek. Jubilatki po 25 latach życia zakonnego otrzymywały wianki posrebrzane, a po 50 latach życia zakonnego wianki pozłacane.

ELŻBIETANKI CIESZYŃSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY III ZAKONU REGULARNEGO ŚW. FRANCISZKA

*Congregatio Sororum a Sancta Elisabeth Tertii Ordinis Sancti Francisci
(CEOF)*

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Aachen w 1622 roku jako zakon kontemplacyjny. Założycielką była Apolonia Radermecher. Do Polski siostry przybyły w 1736 roku. Obecnie jest to zgromadzenie czynne. Zajmują się głównie opieką nad starszymi i cierpiącymi.

HABIT HISTORYCZNY

Nie zachowały się dokumenty dotyczące pierwszych habitów zakonnych. Na podstawie ikonografii przypuszczać można, że był to brunatny habit o analogicznym kroju jak późniejszy, zaś głowę okrywała klasyczna podwika i welon na rąbku. W czasach przedsoborowych na strój zakonny składała się tunika przepasana białym sznurem franciszkańskim oraz szkaplerz. Przystępując do komunii, zakładano na

habit długie peleryny zapinane pod szyją. Tej samej peleryny używano też jako odzieży wierzchniej w czasie procesji i większych uroczystości. Na głowę zakładano czepek (kornet) przylegający do głowy. Na nim upinano podwikę (szłałer), a pod nią bindę. Szłałer zakrywał też dekolt układając się w swobodne

zakładki. Na wierzch zakładano biały krochmalony welon i na niego welon czarny. Welony upięte były w taki sposób, że tworzyły nad czołem „daszek”. Przypięte były też do kornetu z prawej i lewej strony na wysokości żuchwy. W 1963 roku zakon zmienił charakter na czynny, pociągnęło to za sobą także zmianę stroju zakonnego. Dotyczyła ona głównie nakrycia głowy. Sam habit był jedynie mniej obszerny i posiadał przy szyi wykończenie w postaci niewielkiego usztywnianego barbetu. Nakryciem głowy zatem stał się kornet (czepek zapinany pod brodą i binda), a na nim upięty czarny welon. Welon przypięty jest do czepek poniżej żuchwy.

Krój habitu nowicjuszek nie różnił się od kroju stroju zakonnego profesek. Nowicjuszki nosiły też sznur z węzłami i przypiętą do niego koronkę. Natomiast nakrycie głowy różniło się nie tylko kolorem, ale i upięciem. Welon miał inaczej

upięte zakładki z tyłu. Welon wywijało się do góry jak zakładkę, tak by w czasie spowiedzi czy przy posiłkach w refektarzu można było go spuścić na oczy jak zasłonę. Był to rodzaj kwefu.

Habity dla postulantek i nowicjuszek były brązowe.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z czarnej tuniki zapinanej na zamek. Na nią zakłada się szkaplerz. Wykończeniem przy szyi jest biała stójka (klisza). Habit przepasany jest białym sznurem z trzema węzłami. Na głowę siostry wkładają kornet (składa się z czepka zapinanego pod brodą i bindy, na nich tzw. czapka), a na nim upinają czarny welon sięgający poniżej bioder. Welon przypięty jest do podwinki po bokach na wysokości żuchwy. Przy pierwszej profesji zakłada się obrączkę z wygrawerowaną datą złożenia profesji oraz do paska przypina się koronkę franciszkańską.

Strój nowicjuszek różni się kolorem welonu (jest biały) oraz tym że na sznurze nie ma zawiązanych węzłów.

Postulantki noszą czarną sukienkę do kolan z białym wykładanym kołnierzykiem, oraz czarną pelerynkę sięgającą do łokcia.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Przy składaniu pierwszej profesji na welon zakłada się wianek mirtowy. Takiego samego używa się też przy profesji wieczystej. Przy jubileuszach – wianki mirtowe ze srebrnymi przypinkami (lub złote przy 50 jubileuszu) oraz bordowe przypinki w kształcie różyczek. Kiedyś do obłóczyn przystępowano w sukniach ślubnych. W ręku kandydatki trzymały krzyż i zapaloną świecę. Kandydatkom podchodzącym do ołtarza mogły towarzyszyć małe drużyny. Z czasem zastąpiono strój ślubny białą tuniką lub kostiumem. W klasztorze w Jabłakowie siostry do obłóczyn idą w stroju postulanckim, ale z bukietem ślubnym.

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNIC JEZUSA W EUCHARYSTII

Congregatio Sororum Ancillarum Iesu in Eucharistia (SJE)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie w 1923 roku założył bł. Jerzy Matulewicz. Pierwsze placówki działały w diecezji wileńskiej. Siostry zajmują się pracą oświatową i katechizacyjną oraz posługują przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Habit nie zmienił się w sposób szczególny od momentu założenia zgromadzenia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna długa sukienka (habit) z zakładkami (po jednej z każdej strony) przepasana paskiem z tego samego materiału. Rękawy przy nadgarstkach wykończone są mankietami. Pod szyją biały koszulowy kołnierzyk. Na szyi zawieszony na czarnym sznurku srebrny krzyż z pasyjką. Na głowie – czarny welon sięgający do bioder, upięty na białym sztywniku (weloniku), który jest widoczny wokół twarzy w postaci cieniutkiej wypustki. Welon zwykle jest dość mocno zsunięty na czoło i powinien całkowicie zasłaniać włosy. W okresie letnim siostry mogą używać habitu w kolorze szarym.

Strój nowicjuszek to czarna sukienka za kolano, przepasana w pasie paskiem z tego samego materiału. Jest nieco krótsza niż habit, nie ma mankietów przy rękawie, a jej kołnierzyk jest nieco większy. Zamiast krzyża, nowicjuszki noszą na szyi medalion z wizerunkiem MB Niepokalanej. Nowicjuszki na głowę wkładają białe welon. Welon ten nie jest upięty na sztywniku (weloniku).

Strój postulantek różni się od nowicjackiego jedynie brakiem nakrycia głowy i brakiem medalionu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

FELICJANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚWIĘTEGO FELIKSA Z KANTALICJO TRZECIEGO ZAKONU REGULARNEGO ŚWIĘTEGO FRANCISZKA SERAFICKIEGO

*Congregatio Sororum S. Felicis Cantalice Tertii Ordinis Regularis Sancti
Francisci Seraphici (CSSF)*

RYS HISTORYCZNY

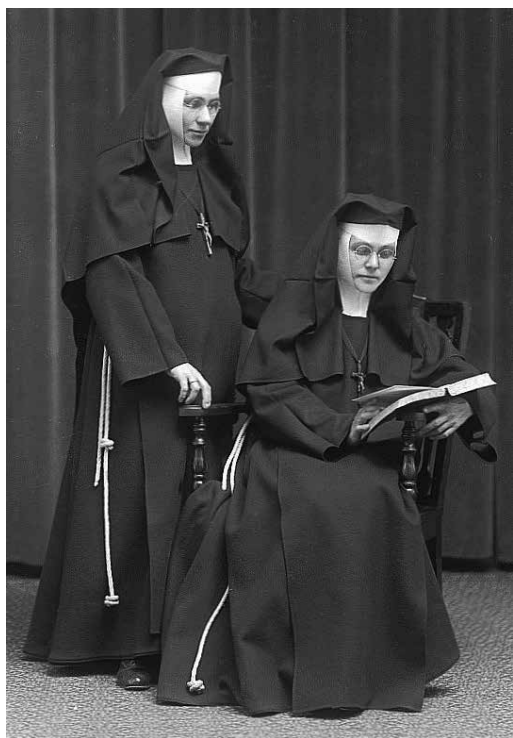
W 1855 roku zgromadzenie felicjanek założyli w Warszawie bł. Maria Angela (Zofia Truszkowska) oraz ojciec duchowy bł. Honorat Koźmiński. Siostry poświęcają się przede wszystkim katolickiemu wychowaniu dzieci i młodzieży, służą chorym i cierpiącym oraz podejmują apostołat służby społecznej.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotny habit (używany w l. 1855–1857) był z grubego ciemnobrązowego/brunatnego sukna. Całość stroju zakonnego tworzyła spodnia tunika, właściwa suknia zakonna, czyli habit, szkaplerz, franciszkański sznur oraz brązowy długi

welon. Okryciem wierzchnim była krótka, również brązowa peleryna zastępująca płaszcz. W kwietniu 1857 roku założycielka wraz z dziewięcioma pierwszymi

siostrami zmieniła habit na szary. Taki kolor felicjańskiego stroju zakonnego utrzymał się bardzo krótko. Już około roku 1860 wszystkie felicjanki nosiły wyłącznie brązowe habity z wyjściową peleryną. Na głowę zakładano podwikę (czepek) okalającą boczne części twarzy i dekolt oraz brązowe welony, przypinane do bindy, w taki sposób, by tworzyły nad czołem kwef. Po odwinięciu go do góry welon układał się w dwa charakterystyczne zagięcia. Binda mogła być biała, gdy była odsłonięta, lub brązowa, kiedy górna część welonu była opusz-

czana na przykład podczas dni skupienia czy rekolekcji, do początku XX wieku całość była miękka, później, aż do zmiany stroju po Soborze Watykańskim II, siostry zaczęły ją usztywniać krochmalem. Na szyi na tasiemce drewniane krzyżyki z pasyjką. Tunika przewiązana sznurem franciszkańskim (z konopnego sznurka) z trzema węzłami i drewnianą koronką z krzyżykiem z owalnym medalem, na którym z jednej strony był wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej, a z drugiej Świętego Franciszka z Asyżu. W związku z wydzieleniem na pierwszej kapitule generalnej 17 września 1860 gałęzi klauzurowej, siostry w klauzurze jako część stroju zachowały szkaplerz, natomiast felicjanki czynne na habity przywdziały czarne fartuchy. Po kasacie zgromadzenia przez władze carskie na terenie Królestwa Polskiego w 1864 roku, odłączeniu się klauzury i odrodzeniu felicjanek w Galicji, siostry czynne po raz kolejny zamieniły czarne fartuchy na brązowe szkaplerze.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie kolorem welonu (był biały) i brakiem obrączki oraz krzyżyka. Nosiły też krótsze peleryny.

Ubiorem postulantki była czarna sukienka z białym wykładanym kołnierzykiem oraz czarna pelerynka sięgająca do bioder. Na głowę zakładano niewielki czarny welonik z białą ryszkę związaną pod brodą na niewielką kokardę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie na habit składa się brązowa tunika przepasana białym franciszkańskim sznurem lub czarnym/brązowym, materiałowym lub skórzanym paskiem. Na nią nakłada się brązowy szkaplerz wykończony pod szyją białym zapinanym z tyłu kołnierzykiem. Głowę okrywa czarny welon upięty na dość szerokim sztywniku (sztywnym czepku), z białą wywiniętą na welon wypustką. Welon dość znacznie odsłania nad czołem włosy. Profeski od pierwszych ślubów noszą na szyi drewniany krzyż z drewnianą pasyjką, zawieszony na czarnym sznurku, oraz obrączkę (tylko wieczyste).

Strój nowicjuszek różni się kolorem welonu (biały) oraz brakiem krzyża i obrączki.

Postulantki noszą białe bluzki oraz czarne spódnice i czarne kamizelki (bolerka), do których przypięte są małe srebrne krzyże San Damiano.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przed soborem w czasie składania ślubów wieczystych na welon nakładano koronę cierniową. Jubilatki w czasie obchodów dostawały „laski jubileuszowe”. Obecnie w czasie nowicjatu, profesji i jubileuszy przełożona przypina do szkaplerza kandydatki mały bukietek.

FRANCISZKANKI MARYI NIEUSTAJĄCEJ POMOCY

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK MARYI NIEUSTAJĄCEJ POMOCY

*Congregatio Sororum S. Francisci a Perpetuo Seccursu Beatæ Mariæ
Virginis*

RYS HISTORYCZNY

Założycielką zgromadzenia jest m. Anna Brunner. Wspólnota powstała w 1890 roku na Węgrzech. Do Polski siostry przybyły w roku 1930. Zajmują się głównie pracą wśród chorych (zwłaszcza nieuleczalnie).

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja habitu zakonnego składała się z obszernej tuniki przewiązanej białym

franciszkańskim sznurem. Przy nim przypięta była koronka franciszkańska. Na wierzch zakładano szkaplerz. Głowę okrywano podwiką (czepek z kołnierzem) sięgającą do ramion i wystawioną na szkaplerz. Na niej upinano bindę (kornet) oraz podwójny welon (biały krochmalony rąbek i czarny welon wierzchni).

Strój nowicjuszek różnił się wyłącznie kolorem welonu.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na obecnie używany strój zakonny składa się czarny długi habit o kroju tuniki przepasanej białym franciszkańskim sznurem z trzema węzłami. Do paska przytwierdzona jest franciszkańska koronka. Na wierzch nakłada się czarny szkaplerz przy szyi wykończony białą stójką. Po pierwszej profesji na szyi wiesz się medalik przedstawiający stygmatyzację św. Franciszka. Profeski wieczyste na szyi noszą srebrnego koloru krzyż z pasyjką. Na głowie czarny welon sięgający do bioder. Jest on upięty na czepku i wysokim prostokątnym kornecie tworzącym dość wysoką konstrukcję nad czołem.

Nowicjuszki noszą białe welony – to, oprócz braku krzyżyka na piersi, jedyna różnica pomiędzy ich strojem a profesek.

Strojem postulantek jest czarna sukienka z białym półokrągłym kołnierzykiem. Na głowę zakładają małe czarne weloniki z niewielką białą wypustką nad czołem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn nakłada się na welon zielony wianek, a podczas pierwszej profesji na welon siostry zakładają wianek biały. Natomiast przy obrzędzie profesji wieczystej na welon nakłada się koronę cierniową.

FRANCISZKANKI MISJONARKI

FRANCISZKANKI MISJONARKI MARYI

Congregatio Franciscalium Missionariorum a Maria (FMM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Indiach w 1877 roku. Założycielką była bł. Maria od Męki Pańskiej (Helena Maria de Chappotin). Do Polski zgromadzenie przybyło w 1922 roku. Siostry pracują na misjach w 76 krajach.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój składała się biała obszerna tunika z szerokimi rękawami, prze-

wiązana sznurem franciszkańskim z trzema węzłami. Do niego przywiązana była koronka franciszkańska. Na nią siostry zakładały szkaplerz, przy szyi nałożony na niego był szeroki barbet. Głowę osłaniał czepek i podwika. Na niej upięty sztywnik, tzw. „deska” pozwalała na specyficzne upięcie długiego (sięgał poniżej kolan) welonu, tak że nad czołem układał się w płaską sztywną dekorację w formie daszka. Na szyi siostry wieszały krzyż z pasyjką. Profeski wieczyste miały obrączki w wygrawerowanym na zewnątrz napisem „Ancilla Jezu Maria Josef”. Uzupełnieniem oficjalnego stroju była długa spięta pod szyją peleryna.

Siostry agregowane (zewewnętrzne, nieskładające ślubów) nosiły pojedynczy czarny welon bez „deski”.

Pierwsza reforma stroju wyeliminowała rozbudowane nakrycie głowy. Zmieniono też kolor welonu na czarny.

Postulantki nosiły czarne spódnice i także pelerynki sięgające do bioder. Głowę osłaniały czarnym czepek.

HABIT WSPÓŁCZESNY

W latach siedemdziesiątych siostry zdecydowały się na noszenie stroju niemal świeckiego. Strój zakonny może stanowić szara sukienka z wszytym paskiem (lub

przepasana wąskim paskiem skórzanym) i wykończeniem wokół szyi w formie stójki. Można jednak także używać stroju świeckiego (bluzka i spódnica), jednak ma być utrzymany w tonacji szarej. Do obu wersji stroju zakłada się krótki szary welon spięty z tyłu i założony tak, że odsłania włosy nad czołem. Profeski na szyi zawieszają medalion w kształcie globu ziemskiego, a na jego tle krzyż. Po ślubach wieczystych przyjmuje się obrączkę.

Nowicjuszki ubierają się tak samo, a jedynym ich wyróżnikiem jest zawieszony na szyi srebrny krzyż San Damiano.

Postulantki ubierają się w strój świecki w tonacji białoszarej, na szyi zawieszają drewnianą taukę.

Insygnia lub elementy stroju wykorzystywane w czasie uroczystości

W czasie adoracji pierwotnie siostry zakładały długie welony adoracyjna okrywające całą sylwetkę modlącej się siostry.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają obecnie dodatkowych elementów stroju w czasie uroczystości.

FRANCISZKANKI Z ORLIKA

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK OD POKUTY I MIŁOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

*Congregatio Sororum Franciscane de Poenitentia et Caritate
Christiana (CSF)*

RYS HISTORYCZNY

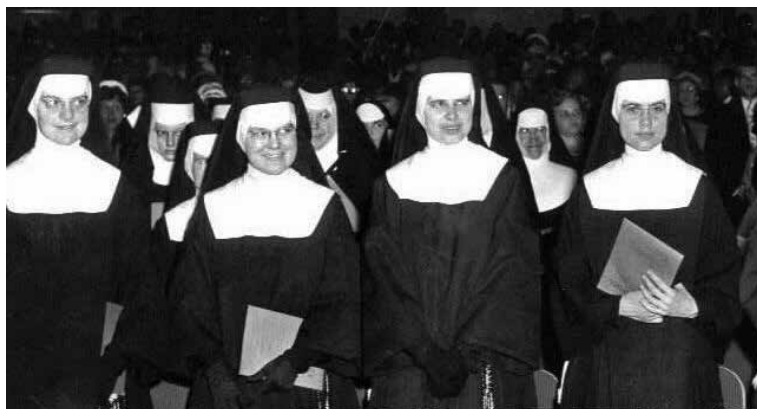
Założycielem zgromadzenia była m. Magdalena (Katarzyna Damen). Wspólnota powstała w 1835 roku w Holandii. Do Polski siostry przybyły w 1867 roku. Zajmują się działalnością opiekuńczo-wychowawczą oraz otaczają troską chorych i opuszczonych.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsze habity składały się z brunatnej tuniki z dość szerokiej sztywnej tkaniny. Przewiązane były białym franciszkańskim paskiem, do którego przypięty był różaniec. Na nią nakładano szkaplerz, na którym wyszyty był krzyż i Arma Christi. Nakrycie głowy stanowił czepek i podwika okrywająca ramiona (wystawiona była na szkaplerz). Na tym upięty sztywno wykrochmalony biały welon, a na nim dłuższy – czarny. Pierwsza reforma stroju zmieniła nakrycie głowy. Wylimitowano sztywny biały welon zostawiając jedynie czarny, który szyto z cieńszej tkaniny niż habit. Kolejna reforma wylimitowała podwikę – została zastąpiona czepkiem i barbetem.

Strój nowicjuszek wyróżniał się białym welonem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny habit składa się z brązowej sukienki z zakładanym przodem i wszytym paskiem. Przy szyi wykończony jest białym kołnierzykiem zapinanym z tyłu. Welon czarny upięty jest na szyćniku, który wywinięty na welon tworzy białą wypustkę. Zsunięty do tyłu odsłania włosy nad czołem. Profeski na szyi zawieszają drewnianą Taukę.

Strój nowicjuszek różni się od profesek białym welonem i brakiem zawieszanej na szyi Tauki.

Postulantki noszą brązowe sukienki przy szyi wykończone białym kołnierzykiem zapinanym z tyłu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie składania profesji siostry dekorują welony mirtowymi wiankami. Wianki (mogą to być także srebrne lub złote opaski ze sztucznych kwiatów) nakładają także siostry jubilatki.

FRANCISZKANKI PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO

Suore Francescane della Trasfigurazione (SFT)

RYS HISTORYCZNY

W 1901 roku we Florencji Maria Teresa Biagotti założyła nową wspólnotę franciszkańską. W Polsce siostry pracują od 1991 roku. Zajmują się opieką nad osobami starszymi oraz pracą opiekuńczo-wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotny strój zakonny składał się z brązowej tuniki przepasanej franciszkańskim białym sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty był różaniec. Na głowę siostry zakładały podwikę, która opadała na ramiona. Na nią wkładano czarny welon.

Strój nowicjuszek różnił się białym welonem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z brązowej sukienki przewiązanej białym franciszkańskim sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty jest różaniec. Sukienka ma dekol w szpic, a spod niego widać biały półgolf. Strój uzupełnia czarny welon upięty na niewielkim sztywniku wywiniętym w formie wypustki. Welon odsłania nieco włosy nad czołem. Profeski wieczyste noszą obrączki.

Strój nowicjuszek różni się wyłącznie białym welonem.

Strój postulantek to biała lub niebieska bluzka i ciemna spódnica.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry w czasie obłóczyn podchodzą do ołtarza w długiej białej tunice, a w rozpuszczone włosy wpinają jeden storczyk. W czasie profesji przypina się storczyk do habitu.

FRANCISZKANKI RODZINY MARYI

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK RODZINY MARYI

Congregatio Sororum Franciscalium Familiae Mariae (RM)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Petersburgu w 1857 roku. Jej założycielem był św. Zygmunt Szczęsny Feliński. W Polsce zgromadzenie działa od roku 1862. Siostry zajmują się pracą dydaktyczno-wychowawczą i opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

W Rosji carskiej i na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim siostry działały tajnie i nie mogły nosić stroju zakonnego. Strój zakonny wprowadził Założyciel w 1889 roku w tej części Zgromadzenia, która rozwijała się jawnie pod zaborem austriackim, przyjęty przez całe Zgromadzenie w roku 1919 habit nie uległ większym przemianom. Welony były dłuższe i bardziej nasunięte na twarz. Uzupełnieniem oficjalnej wersji stroju była pelerynka na letnim płaszczu sięgająca poniżej bioder. Większy też był barbet (kołnierz).

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika z zakładkami z przodu i z tyłu, przewiązana fioletowym sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty jest różaniec. Przy szyi strój wykańcza miękki barbet (kołnierz) ze stójką. Na głowę siostry wkładają przylegający czepek i sztywnik (przepaska), który półłukiem otula twarz i wchodzi pod stójkę barbetu (kołnierza). Na nim upięty jest czarny welon. Welon jest przszyty do sztywnika (przepaski). Profeski na szyi zawieszają krzyż z pasyjką.

Strój nowicjuszek odróżnia się białym welonem i brakiem krzyża na piersi.

Postulantki noszą czarne sukienki z białym kołnierzykiem. Na głowę zakładają biały welonik.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i profesji siostry na welon zakładają wianki z mitu i białych kwiatów.

FRANCISZKANKI SŁUŻEBNICE KRZYŻA (SIOSTRY Z LASEK)

SIOSTRY FRANCISZKANKI SŁUŻEBNICE KRZYŻA

Sorores Franciscas Ancillae Crucis (FSK)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało powołane do życia w 1918 roku w Warszawie. Założycielką była m. Elżbieta Czacka. Z czasem jego duchowym kierownikiem i współtwórcą został ks. Władysław Kornilowicz. Siostry służą niewidomym na ciele i na duszy.

HABIT HISTORYCZNY

Historyczna wersja habitu różni się szczegółami. Szkaplerz przy szyi miał półokrągłe wykończenie. Bardziej rozbudowane było nakrycie głowy. Na przylegający do głowy czepek nakładano podwikę opadającą na piersi. Z przodu na białej podwice naszyty był z materiału biały krzyż. Czarny welon upięty był na niewielkim sztywniku i opadał na ramiona. Był też znacznie dłuższy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się brązowa tunika przewiązana w pasie lnianym sznurem z pięcioma węzłami. Przez sznur przełożony jest duży drewniany różaniec. Na wierzch zakłada się brązowy szkaplerz pod szyją wycięty w karo. W dekolcie widoczna biała stójka. Na głowie siostry noszą przylegający

biały czepek, widoczny nad czołem spod welonu i spięty z tyłu brązowy welon sięgający do łopatek.

Nowicjuszki noszą brązową sukienkę zapinaną z przodu, z wykładanym kołnierzem i naszywanymi kieszeniami. Pod spodem widoczna w dekolcie biała stójka. Na głowie biały welon.

Strojem postulantek jest brązowa sukienka o kroju analogicznym do ubioru nowicjuszek. Strój uzupełnia mała brązowa chustka założona jak welonik.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie stosują żadnych dodatkowych elementów stroju.

Siostry pracujące za granicą noszą habit i welon w kolorze beżowym, a na szyi drewniany brązowy krzyżyk z metalową pasyjką zawieszony na brązowym sznureczku.

FRANCISZKANKI SZPITALNE

ZGROMADZENIE SIÓSTR PIEŁĘGNIAREK TRZECIEGO ZAKONU REGULARNEGO ŚW. FRANCISZKA

*Congregatio Sororum Infirmis Ministrantium Tertii Ordinis Regularis
Sancti Francisci (OSF)*

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1844 roku w Telgte z inicjatywy o. Krzysztofa Berndmeyera. Pierwsze domy zakładane były w Niemczech. Do Polski zgromadzenie przybyło w 1848 roku. Siostry przede wszystkim prowadzą domy opieki i przedszkola oraz pracują w szpitalach.

HABIT HISTORYCZNY

Na historyczną wersję stroju zakonnego składała się czarna tunika przepasana białym sznurem franciszkańskim z trzema węzłami. Przy pasie różaniec. Miała rękawy zakończone wąskimi manszetami. Na nią nakładano szkaplerz. Głowę okrywał czepek i sztywna biała podwika opadająca na ramiona i noszona na szkaplerzu. Na nią zakładano welon opadający na ramiona.

Reforma stroju spowodowała zmiany w nakryciu głowy. Siostry nosiły odtąd przylegający do głowy czepek oraz wysoką bindę. Na nich – czarny welon spięty z tyłu.

Nowicjuszki wyróżniał biały welon i brak węzłów na sznurze.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z czarnej tuniki przewiązanej białym franciszkańskim sznurem z trzema węzłami. Przy pasie różaniec. Strój uzupełnia czarny szkaplerz wykończony przy szyi białą stójką. Na głowie welon na sztywniku. Do welonu przypięta jest od spodu biała wąska wypustka. Welon założony jest tak, że odsłania włosy. Profeski na szyi noszą medalion w postaci znaku Tau wpisanego w okrąg. Na okręgu zaznaczone są węzłami śluby zakonne.

Strój nowicjuszek różni się jedynie kolorem welonu (biały), brakiem medalionu i węzłów na sznurze.

Strojem postulantek (prenowicjuszki) jest biała bluzka i czarna spódnica. Na szyi drewniany znak Tau.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i profesji do habitu przypina się czasem małe białe bukietki. Profeski wieczyste mogą w dniu profesji zakładać na welony mirtowe wianki.

W czasie jubileuszy siostry zakładają na welon wianki (złoty lub srebrny) oraz przypinają do habitu także bukietki.

FRANCISZKANKI ŚW. KLARY

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK ŚWIĘTEJ KLARY

Congregatio Sororum Infirmis Ministrantium Tertii Ordinis Regularis Sancti Francisci (OSF)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnotę założyła w 1903 roku Teresa Cortimiglia. Z Italii siostry przybyły, zakładając nową placówkę, do Polski w roku 1994. Zajmują się pracą z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się obszerna czarna tunika przepasana białym sznurem franciszkańskim. Na nią zakładano szkaplerz. Strój uzupełniała spięta pod szyją peleryna. Na głowę zakładano czepek i podwikę (sznurowaną z tyłu tokę) opadającą na ramiona i widoczną w dekolcie szkaplerza. Na to upinano podwójny welon (biały rąbek i na wierzch czarny welon). Po lewej stronie na piersiach naszyte było na godło wspólnoty – serce, a na nim czerwony monogram IHS i trzy gwoździe.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem franciszkanek św. Klary jest czarna sukienka (habit) z zakładkami przypominającymi formą szkaplerz. W pasie jest szeroka szlufka, przez którą przeciągnięto biały franciszkański sznur widoczny tylko z boku. W półokrągłym dekolcie widać biały półgolf. Sukienka ma rękawy wykończone zapinanymi na zatrzaski mankietami. Po lewej stronie na habicie wyszyte jest godło zakonu. Na głowie siostry noszą przylegający biały czepek, a na nim upięty jest czarny welon przypięty tylko do czepek na wysokości uszu. Siostra po ślubach wieczystych otrzymuje obrączkę w formie krzyża z pasyjką

Strój nowicjuszek wyróżnia jedynie biały welon.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i profesji siostry zakładają na welon mirtowe lub różane wianki. W trakcie obrzędu przyjęcia do nowicjatu kandydatka podchodzi do ołtarza w długiej białej tunice i białym wianku.

FRANCISZKANKI ŚWIĘTYCH SERC

SIOSTRY FRANCISZKANKI ŚWIĘTYCH SERC JEZUSA I MARYI

Suore Francescane dei Sacri Cuori (SFSC)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1886 roku we Włoszech. Jej założycielem był o. Smplicjusz Maresca od Narodzenia. Do Polski siostry przybyły w 1996 roku. Zajmują się głównie pracą dydaktyczną, zwłaszcza w środowiskach zaniedbanych.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na współczesny strój zakonny składa się beżowa sukienka przewiązana białym franciszkańskim sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty różaniec. Sukienka ma po dwie zakładki z przodu z każdej strony. W dekolcie w szpic widać biały półgolf. Na głowie siostry noszą czarne welony upięte na sztywniku, który widać w postaci małej białej wypustki. Profeski na szyi noszą metalowy krzyż z pasyjką zawieszony na czerwonym sznurze.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

JADWIŻANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. JADWIGI OD NIEPOKALANEJ DZIEWICY BOGARODZICY MARYI

*Congregatio Sororum Sanctae Hedvigis ab Immaculata Virgine
Genetrice Maria (CSSH)*

RYS HISTORYCZNY

Wspólnotę założył we Wrocławiu w 1859 roku ks. Robert Spiske. Siostry zajmują się pracą dydaktyczną i wychowawczą, zwłaszcza wśród dzieci zaniedbanych.

HABIT HISTORYCZNY

Historyczna wersja habitu składała się z obszernej czarnej tuniki. Przy pasie przypięty różaniec. Dopelnieniem stroju była peleryna sięgająca do pasa. Nakrycie głowy stanowił czepek i podwika. Na niej binda i biały wykrochmalony welon,

który układał się w kształt stożka. Całość nakrywał welon błękitny. Podwika nie opadała miękko na ramiona, ale była upięta w ten sposób, że sztywno wykrochmalona zakrywała dekolt i wypełniała przestrzeń wokół twarzy, tworząc swoistą całość z welonem. Na szyi profeski nosiły zawieszony medalik z wizerunkiem Niepokalanej i św. Jadwigi.

Nowicjuszki zakładały białe welony. To jedyna różnica pomiędzy ich strojem a ubiorem profesek.

Po reformie stroju zmienił się krój habitu. Zarzucono noszenie pelerynki. Habit przyjął krój bliższy sukience z zakładkami z przodu po obu stronach, przepasanej paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem był wykładany kołnierz zapinany z tyłu. Na głowę zakładano przylegający czepek i wysoką bindę. Na niej upinano niebieski welon spinając go z tyłu. Pozostawiono medalik z Niepokalaną.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie używany habit składa się czarnej sukienki przewiązanej w pasie paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest wykładany kołnierz spinany z tyłu. Profeski zawieszają na szyi medalion z wizerunkiem Niepokalanej i św. Jadwigi. Na głowie spięty z tyłu, długi, niebieski welon upięty na szerokim sztywniku widocznym spod welonu w postaci małej białej wypustki. Welon założony jest w ten sposób, że odsłania włosy nad

czołem. Dopuszczalna jest biała wersja habitu, jednak welon zawsze pozostaje niebieski.

Nowicjuszki wyróżniają się białym welonem. Nie noszą medalionu.

Postulantki zakładają czarne sukienki z białym kołnierzykiem spiętym z tyłu. Nie noszą żadnego nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przy składaniu profesji na welonie upina się niewielkie mirtowe wianki. W czasie jubileuszy siostry zakładają wianki srebrne lub złote.

JADWIŻANKI WAWELSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚWIĘTEJ JADWIGI KRÓLOWEJ SŁUŻEBNIC CHRYSTUSA OBECNEGO

*Congregatio Sororum Sanctae Hedvigis Reginae Ancillarum Christi
Praesentis (CHR)*

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie założył w 1990 roku ks. Waław Świerzawski. Siostry pracują w katechumenacie i formacjach liturgicznych.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój składa się biała luźna tunika z kapturem przewiązana białym sznurem z czterema węzłami (symbol trzech rad ewangelicznych i po profesji wieczystej podejmowanej kontemplacji wybranek tajemnicy). Na piersi z lewej strony wyhaftowane jest godło wspólnoty – czerwone serce z zaćwieczonym krzyżem (jest to godło przejęte po nieistniejącym już zakonie marków). Każda siostra powinna sama je wyhaftować na habicie. dopełnieniem stroju jest brązowa długa peleryna. Siostry nie noszą nakrycia głowy. Profeski zawieszają na szyi krzyż z pasyjką. Profeski wieczyste noszą obrączki.

Wyróżnikiem nowicjuszek jest noszenie medalika z wizerunkiem Niepokalanej.

Postulantki nie mają stroju ustalonego prawem zakonnym. Zwykle jednak jako stroju oficjalnego używają długiej brązowej spódnicy, kamizelki takiegoż koloru i białej bluzki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆ

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

JEZUSA MIŁOSIERNEGO (FAUSTYNKI)

ZGROMADZENIE SIÓSTR JEZUSA MIŁOSIERNEGO

Sorores Iesu Misericordis

RYS HISTORYCZNY

Założył je w Wilnie w 1947 roku bł. ks. Michał Sopoćko – spowiednik św. Faustyny. Pierwsza wspólnota pracowała w Myśliborzu. Siostry otwarte na aktualne

potrzeby Kościoła głoszą, wielbią i wypraszają Boże Miłosierdzie dla świata. Posługują wśród młodzieży, dzieci, chorych, ubogich, bezdomnych i uzależnionych, pracują w zakryściach i prowadzą rekolekcje.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem pierwszych siostr była czarna skromna sukienka. Na szyi zawieszane były metalowe krzyże. Nie nosiły nakrycia głowy. Po zatwierdzeniu Zgromadzenia na prawach diecezjalnych w 1955 roku przyjęty został dla wspólnoty strój zakonny składający się z białej tuniki i takiegoż szkaplerza. Habit przepasany był czerwonym sznurem, na którym przywieszony był różaniec. Głowę zakrywała biała podwika (czepek), a na niej upięty czarny welon. Profeski zawieszały na czerwonym sznurku krzyż.

Nowicjuszki nosiły do takiego stroju białe welony.

Strojem postulantek była czarna spódnica, pelerynka sięgająca do bioder wykonana białym kołnierzykiem i czarny welonik z białą wypustką.

Pierwsza reforma stroju polegała na zmianie koloru habitu – z białego na czarny. Kolejna reforma uprościła podwikę do czepka odkrywającego czoło i szyję i wprowadziła kołnierzyk w formie stójki zapinany z tyłu. Habit stał się bardziej dopasowany, welon spięty z tyłu głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna tunika z białą stójką przepasana skórzanym paskiem oraz

czarny szkaplerz. Profeski noszą na szyi krzyż z pasyjką zawieszony na czerwonym sznurku. Na głowie czarny welon upięty na małym sztywniku (czepku) wystającym spod welonu nad czołem w postaci małej białej wypustki. Na misjach możliwe jest zakładanie takiego samego stroju jednak w kolorze białym.

Nowicjuszki noszą granatowe sukienki z białą stójką i biały welon.

Postulantki noszą strój świecki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji wieczystej siostry zakładają biały habit i biały welon oraz otrzymują złotą obrączkę. Na welonie upinają wianek z mirtu.

JÓZEFITKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚWIĘTEGO JÓZEFA

Congregatio Sororum a Santo Joseph (CSSJ)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało we Lwowie w 1884 roku. Jego założycielem był św. ks. Zygmunt Gorazdowski. Siostry pracują wśród ubogich i chorych. Prowadzą też działalność opiekuńczo-wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Czarna tunika habitu miała kształt krzyża. Przewiązana była białym paskiem franciszkańskim. Na głowę zakładano podwikę, która opadała na ramiona. Ta część

była wykrochmalona i dawała wrażenie barbetu. Na nią zakładano podwójny welon (biały spodni i wierzchni czarny). Welon był zaprasowany w taki sposób, że sprawiał wrażenie kaptura. Uzupełnieniem stroju była peleryna zapinana pod szyją i zakładana jako strój ceremonialny. Profeski zakładały na szyję krucyfiks.

Pierwsza reforma wyeliminowała podwilkę zastępując ją białym czepkiem. Pozostałe elementy nakrycia głowy nie uległy zmianie. Wykończeniem habitu stała się biała stójka.

Nowicjuszki zakładały biały welon i medalik zamiast krzyża.

Postulantki nosiły czarną spódnicę i pelerynkę, a na głowie welonik zapinany pod brodą, z białą ryszką wokół twarzy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się czarnej tuniki przewiązanej franciszkańskim czarnym

sznurem. Na nią zakłada się czarny szkaplerz przy szyi wykończony wykładanym kołnierzem zapinanym z tyłu. Profeski na szyi noszą drewniany krzyż na czarnej tasiemce. Na głowie biały czepek widoczny wokół twarzy. Czarny welon upięty na szerokim sztywniku.

Nowicjuszki noszą czarną sukienkę sięgającą do połowy łydki oraz niewielki biały welonik. Na szyi medalik z wizerunkiem św. Franciszka (w I roku nowicjatu, zaś rozpoczynając II rok formacji w nowicjacie otrzymują medalik św. Józefa). Około tygodnia przed pierwszą profesją nowicjuszki zakładają habit zakonny o kroju takim jak profeski (dopiero ten moment traktowany jest jako obłóczyny). Do niego biały welon, lecz o kroju takim jak profesek i medalik św. Józefa.

Postulantki noszą sukienki czarnego koloru przy szyi wykończone białym wywinętym kołnierzem zapinanym z tyłu. Noszą też medalik Maryi Niepokalanej.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Dodatkowym elementem stroju jest wyłącznie wianek mirtowy (czasem zdobiony kwiatami) w czasie jubileuszów. Kiedyś siostry jubilatki dostawały także laski jubileuszowe.

JÓZEFINKI Z CLUNY

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. JÓZEFA Z CLUNY

Suore di S. Giuseppe a Cluny (SJC)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnotę powołała do życia bł. Anna Maria Javouhey w 1807 roku we Francji. Do Polski siostry przybyły w roku 1989. Zajmują się pracą dydaktyczno-wychowawczą oraz opieką nad chorymi.

HABIT HISTORYCZNY

Habit składał się z niebieskiej tuniki i czarnego szkaplerza. Do pasa przypięty różaniec. Na głowie podwika opadająca daleko poniżej ramion tak, że spinano ją w pasie po bokach. Na głowie upięty czarny welon.

Pierwsza reforma zmniejszyła jedynie wielkość welonu (zakładano go tak, że był bardziej zsunięty do tyłu). Uzupełnieniem stroju stała się czarna, przecięta z przodu perlerynka sięgająca do łokci. Profeski uzupełniały strój zawieszonym na szyi dużym krzyżem z pasyjką.

Kolejna reforma spowodowała spore zmiany w stroju. Tunika pozostała niebieska, ale o bardziej dopasowanym kroju. Na wierzch nakładano czarny szkaplerz. Wykończeniem pod szyją była biała stójka. Na głowie biały czepek i czarny welon spięty z tyłu.

Przy każdej wersji stroju ubiór nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to granatowa, sięgająca do połowy łydek sukienka z wszytym paskiem. Posiada z przodu dwie zakładki z boków, które dają wrażenie szkaplerza. Przy szyi wykończona jest białym wykładanym kołnierzykiem spiętym z tyłu. Na głowie czarny welon z niewielką białą wypustką. Na szyi srebrny krzyż zawieszony na szafirowym sznurku. Po ślubach czasowych profeski zakładają srebrne obrączki, a profeski wieczyste – złote.

Strój nowicjuszek wyróżnia biały welon.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry aktualnie nie używają dodatkowych elementów stroju.

ZGROMADZENIE CÓREK NASZEJ PANI NA GÓRZE KALWARII

Instituti Sororum Dominae Nostreae in Monte Calvariae (FNSMC)

RYS HISTORYCZNY

W 1631 roku w Italii św. Virginia Centurione Bracelli założyła wspólnotę kalwarianek. Siostry przyjechały do Polski w roku 1993. Siostry prowadzą internaty i domy pomocy społecznej.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszym strojem kalwarianek była sukienka o kroju analogicznym jaki nosiły ubogie kobiety – szeroka spódnica przewiązana w pasie, dopasowana góra. Na ramiona zakładano białą chustę skrzyżowaną na piersi i związaną. Na głowę zakładano biały czepek, na nim upinano luźno opadający na ramiona podwójny welon (biały spodni i wierzchni czarny).

Dość szybko wprowadzony został dodatkowy element jakim była „suknia wierzchnia” – czarna tunika w kształcie krzyża. Miała rękawy, spod których widać było wąskie rękawy tuniki spodniej, oraz łódkowy welon trzy czwarte, spod którego widać było białą chustę.

Reforma stroju spowodowała zmianę nakrycia głowy. Wyeliminowano ze stroju białą chustę, wprowadzono natomiast klasyczną w zakonach białą podwikę opadającą na ramiona na wierzchnią tunikę.

Kolejna reforma stroju dała krój habitu taki jak noszony był współcześnie (patrz niżej). Odmienne było nakrycie głowy. Stanowiło go: czepek, binda i na niej, przypięty nad uszami, czarny welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z czarnej tuniki w kształcie krzyża. Jest przepasana skórzanym pasem i ma podwinięte szerokie rękawy. Na przedramiona zakłada się wąskie czarne rękawki widoczne spod rękawów tuniki. Na nią zakłada się czarny szkaplerz. Ma on dekolt w karo, spod którego widać biały półgolf. Na głowie siostry noszą czarne welony z małą białą wypustką. Zsunięte są na tył głowy tak, że odsłaniają nieco włosy. Profeski zakładają złote obrączki ze znakiem krzyża.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uznają innych elementów stroju zakonnego.

KAMEDUŁKI

MNISZKI KAMEDUŁKI REGUŁY ŚWIĘTEGO BENEDYKTA

Moniales Camaldulenses Ordinis Sancti Benedicti (OSBCam)

RYS HISTORYCZNY

Początek istnienia kamedulek datuje się na XI wiek. Wywodzą się z męskiej gałęzi zakonu kamedułów. Pierwszy klasztor w Mugello w Toskanii założył bł. Rudolf. Do Polski siostry przybyły w 1948 roku. Kamedułki są zakonem kontemplacyjno-pokutnym.

HABIT HISTORYCZNY

Historyczny habit pierwszych mniszek kamedulek nie różnił się bardzo od obecnego. Po raz pierwszy został szczegółowo opisany w Konstytucjach Marcina III (1253): „Kukulla czyli Płaszcz bez kaptura, i szkaplerze (używane) w czasie pracy, na głowie czarny welon, tuniki z rękawami otwierającymi się na szerokość zaciśniętej pięści. Długość aż do zakrycia stóp. Barwa habitu, za wyjątkiem welonu, biała, także jeśli chodzi o skarpety”.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Ubiór zakonny składa się z białej obszernej tuniki (habitu), przepasanej paskiem z tego samego materiału. Na nią zakłada się biały szkaplerz. Profeski pod szkaplerzem zawieszają na piersi krzyż. Na głowę siostry wkładają czepek, podwikę (gempka) oraz bindę (czołko), a na nią zakładają czarny welon, upięty tak, że nieco opuszczany jest na czoło i luźno opada na ramiona. Profeski noszą złote obrączki w kształcie krzyża. Strojem chóralnym jest biały wełniany płaszcz (peleryna). Na większe uroczystości siostry zakładają białą kukullę. Wychodząc na zewnątrz opactwa, zakładają płaszcz czarny.

Nowicjuszki wyróżniają się białym welonem. Noszą też jako strój chórowy krótkie pelerynki.

Strojem postulantek jest długa czarna lub granatowa sukienka i czarny welonik. Jako strój chórowy – czarna krótka pelerynka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W niektórych opactwach siostry opatki używają jako znaku sprawowanej funkcji insygniów pektorału, czasem też pastorału, oraz pierścienia. W opactwie w Polsce insygnia nie są używane.

W trakcie składania profesji na welon zakłada się wianki z białych kwiatów.

ZGROMADZENIE CÓREK ŚWIĘTEGO KAMILA

Congregatio Filiarum Sancti Camilli (FSC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało we Włoszech w 1892 roku z inicjatywy bł. o. Alojzego Tezza i bł. m. Jozefiny Vannini. W Polsce siostry pracują od 1980 roku. Kamilianki pracują w domach opieki, zakładach psychiatrycznych i geriatrycznych, centrach rehabilitacyjnych.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była dość obszerna czarna tunika przewiązana szerokim pasem z tego samego materiału. Do niego przypięty był różaniec z medalikiem św. Kamila. Rękawy wywinięte tworzyły szeroki mankiet. Na piersi naszyty duży czerwony krzyż. Na głowę zakładano biały czepek widoczny nad czołem, a na nim upinano biały krochmalony rąbek oraz czarny sięgający poniżej pasa welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna tunika przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy pasie przypięty różaniec z medalikiem św. Kamila. Przy szyi habit wykończony jest

białą stójką. Na piersi naszyty duży czerwony krzyż. Na głowę siostry zakładają biały czepek, widoczny nad czołem spod welonu. Na nim upięty jest czarny welon spięty z tyłu. Możliwa jest biała wersja stroju zakonnego. Wówczas naszyty krzyż pozostaje czerwony.

Nowicjuszki noszą czarne sukienki z dekoltem w szpic. W dekolcie widać biały półgolfik. Na piersi naszyty jest duży czerwony krzyż. Uzupełnieniem stroju jest biały welon. Nowicjuszki nie noszą czepków.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju zakonnego.

KANOSJANKI

ZGROMADZENIE CÓREK MIŁOŚCI SŁUŻEBNIC UBOGICH KANOSJANEK

Congregatio Filiarum Caritatis Canossanarum (FdCC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyła w roku 1808 w Weronie św. Magdalena di Canossa. W Polsce siostry przebywają od 1992 roku; zajmują się katechizacją, edukacją i formacją duchową. Siostry prowadzą misje w 36 krajach.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny kanosjanek stanowiła brązowa sukienka o szerokiej spódnicy. Na ramiona zarzucona czarna chusta sięgająca poniżej bioder. Na piersi

zawieszony medalion z wizerunkiem Matki Bożej Bolesnej. Siostry nie nosiły welonów. Nakryciem głowy były czarne czepki, trochę przypominające kapelusik budkę, jednak nad czołem miały „budkę” uformowaną w pięć półokrągłych falban, nad nimi kokarda. Na misjach dopuszczany był habit koloru białego.

Pierwsza reforma stroju dała zmianę nakrycia głowy. Zrezygnowano z falban przy czepku, zamieniając je na gładką budkę, odchyloną do tyłu głowy.

Kolejna reforma dała kolejne przeobrażenia. Przyjęto welon. Siostry pozostawiły czarny czepkę, ale na niego zakładano czarny, długi, zwiewny welon luźno opadający na ramiona.

To nakrycie głowy zostało zamienione na welon zakonny spięty z tyłu. Wokół twarzy upięty był czarny sztywnik w formie przypominającej kokosznik. Habit przyjął krój czarnej sukienki z wąskimi mankietami. Strój uzupełniała pelerynka sięgająca do łokci.

Kolejna reforma to wprowadzenie welonu upiętego na niewielkim sztywniku, wywinętym w postaci białej szerokiej wypustki. W czasie tego przekształcenia stroju przyjęty został współcześnie obowiązujący krój habitu.

Przy każdej wersji stroju na misjach dopuszczalna była jego biała wersja. Zawsze też obowiązkowym elementem stroju był medalion z wizerunkiem Matki Bożej Bolesnej.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny kanosjanek stanowi popielata sukienka sięgająca do połowy łydki. Jest przewiązana paskiem z tego samego materiału. Z przodu ma zakładki, które sugerują kształtem szkaplerz. Przy szyi niewielki biały kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami. Profeski zawieszają na szyi medalion z wizerunkiem Matki Bożej Bolesnej. Na głowie czarny welon z małą białą wypustką, założony w ten sposób nad czołem, że odsłania włosy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uważają innych elementów stroju zakonnego.

KAPUCYNKI

MNISZKI KLARYSKI KAPUCYNKI

Moniales Clarissae Capuccinae (OSCCap)

RYS HISTORYCZNY

Pierwsza wspólnota kapucynek powstała w Neapolu z fundacji Marii Laurenty Longo. Polskie kapucynki wywodzą się z zakonu felicjanek założonego przez bł. Honorata Koźmińskiego. Z czasem usamodzielnily (1860 r.) się jako wspólnota kontemplacyjna.

HABIT HISTORYCZNY

Strój historyczny niewiele różnił się od współczesnego. Składał się z brązowej tuniki przewiązanej franciszkańskim sznurem, przy nim przypięty różaniec. Na nią zakładano brązowy szkaplerz. Profeski na szyi zawieszały drewniany krzyż. Głowę osłaniały podwiką (ubranko), której część opadająca na ramiona była ukryta pod szkaplerzem i widoczna tylko w dekolcie. Na podwikę zakładano bindę (bindkę), a na niej upinano czarny welon, który był przypięty do pod-

wiki na wysokości uszu. W niektórych klasztorach siostry nosiły sięgające do kolan peleryny z kapturem, który naciągały głęboko na głowę.

Nowicjuszki wyróżniały się białym welonem i brakiem krzyża na piersi.

Strojem postulantek była czarna spódnica i pelerynka sięgająca do bioder. Na głowę zakładano białe czepki z ryszką wokół twarzy. Były wiązane na kokardę pod szyją. Na czepku upinany był biały mały welonik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z brązowej tuniki w kształcie krzyża, przewiązanej franciszkańskim białym sznurem z trzema węzłami. Do niego przypięty różaniec. Na tunikę zakłada się brązowy szkaplerz, a na piersi zawiesza drewniany krzyż z pasyjką. Siostry okrywają głowę podwiką (ubranko), która opada na ramiona i jest wystawiona na szkaplerz (w niektórych klasztorach siostry zakładają szkaplerz na podwikę). Na nią wkłada się bindę (bindka), na niej upina czarny welon podszyty białym – opuszczony luźno na ramiona. Siostry w klasztorze chodzą najczęściej w sandałach, ale jest to uzależnione od warunków atmosferycznych. Uzupełnieniem stroju jest

brązowa peleryna. W krakowskiej wspólnocie możliwa jest cała beżowa wersja stroju zakonnego.

Strój nowicjuszek wyróżnia biały welon i brak krzyża na piersi. W niektórych klasztorach nakrycie głowy nowicjuszek różni się kształtem od welonu profesek. Nie posiada podwiki (ubranka) i bindy (bindki), stanowi go jedynie biały welon spięty z tyłu. Przy takiej wersji wykończeniem przy szyi jest biały półgolfik.

Postulantki noszą długie brązowe spódnice, białe bluzki i proste, brązowe sięgające poniżej bioder kamizelki, czasem też białe weloniki. Strój ten jest jednak zależny od zwyczajów konkretnej wspólnoty.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i profesji na welon zakłada się duże kwiatowe wianki (często uplecione z róż). Siostry przypinają wówczas także do habitu bukiety z kwiatów analogicznych do tych, z których są uplecione wianki.

KAPUCYNKI SERCA JEZUSOWEGO

ZGROMADZENIE SIÓSTR KAPUCYNEK NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

Sorum Capucinarum Sacratissimi Cordis (SCSC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało na Sycylii w roku 1897 z inicjatywy ks. Franciszka Marii di Francia i s. Weroniki Briguglio. Do Polski siostry przybyły w 1987 roku. Zajmują się opieką nad dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się brązowej tuniki przewiązanej franciszkańskim białym sznurem, do którego przypięty był różaniec. Na głowę zakładano biały marszczony nad czołem czepek, a na niego zakładano drugi w kształcie budki okalającej całą twarz i wiązanej pod szyją na niewielką kokardkę. Na nim upinano czarny welon luźno opadający na ramiona. Pod szyją zakładano biały półokrągły barbet szerokości ramion. Uzupełnieniem stroju była sięgająca do kolan brązowa peleryna wiązana pod szyją, a welon wkładano pod nią z tyłu. W rezultacie wyglądało to tak jakby peleryna miała kaptur.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakonny stanowi sięgająca do kostek brązowa sukienka. Z przodu ma dwie zakładki, które kształtem przypominają szkaplerz. W pasie na szerokości pozornego szkaplerza jest szlufka, przez którą przecią-

gnięty jest biały franciszkański sznur z trzema węzłami, do niego przypięty jest różaniec. Przy szyi biały mały kołnierzyk koszulowy. Na głowie biały czepek przylegający do głowy. Na nim upięty jest czarny welon przypięty za uszami do czepka.

Strojem nowicjuszek są brązowa długa spódnica i biała bluzka. Na szyi zawieszona jest drewniana Tauka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

KAPUCYNKI TERCJARKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR KAPUCYNEK TERCJAREK OD ŚWIĘTEJ RODZINY

Congregatio Sororum Cappucini Tertiari ab Sancta Familia (HTC)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Hiszpanii w Montiel w 1885 roku. Jej założycielem był o. Luis Amigó. Do Polski siostry przybyły w roku 1996. Kapucynki tercjarki pracują wśród osób potrzebujących i chorych, a także z młodzieżą i dziećmi.

HABIT HISTORYCZNY

Na habit składała się obszerna czarna tunika przewiązana białym franciszkańskim sznurem, oraz czarny długi szkaplerz. Nakryciem głowy była podwika i binda. Na nie nakładano półokrągły sztywnik, a na nim poniżej uszu upinano

czarny welon. Przy szyi zakładano biały krochmalony barbet. Poniżej zawieszony było metalowe godło wspólnoty: płomieniste Serce Jezusa obwiedzione koroną cierniową, a poniżej dwa skrzyżowane ramiona Chrystusa i św. Franciszka.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest brązowa sukienka sięgająca do połowy łydki, spięta paskiem z tego samego materiału, z przodu brązowa sprzączka. Sukienka ma z przodu zakładki sugerujące szkaplerz. Dekolt w szpic, spod którego widać białą bluzkę z kołnierzykiem. Na głowie czarny welon na niewielkim sztywniku widocznym w postaci niewielkiej wypustki. Welon odsłania włosy nad czołem. Na szyi zawieszony krzyż, na jego tle litery TC (Terciarias Capuchinas). Możliwe jest także świeckie ubranie i welon.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uważają innych elementów stroju zakonnego.

ZGROMADZENIE SIÓSTR KARMELITANEK INSTYTUT NASZEJ PANIE Z KARMELU

*Congregazione delle Suore Carmelitane Istituto di Nostra Signora
del Carmelo*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyła we Florencji bł. Maria Teresa od Jezusa Scrilli w 1854 roku. Siostry rozpoczęły pracę w Polsce w roku 1979. Zajmują się głównie pracą wychowawczą i dydaktyczną

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się obszerna brązowa tunika przepasana skórzanym pasem. Do niego przypięty różaniec. Na tunikę nałożony brązowy szkaplerz, na którym na piersi po lewej przypięty niewielki drewniany krzyż. Na głowie podwika opadająca na ramiona w formie przypominającej niewielki usztywniony barbet. Na podwice upięty czarny welon luźno opadający na ramiona. Welon posiadał małe białe obszycie brzegu. Uzupełnieniem była długa biała peleryna traktowana jako strój ceremonialny.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest brązowa sukienka sięgająca do połowy łydki, przewiązana skórzanym paskiem. Na niej brązowy szkaplerz z dekoltem w karo. Na szkaplerzu, na piersi

po lewej stronie przypięty niewielki, drewniany krzyż. W dekolcie widać biały półgolfik. Na głowie czarny welon upięty na niewielkim sztywniku widocznym w postaci małej białej wypustki. Welon odsłania włosy nad czołem. Jako stroju ceremonialnego używa się białej długiej peleryny.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uznają innych elementów stroju zakonnego.

KARMELITANKI BOSE

MNISZKI BOSE ZAKONU NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY Z GÓRY KARMEL

*Moniales Discalceatae Beatissimae Virginis Mariae
de Monte Carmelo (OCD)*

RYS HISTORYCZNY

W 1452 roku beginki przeszły pod kierownictwo karmelitów. Tym samym doszło do utworzenia mniszego kontemplacyjnego zakonu karmelitanek. Karmelitanki bose powstały na skutek reformy w 1562 roku. W Polsce karmelitanki bose osiedliły się w roku 1612. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Krój habitu właściwie się nie zmienił. W pierwotnej wersji podwika (toka) szerzej opadała na ramiona i widoczna była na ramionach spod szkaplerza. Używano

też kwefu – to welon przypięty nad czołem i wywinięty do góry. Gdy była taka konieczność (w chórze, w rozmównicy itp.), wywiniętą do góry część opuszczano na twarz. Do habitu siostry nosiły do lat sześćdziesiątych XX wieku konopne sandały. Było to najtańsze obuwie.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest brązowa obszerna tunika przepasana skórzanym paskiem, do którego przypięty jest różaniec. Na głowę siostry zakładają białą podwikę (tokę) opadającą na ramiona. Na niej upięty czarny welon lekko przymarszczony nad czołem i upięty w ten sposób jak kiedyś kwef. Na cały strój nałożony jest brązowy szkaplerz. Są to dwa prostokąty zszyte na ramionach szerokimi paskami. Zakłada się go tak, że przytrzymuje też welon włożony pod niego z tyłu. Profeski pod szkaplerzem noszą duży drewniany krzyż. Strojem chóralnym jest biała, długa peleryna oraz czarny welon luźno opadający na ramiona, zakładany na noszony na co dzień. Welon stanowi zszyty prostokąt. Zatem w sumie welon przypomina też nieco obszerny luźny kaptur. Profeski noszą drewniany krzyż na sercu pod szkaplerzem.

Nowicjuszki i juniorki wyróżnia biały welon. Wychodząc na zewnątrz, zakładają na niego czarny welon. Do chóru wkładają białą długą pelerynę i chóralny welon koloru białego.

Postulantki w każdym klasztorze noszą inny strój. Może to być na przykład czarna spódnica, czarna pelerynka sięgająca do bioder i czarny mały welonik z białą

wypustką. W innych klasztorach postulantki zakładają brązowe tuniki przy szyi wykończone białym wykładanym kołnierzem zapiętym z tyłu oraz białe weloniki. Na szyi zawieszają krzyże.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn siostry podchodzą do ołtarza w długiej białej tunice, z rozpuszczonymi włosami i w wianku z kwiatów. Wianki z kwiatów siostry zakładają także w czasie profesji, jubileuszy i do trumny. Kwiaty są dowolne i w dowolnym kolorze.

KARMELITANKI DZIECIĄTKA JEZUS

ZGROMADZENIE SIÓSTR KARMELITANEK DZIECIĄTKA JEZUS

Congregatio Sororum Carmelitanarum Infantis Jesu (CSCIJ)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Sosnowcu w 1921 roku. Założycielem był o. Anzelm od św. Andrzeja Corsiniego (Maciej Gądek) oraz s. Maria Teresa od św. Józefa (Janina Kierocińska). Siostry prowadzą domy rekolekcyjne, świetlice i przedszkola oraz pracują przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Strój profesek i nowicjuszek nie zmienił się zbyt wiele od momentu założenia zgromadzenia. Jedną z większych zmian było jedynie zrezygnowanie z podwójnych

welonów. Profeski nosiły spodni welon biały (usztywniający) i wierzchni czarny. Nowicjuszki dwa białe.

Zmienił się natomiast strój postulantek. W pierwszych latach istnienia Zgromadzenia w postulacie siostry nosiły długie czarne suknie. Do nich zakładały na głowę biały czepek, na nim upinano czarny opadający na ramiona welonik, spinając go pod brodą. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku zmieniono formę upięcia welonika i postulantki nosiły białą kokardkę pod brodą. W okresie zmian posoborowych najpierw w 1967 roku zrezygnowano z kokardki, pozostawiając odsłoniętą szyję, a welon umocowany był na białej wypustce i upięty do tyłu. Od 1970 roku zrezygnowano z nakrycia głowy i postulantki nosiły ciemny zapinany fartuch. Strojem wyjściowym od 1980 roku stała się brązowa spódnica i bolerko (bezrękawnik) zakładane na białą zapinaną bluzkę z kołnierzykiem. Na co dzień postulantki nosiły strój świecki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest brązowa obszerna tunika przepasana skórzanym paskiem, do którego przypięty jest różaniec. Na tunikę nałożony jest brązowy szkaplerz. Profeski pod szkaplerzem na sercu noszą krzyż. Na głowę

zakładają białą podwikę (tokę) opadającą na ramiona. Na niej upięty czarny welon lekko opadający na ramiona. Strojem chóralnym i podczas liturgii jest biała, długa peleryna.

Nowicjuszki noszą brązowe, przewiązane paskiem z tego samego materiału, sukienki wykończone przy szyi białą stójką. Sukienki mają po dwie zakładki z przodu. Włosy zakrywają prostym białym welonikiem spiętym z tyłu.

Strojem postulantek jest sukienka taka jak nowicjacka, ale noszona bez nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W dniu pierwszej profesji, przed otrzymaniem stroju zakonnego siostry podchodzą do ołtarza w długiej białej tunice, z rozpuszczonymi włosami, w wianku z mirtu na głowie, w dłoni trzymają zapaloną świecę ozdobioną białą wstążką.

Wianki z róż, w dowolnym kolorze, siostry zakładają podczas profesji wieczystej i świętowania jubileuszy.

KARMELITANKI MISJONARKI

ZGROMADZENIE KARMELITANEK MISJONAREK

Congregatio Sororum Carmelitanarum Missionarium (CM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Hiszpanii w 1861 roku. Założycielem był bł. Franciszek Palau y Quer. Do Polski siostry przybyły w roku 1988. Zajmują się katechizacją, pracą charytatywną oraz opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była brązowa obszerna tunika przepasana skórzanym paskiem, do którego przypięty był różaniec. Na głowę siostry zakładały białą podwikę (tokę) opadającą na ramiona. Na niej upięty był czarny welon lekko przymarszczony nad czołem i luźno opadający na ramiona. Na tunikę nakładano brązowy szkaplerz. Strojem chóralnym była biała, długa peleryna. Profeski nosiły na piersi duży drewniany krzyż z pasyjką widoczny po lewej stronie spod szkaplerza.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie w Polsce najczęściej strojem zakonnym jest brązowa spódnica i bezrękawnik oraz beżowa bluzka. Na głowę zakłada się brązowy welon spięty z tyłu odkrywający włosy nad czołem. Dopuszczalna jest także brązowa sukienka bez rękawów i biała bluzka, lub brązowa spódnica i takiż sweter, albo brązowa spódnica i biała bluzka. Zamiast elementów brązowych stroju można stosować także beżowe. Nie zawsze jest konieczny welon. Obecnie strój zakonny traktowany jest dość dowolnie, a jego forma uzależniona jest od okoliczności i lokalnej kultury oraz warunków atmosferycznych. Zwykle jednak siostry noszą na szyi medalion z godłem zgromadzenia: stylizowane wzgórze i krzyż oraz trzy gwiazdy i litery CM (Carmelitanarum Missionarium).

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji siostry przypinają na sercu bukietki kwiatów.

KARMELITANKI MISJONARKI TEREZJANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR KARMELITANEK MISJONAREK TEREZJANEK

*Congregatio Sororum Carmelitanarum Missionariarum
Teresianarum (CMT)*

RYS HISTORYCZNY

Pierwsza wspólnota powstała w 1861 roku w Hiszpanii. Założycielem był bł. Franciszek Palau y Quer. Do Polski siostry przybyły w roku 1992. Zajmują się pracą ewangelizacyjną, opieką nad chorymi, starszymi i ubogimi.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była brązowa obszer-
na tunika przepasana skórzanym paskiem, do
którego przypięty był różaniec. Na głowę sio-
stry zakładały białą podwikę (tokę) opadającą
na ramiona. Na niej upięty był czarny welon
lekko przymarszczony nad czołem i luźno

opadający na ramiona. Na tunikę nakładano brązowy szkaplerz. Strojem chóralnym była biała, długa peleryna. Przez pewien czas na habicie siostry miały naszyty fioletowy krzyż.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest brązowa sukienka sięgająca do połowy łydki, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Na nią wkłada się brązowy szkaplerz z dekoltem w karo, spod którego widać biały półgolf lub bluzkę. Na głowie brązowy welonik spięty z tyłu i odsłaniający włosy nad czołem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uznają innych elementów stroju zakonnego.

KAROLANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. KAROLA BOROMEUSZA

Suore di S. Carlo Borromeo (SCB)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Belgii w 1684 roku ks. Adrien Bresy. Karolanki w Polsce są od roku 1991. Zajmują się ubogimi – zwłaszcza młodzieżą i dziećmi. Pracują też w służbie zdrowia.

HABIT HISTORYCZNY

Na habit składała się obszerna czarna tunika przewiązana paskiem z tej samej tkaniny. Na szyi zawieszony na tasemce krzyżyk z pasyjką. Na głowę zakładano podwikę, która okalała twarz i zaprasowana z przodu w zakładkę w usztywnionych dwu fałdach opadała na ramiona i dekolt. Na nią zakładano bindę, na której upinano czarny welon sięgający do pasa. W placówkach misyjnych możliwy był cały biały strój zakonny.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest granatowa sukienka sięgająca do połowy łydki, przepasana paskiem z tego samego materiału. Przodzik z dekoltem w szpic (widać w nim biały półgolf lub bluzkę) jest przypięty na ramionach, co daje wrażenie fartuszka. Na szyi srebrny krzyż na łańcuszku. Na głowę siostry zakładają czarny welon upięty na niewielkim sztywniku, który wywinęty tworzy białą wypustkę.

Nowicjuszki wyróżnia biały welon. Nie noszą krzyżyka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji siostry przypinają do habitu na sercu bukietek kwiatów.

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. KATARZYNY DZIEWICY I MĘCZENNICY

Congregatio Sororum Sanctae Catharinae Virginis et Martyris (CSC)

RYS HISTORYCZNY

Powstanie zgromadzenia datuje się na rok 1571. Założycielką była bł. Regina Protmann. Pierwsza wspólnota powstała w Braniewie na Warmii. Siostry prowadzą dzieła miłosierdzia, prowadzą domy samotnej matki, zajmują się także pracą dydaktyczną.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny stanowiła czarna sukienka przewiązana paskiem z tego samego materiału. Na nią zakładano długą czarną pelerynę. Strój dopełniał biały

barbet z siedmioma zakładkami, który upięty był podobnie jak założona na ramiona chusta. Na głowę zakładano biały przylegający do głowy czepek.

Pierwsza reforma stroju dała przemiany głównie w formie nakrycia głowy. Na czepek nałożono bindę, a na niej upięto podwójny welon (biały spodni i wierzchni czarny) luźno opadający na ramiona. Spodni biały welon stanowił szeroki krochmalony pas tkaniny. Zrezygnowano też z peleryny, a do pasa przypięto różaniec. Barbet stał się mniejszy i wykrochmalony, bez zakładek – zatracił więc podobieństwo do narzuconej na ramiona chusty.

W czasie kolejnej reformy zlikwidowano podwójny welon, rezygnując z białego, a czarny został spięty z tyłu głowy. Zmniejszono też barbet.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna długa sukienka przewiązana w pasie paskiem z tej samej tkaniny. Z przodu posiada po dwie zakładki z każdej strony. Przy szyi wykończona jest białą stójką. Na głowie czarny welon upięty na sztywniku, który wywinęty na welon stanowi białą wypustkę. Na szyi profeski noszą medalion w postaci stylizowanego krzyża wpisanego w owal. Możliwa jest cała szara wersja stroju.

Nowicjuszki noszą podobny habit, ale ich białe welony, nie posiadają sztywników.

Strojem postulantek jest czarna sukienka bez rękawów i biała bluzka. Do sukienki na sercu przypięty jest krzyżyk. Nie stosuje się żadnych nakryć głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uważają innych elementów stroju zakonnego.

KLARETYNKI MISJONARKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR MARYI NIEPOKALANEJ MISJONAREK KLARETYNEK

Religiosarum a Maria Immacuata Missionariarum Claretianarum (RMI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założone zostało na Kubie w 1855 roku przez m. Marię Antoninę Paris i św. Antoniego Marię Klareta. Do Polski siostry przybyły w 1990 roku. Zajmują się pracą katechizacyjną i pracą przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była czarna tunika przewiązana paskiem z tego samego materiału, przy nim przypięty różaniec. Na ramionach pelerynka sięgająca do pasa. Na głowie podwika opadająca daleko na ramiona i okalająca twarz. Na niej upięty czarny welon.

Po reformie tunika habitu stała się nieco mniej obszerna i zakończona pod szyją białą stójką. Zrezygnowano też z pelerynki. Na szyi zawieszony na tasemce krzyżyk (profeski wieczyste). Nakrycie głowy stanowił biały czepek. Na nim niewielki sztywnik, na którym upinany był czarny welon.

Strój nowicjuszek wyróżniał biały welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakonny oscyluje wokół szarości. Może go stanowić szara sukienka do połowy ły-

dek, z wykładanym kołnierzem, przepasana paskiem z tego samego materiału. Można także zakładać szarą spódnicę i jasną bluzkę lub koszulkę polo. Powtarzalnym elementem jest szary niewielki welonik spięty z tyłu. Jest wywinięty – podobnie jak klasyczna chustka wiązana na głowie i zsunięty do tyłu tak, że odsłania włosy. Profeski na szyi zawieszają metalowy krzyż na łańcuszku. Noszą też obrączkę.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

KLARYSKI

ZAKON ŚW. KLARY

Ordo Sanctae Clarae (OSC)

RYS HISTORYCZNY

Założycielami zakonu byli św. Klara i św. Franciszek z Asyżu. Zakon został zatwierdzony przez Stolicę Apostolską w 1211 roku (przyjęcie nowej reguły w 1263 r. spowodowało powstanie gałęzi klarysek urbanistek). Do Polski pierwsze klaryski przybyły w roku 1245. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny klarysek składał się z tuniki z kapturem uszytej z prostego niefarbowanego płótna i takiegoż płaszcz w formie peleryny. Całość była prawdopodobnie koloru brązowego lub popielatego. Pod tunikę zakładano płócienną koszulę (włosienicę). Profeski przewiązywały tunikę sznurem z trzema węzłami. Z czasem habit zaczęła stanowić czarna obszerna tunika przewiązana franciszkańskim sznurem. Na głowę zakładano podwikę (opadała na ramiona) i wysoką bindę (opaskę) oraz upięty na niej czarny welon swobodnie opadający na ramiona. Pod nim siostry pierwszochórowe upinały biały rąbek, który widać było wokół twarzy, ale wystawał też szeroko poniżej czarnego welonu. Szkaplerze bez kaptura były używane, jako ubiór do pracy, a nie element stroju zakonnego.

Strój klarysek na przestrzeni wieków ulegał niewielkim przeobrażeniom, które dotyczyły raczej rodzaju tkaniny i koloru niż formy i kroju.

Strój nowicjuszek wyróżniał welon biały. Miesiąc przed złożeniem ślubów zakładano tzw. różycę – długi biały welon symbolizujący zaślubiny. Takie nakrycie głowy noszono także w pierwszym roku po złożeniu profesji.

Siostry służebne zakładały do klasycznego habitu krótsze płócienne welony koloru białego. Z czasem siostry drugochórowe zaczęły nosić welon czarny, ale bez białego rąbka pod spodem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonnym składa się czarna tunika przewiązana franciszkańskim sznurem z trzema węzłami, do niej przypięta franciszkańska koronka. Na nią zakłada się czarny szkaplerz z dekoltem w karo. Strój uzupełnia długa czarna peleryna. Głowę spowija podwika i binda. Na nich upięty jest czarny welon luźno opadający na ramiona. W poszczególnych klasztorach może być różnie upinany: z zakładką nad czołem lub bez niej. W tej drugiej wersji zaprasowana część welonu odstaje na czubku głowy, co daje wrażenie podobieństwa do kaptura.

Strój nowicjuszek nie różni się krojem od habitu profesek. Wyróżnia się jedynie białym welonem i brakiem sznura.

Postulantka nosi czarny kostium lub sukienkę w kolorze czarnym lub ciemnym. Strój uzupełnia czarny welonik z białą wypustką. Na modlitwy chórowe, Mszę św. itp. zakłada czarną pelerynę z białym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W trakcie obłóczyn kandydatka podchodzi do ołtarza w białej sukni przybranej mirtem i w białym welonie. W niektórych klasztorach przy składaniu profesji lub obłóczynach siostry na welon zakładają cierniową koronę.

KLARYSKI OD WIECZYSTEJ ADORACJI

MNISZKI KLARYSKI OD WIECZYSTEJ ADORACJI

Ordo Monialium Clarissarum a Perpetua Adoratione (OCPA)

RYS HISTORYCZNY

Zakon (pierwotna nazwa do 1972 r. Franciszkanek Najświętszego Sakramentu) powstał we Francji w 1854 roku z inicjatywy ks. Jana Chrzyciela Heurlaut (o. Bonawentura) i Wiktorii Józefiny Bouillevaux (m. Maria od św. Klary). W Polsce siostry przebywają od 1871 roku z inicjatywy sł. Bożej m. Marii od Krzyża (Ludwiki Nałęcz-Morawskiej). Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie zmienił się, zrezygnowano jedynie z białego welonu (krótszy bez plisy, był on używany do pracy jako jedyne nakrycie głowy) pod czarnym we-

lonem. Do pasa z lewej strony przypięta koronka do Siedmiu Radości NMP.

Siostry konwerski (klauzurowe) nie używały welonów czarnych, a białe płócienne. Siostry zewnętrzne nosiły szare habity, czarne sznury i znacznie krótsze, sięgające do pasa szkaplerze oraz czarne welony bez plisy.

Strój nowicjuszek różnił się od habitu profesek jedynie białym welonem. W miejsce monstrancjki – medal noszony stroną z monstrancjką.

Wszystkie siostry zwykle chodziły w sznurkowych sandałach (alpargatach) od maja do października, zaś do pracy w ogrodzie wkładały drewniaki.

Większe przemiany zaistniały w stroju postulantek. Wcześniej nosiły czarną sukienkę, czarną pelerynkę (bez kołnierza), na głowie czarny czepiec z ryszką wokół twarzy. Na szyi wieszano medal z wizerunkiem św. Franciszka (kandydatki miały taki sam strój, ale bez medalionu).

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi brązowa tunika przewiązana franciszkańskim białym sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty z lewej strony różaniec. Na nią zakłada się brązowy szkaplerz. Na głowę siostry zakładają czepiec, bindę (opaskę) oraz podwikę (zawicie, gempka) wystawioną na szkaplerz. Na tym upięty czarny welon z plisą. Na szyi zawieszona mosiężna monstrancjka. Profeski wieczyste noszą

obrączki i zatknięty za sznur – krzyż. Całość stroju dopełnia brązowa peleryna sięgająca ok. 30 cm nad ziemię.

Ubiorem nowicjuszek jest brązowa tunika przewiązana sznurem bez węzłów, do niego przypięty różaniec. Na tunice

brązowy szkaplerz przy szyi wykończony dużym łódkowatym białym kołnierzem. Na głowie upięty biały welon, zsunięty nieco do tyłu tak, że odsłania włosy. Na szyi medalion z wyobrażeniem monstrencji z jednej strony i św. Franciszka z drugiej.

Strojem postulantek jest czarna sukienka, czarna pelerynka sięgająca poniżej łokci, wykończona przy szyi białym kołnierzykiem oraz czarny welonik z wywiniętą białą wypustką. Na szyi zawieszona jest medal z wizerunkiem św. Franciszka.

Kandydatki noszą taki sam strój, przy czym w niektórych wspólnotach medal dostaje dopiero postulantka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Kiedyś w trakcie obłóczyn kandydatka podchodziła do ołtarza w sukni ślubnej i welonie. Potem w brązowej tunice i czarnym długim woalu (welonie) zarzuconym na twarz. Na woal założona była korona cierniowa, w ręku duży krzyż. Po włożeniu habitu na welon zakładała koronę cierniową, w ręku trzymała zapaloną świecę. Koronę cierniową zakładano także przy składaniu profesji oraz do trumny.

Obecnie siostry w czasie obłóczyn oraz profesji zakładają wianki mirtowe przyozdobione białymi kwiatami.

W trakcie jubileuszu siostry zakładają wianek mirtowy ozdobiony zależnie od jubileuszu – srebrnymi lub złotymi kwiatkami.

ZGROMADZENIE MISJONAREK ŚW. PIOTRA KLAWERA

Sodalitas Sancti Petri Claver (SSPC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1894 roku. Inicjatorką powstania klawerianek była bł. Maria Teresa Ledóchowska. Siostry zajmują się głównie pracą na misjach i wspomaganiem działalności misyjnej.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotnym strojem zakonnym (właściwie – strój świecki, ale ujednolicony) była czarna długa spódnica i czarny sięgający poniżej bioder żakiet, z bufiastymi rękawami i wykończony przy szyi białym kołnierzykiem. Na szyi zawieszony medalik. Jako okrycie w chłodniejsze dni używano pelerynki sięgającej poniżej bioder. Początkowo siostry nie nosiły żadnego nakrycia głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest jasno popielata sukienka, przepasana paskiem z tego samego materiału, przypinany na ramionach przodzik – co daje w rezultacie wrażenie fartuszka. Przy szyi wykończona jest białym koszulowym kołnierzykiem. Uzupełnieniem może być kamizelka

sięgająca do bioder. Uszyta jest z tego samego materiału. Na głowie welon w tym samym kolorze co habit. Jest spięty z tyłu i ma wokół twarzy pliszkę i małą białą wypustkę. Na szyi zawieszony medalik Niepokalanej na czerwonym sznurku.

Strojem postulantek jest szara sukienka sięgająca do połowy łydki, zapinana z przodu i wykończona przy szyi białym półokrągłym kołnierzykiem. Do tego srebrny krzyżyk na łańcuszku.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie składania ślubów na welonie upina się wianek z białych kwiatów.

LORETANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR MATKI BOŻEJ LORETAŃSKIEJ

Congregatio Sororum Beatæ Mariæ Lauretanæ (CSL)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Warszawie w 1920 roku, a jego założycielem był bł. Ignacy Kłopotowski. Siostry zajmują się pracą wydawniczą i drukarską oraz innymi środkami społecznego przekazu. Do zadań sióstr należy także praca wychowawczo-edukacyjna oraz opieka nad starszymi osobami.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z czarnej tuniki przewiązanej skórzanym paskiem. Na niej – czarny szkaplerz. Włosy zakrywała podwika opadająca na ramiona. Na niej

upięta wysoka binda (czółko) i mocno krochmalony biały welon płasko uformowany nad czołem układający się półłukami przy twarzy i opadający na ramiona. Na nim welon czarny, na którym nad czołem przypięty był mały równoramienny krzyż biały krzyżyk z żółtą obwódką. Profeski nosiły na szyi krzyż z pasyjką.

Strój nowicjuszek był podobny do profesek. Nosiły biały welon bez małego równoramiennego krzyżyka, nie miały też krzyża z pasyjką na szyi.

Postulantki początkowo nosiły czarną suknię i czarną krótką pelerynkę. Z czasem pelerynkę zamieniono na krótki welon upięty na białym czółku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi czarna tunika wykończona przy szyi wykładanym białym kołnierzem spiętym z tyłu, przewiązana skórzanym paskiem. Na niej czarny szkaplerz. Na głowie biały czepek, a na nim wysoka binda (czółko) z przypiętym z przodu płaskim usztywnieniem. Na nim czarny welon lekko spięty z tyłu. Nad czołem na welonie przypięty równoramienny biały krzyż z żółtą obwódką. Na piersi zawieszony czarny krzyż ze srebrną pasyjką na czarnej tasiemce. Profeski noszą obrączki.

Strój nowicjuszek wyróżnia biały welon bez krzyża. Zamiast krzyża na piersi noszą medalion z wizerunkiem Matki Bożej.

Postulantki noszą proste czarne sukienki przewiązane w pasie paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest wykładany biały kołnierz zapinany z tyłu. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie jubileuszy na welonie upina się wianek.

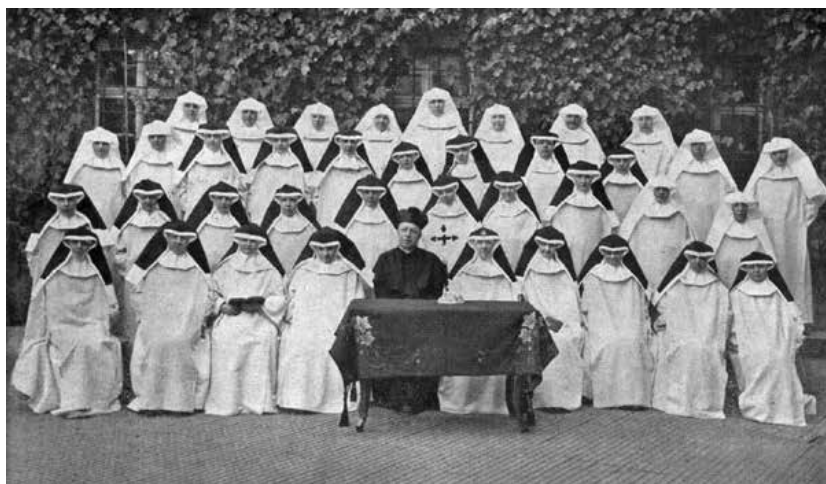
MAGDALENKI OD POKUTY

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. MARII MAGDALENY OD POKUTY

*Congregatio Sororum Sanctae Mariae Magdalenae
de Poenitentia (CSMM)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w Marsylii na początku XIII wieku z inicjatywy św. Rudolfa, lecz został zatwierdzony dopiero w roku 1227. Do Polski magdalenki sprowadzili św. Jądwiگا Śląska i Henryk Brodaty w 1217 roku. Od 1995 wspólnota zmieniła charakter

z kontemplacyjnego na czynny i stała się zgromadzeniem zakonnym. Siostry prowadzą hospicja, domy opieki, ośrodki wychowawcze dla dziewcząt.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła biała tunika przewiązana paskiem, do którego przypięty był różaniec. Na nią zakładano biały szkaplerz. Głowę okrywała biała podwika opadająca na ramiona. Z przodu pod szyją miała trzy zaprasowane zakładki. Na niej upięty był biały krochmalony welon – płaski nad czołem, dalej wywinięty na wysokości skroni łukami opadał poniżej uszu, gdzie był przypięty do podwika, następnie już luźno opadał na ramiona. Na niego w analogiczny sposób zakładano welon czarny, który był kilkanaście centymetrów krótszy do białego. W czasie II wojny światowej zmieniono kolor habitu na czarny, krój jednak nie uległ zmianie.

Kolejna reforma stroju nastąpiła w 1965 roku. Ubiór zakonny składał się z czarnej tuniki przepasanej skórzanym paskiem oraz czarnego szkaplerza wykończonego przy szyi białym wykładanym kołnierzem zapinanym z tyłu. Do paska przypięty różaniec. Na głowę siostry zakładały biały przylegający do głowy czepek i bindę. Na niej upinano sztywnik (daszek) i czarny welon spięty z tyłu, sięgający do pasa. Strój uzupełniała długa czarna peleryna. Po ślubach wieczystych zamieniano kolor habitu na biały (czarny

pozostawał welon). Profeski wiecyste nosiły także obrączki.

W każdej wersji stroju ubiór nowicjuszek wyróżniał biały welon.

Początkowo strojem postulantek była czarna sukienka i sięgająca do pasa czarna pelerynka wykończona przy szyi białym półokrągłym kołnierzykiem. Na głowie – czarny welonik spięty pod szyją. Po reformie stroju postulantki nosiły czarną spódnicę i bolerko. Do tego biała bluzka i czarny welonik z białą wypustką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi jasno popielata długa sukienka, z zakładkami z przodu, przewiązana wszytym paskiem z tego samego materiału. Do niego przypięty różaniec. Na głowie szary welon spięty z tyłu. Upięty jest na niewielkim sztywniku i posiada wypustkę tego samego koloru.

Nowicjuszki wyróżnia biały welon. Nie noszą też przy pasie różańca.

Strojem postulantek są szara spódnica i bolerko oraz biała bluzka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przeorysza na welonie nad czołem przypinała metalowy krzyż równoramienny. Po zmianie stroju w 1965 roku przeorysze zaczęły nosić krzyż zawieszony na szyi na łańcuszku. Przywilej ten został zniesiony w 1995 roku.

W czasie obłóczyn pierwotnie siostry podchodziły do ołtarza w sukni ślubnej i welonie ozdobionym wiankiem z róż. Obecnie na welonie upina się wianek z białych różyczek. W trakcie obrzędu składania profesji różany wianek zostaje zamieniony na mirtowy.

SIOSTRY MNIEJSZE MARYI NIEPOKALANEJ

Sorores Minores Mariae Immaculatae (SMMI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Rzymie w 1983 roku z inicjatywy m. Marii Elżbiety Patrizzi. Do Polski siostry przybyły w roku 1994. Zajmują się pracą ewangelizacyjną i edukacyjną. Sześć godzin każdego dnia poświęcają na modlitwę.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z błękitnej tuniki przewiązanej białym franciszkańskim sznurkiem z czterema węzłami (trzy rady ewangeliczne i ślub całkowitego oddania się Bogu przez Niepokalaną), do niego przytwierdzony czarny różaniec. Na tunikę zakłada się błękitny szkaplerz i sięgającą do łokci pelerynkę (o kroju mucetu), wykończoną przy szyi białą stójką. Na piersi medalion z wizerunkiem Niepokalanej zawieszony na białym sznurku. Na głowie prosty błękitny welon spięty z tyłu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uważają innych elementów stroju zakonnego.

ZGROMADZENIE MAŁYCH SIÓSTR JEZUSA

Congregatio Parvarum Sororum Iesu

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1939 roku w Algierii. Założycielką była Magdalena Hutin. Do Polski siostry przybyły w roku 1966. Zgromadzenie ma charakter kontemplacyjny, jednak siostry żyją w społeczeństwie pracując zgodnie ze swoim wykształceniem lub potrzebami społecznymi.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego to jasna (szaro-błękitna) tunika przewiązana skórzanym paskiem. Z przodu do paska przypięty różaniec. Na piersi zawieszony duży drewniany krzyż z sercem. Na głowie ściśle przylegający biały czepek, a na nim narzucony długi welon w kolorze habitu. Welon, na wzór bliskowschodni, był związany lub zarzucany na różne sposoby: luźno opadał na ramiona lub zawinięty z przodu zakrywał szyję i dekolt, albo mógł być związany z tyłu itd.

Pierwsza zmiana stroju zakonnego miała miejsce w latach

czterdziestych. Dotyczyła głównie nakrycia głowy. Pozostawiono biały czepek, lecz na niego zakładano niebieski (ciemniejszy niż habit) welon. Welon upięty był tak jak często zakładają welony kobiety na Bliskim Wschodzie. Jego opadające z obu stron końce skrzyżowane były pod szyją i zarzucone do tyłu. W latach pięćdziesiątych zmieniono całkowicie strój. Zmieniono kolor tuniki na ciemniejszy (szaro-niebieski). Różaniec do paska przypinano z boku. Nie wieszano na piersi krzyża – naszywano go na tunikę.

Włosy okrywała niebieska (w kolorze analogicznym jak habit) chustka zawiązana z tyłu. W latach sześćdziesiątych pojawił się zwyczaj noszenia czerwonych chustek. Pozostałe elementy stroju były bez zmian.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi niebieska tunika przepasana skórzanym paskiem, do którego przypięty jest różaniec. Na piersi zawieszony duży drewniany krzyż, na którym jest umieszczone serce. Na głowę siostry zakładają niebieską chustkę związaną z tyłu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

MAŁE SIOSTRY BARANKA

ZGROMADZENIE MAŁYCH SIÓSTR BARANKA

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1981 roku we Francji. Jest to nowa gałąź zakonu dominikańskiego. Do Polski siostry przybyły w roku 2001. Choć zgromadzenie ma charakter kontemplacyjny, siostry żyją w społeczeństwie.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi błękitna tunika przepasana skórzanym paskiem, do którego przypięty jest drewniany różaniec. Na tunikę wkłada się błękitny szkaplerz. Na głowę siostry zakładają ciemnoniebieski welon wyglądający jak chustka związana z tyłu. Profeski wieczyste noszą na szyi zawieszane na rzemieniu drewniane medaliony z wizerunkiem Baranka.

Nowicjuszki, postulanki i profeski czasowe noszą drewniane równoramienne krzyże.

Postulanki wkładają błękitne długie spódnice i ciemnoniebieskie bluzki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

MAŁE SIOSTRY BOSKIEJ OPATRZNOŚCI

ZGROMADZENIE MAŁYCH SIÓSTR BOSKIEJ OPATRZNOŚCI

Congregazione Piccole Suore della Divina Provvidenza (PSDP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Italii w 1899 roku z inicjatywy bł. Tersy Grillo Michel. Do Polski siostry przybyły w roku 2006. Zajmują się głównie pracą wśród chorych i potrzebujących.

HABIT HISTORYCZNY

Historyczną wersję stroju zakonnego stanowiła obszerna czarna tunika przepasana skórzanym paskiem. Na nią wkładano niebieski szkaplerz. Głowę okrywała podwika, na niej upięty był biały krochmalony welon opadający na ramiona szerokimi półłukami. Na niego zakładano welon niebieski. Dekolt wypełniał biały barbet zakończony z przodu w szpic. Poniżej barbetu widać było plakiętę z wyobrażeniem monstrancji. Uzupełnieniem stroju była długa czarna peleryna.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Ubiór zakonny to beżowa sukienka do połowy łydki przepasana paskiem z tego samego materiału, przy szyi wykończona biała stójką. Na piersi metalowy krzyż z monogramem IHS zawieszony na łańcuszku. Na głowie siostry noszą niebieski welon upięty na niewielkim sztywniku wystającym wokół w postaci niewielkiej białej wypustki. W dni uroczyste i świąteczne siostry zakładają sukienkę o tym samym kroju czarnego koloru. Welon pozostaje bez zmian. Do pracy wkładają natomiast sukienkę białą. W tej wersji stroju obowiązuje także biały welon.

Strojem nowicjuszek jest szara sukienka bez rękawów przewiązana w pasie paskiem z tego samego materiału. Do niej zakłada się klasyczną białą koszulową bluzkę. Na piersi zawieszony metalowy krzyżyk.

Postulantki chodzą w świeckim stroju.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

SIOSTRY MARII NIEPOKALANEJ (MARIANKI)

ZGROMADZENIE SIÓSTR MARYI NIEPOKALANEJ

Congregatio Sororum Mariae Immaculatae (SMI)

RYS HISTORYCZNY

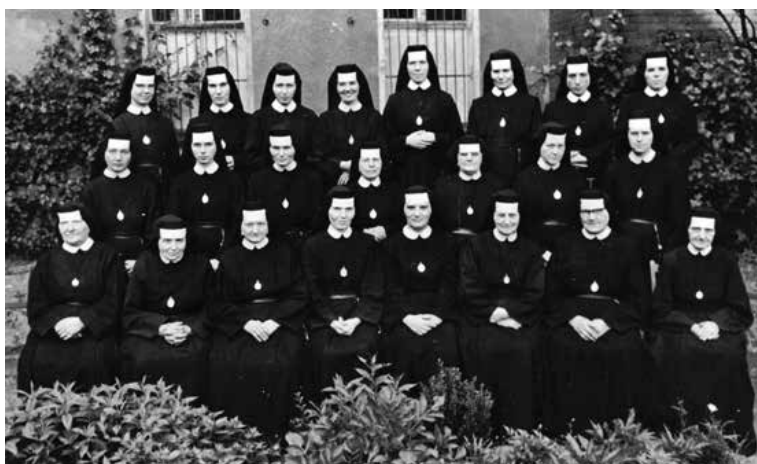
Zgromadzenie powstało we Wrocławiu w 1854 roku z inicjatywy ks. Jana Schneidera. Siostry prowadzą działalność opiekuńczo-wychowawczą, opieką otaczają zwłaszcza dziewczęta zagrożone moralnie.

HABIT HISTORYCZNY

Strój składał się z czarnej obszernej tuniki. Do paska przypięty z boku różaniec. Dekolt wypełniał biały półokrągły barbet z przecięciem z przodu. Poniżej widać było medalion z wizerunkiem Niepokalanej. Na głowę siostry zakładały biały czepek, który wokół twarzy układał się w ryszkę. Na nim upięty był na sztywniku czarny welon. Sztywnik tworzył płaski element nad czołem i zakrzywiał się do tyłu nad głową. Boczne części welonu spięte były z tyłu głowy. Uzupełnieniem stroju była czarna pelerynka sięgająca do bioder.

Strój nowicjuszek wyróżniał się białym welonem. Nie nosiły medalionu.

Ubiorem postulantek była czarna sukienka oraz pelerynka sięgająca do pasa. Miała szamerunkowe zapięcie, a przy szyi wykończona była stójką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarny długi habit z zakładkami z przodu i wszytym paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest biała stójka. Na piersi profeski noszą medalion z wi-

zerunkiem Niepokalanej. Czarny welon upięty jest na dość wysokim sztywniku wywiniętym w postaci białej szerokiej wypustki. W porze letniej możliwa jest szara wersja. Można do niej zakładać zarówno czarny, jak i szary welon.

Strój nowicjuszek różni się białym welonem i brakiem medalionu.

Postulantki chodzą w czarnej sukience z białym półokrągłym kołnierzykiem. Na szyi zawieszają mały metalowy krzyżyk. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i profesji na welonach upina się mirtowe wianki. Pierwotnie były to obfite wianki kwiatowe.

SIOSTRY MATKI BOŻEJ MIŁOSIERDZIA

ZGROMADZENIE SIÓSTR MATKI BOŻEJ MIŁOSIERDZIA

Institutum Sororum Beatæ Mariæ Virginis a Misericordia

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Warszawie w 1862 roku. Założyły je m. Teresa Ewa z Sułkowskich Potocka oraz według tradycji zgromadzenia – m. Teresa Rondeau. Siostry poświęcają się pracy z osobami zaniedbanymi moralnie.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego to obszerna czarna tunika przewiązana paskiem, do którego przypięty był z boku różaniec. Na nią zakładano pelerynkę.

Na piersi metalowy krzyż z pasyjką. Głowę osłaniał biały czepek z ryszką wokół twarzy, wiązany pod brodą na dużą kokardę. Na nim upięty delikatny długi, czarny welon. Jako wierzchnie okrycie siostry nosiły krótkie pelerynki wełniane zapinane

z przodu na guziczki i długie peleryny z czarnego materiału na lato i z sukna na zimę.

Dość szybko (kilka lat od założenia) wprowadzono zmiany w nakryciu głowy. Wkładano podwójny czepek. Spodni biały (serdet) przylegał do głowy. Biały czepek wierzchni miał wokół głowy falbankę biegnącą znad czoła na kark. Na nim upięty był długi czarny welon z delikatnej przezroczystej materii. Pelerynka przy szyi wykończona była białą stójką.

Siostry koadiutorki (drugochórowe) nosiły welony trochę innego kroju i krótsze, ale tylko do kaplicy i gdy wychodziły z klasztoru. Do pracy nosiły same czepki. Nie zakładały na szyję krzyża.

W 1922 roku wprowadzono kolejną zmianę nakrycia głowy. Zrezygnowano z wierzchniego czepka na rzecz kornetu. Układał się on nad czołem w formę daszka i półokrągłymi łukami przy twarzy biegł do tyłu (spięty na karku). Na nim upinano delikatny czarny welon luźno opadający na ramiona.

W 1922 roku wprowadzono kolejną zmianę nakrycia głowy. Zrezygnowano z wierzchniego czepka na rzecz kornetu. Układał się on nad czołem w formę daszka i półokrągłymi łukami przy twarzy biegł do tyłu (spięty z tyłu głowy). Na nim upinano delikatny czarny welon luźno opadający na ramiona. Koadiutorki (siostry drugiego chóru) nosiły trochę krótszy welon. Nowicjuszki na czepku upinały biały welon.

Wszystkie siostry nosiły czarną suknię do kostek z zaszytymi z przodu fałdami, a z tyłu marszczoną w harmonijkę, przepasaną szerokim pasem, którego długie końce swobodnie opadały wzdłuż habitu. Do pasa z drugiej strony na haftkach mocowany był duży różaniec, zakończony medalionem. Wokół szyi „kołnierzyk”, który w formie stójki wypełniał górną część habitu. Na ramieniu upinano też drugi, obszerny rękaw, w którym jak w mułce chowano dłonie. Na suknię nakładano pelerynkę, zapinaną z tyłu na jeden guziczek przy szyi. Na niej przypinano sznurerek z krzyżykiem, który wkładano przez głowę w taki sposób, by pokrywał się z zaprasowaniem przez środek pelerynki. Nowicjuszki na pelerynce nie nosiły krzyżyka.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Zrezygnowano z szerokich rękawów upinanych na ramieniu pod pelerynką. Pozostawiono rękawy, które mają wąskie mankiety. Siostry nie noszą już pasa i upiętego przy nim długiego różańca. Nie noszą także jako wierzchniego okrycia długiej peleryny na zimę ani na lato, lecz kurtki, a czasem płaszcze. Pozostawiono wełniane krótkie pelerynki zapinane z przodu jako wierzchnie okrycie. Suknia jest mniej marszczona z tyłu, sięgają do kostek. Kornet mocniej przylega do twarzy, a jego zawinięte półokrągłe łuki nie opadają, lecz są wyżej upinane z tyłu głowy. Profeski wieczyste noszą obrączki z wygrawerowanym imieniem Jezus.

Bardziej zmienił się strój nowicjuszek. Stanowi go czarna sukienka sięgająca poniżej połowy łydki, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończona jest białą stójką. Na głowie biały welon na niewielkim sztywniku, spięty z tyłu. Nowicjuszki w dniu składania pierwszej profesji zakładają habit taki jak profesek i biały welon upięty na kornecie. Przy ołtarzu zamieniają welon biały na czarny. Otrzymują także krzyżyk, który jest powieszony na szyi w taki sposób, że w jednej linii układa się na pelerynce zaprasowanej przez środek i jest do niej od spodu przypinany agrafką.

Postulantki noszą czarne proste sukienki wykończone przy szyi białym koszulowym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

SIOSTRY MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY

ZGROMADZENIE SIÓSTR MIŁOŚCI NASZEJ PANI DOBREJ I NIEUSTAJĄCEJ POMOCY

*Congregatio Sororum a Charitatae Dominae Nostrae de Bono
et Perprtuio Succuru (BPS)*

RYS HISTORYCZNY

Matka Augustyna Lenferna de Laresle założyła w Port Louise w 1850 roku nowe zgromadzenie, które miało poświęcić się służbie ubogim i cierpiącym oraz wychowaniu dzieci i młodzieży. Pierwsza wspólnota rozpoczęła działalność na wyspie Mauritius. Do Polski siostry przybyły w 1995 roku.

HABIT HISTORYCZNY

Habit w wersji historycznej składał się z obszernej, czarnej tuniki przewiązanej czarnym sznurem, do którego przypięty był różaniec. Pod tuniką noszono białą

bluzkę, której rękawy z wąskimi mankietami widoczne były spod tuniki. Na głowie podwika, a na niej upięty czarny welon podwinięty z przodu w szeroką plisę. Dekolt wypełniał biały barbet o kwadratowym kroju. Poniżej niego zawieszano na szyi metalowe duże serce.

Siostry konwerski nosiły tunikę o analogicznym kroju (na tunikę mógł być narzucony fartuch z przodkiem). Niczym nie różniło się też nakrycie głowy. Konwerski nie nosiły jednak barbetu zastępując go czarną krótką pelerynką z przodu zawiązywaną na trzy niewielkie kokardki i wykończoną pod szyją białym koszulowym kołnierzykiem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecny strój zakonny to sukienka do połowy łydki z dwoma zakładkami z przodu, związana wszytym paskiem z tego samego materiału. W dekolcie w szpic widać biały półgolf. Na głowie prosty welon z białą wypustką. Możliwe są trzy wersje kolorystyczne całego stroju: czarna, popielata lub biała. Profeski na piersi zawieszają wpisany w okrąg krzyż grecki, a na nim wizerunek Matki Bożej Nieustającej Pomocy. Na awersie Najświętsze Serce Pana Jezusa.

Nowicjuszkki chodzą w czarnych spódnicach, czarnych zapinanych z przodu swetrach oraz białych bluzkach. Na piersi powieszony medalion.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

SIOSTRY MATKI MIŁOSIERDZIA

ZGROMADZENIE SIÓSTR MATKI MIŁOSIERDZIA

(ZMM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyli w Wilnie Tadeusz Birecki i ks. Józef Grasewicz. Zostało zatwierdzone w 1996 roku, choć początki sięgają roku 1937. Zgromadzenie wywodzi się bowiem z Instytutu Marianum. Siostry przyjechały do Polski w 2001 roku. Zajmują się pracą nad odnową duchową społeczeństw, w których pracują.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi granatowa długa tunika przepasana paskiem z tego samego materiału. Zapinany jest z przodu na zamek błyskawiczny. Przy szyi wykończenie białym kołnierzykiem. Na głowie czarny welon na niewielkim sztywniku widocznym w postaci wywiniętej białej wypustki. Na piersi na łańcuszku metalowy krzyż z pasyjką. Profeski wieczyste noszą obrączki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA

Congregatio Sororum Sancti Michaelis Archangeli (CSSMA)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyli bł. Bronisław Markiewicz i m. Anna Kaworek w 1897 roku. Pierwszy klasztor powstał w Miejscu Piastowym. Celem wspólnoty jest opieka nad dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła czarna sukienka przepasana czarnym paskiem. Na głowie siostry wiązały czarne chustki. Wychodząc poza klasztor oraz idąc na modlitwy chórowe, zakładały długie czarne chusty. Był to tradycyjny strój kobiet śląskich.

W 1956 roku nastąpiła reforma stroju. Siostry wkładały czarne tuniki przepasane czarnym pasem. Przy szyi wykończone były czarnym barbetem i białą stójką. Na głowę zakładano biały czepek i bindę. Na nim upinano podwójny welon: wykrochmalony biały (kornet) półłukiem okalający

twarz i opadający na ramiona, oraz dłuższy czarny. Strojem zewnętrznym była długa czarna peleryna.

W 1966 roku nastąpiła kolejna reforma. Tunika stała się bardziej dopasowana. Węższe rękawy, zakładki z przodu i wszyty pasek. Przy szyi wykończeniem była biała stójka.

Głowę okrywał biały czepek, zakrywający też skronie, na nim wysoka binda i na niej upięty czarny welon luźno opadający na ramiona.

Strój nowicjuszek przy każdej wersji habitu różnił się jedynie białym nakryciem głowy.

Postulantki nosiły skromne czarne ubranie i biały czepek.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Krój tuniki nie różni się szczególnie od wersji z roku 1966. Dodano jednak (dla profesek) medalion w kształcie tarczy z wizerunkiem Michała Archanioła. Zmieniło się natomiast nakrycie głowy. Obecnie jest to długi do pasa czarny welon z szeroką białą wypustką. W okresie letnim możliwa jest beżowa wersja całego stroju.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym welonem i brakiem medalionu.

Postulantki chodzą w świeckim ubraniu. Strojem odświętnym jest czarna spódnica i biała bluzka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji wieczystej siostry dostają krzyże, które noszą pod habitem.

MISJONARKI AFRYKI

SIOSTRY MISJONARKI NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY KRÓLOWEJ AFRYKI

SMNDA

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Algierze w 1869 roku. Założycielem był kard. Charles Lavigerie. Do Polski siostry przybyły w 1991 roku. Zajmują się pracą na misjach głównie na terenie Afryki.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się obszerna biała tunika przepasana paskiem. Posiadała

szerokie rękawy z dużymi mankietami. Na nią wkładano biały szkaplerz, krótszy od tuniki o ok. 20 cm. Przy szyi wykończenie stanowił biały barbet o kwadratowym kroju. Poniżej niego widać było zawieszony na tasiemce

krzyż z pasyjką. Głowę okrywała podwika, na niej czarny lub biały welon luźno opadający na ramiona. Welon był zaprasowany w ten sposób, że wyginał się (w szpic) nad czołem nieco ku twarzy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie siostry nie używają żadnych strojów zakonnych. Jedynym wyróżnikiem przynależności zakonnej jest metalowy równoramienny krzyż zawieszony na szyi.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Pierwotnie siostry w czasie obłóczyn podchodziły do ołtarza w sukni ślubnej i welonie. Obecnie nie stosują żadnych ceremonialnych ubiorów.

MISJONARKI CHRYSYTA KRÓLA

ZGROMADZENIE MISJONAREK CHRYSYTA KRÓLA DLA POLONII ZAGRANICZNEJ

*Congregatio Sororum Missionariarum Christi Regis pro Emigrantibus
Polonis (MChR)*

RYS HISTORYCZNY

Założycielem zgromadzenia był ks. Ignacy Posadzy. Wspólnota powstała w 1959 roku w Morasku (obecnie część Poznania). Siostry zajmują się głównie pracą wśród emigrantów polskich na całym świecie.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego składała się z obszernej czarnej tuniki przepasanej skórzanym paskiem. Na nią wkładano czarny szkaplerz. Głowę okrywała

podwika i binda, na niej upięty czarny welon luźno opadający na ramiona. Profeski na szyi na tasimce zawieszały krzyż z pasyjką.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym kolorem welonów i brakiem krzyża.

Postulantki nosiły czarne sukienki i czarne pelerynki sięgające do bioder, pod szyją wykończone małą białą stójką. Na głowie – czarne mały welonik z niewielką białą wypustką.

Po pierwszej reformie stroju zachowany został jedynie kolor, zmienił się natomiast krój, który zachowano do dzisiejszego dnia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi jasnopielata tunika z dwoma zakładkami, przewiązana w pasie skórzanym szarym paskiem. Wykończenie przy szyi stanowi biała stójką. Na głowę siostry nakładają szary welon upięty na wysokim sztywniku (bindka), wywiniętym w postaci białej wypustki. Profeski na szyi zawieszają krzyż z pasyjką, po ślubach wieczystych noszą obrączkę.

Strój nowicjuszek różni się białym welonem oraz brakiem krzyża na piersi.

Postulantki chodzą w jasnoszarych sukienkach o kroju nawiązującym do habitu. Przepasaniem jest pasek z tego samego materiału co sukienka. Wykończenie przy szyi stanowi biała stójką. Na szyi zawieszony medalik. Nie używa się nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji do welonu przypina się mirtowy wianek w kształcie opaski (diademu).

MISJONARKI ŚW. ANTONIEGO KLARETA

ZGROMADZENIE MISJONAREK ŚW. ANTONIEGO MARII KLARETA

Missionaire S. Antonio Maria Claret (MC)

RYS HISTORYCZNY

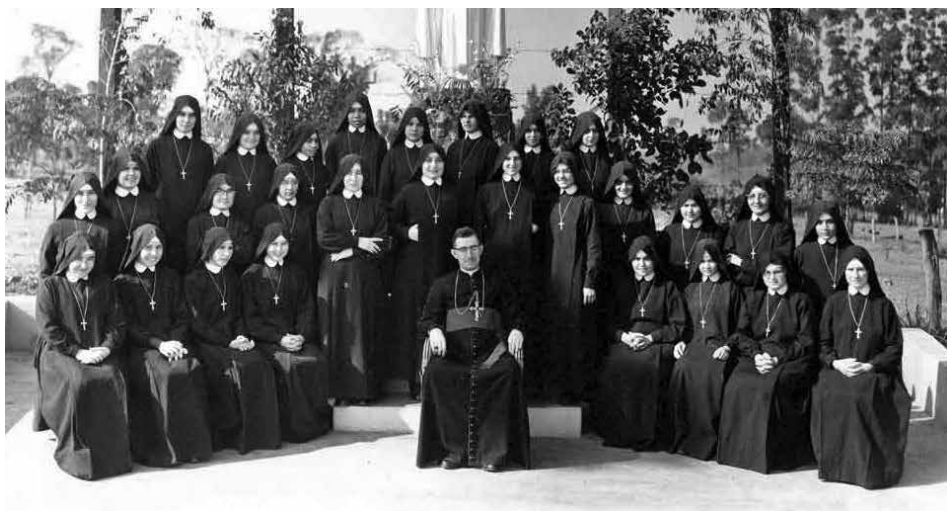
Zgromadzenie powstało w Brazylii w 1958 roku. Jego założycielami byli m. Leonia Milito oraz abp Geraldo Fernandes. Siostry do Polski przybyły w roku 1995. Zajmują się ewangelizacją oraz przygotowaniem kadr katechetów i animatorów.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego to czarna długa sukienka z dwoma zakładkami i wszytym paskiem. Rękawy przy nadgarstkach zapinane były na wąskie mankiety. Przy szyi wykończeniem był biały kołnierzyk o zaokrąglonych rogach. Siostry wkładały biały, dopasowany do głowy czepek, na nim luźno opadający na ramiona czarny welon. Był on zaprasowany w taki sposób, że nad czołem tworzył się szpic. Profeski na szyi, na łańcuszku, zawieszały krzyż z pasyjką.

Pierwsza reforma stroju przyniosła większe dopasowanie habitu. Zrezygnowano z mankietów na rzecz węższych rękawów. Zmianie

uległo nakrycie głowy. Był to granatowy welon spięty z tyłu i wywinięty nad czołem w formie granatowej wypustki obszytej na biało. Pozostałe elementy nie uległy zmianie.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie używany strój zakonny to granatowa sukienka do połowy łydki, z dwiema zakładkami z przodu, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończenie stanowi biała stójka. Nakrycie głowy to granatowy welon wywinięty nad czołem. Wywinięcie obszyte jest wąskim białym paseczkiem. Welon założony jest w ten sposób, że odrobinę odsłania włosy nad czołem. Profeski zawieszają na szyi na łańcuszku krzyż z pasyjką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

MISJONARKI KRWI CHRYSYDUSA

ZGROMADZENIE SIÓSTR MISJONAREK KRWI CHRYSYDUSA

Missionariae Sanguinis Christi (MSC)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Rawie Mazowieckiej w 1987 roku z inicjatywy o. Winfrieda Wermtera. Siostry zajmują się ewangelizacją oraz szerzeniem duchowości i kultu Krwi Chrystusa.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest grafitowa tunika przewiązana czerwonym sznurem z węzłami. Na nią zakładany jest szkaplerz w tym samym kolorze. Na głowie siostry zawiązują do tyłu chustki koloru szarego. Na piersi na czerwonym sznurku – emblemat wspólnoty: równoramienny krzyż, na jego tle czerwony kielich z umieszczonymi nań literami JMJ.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

MISJONARKI MIŁOŚCI

ZGROMADZENIE SIÓSTR MISJONAREK MIŁOŚCI

Congregatio Sororum Missionariorum Caritatis (MC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyła w 1948 roku w Kalkucie bł. Matka Teresa (Agnes Gonxha Bojaxhiu). Do Polski siostry przybyły w 1983 roku. Członkinie wspólnoty zajmują się pracą wśród najuboższych i chorych. Siostry niosą pomoc wszystkim potrzebującym niezależnie od ich wyznania.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi biała długa tunika przewiązana sznurem. Na niej klasycznie upięte białe sari z granatowymi paskami na brzegu. Na głowie biały czepek przylegający do głowy, a na niego narzucone sari. Tak więc sari stanowi ubiór przechodzący w nakrycie głowy. Na lewym ramieniu przypięty na dużej agrafce krzyż z pasyjką. Przy pasie – różaniec z dużym krzyżem zatkniętym za pas.

Strojem nowicjuszek jest także sari zakładane na białą tunikę. Sari nowicjaczki nie posiada jednak granatowych pasków wokół. Nowicjuszki nie noszą także białych czepków, a fragment sari przypinają wsuwkami bezpośrednio do włosów.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

MISJONARKI ŚWIĘTEJ RODZINY

ZGROMADZENIE SIÓSTR MISJONAREK ŚWIĘTEJ RODZINY

Congregatio Sororum Missionariorum Sanctae Familiae (MSF)

RYS HISTORYCZNY

Bł. Bolesława Maria Lament założyła w Mohylewie nad Dnieprem w 1905 roku wspólnotę Misjonarek Świętej Rodziny. Siostry zajmują się wychowaniem i kształceniem młodzieży zwłaszcza w krajach zlaicyzowanych.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się czarna dość obszerna tunika przewiązana w pasie paskiem z tego samego materiału. Do niego przypięty z boku różaniec. Pod szyją wykończeniem był kwadratowy barbet; poniżej niego widoczny zawieszony krzyż z pasyjką. Na głowie biała podwika (*bintka*). Na podwice płasko układająca się na głowie czarna binda, a na niej upięty czarny długi welon luźno opadający na ramiona. Uzupełnieniem stroju był długi czarny płaszcz (*peleryna*).

Krój habitu nowicjuszek nie różnił się od noszonego przez profeski. Jednak wykończeniem pod szyją był biały barbet. Na głowie białe welon zapinany z tyłu. Nowicjuszki nie wkładały podwinki i bindy. Na szyi medalion Matki Bożej.

Strojem postulantek była czarna sukienka zapinana z przodu, z naszywanymi na wysokości bioder dwiema kieszeniami. Przy szyi wykończeniem był biały półokrągły kołnierzyk.

Aspirantki nosiły strój świecki, na szyi zawieszając na rzemieniu medalik Matki Bożej. Na Msze święte lub adorację należało zakładać białą bluzkę i długą czarną spódnicę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika z dwiema zakładkami z przodu, przepasana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją dekolt karo, spod niego widać biały barbet (pektorał) z wywiniętym kołnierzykiem zapinany z tyłu. Na szyi zawieszony na czarnym sznurku krzyż z pasyjką. Nakrycie głowy stanowi biały czepek przylegający do głowy, a na nim upięty czarny welon wywinięty w dużą plisę nad głową. Welon luźno opada na ramiona.

Nowicjuszki noszą czarną tunikę (fartuch) o kroju analogicznym do habitu profesek. Na głowę zakładają biały czepek i takiż welon. Na szyi na czarnym sznurku zawieszony medalik z wizerunkiem świętej Rodziny.

Strojem postulantki jest biała bluzka z długim rękawem i okrągłym kołnierzykiem oraz czarna sarafan za kolano. Jest to rodzaj sukienki bez rękawów, z zakła-

danym przodem tworzącym głęboki dekolt w szpic. Pasek z tego samego materiału zapinany na sprzączkę. Na szyi Medalik Matki Bożej na czarnym sznurku.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Pierwotnie stosowano w czasie obłóczyn podchodzenie do ołtarza w sukni ślubnej oraz welonie i wianku. W czasie składania ślubów wieczystych siostra nakrywana była czarnym kirem nagrobnym, równocześnie śpiewano litanie do wszystkich świętych. Miało to symbolizować śmierć dla świata i narodziny dla nieba.

Obecnie w trakcie obrzędów składania pierwszej oraz wieczystej profesji na welonach upina się mirtowe wianki. Mogą być ozdobione białymi kwiatkami.

W czasie obchodów złotego lub srebrnego jubileuszu siostry zakładają na głowę wianki w odpowiednich kolorach (złotym lub srebrnym). Otrzymują wówczas także laskę jubileuszową w formie krzyża.

NATIVITANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Congregatio Sororum Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis

RYS HISTORYCZNY

Wspólnotę założyła w Warszawie w 1894 roku m. Helena Zbraniecka. Siostry zajmują się pracą wychowawczą i katechetyczną. Pomagają w duszpasterstwie parafialnym.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest granatowa sukienka o kroju zbliżonym do sutanny księży diecezjalnych. Przewiązana jest paskiem z tego samego materiału. Posiada wąskie mankiety przy nadgarstkach. Pod szyją granatowa stójka, spod której widać białą (wygląda podobnie jak koloratka). Na głowie zsunięty do tyłu czepek z małą białą wypustką. Na piersi metalowy krzyż z pasyjką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

NAZARETANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR NAJŚWIĘTSZEJ RODZINY Z NAZARETU

Congregatio Sororum Sacrae Familiae de Nazareth (CSFN)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Rzymie w 1875 roku, jego założycielką była Franciszka Siedliska. Do Polski siostry przybyły w roku 1881. Nazaretanki poświęcają się pracy dydaktycznej i opiekuńczej. Prowadzą też domy rekolekcyjne i domy pielgrzyma.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego zgodnie z wytycznymi założycielki miała nawiązywać krojem do sutanny księży diecezjalnych. Siostry publicznie mogły go używać dopiero po 1886 roku, gdy uzyskały zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej. Do tej pory poza domem zakonnym chodziły w skromnym świeckim ubraniu. Strój zakonny składał się z czarnej tuniki (o kroju sutanny) z rzędem oblekanych guzików biegnących z przodu od góry do dołu. Przewiązana była czarnym sznurem zakończonym dużymi chwostami. Przy pasie przypięty różaniec. Na tunikę nakładano pelerynkę o kroju mucetu. Także ona posiadała rząd oblekanych guzików. Przy szyi wykończona była stójką, spod której widać było drugą – białą. Na głowie delikatny welon upięty na małym półokrągłym sztywniku. Był mocno zsunięty do tyłu, tak że odsłaniał sporo włosów. Na szyi zawieszony na łańcuszku krzyż.

Pierwsza reforma stroju została wprowadzona przez Franciszkę Siedliską już w kilka lat po zatwierdzeniu. W nowej wersji tunika stała się znacznie bardziej obszerna, a pelerynka dłuższa (sięgała do połowy bioder). Przepasaniem była szarfa

czarna z frędzlami. Na tunikę nakładano biały plisowany barbet (kryzę). Poniżej niej widać było krzyż z pasyjką. Na głowę zakładano biały przylegający czepek, na nim półokrągły mocno sterczący nad głową czarny kornet. Na nim upięty czarny welon. Do chóru i na adorację zakładano na kornet drugi czarny welon, delikat-

niejszy, ale długi. Po przyjęciu komunii siostry spuszczały go na twarz. Wychodząc na zewnątrz klasztoru siostry zakładały długą pelerynę oraz wspomniany drugi welon zwany potocznie „kaplicznym”.

Habit konwerek różnił się szczegółami. Barbet był prosty, a przepasaniami – pasek bez szarfy. Nosiły też krótsze welony.

Kolejna reforma z 1964 roku wyeliminowała płaszcz (pelerynę), przepasanie szarfą, rząd krytych guzików z przodu habitu, a stosowanie welonów „kaplicznych” ograniczono wyłącznie do modlitw chórowych, Mszy św. i adoracji.

Krój sukienki nowicjuszek jest podobny do habitu profesek. Jest jednak krótszy i odcięty od karczka. Przy szyi - małeńki barbet, który wygląda jak płasko położony okrągły kołnierzyk. Inny też noszą krzyżyk: jest to niewielki krzyż z pasyjką. Na głowie biały welon upięty tak samo jak u profesek.

Początkowo strojem postulantek była czarna pelerynka i czarny welonik z białą wypustką. W Konstytucjach z 1955 roku jego forma została szerzej omówiona. Miał się składać z prostej czarnej sukienki z bufiastymi rękawami (do łokcia, a potem wąski mankiet). Do niej wkładano pelerynki i małe weloniki z białą karbowaną wypustką. Pod szyją zapinano biały sztywny kołnierz. Przy wyjściu na zewnątrz postulantki miały zakładać dłuższą czarną pelerynę z wykładanym kołnierzem.

Aspirantki nosiły czarne sukienki z wykładanym białym kołnierzem i takimi mankietami. Na modlitwy chórowe zakładały małe białe weloniki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z czarnej sukienki sięgającej powyżej kostek z dwoma zakładkami z przodu. Przewiązana jest paskiem z tego samego materiału. Przy szyi biały wykładany kołnierzyk spięty z tyłu. Profeski zawieszają na szyi srebrny krzyż na łańcuszku. Profeski wieczyste noszą obrączki. Welon czarny sięgają do łopatek. Upięty jest na zsuniętym do tyłu sztywniku, wywiniętym nad czołem w formie dość dużej białej wypustki. Dopuszczalna jest szara lub biała wersja stroju zakonnego.

Krój habitu nowicjuszek jest analogiczny do habitu profesek. Różni się wykończeniem przy szyi. Stanowi go małeńki barbet, który wygląda jak płasko położony okrągły kołnierzyk. Inny też noszą krzyżyk: jest to niewielki krzyż z pasyjką. Na głowie biały welon upięty tak samo jak u profesek.

Strojem postulantek jest czarna sukienka z białym kołnierzykiem, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Brak nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Nazaretanki nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

SIOSTRY NIEPOKALANEGO SERCA MARYI

ZGROMADZENIE SIÓSTR NIEPOKALANEGO SERCA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Congregatio Sororum Immaculati Cordis Beatae Mariae Virginis

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota wykształciła się w 1959 roku ze Stowarzyszenia Miłości Bożej (założył je we Lwowie w 1911 roku ks. Konstanty Marszałowicz). Siostry pracują przede wszystkim przy parafiach jako katechetki, animatorki grup parafialnych, zakrystianki itp.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszym strojem był ubiór wzorowany na ubogim stroju wiejskich kobiet. Nakrycie głowy stanowiła biała chusta związana pod szyją.

Pierwsza reforma stroju nastąpiła w 1947 roku i obowiązywała do 1956. Głowę okrywano podwiką, która zakrywała włosy oraz dekolt. Na niej upinano sztywno wykrochmalony biały welon. Luźno opadał na ramiona, jednak przypięcie go na wysokości podbródka do podwiki powodowało, że wyglądem przypominał kornet.

Kolejna reforma została wprowadzona w 1956 roku. Dekolt wypełniał biały dość duży barbet. Nakrycie głowy składało się z podwiki i bindy. Na nich upięty był biały sztywnik tworzący łuk nad głową, który opadał półłukami na ramiona. Na sztywnik zakładano czarny welon.

Trzecia reforma stroju zakonnego została ogłoszona w 1958 roku i obowiązywała do roku 1989. Wy-

kończeniu pod szyją stanowił biały wykładany kołnierz spięty z tyłu. Nakrycie głowy zredukowano do białego czepka ściśle przylegającego do głowy. Na nim upięta była wysoka binda, na niej koliście otaczający twarz sztywnik z upiętym czarnym welonem spiętym z tyłu.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Ubiorem sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP jest czarna tunika przepasana paskiem z tego samego materiału. Na nią zakładany jest czarny szkaplerz. Pod szyją widać małe dekolt w szpic. Wykończeniem jest wykładany kołnierz zapinany z tyłu. Nakrycie głowy stanowi spięty z tyłu czarny welon. Upięty jest na sztywniku wywiniętym nad czołem w postaci białej wypustki. Profeski wieczyste zawieszają na szyi krzyż z pasyjką, natomiast profeski czasowe – medalion z wizerunkiem Niepokalanej. Możliwa jest jasnopopielata lub błękitna wersja stroju zakonnego. W obydwu przypadkach kolor welonu pozostaje błękitny.

Strojem nowicjuszek jest tunika o analogicznym kroju jak profesek. Welon biały, spięty z tyłu bez żadnego sztywnika.

Ubiór postulantek to czarna sukienka przepasana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest biały półokrągły kołnierz koszulowy. Na głowie postulantki noszą małe spięte z tyłu czarne weloniki z białą wypustką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

NIEPOKALANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

*Congregatio Sororum Immaculatae Conceptionis Beatæ Virginis
Mariæ (CSIC)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało założone w 1857 roku przez m. Józefę Karską i bł. Marcelinę Darowską. Do Polski siostry przybyły w 1863 roku. Niepokalanki pracują głównie na rzecz odrodzenia rodziny. Zajmują się pracą wychowawczą i dydaktyczną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój profesek (pierwszochórowych) nie uległ większym zmianom od początku istnienia wspólnoty. Pierwotnie bardziej zabudowane było jedynie nakrycie głowy. Pod szyją wykończenie stroju zakonnego stanowił biały sztywny barbet. Głowę osłaniała biała podwika (czepek), która zakrywała głowę, szyję oraz policzki. Na niej był biały welon przypięty do podwika i zaprasowany w sposób charakterystyczny nad czołem tak, że układa się w szpic.

Strój nowicjuszek i profesek czasowych wyróżniał biały kolor sznura (profeski przewiązywały habit sznurem szafirowym), sznury nie posiadały węzłów. Nowicjuszki nakrywały głowę welonikiem perkalowym. Krój stroju był analogiczny do habitu profesek.

Siostry konwerski nosiły niebieskie habit i białe szkaplerze. Głowę nakrywały białym welonem perkalowym – analogicznie upiętym jak u sióstr pierwszochóro-

wych. W 1959 roku został zniesiony II chór, a tym samym wszystkie siostry przyjęły strój ujednolicony – siostr pierwszochórowych.

Wszystkie siostry idąc na Mszę św. zobowiązane były do zakładania długiej szafirowej peleryny.

Postulantki strój świecki uzupełniały nakryciem głowy w postaci białego związanego pod brodą na kokardę czepek z ryszką wokół twarzy. Od roku 1971 czepek został zamieniony na mały welonik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem niepokalanek jest biała, dość obszerna tunika przewiązana szafirowym sznurem z trzema węzłami (alumnatki – profeski czasowe mają białe sznury bez węzłów). Do sznura przypięty różaniec. Na tunikę zakłada się biały szkaplerz. Pod szyją wykończeniem jest wykładany kołnierzyk zapinany z tyłu, przypięty do szkaplerza. Na głowie biały czepek zakrywający też nieco czoło. Na nim upięty długi biały welon. Możliwa jest granatowa wersja habitu (fartuch), jednak wówczas nie

zakłada się szkaplerza ani sznura z przypiętym różańcem. Nakrycie głowy i barbet pozostaje wówczas bez zmian.

Strojem nowicjuszek jest granatowa sukienka. Pod szyją wykończona białym koszulowym kołnierzykiem. Na głowie biały mały welonik wiązany z tyłu na tasiemki. Uzupełnieniem jest medalion z wizerunkiem Matki Bożej Pani Jazłowieckiej.

Postulantki chodzą w sukienkach przypominających granatowe fartuchy siostr – zapinane z przodu od góry do dołu. Do tego biały kołnierzyk i biały welonik wiązany z tyłu na tasiemki. Postulantki mogą zdejmować strój, gdy wyjeżdżają albo gdy okoliczności tego wymagają. Weloniki postulantek i nowicjuszek różnią się krojem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Uzupełnieniem stroju w czasie uczestniczenia w liturgii jest długa, szafirowa peleryna.

NORBERTANKI

SIOSTRY KANONICZKI REGULARNE ZAKONU PREMONSTRATENSÓW

Siostry Kanoniczki Regularne Zakonu Premonstratensów

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w Niemczech w 1120 roku. Założycielem był św. Norbert von Gennepe. W Polsce pierwsza fundacja powstała w roku 1126. Jest to zakon kontemplacyjny klauzurowy.

HABIT HISTORYCZNY

Krój habitu nie uległ większym zmianom. Pierwotnie tunika była nieco bardziej obszerna. Największe zmiany można dostrzec w nakryciu głowy. Siostry oprócz podwinki, bindy i czółka zakładały na dekolt barbet (tzw. zatyczkę). Był to rodzaj szala spiętego z tyłu na karku, a z przodu miękko opadającego na dekolt, co tworzyło delikatne zakładki. Na krótko (przed zmianami posoborowymi) w miejsce zatyczki wprowadzono sztywny półokrągły barbet z tworzywa. Siostry pierwszochórowe upinały podwójny welon biały spodni i wierzchni czarny. W niektórych wspólnotach na czółku nad

czołem naszywano niewielki krzyż. Strojem zewnętrznym była długa czarna peleryna.

Konwerski różniły się od profesek pierwszochórowych barbetem (zatyczką), który na dekolcie nie układał się w zakładki, a gładko. Nie nosiły też czarnego welonu, a jedynie białe. Cały strój zakonny (habit, szkaplerz) były w kolorze czarnym (Imbramowice) lub szarym (Kraków).

Strój nowicjuszek różnił się od stroju profesek chórowych jedynie kolorem welonu – obydwie welony były białe.

Postulantki zakładały czarne sukienki i pelerynkę sięgającą do łokci. Przy szyi wykończeniem był biały koszulowy kołnierzyk o zaokrąglonych rogach. Na głowie mały czarny welonik z białą wypustką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się biała tunika, na niej szkaplerz, razem przewiązane paskiem z tego samego materiału. Do pasa przypięty różaniec. Na ramiona zakłada się pelerynkę (sięgającą do łokci, w niektórych klasztorach – z przecięciem z przodu). Uzupełnieniem stroju (do chóru oraz jako ubiór ceremonialny) jest długa biała peleryna. Obowiązek jej zakładania mają siostry przystępujące do komunii św. Głowę okrywa podwika. Na niej okrągły miękki wałeczek nazywany konką. Ten element symbolizuje koronę cierniową. Wokół konki układa się binde, z przodu do niej przypina się czółko (pasek tkaniny widoczny nad czołem spod welonu i zasłaniający binde), a na nich upięty zostaje czarny welon (przypięty na wysokości skroni) luźno opadający na ramiona. W niektórych klasztorach praktykowany jest zwyczaj noszenia obrączek przez profeski wieczyste. Siostry wychodząc poza klasztor wkładają czarną wersję habitu.

Nowicjuszki nie różnią się od profesek krojem habitu, mają jednak inne nakrycie głowy. Nie zakładają podwika, a jedynie bezpośrednio na włosy białe welon spięty z tyłu.

Strojem postulantek jest biała bluzka i czarna spódnica. Na nią wkłada się czarną pelerynkę z białym kołnierzem, a na głowę mały czarny welonik z białą wypustką. Gdy postulantki wchodzi poza klasztor, wkładają skromny strój świecki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przeorysza (dawniej używano tytułu ksieni, obecnie się go nie używa) mogła na piersi zawieszać pektorał. Mogła też (jako kanoniczka) nosić białą almucję. Używano jej jako strój chórowy i ceremonialny. Praktyka ta nie była jednak pielęgnowana we wszystkich klasztorach.

Pierwotnie w czasie obłóczyn do ołtarza postulantki podchodziły w sukni ślubnej i welonie. Od roku 1966 nie praktykuje się tego zwyczaju.

Siostry jubilatki otrzymują „krzyże jubilatek”, a na welonie upinają mirtowe wianki. W niektórych wspólnotach podobne wianki zakłada się w czasie składania profesji.

SIOSTRY DE NOTRE DAME

ZGROMADZENIE SIÓSTR SZKOLNYCH DE NOTRE DAME

Congregatio Sororum Scholarium de Notre Dame (SSND)

RYS HISTORYCZNY

W 1833 roku bł. Maria Teresa od Jezusa Gerhardinger założyła w Niemczech nową wspólnotę, której członkinie poświęcały się pracy wychowawczej i dydaktycznej. Do Polski siostry przybyły w 1851 roku.

HABIT HISTORYCZNY

Na habit składała się czarna obszerna tunika przewiązana w pasie szarfą z tego samego materiału, do której przypięty był różaniec. Z przodu miała osiem zakładek. Pod szyją dość duży barbet (zatyczka). Na głowie podwika i binda, na nich upięty podwójny welon, przy czym spodni – biały to właściwie mocno wykrochmalony szeroki pas materiału zgięty nad czołem, tak że zasłania bindę i łukami opadający na ramiona. Na nim czarny długi welon.

Od 1963 roku nastąpiła zmiana stroju. Sama tunika stała się bardziej dopasowana, jednak nie zmienił się jej krój. Na ramionach pelerynka sięgająca do pasa, wszyta z przodu w sukienkę. Pasek z tego samego materiału co cały habit. Dekolt – w głęboki szpic – wypełniony białym półgolfikiem. Na głowie czepek i wysoka binda. Na niej biały sztywniak upięty w formę odwróconego „U”, założony tak, że okrywał uszy i zachodził na kark. Widoczny w formie szerokiej plisy wokół twarzy. Na tym upięty czarny welon, spięty z tyłu.

Strój nowicjuszek nie różnił się od używanego przez profeski. Nowicjuszki nosiły białe welony, jednak bez opisanego wyżej sztywnika, bindy i czepka. Welon był upięty bezpośrednio na włosach. Kształt nadawał mu jedynie niewielki sztywniak w formie okręgu wysokiego na ok. 10 cm.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakonny posiada kilka dopuszczalnych wersji. Może go stanowić czarna sukienka do połowy łydki z dekoltem w szpic. Może mieć długie rękawy lub być bez rękawów. Przewiązana jest w każdej wersji paskiem z tego samego materiału. W dekol-

cie widać białą bluzkę z wykładanym kołnierzem zapinanym z tyłu. Do każdej wersji sukienki można zakładać czarny prosty żakiet. Dopuszczalna jest także wersja czarnej spódnicy i czarnej kamizelki zapinanej z przodu na guziki i sięgającej do połowy bioder. Do każdej wersji stroju głowę zakrywa się czarnym welonikiem upiętym na niewielkim sztywniku widocznym w postaci małej białej wypustki. W każdej wersji stroju można przypiąć na sercu oznakę zgromadzenia: równoramienny krzyż na tle okręgu.

Strój nowicjuszek wyróżnia biały welonik. Pozostałe wersje stroju zakonnego są bez zmian.

Takie same wersje stroju obowiązują też postulantki, z tym że nie noszą one żadnego nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry w czasie składania profesji i obłóczyn zakładają mirtowe wianki, a do habitu przypinają niewielkie bukietki. Siostry jubilatki dekorują habitę jedynie niewielkimi bukietkami.

SIOSTRY OPATRZNOŚCI BOŻEJ

ZGROMADZENIE SIÓSTR OPATRZNOŚCI BOŻEJ

Congregatio Sororum Divina Providentia (CSDP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1857 roku z inicjatywy m. Marcjanny Antoniny Miskiej. Siostry prowadzą sierocińce i ochronki oraz domy wychowawcze.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była obszerna czarna tunika. Na nią zakładano sięgającą do pasa pelerynkę wykończoną pod szyją białą stójką. Pasek z tego samego materiału co habit, przy nim przypięta koronka z medalikiem Matki Bożej Niepokalanej. Na szyi zawieszony na czarnej tasiemce czarny krzyżyk ze srebrnymi okuciami. Na głowie czepek oraz sztywnik, tzw. szlarka, okalająca twarzy i spięta pod brodą. Szlarka używana na co dzień była z białego plastiku, a od święta z białego krochmalonego materiału, układana w ryszkę. Na czepku upięty długi czarny welon. Profeski wieczyste nosiły złote obrączki.

Początkowo nowicjuszki wyróżniał wyłącznie brak krzyża na piersi. W latach 1972–1983 nowicjuszki do habitu o kroju analogicznym do tego noszonego przez profeski, lecz sięgającym za kolana, wkładają czarny welon z białą wypustką. Welon był odsunięty na tył głowy tak, że odsłaniał włosy. W latach 1984–1996 długość habitu nowicjuszek i profesek została zrównana.

Oficjalnym strojem postulantek do początku lat czterdziestych był czarny fartuch z krótką pelerynką zapinaną z przodu i krótkie, kremowe weloniki.

Pierwsza reforma stroju wprowadziła zmiany. Obowiązującym ubiorem stał się czarny fartuch z białym kołnierzykiem oraz czarny marszczony welon odsłaniający włosy. W roku 1972 wprowadzono kolejną reformę. Strojem postulanckim stał się czarny fartuch z białym kołnierzykiem. Zrezygnowano z nakrycia głowy. Wersja ta obowiązywała do 1983 roku. W latach 1984–1997 wprowadzono jednakowe czarne

spódniczki, białe bluzki oraz czarne elastyczne sweterki. Nadal nie używały nakrycia głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na habit składa się czarna, długa tunika przy szyi wykończona białym kołnierzykiem. Przepasana jest czarnym paskiem z tego samego materiału. Na uroczystości oraz święta zakłada się czarną pelerynkę sięgającą do pasa. Na szyi na czarnej tasiemce zawieszony jest drewniany czarny krzyżyk ze srebrnymi okuciami i Sercem Bożym od strony zewnętrznej. Po stronie niewidocznej krzyżyka wygrawerowany trójkąt z okiem – symbolem Opatrzności

Bożej. Na głowie biały czepek widoczny w postaci białej wypustki. Na nim upięty długi czarny welon z dekoracyjnym sztywnikiem nad czołem formą przypominający kokosznik. Profeski wieczyste noszą złotą obrączkę z wygrawerowanym napisem „Oblubienica Jezusa Chrystusa”. Możliwa jest cała szara wersja stroju zakonnego.

Nowicjuszki noszą habit o takim samym kroju jak postulanki. Do niego biały welon o kroju takim jak u profesek.

Strój postulancki to czarna spódnica i kamizelka oraz biała bluzka z koszulowym kołnierzykiem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przed Soborem Watykańskim II siostry do obłóczyn przystępowały w sukniach ślubnych i welonach, w rękę trzymały białe lilie. W czasie składania profesji czasowej na welonie upinano mirtowe wianki, a w czasie profesji wieczystej zakładano korony cierniowe. Obecnie nie stosuje się żadnych dekoracji.

ZGROMADZENIE SIÓSTR MAŁYCH MISJONAREK MIŁOSIERDZIA

Congregatio Sororum Parvarum Missionariarum a Misericordia (SMM)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała we Włoszech w 1915 roku z inicjatywy św. Alojzego Orione. Do Polski siostry przybyły w 1932 roku. Zajmują się prowadzeniem zakładów opiekuńczo-leczniczych, domów pomocy i domów wychowawczych.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego składała się z obszernej tuniki związanej paskiem z tego samego materiału. Do niego przypięty różaniec. Na szyi zawieszony

krzyż z pasyjką. Dekolt zakrywał barbet (zatyczka). Na głowie biały czepek, na nim upięty czarny długi welon, przypięty do czepek na wysokości skroni i opadający nieco na czoło.

W latach sześćdziesiątych zmianie uległ krój habitu. Stał się bardziej dopasowany, z dwiema zakładkami z przodu. Barbet zamieniono na niewielką białą stójkę. Welon nie zmienił swojego kroju.

W latach osiemdziesiątych zmianie uległo nakrycie głowy. Zrezygnowano z czepek. Welon upięto na sztywniku widocznym w postaci białej wypustki. Odśunięto do tyłu, tak że odsłaniał włosy nad czołem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi jasnoszara sukienka z zakładkami z przodu. W pasie wszyty pasek z tego samego materiału. Wykończenie pod szyją stanowi biała stójka. Na głowie czarny welon zsunięty na tył głowy. Wykończony nad czołem białą wypustką. Na szyi krzyż z pasyjką zawieszony na czarnym sznurku.

Nowicjuszek noszą analogiczny habit, jednak nie używają żadnego nakrycia głowy.

Postulantki chodzą w świeckim ubraniu, Jedynym znakiem zewnętrznym jest krzyż zawieszony na szyi.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Nie stosuje się żadnych elementów dodatkowych stroju.

ZGROMADZENIE SIÓSTR MISJONAREK APOSTOLSTWA KATOLICKIEGO

Congregatio Sororum Missionariorum Apostolatus Catholici (SAC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Rzymie w 1838 roku św. Wincenty Pallotti. Do Polski siostry przybyły w roku 1934. Pallotynki zajmują się pracą ewangelizacyjną oraz charytatywną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z czarnej tuniki przewiązanej paskiem, do którego przypięty był różaniec. Na tunikę zakładano szkaplerz. Wykończenie pod szyją stanowił półokrągły barbet. Na głowie podwika i binda, na nich upięty podwójny

welon (biały spodni i wierzchni czarny) luźno opadający na ramiona. Możliwa była w krajach misyjnych cała biała wersja habitu.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem.

Postulantki nosiły czarne sukienki, czarne pelerynki sięgające do pasa oraz niewielkie czarne weloniki z białą wypustką, zsunięte do tyłu głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi czarna sukienka z zakładkami z przodu. Przepasana jest paskiem z tego samego materiału. Pod szyją niewielka stójka i widoczna

pod nią druga biała. Stójki schodzą się łukami w szpic z przodu. Do sukienki przypięty srebrny krzyż z inicjałem „AIDG” (ad infinitam Dei gloria – dla nieskończonej chwały Bożej). Na głowie czarny welon na bardzo wysokim sztywniku widocznym w postaci małej białej wypustki. Welon odsunięty jest mocno do tyłu, odsłaniając w ten sposób włosy. W okresie letnim możliwy jest cały popielaty strój zakonny.

Habit nowicjuszek nie różni się krojem od habitu profesek. Nowicjuszki jednak noszą białe welony, nie przypinają krzyża.

Strojem postulantek jest biała bluzka i czarna spódnica.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i składania profesji siostry upinają na welonie opaski (diadem) uplecione z mirtu i małych kwiatków.

PASJONISTKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR MĘKI PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSYTA

Congregatio Sororum Missionariorum Apostolatus Catholici (SAC)

RYS HISTORYCZNY

Matka Józefa Joanna Hałacińska założyła w 1918 roku pasjonistki, których celem apostołskim (zewnątrznym) jest praca wychowawcza, dydaktyczna i pielęgniarska. Siostry pracują także jako pielęgniarki. Pierwszy dom zgromadzenia powstał w Płocku.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny stanowiła czarna tunika przewiązana czerwonym sznurem z trzema węzłami, a do niego przypinano koronkę czarną z krzyżykiem i medalem św. Franciszka. Na tunikę wkładały nieco krótszy szkaplerz. Wykończeniem pod szyją był biały półokrągły barbet (kołnier). Dopełnieniem stroju była peleryna sięgająca do kolan. Na głowę zakładano podwikę oraz bindę. Na tym upinano długi czarny welon luźno opadający na ramiona. Welon był podszyty białym cienkim płótnem lub perkalem. Profeski zawieszają na szyi na czarnej tasiemce krzyż czarny z pasyjką. Profeski wieczyste dodatkowo nosiły srebrne obrączki.

Nowicjuszek nie różniły się strojem od profesek (nie nosiły krzyża i obrączki). W klasztorze zakładały białe welony, a poza domem czarne.

Po reformie stroju do 2017 roku siostry nosiły czarne habity w formie sukienki skrojonej z karczkiem. Od niego z przodu i z tyłu plisy, które dają wrażenie szkaplerza. Habit przepasany był czerwonym sznurem (z trzema węzłami) lub czarnym paskiem, do niego przypięty był różaniec. Wykończeniem przy szyi był biały przypinany do stójki kołnierzyk zapinany z tyłu. Głowę okrywał biały czepek, a na nim upięty sztywnik widoczny spod welonu i układający się nad czołem w szpic. Na niego zakładano czarny długi welon z nieprzejrzystego materiału. Uzupełnieniem stroju była peleryna. Profeski na szyi zawieszały na czarnym sznureczku metalowy krzyżyk z pasyjką. Profeski wieczyste nosiły srebrne obrączki z wygrawerowanym od środka napisem „Jezus mój Oblubieniec”.

Siostry nowicjuszek nosiły ten sam strój, ale bez krzyżyka i obrączki. Na terenie klasztoru zakładały białe welony.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Od 2017 roku siostry noszą czarne habity w formie sukienki skrojonej z karczkiem. Od niego z przodu i z tyłu plisy, które dają wrażenie szkaplerza. Habit przepasany jest czerwonym sznurem (z trzema węzłami), do niego przypięty jest różaniec. Pod szyją wykończeniem jest biała stójka. Na głowie sięgający z tyłu do bioder, czarny welon, upięty na zsuniętym nieco do tyłu sztywniku, który wokół twarzy wywinęty jest w formie białej wypustki. Na szyi drewniany lub metalowy krzyżyk z pasyjką na czarnym sznureczku. Po ślubach wieczystych – srebrna obrączka.

W okresie letnim możliwa jest beżowa wersja habitu noszona z białym welonem.

Siostry nowicjuszki noszą ten sam strój co profeski, tylko bez krzyżyka i obrączki, z welonem białego koloru.

Postulantki używają stroju świeckiego, najczęściej jest to biała bluzka i czarna lub granatowa spódnica i także kamizelka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Do 1972 roku do obłóczyn siostry przystępowały w sukniach ślubnych i welonach. Obecnie nie stosuje się żadnych dodatkowych elementów stroju.

PASJONISTKI ŚW. PAWŁA

ZGROMADZENIE SIÓSTR PASJONISTEK ŚWIĘTEGO PAWŁA OD KRZYŻA

Congregatio Sororum Passionistarum a Sancti Pauli a Cruce (CP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało we Florencji w 1817 roku. Założycielką wspólnoty była Maria Magdalena Frescobaldi Cappponi. Do Polski siostry przybyły w 1990 roku. Zajmują się pracą z kobietami i dziewczętami zagrożonymi upadkiem moralnym. Siostry prowadzą między innymi domy poprawcze i świetlice środowiskowe.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła obszerna czarna tunika przepasana szerokim skórzany paskiem, do którego przypięty był różaniec. Pod szyją wykończeniem był barbet (zatyczka) uformowany w kształt trójkąta. Po lewej stronie naszyte godło zgromadzenia – serce z zaćwieczonym krzyżem, a na jego tle napis „Jesu XPI Passio” (Męka Jezusa

Chrystusa) oraz trzy gwoździe. Na głowie podwika i biały czepek odrobinę widoczny nad czołem spod welonu. Welon długi czarny przypięty do czepek na wysokości skroni i luźno opadający na ramiona.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna sukienka do połowy łydki, przepasana skórzanym pasem, do którego przypięty jest różaniec. Sukienka ma dekolot w szpic, w nim widać biały półgolfik. Po lewej stronie przszyte godło zakonu. Na głowie siostry noszą niewielki czarny welon z małą białą wypustką. Welon odsunięty jest do tyłu i odsłania włosy.

Strój nowicjuszek różni się jedynie białym welonem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn siostry zakładają na welon korony cierniowe, na ramiona przyjmują duży drewniany krzyż.

ZGROMADZENIE SIÓSTR PASTEREK OD OPATRZNOŚCI BOŻEJ

Congregatio Sororum Divini Pastoris a Providentia Divina (CSDP)

RYS HISTORYCZNY

W Poznaniu bł. Maria Karłowska w 1894 roku założyła zgromadzenie Pasterek. Siostry prowadzą ośrodki opiekuńczo-wychowawcze, resocjalizacyjne, świetlice środowiskowe oraz domy samotnej matki. Pracują w służbie zdrowia oraz w parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła obszerna czarna tunika przepasana paskiem z tego samego materiału z przypiętym do niego dużym różańcem. Na tunikę zakładano długi szkaplerz. Pod szyją biały półokrągły barbet (kołnierz). Początkowo był z krochmalonego płótna, potem zastąpiono go plastikowym. Na czarnej tasiemce krzyż z pasyjką. Na głowie czepek, na nim upięty welon (spodni białe i wierzchni czarne). Nad czołem zaprasowany w taki sposób, że tworzył dwa półtuki schodzące się nad czołem w szpic. Uzupełnieniem stroju była czarna peleryna sięgająca do kolan.

Strój nowicjuszek stanowił habit przepasany paskiem z różańcem i szkaplerzem jak u sióstr profesek oraz mały biały kołnierzyk, wyłożony na szkaplerz. Na głowie – czepek płócienny zakrywający włosy – jak u profesek i upięty na nim biały płócienny welon.

Strójem postulantek była długa czarna suknia przepasana paskiem, z małym białym płóciennym kołnierzykiem i pelerynką do łokcia. Na głowie biały płócienny czepek.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Krój habitu nie uległ większym zmianom. Składa się z czarnej tuniki przewiązanej paskiem z tego samego materiału, do którego przypięty jest duży czarny różaniec. Na tunikę zakłada się czarny szkaplerz. Wykończeniem pod szyją jest biała stójka przecięta z przodu i zachodząca półokrągło na siebie. Na szyi na czarnej tasiemce krzyż z pasyjką. Na głowie biały płócienny czepek zakrywający włosy, na nim biały spodni welon. Czarny, wierzchni upięty jest na sztywniku, który nad czołem układa się w dwa łuki biegnące od środka czoła na zewnątrz.

Strojem nowicjuszek jest czarna sukienka przewiązana w pasie wszytym paskiem z tego samego materiału. Wykończeniem przy szyi jest biały wywinięty kołnierzyk. Na głowie czepek, na nim biały welon spięty z tyłu. Strój uroczysty to welon biały upięty na czepku w kształcie takim jak siostr profesek.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

W czasie składania profesji oraz jubileuszy siostry nakładają na welon mirtowy wianek.

PAULISTKI

ZGROMADZENIE CÓREK ŚW. PAWŁA

Congregatio Filiarum Sancti Pauli (FSP)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała we Włoszech w 1915 roku z inicjatywy bł. Jakuba Alberrioneo i we współpracy z s. Teresą Teklą Merlo. Do Polski siostry przybyły w 1986

roku. Paulistki poświęcają się pracy wydawniczej. Obecne są w mediach masowych, prowadzą audycje telewizyjne i radiowe, organizują imprezy kulturalne itp.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była długa czarna tunika z wszytym z przodu pozornym szkaplerzem. Przy szyi wykończenie stanowiła biała stójka (wyglądała jak rozcięta z przodu koloratka). Tunika przewiązana była paskiem z tego samego materiału, do

niego przypięty różaniec. Po lewej stronie przypięty znak zgromadzenia przedstawiający otwartą Ewangelię i pióro.

Na głowę zakładano biały czepek z czarnym długim welonem spiętym z tyłu i luźno opadającym na ramiona, czepek był widoczny spod welonu w postaci małej białe wypustki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się szaroniebieska spódnica oraz zapinana z przodu kamizelka z tego samego materiału. Kamizelka ma dekolt w szpic. Do tego zakłada się białą bluzkę koszulową. Na głowę można założyć mały szaroniebieski welonik zsunięty do tyłu. Elementem obowiązkowym jest medalion w kształcie krzyża greckiego. Na awersie tworzy go otwarta księga Ewangelii, antena radiotelewizyjna, taśma i płyta, na rewersie postać św. Pawła i napis „Secundum Evangelium meum”.

Nowicjuszki oraz postulanki ubierają się w strój świecki, który powinien oscylować wokół bieli, szarości i barw niebieskich.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Nie używa się żadnych dodatkowych elementów stroju.

INSTYTUT CÓREK MARYI SIÓSTR SZKÓŁ POBOŻNYCH

Institutum Filiarum Mariae Scholarum Piarum

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1829 roku w Hiszpanii; jego założycielką była św. Paula Montal. W Polsce pijarki pracują od 1990 roku. Zajmują się pracą wychowawczą i edukacyjną, prowadzą szkoły podstawowe i gimnazjalne.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się dość obszerna czarna tunika przewiązana w pasie szarfą z tego samego materiału, do której przypięty był różaniec. Na ramiona zakładano pelerynkę sięgającą do pasa. Z przodu zapinana była na szereg guziczków. Wykończeniem przy szyi był biały półokrągły barbet. Poniżej niego widać zawieszony na szyi metalowy emblemat: monogram Maryi, korona i gwiazda. Głowę

okrywał czarny ściśle przylegający czepek. Na niego zakładało się drugi w formie kapelusika w typie budki. Czepek wierzchni także był czarny, wiązany pod brodą i osłaniający kark oraz szyję. Wokół twarzy miał biały sztywnik w kształcie budki. Na czepki narzucano czarny przezroczysty woal luźno opadający na ramiona i sięgający do brzegów pelerynki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest szara sukienka do połowy łydki, przewiązana w pasie wszytym paskiem lub szarfą. Z przodu „fartuszek” – prostokątny kawałek materiału (tego samego, z którego uszyta jest sukienka) przypięty w pasie oraz dwoma oblekany guzikami na ramionach. Z tyłu dwie zakładki. Po lewej stronie na piersi przypięty emblemat zgromadzenia lub powieszony na łańcuszku krzyż. Przy szyi wykończeniem jest biała stójka. Na głowie niewielki szary welonik.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

ZGROMADZENIE PANIEN OFIAROWANIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Congregatio Virginum a Praesentatione Beatae Mariae Virginis

RYS HISTORYCZNY

Zofia z Maciejowskich Czeska założyła w Krakowie zgromadzenie prezentek w 1627 roku. Siostry poświęcają się głównie pracy pedagogicznej. Były założycielkami pierwszej szkoły żeńskiej na ziemiach polskich. Prowadzą licea, gimnazja, internaty dla dziewcząt itp.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny stanowiła czarna (mogła być także szara, popielata lub niebieskawa) tunika przepasana sznurem z siedmioma węzłami (pamiątka chwil, w których Chrystus przelewał krew). Głowę okrywał czepek oraz podwika osłaniająca także dekolot. Na nią nakładano biały długi rąbek. Strojem zewnętrznym była czarna długa peleryna.

Pierwsza reforma stroju zmieniła tylko nakrycie głowy. Wkładano czepek i podwikę, na nią biały rąbek, dekolot zasłonięty był białym barbetem (zatyczką) układającą się w romb.

Kolejna reforma stroju z początku XX wieku obowiązywała do Soboru Watykańskiego II. Strój zakonny składał się z czarnej tuniki przewiązanej naturalnym sznurem z siedmioma węzłami. Do niego przypięty był różaniec. Na tunikę nakładano szkaplerz z tej samej tkaniny co tunika. Pod szyją wykończeniem był półokrągły plastikowy barbet (pelerynka). Głowę osłaniała podwika, na niej binda pozaginana tak, że przybierała kształt pudełka. Na niej podwójny welon. Spodni biały mocno krochmalony i wierzchni czarny. Welon upięty był w ten sposób, że przypinano go na środku czoła i z tego miejsca szerokimi lukami opadał na ramiona. Przez krótki czas (w latach sześćdziesiątych) profeski otrzymywały przy składaniu ślubów wieczystych pierścionki z kwiatem lilii jako symbolem Maryi.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym kolorem welonów wierzchnich.

Postulantki nosiły czarne sukienki do połowy łydki. Na nie nakładano czarne pelerynki sięgające do pasa. Na głowie niewielki czarny welonik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest sięgająca do kostek sukienka (możliwa jest wersja czarna lub szara). Sukienka ma karczek, zapinana jest na guziki z góry do dołu. Ma wykładany kołnierz i rękawy z wąskimi mankietami. Pasek z tego samego materiału co sukienka. W fałdach, na wysokości bioder nieco ukryte dwie naszywane kieszenie. Krój przypomina sukienkę trenczową. W dekolcie widać biały półgolfik nazywany „pelerynką”. Na głowie biały obcisły czepek widoczny nad czołem spod welonu, a na nim długi spięty z tyłu welon (zależnie od koloru sukienki welon czarny lub szary). Jest wywinięty nad czołem, a w miejscu brzegu wywinięcia widać biały paseczek obszycia.

Sukienka nowicjuszek może być w czarnym lub szarym kolorze. Jest nieco krótsza niż habit profesek i zapinana do pasa. Przewiązana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończeniem jest biały kołnierz z półokrągłymi zakoń-

czeniuami. Na głowę zakładają biały welon (bezpośrednio na włosy; nie zakładają czepków). Welon jest krótszy niż profesek.

Postulantki noszą sukienkę taką jak nowicjuszki. Nie używają żadnego nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Do Soboru Watykańskiego II w czasie obłóczyn do ołtarza podchodzono w sukniach ślubnych i welonach.

W czasie składania profesji na welonie upina się mirtowe wianki. W czasie jubileuszy przypina się do habitu bukieciki z mirtu ze srebrną wstążeczką (na 25-lecie), a na 50-lecie zakłada się na welon złoty wianuszek i przypina do habitu bukiecik ze złotą wstążeczką.

REDEMPTORYSTKI

ZAKON NAJŚWIĘTSZEGO ODKUPICIELA

Ordo Sanctissimi Redemptoris (OssR)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1731 roku z inicjatywy bł. s. Marii Celeste Crostarosa. Pierwszy klasztor w Polsce powstał w roku 1989. Jest to klauzurowy zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z obszernej ciemnoczerwonej tuniki przewiązanej paskiem z tego samego materiału, do którego przypięty był różaniec, na niej czer-

wony szkaplerz. Na piersi naszyty medalion z wielobarwnym wizerunkiem Chrystusa Odkupiciela Świata. Dopełnieniem stroju była szafirowa peleryna. Głowę osłaniała podwika, na niej biały rąbek i czarny welon. Siostry nosiły białe sandały.

Dość szybko została wprowadzona nowa wersja stroju, który przetrwał do 1965 roku. Habit składał się z czerwonej obszernej sięgającej do samej ziemi tuniki oraz szafirowego szkaplerza. Na szkaplerzu naszyty medalion z wielobarwnym wizerunkiem Serca Pana Jezusa. Medalion był przywilejem profesek wieczystych. Profeski czasowe nosiły szafirowy gładki szkaplerz. Wykończeniem przy szyi był niewielki pół-

okrągły barbet. Do paska przypięty różaniec. Na głowie podwika, na niej biały rąbek luźno opadający na ramiona. Na nim czarny welon dość mocno odsunięty do tyłu, tak że odsłania szeroki pas rąbka. Profeski wieczyste zakładają obrączki w formie dwu splecionych dłoni. Siostry drugochórowe jako strój zakonny nosiły niebieskie tuniki sięgające poniżej kolan oraz czerwone pelerynki.

Nowicjuszki nie nosiły szkaplerza. Na podwikę zakładały tylko rąbek bez dodatkowego welonu.

Strojem postulantek była czarna długa sukienka, pod szyją wykończona kwadratowym barbetem (zatyczką). Na głowie niewielki biały welonik spięty z tyłu. Aspirantki nosiły analogiczny strój, jedyna różnica to nakrycie głowy. Im przysługował niewielki czarny welonik, poza tym ich barbet był półokrągły.

W latach sześćdziesiątych dokonano dwu zmian nakrycia głowy. Pierwsza wyeliminowała biały rąbek zastępując go białym sztywnikiem, który wystawał spod welonu (jak kapelusz budka) wokół twarzy. Czarny welon spięty był z tyłu głowy. Dwa lata po wprowadzeniu reformy dokonano korekty. Powrócono do klasycznej podwiki, na której luźno układał się opadając na ramiona czarny welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest ciemnoczerwona sukienka sięgająca do kostek. Posiada zakładki dające wrażenie szkaplerza. Związana jest wszytym paskiem, przy nim przypięty różaniec. Dekolt w szpic wypełnia biały półgolf. W miejscu zakończenia dekoltu przypięty niewielki metalowy medalion z wizerunkiem Serca Pana Jezusa. Na głowie czarny welon upięty na sztywniku widoczny w postaci niewielkiej białej wypustki. Profeski wieczyste noszą obrączki w kształcie dwu złączonych dłoni Oblubieńca i Oblubienicy. W wewnętrznej części wygrawerowany jest mały krzyżyk i napis „Ego te sponsabo”.

Ubiór nowicjuszek krojem nie różni się od habitu profesek, jednak jest w czarnym kolorze. Nowicjuszki nie noszą żadnego nakrycia głowy, medalionu i obrączki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

RODZINA MONASTYCZNA OD BETLEJEM RODZINA MONASTYCZNA OD BETLEJEM, OD WNIEBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ DZIEWICY I OD ŚW. BRUNONA

FAMIGLIA MONASTICA DI BETLEMME, DELL'ASSUNZIONE DELLA BEATA VERGINE MARIA E DI S. BRUNO

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała we Francji w 1950 roku. Pierwszy monastyr w Polsce został założony w roku 1998. Jest to wspólnota klauzurowa, kontemplacyjna.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to biała tunika z dość grubej tkaniny, przepasana skórzany paskiem. Na niej biały szkaplerz na wysokości bioder połączony szerokimi luźnymi pasami. Przy szkaplerzu kaptur, który siostry zwykle nakładają na głowę. Głowę okrywa też biała podwika, na niej szaroniebieski welon wsunięty z tyłu pod szkaplerz.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie uważają innych elementów stroju zakonnego.

RYCERKI NIEPOKALANEJ

ZGROMADZENIE SIÓSTR FRANCISZKANEK RYCERSTWA NIEPOKALANEJ

Congregatio Sororum Franciscalium Militae Immaculatae (CSFMI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1949 roku w Japonii. Jego założycielem był o. Mieczysław Maria Mirochna. Siostry przybyły do Polski w roku 1988. Niepokalanki prowadzą zakłady dla osób upośledzonych fizycznie i umysłowo. Wydają też czasopismo „Ai”.

HABIT HISTORYCZNY

Krój samego habitu niewiele się zmienił na przestrzeni lat. Pierwotnie składał się z dość obszernej granatowej tuniki przewiązanej białym franciszkańskim sznurem z trzema węzłami, do którego przypięta była koronka do siedmiu radości NMP. Na tunikę zakładano szkaplerz z tego samego materiału. Pod szyją półokrągły biały barbet. Na szyi zawieszony krzyż. Głowę okrywano podwiką, na nią zakładano sztywnik w kształcie kapelusika typu budka. Półłuk budki widoczny był wokół twarzy spod czarnego welonu luźno opadającego na ramiona.

Nowicjuszki różniły się kolorem welonu (biały) oraz tym, że na szyi miały zawieszony na niebieskiej tasiemce medalik z wizerunkiem Niepokalanej.

Pierwsza reforma stroju była niewielka. Wszystkie siostry zaczęły nosić na szyi medalik Niepokalanej zawieszony na tasiemce, a potem na łańcuszku. Wylimowano także barbet, który zastąpiono białą stójką.

Strojem postulantek była granatowa sukienka do połowy łydki przepasana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończeniem był biały półokrągły kołnierzyk. Na głowie niewielki granatowy welonik.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z granatowej tuniki przewiązanej białym sznurem z trzema węzłami, do którego przypięta jest koronka do siedmiu radości NMP. Na

tunikę zakłada się granatowy szkaplerz wykończony pod szyją białą stójką. Dwa płaty szkaplerza na wysokości pasa są połączone ze sobą paskami kilkucentymetrowej szerokości. Głowę okrywa biały czepek osłaniający też czoło. Na nim upięty sztywnik półokrągło otaczający twarz, spięty na karku i widoczny w postaci małej wypustki spod welonu. Granatowy welon spięty z tyłu. Na szyi medalik Niepokalanej zawieszony na łańcuszku. Profeski wieczyste noszą obrączki. Dopuszczalna jest biała wersja stroju zakonnego. Welon wówczas pozostaje bez zmian.

Nowicjuszki nie noszą szkaplerzy, a granatową tunikę przepasują paskiem z tego samego materiału. Nie przypinają różańca. Krój welonu taki jak u profesek, ale koloru białego.

Strojem postulantek jest granatowa długa spódnica oraz granatowa garsonka pod szyją wykończona półokrągłym kołnierzykiem. Na szyi medalik Niepokalanej. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Pierwotnie siostry zdobiły welony wiankami z kwiatów w czasie składania profesji i obłóczynach. Obecnie nie używa się żadnych dekoracji.

ZGROMADZENIE NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA – SACRÉ COEUR

Societas Sacri Cordis Iesu (RSCJ)

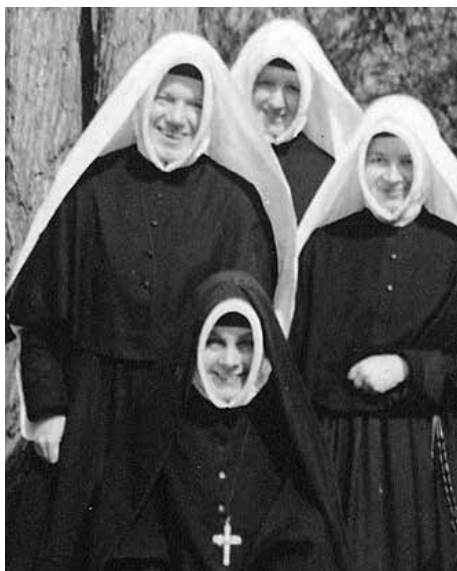
RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1800 roku w Paryżu. Założycielką była św. Magdalena Zofia Barat. Siostry pracują w Polsce od roku 1843. Zajmują się pracą wychowawczą i edukacyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszym strojem były szare sukienki oraz czepce, na szyi medalion. Taki ubiór nosiły na początku XIX wieku we Francji kierowniczkami pensjonatów.

Dość szybko jednak został wprowadzony klasyczny strój zakonny. Strojem sióstr chórowych była czarna tunika przepasana paskiem z tego samego materiału, do niego przypięty różaniec

(wprowadzono go kilka lat po zatwierdzeniu tej wersji stroju zakonnego). Na ramiona zakładano pelerynki sięgające do pasa i zapinane z przodu na szereg guzików. Na głowie biały „rurkowany czepek”, wokół twarzy i na karku wykończony ryszką mocno wysuniętą na twarz. Początkowo czepek nie zasłaniał całkowicie włosów, zmianę wprowadzono pod koniec życia założycielki uzupełniając nakrycie głowy o tzw. „bande” – czarny czepek widoczny nad czołem i okrywający włosy. Na niego zakładano delikatny, przezroczysty,

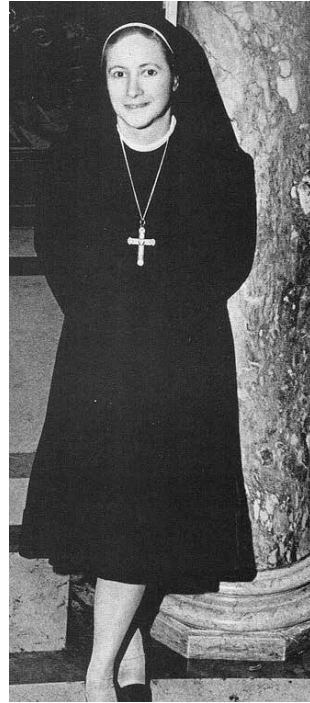
długi, czarny welon luźno opadający na ramiona. Na szyi zawieszano ozdobny krzyż, z umieszczonym nań Sercem Jezusa w cierniowej koronie oraz pierwszymi literami hasła „Jedno Serce i jedna dusza w Sercu Jezusa”. Na odwrocie było serce Maryi przebite mieczem i napis „Jedyna nadzieja”. Profeski wieczyste nosiły złote obrączki.

Siostry koadiutorki nosiły taką samą tunikę, jednak z nieco grubszej tkaniny. Nie używały pelerynki, zamiast niej na ramiona nakładano chustę. Pod habit zakładano chustę w kształcie humerału, która wiązana była na tasiemkach i widoczna jako wypełnienie dekoltu. Biały „podczepek” i czepiek był prostszej formy, nie posiadał ryszki z gładką budką wokół twarzy. Krótszy też był sam welon. Profeski drugochórowe nosiły na szyi mniejsze krzyże oraz srebrne obrączki.

Strój nowicjuszek różnił się jedynie białym welonem.

Od 1960 roku strój obydwu chórów ujednolicono, jednak siostry należące pierwotnie do drugiego chóru pozostały przy swoich krzyżach i obrączkach. W 1964 roku zrezygnowano ze złotych obrączek. Wszystkie siostry przyjęły srebrne, natomiast dotychczas noszone złote oddano Ojcu Świętemu jako dar na prowadzone dzieła miłosierdzia.

Od lat sześćdziesiątych w całym zgromadzeniu (mającym klasztory na kilku kontynentach) trwały dyskusje nad zmianami stroju. Ich konsekwencją stała się dość spora różnorodność przemian, zależna od prowincji, a nawet wspólnoty. Zrezygnowano na przykład z czepka z ryszką i zastąpiono go małym sztywnikiem, pelerynki, zastępowano habit czarną sukienką itd. W konsekwencji konstytucji z 1987 roku pojawił się zapis:

„Oficjalny strój zakonny Zgromadzenia składa się z sukienki lub kostiumu. Kolory granatowy, szary, czarny lub biały do wyboru będzie określony przez przełożoną prowincjalną za zgodą jej rady. Zakonnice i wspólnoty, które zachowały welon, mają prawo do zachowania go, siostry, które go nie noszą, mogą go założyć”.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie w prowincji polskiej oficjalnym strojem sióstr jest prosty ubiór świecki. Może to być sukienka lub kostium, najczęściej koloru popielatego, oraz klasyczna bluzka (biała, granatowa, niebieska lub szara). Niektóre siostry zachowały welon. Elementem koniecznym do każdego stroju dla profesek jest zakładanie krzyża (w kształcie takim jaki kiedyś nosiły siostry drugochórowe) oraz srebrnej obrączki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

SALETYNKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR WYNAGRODZICIELEK MATKI BOŻEJ Z LA SALETTE

Congregatio Sororum Dominae Nostrae a La Salette (SNDS)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała we Francji w 1871 roku z inicjatywy Henriette Deluy-Fabry. W roku 1962 w wyniku połączenia się dwu zgromadzeń sióstr misjonarek

oraz siostr wynagrodzicielek z La Salette powstało zgromadzenie saletynek. W roku 2004 do zgromadzenia zostały włączone siostry wysłanniczki. Do Polski siostry przybyły w 2002 roku, choć należy zaznaczyć, że wcześniej, przed zjednoczeniem (1911–1956) siostry pracowały na ziemiach polskich.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny składał się z obszernej czarnej tuniki oraz pelerynki sięgającej do łokci, wykończonych pod szyją białym półokrągłym barbetem (zatyczką). Przy pasie różaniec, na szyi duży krzyż z pasyjką. Na głowie biały czepek, na nim czarny welon luźno opadający na ramiona. Welon podtrzymywała biała szeroka opaska wyglądająca jak binda.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest granatowa sukienka bez rękawów, sięgająca do połowy łydki, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Do niej zakłada się białą bluzkę koszulową z długimi rękawami. Na szyi krzyż zawieszony na łańcuszku. Głowę okrywa niewielki granatowy welonik z białą wypustką. Jest on dość mocno zsunięty do tyłu. W dni świąteczne strojem zakonnym jest sięgająca do połowy łydki sukienka

écru, z długimi rękawami z wąskimi mankietami. Przewiązana jest paskiem z tego samego materiału. Od niego wychodzą dwie szerokie szelki. Wykończeniem przy szyi jest biały dość duży kołnierz. Na głowie welon écru z białą wypustką, o tym samym kroju co welon granatowy. Do tego stroju obowiązują kremowe buty.

Strojem nowicjuszek jest biała bluzka i czarna spódnica. Na głowie mały biały welonik.

Postulantki noszą świeckie ubranie.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

SALEZJANKI

ZGROMADZENIE CÓREK MARYI WSPOMOŻYCIELKI

Congregatio Figlie di Maria Ausiliatrice (FMA)

RYS HISTORYCZNY

Św. Jan Bosco oraz św. Maria Dominika Mazzarello byli założycielami zgromadzenia salezjanek. Wspólnota powstała w 1872 roku we Włoszech. Do Polski siostry przybyły w roku 1922. Zajmują się opieką nad dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

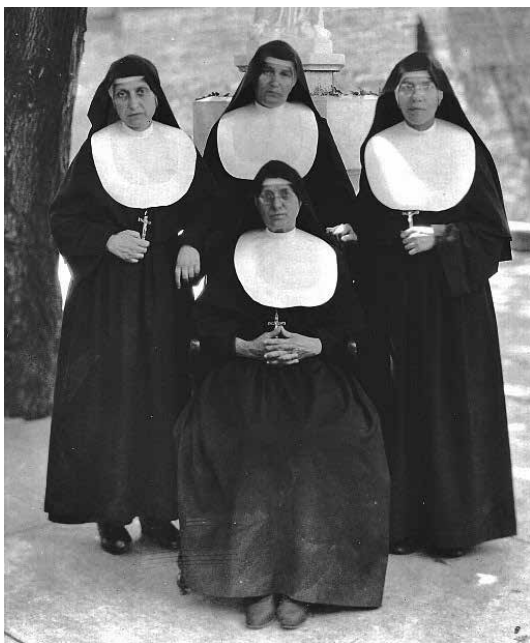
Habit (do 1968 r.) składał się z obszernej czarnej tuniki oraz przeciętej z przodu pelerynki sięgającej do talii. Na nią wkładano sztywny półokrągły barbet (kołnierz,

modestyn) ze stójką, z przodu schodzący nisko łukiem, który był w użyciu do roku 1974, zastąpiony później bardziej uproszczoną formą. Poniżej barbetu widoczny krzyż z pasyjką. Głowę osłaniał biały czepek i dołączona do niego binda (frontal) osłaniająca czoło, na nim luźno upięty czarny welon opadający na ramiona i sięgający do talii. To nakrycie głowy było w użyciu do roku 1983. Kolorem obowiązującym do roku 1993 była czerń, potem szarość.

W czasie pierwszej reformy stroju wyeliminowano barbet. Pelerynkę wykończono głębokim dekoltem w szpic, w którym widać było biały półgolf.

Nowicjuszki (do r. 1979) nosiły czarne sukienki o podobnym kształcie co habit profesek, wykończone przy szyi białym kołnierzykiem z półokrągłymi zakończeniami oraz cienki welon bezpośrednio na włosach.

W latach 1979-1999 sukienka nowicjuszek miała analogiczny krój i kolor do sukienki profesek. Do niej zakładało się białą bluzkę. Nie używano welonu.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi szara sukienka sięgająca do połowy łydki. Posiada dwie zakładki po bokach (robiące wrażenie szkaplerza), przepasanie z tego samego materiału oraz dekolt w szpic, w którym widać biały przód (modestyn – kołnierz ze stójką). Na głowie niewielki szary welon zsunięty do tyłu i odsłaniający włosy. Dopuszczalna jest także biała wersja całego stroju zakonnego. Na szyi krzyż z pasyjką i sigłą Zgromadzenia (FMA).

Nowicjuszki noszą strój tego samego kroju, co habit profesek, bez rękawów, bez welonu. Zamiast krzyża na szyi zawieszają medalion z wizerunkiem Maryi Wspomożycielki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przy składaniu profesji na welon wkłada się wianek z kwiatów – w czasie pierwszej profesji białych, a przy wieczystych ślubach czerwonych. Symbole używane podczas ślubów mają charakter uznaniowy – niekiedy jest to lampka oliwna zamiast wianków.

SALWATORIANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR BOSKIEGO ZBAWICIELA

Sorores Divini Salvatoris (SDS)

RYS HISTORYCZNY

Salwatorianki założył w Tivoli w 1888 roku ks. Franciszek Jordan przy współudziale bł. Marii Teresy von Wüllenweber. Do Polski siostry przybyły w roku 1929. Zajmują się prowadzeniem domów rekolekcyjnych. Pracują też przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła czarna obszerna tunika przewiązana czarnym sznurem z trzema węzłami. Do sznura dopięty różaniec. Na dekolt zakładano barbet (zatyckę) w kształcie rombu. Na głowie podwika, a na niej czarny welon wywinięty nad czołem i luźno opadający na ramiona.

Po reformie stroju zaczęto używać sukienkę w kroju współcześnie noszonym, ale do niej zakładano inne nakrycie głowy. Był to biały czepek zakrywający uszy, na nim biała niewielka binda i upięty na niej czarny welon przypięty na wysokości skroni.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna sukienka z zakładkami z przodu przewiązana paskiem z tego samego materiału. Wykończeniem przy szyi jest wykładany biały kołnierz spięty z tyłu. Na głowie niewielki czarny welon z małą białą wypustką. Zsunięty do tyłu odsłania włosy.

Strój nowicjuszek różni się tylko białym welonem.

Strój postulantek to biała bluzka i czarna spódnica.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie stosują żadnych dodatkowych elementów stroju.

SAMARYTANKI

SIOSTRY SAMARYTANKI PŁOMIENIA MIŁOŚCI NIEPOKALANEGO SERCA MARYI

*Congregatio Sororum Benedictinarum Samaritanarum
a Cruce Christi (PMNSM)*

RYS HISTORYCZNY

Założycielem wspólnoty jest ks. Andrzej Michałek. Wspólnota powstała w Bawarii w 1982 roku. Zadaniem sióstr jest pomoc najbardziej potrzebującym.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się zielona tunika przewiązana czerwonym sznurem. Przy szyi biała stójka. Na głowie spięty z tyłu biały welon.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

SERAFITKI

ZGROMADZENIE CÓREK MATKI BOŻEJ BOLESNEJ

Congragatio Filiae Beatae Virginis Addoloratae (CMBB)

RYS HISTORYCZNY

Założycielami zgromadzenia jest o. Honorat Koźmiński i m. Małgorzata Łucja Szewczyk. Serafitki powstały w 1881 roku w Polsce. Zajmują się pracą charytatywną, pomocą opuszczonym i chorym, pracą opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Habit serafitek stanowiła obszerna brązowa tunika przewiązana franciszkańskim białym sznurem. Na nią zakładano szkaplerz z tego samego materiału. Pod

szyją wykończeniem był biały sztywny półokrągły barbet (nazywany zatyczką lub kołnierzem). Głowę osłaniała podwika wiązana pod welonem, na niej dość wysoki bindal, następnie biały kornet – biały i mocno krochmalony szeroki pas, który zarzucony na bindal sterczał niemal poziomo na boki. Całość nakrywał czarny welon luźno opadający na ramiona. Profeski na piersi zawieszały krzyż z pasyjką. Uzupełnieniem oficjalnej wersji stroju była brązowa peleryna.

Reforma stroju zakonnego zmieniła głównie nakrycie głowy. Podwika i bindal pozostał taki sam. Kornet został zastąpiony sztywnikiem w kształcie kilkucentymetrowego paska, który formował welon w półokrąg nad czołem. Welon spinano z tyłu. Wykończeniem pod szyją habitu stała się biała stójka. Wprowadzono też nieco bardziej dopasowany krój tuniki.

Strój nowicjuszek wyróżniał biały welon, brak krzyża. Pozostałe elementy stroju były takie jak u profesek.

Ubiór postulantek to czarna sukienka oraz pelerynka sięgająca do pasa. Na głowie czepek welonik z niewielką ryszką wokół twarzy, zawiązany pod szyją na niewielką białą kokardę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit składa się z brązowej tuniki przewiązanej białym sznurem z trzema węzłami. Na tunikę wkłada się brązowy szkaplerz. Pod szyją biała stójka. Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką. Na głowie czarny welon upięty na dość szerokim

sztynniku (opasce) widocznym w postaci białej wypustki. Welon jest odsunięty do tyłu tak że odsłania włosy.

Ubiór nowicjuszek wyróżnia biały welon i brak krzyża. Pozostałe elementy stroju są takie same jak profesek.

Postulantki noszą czarne sukienki z karczkiem, przewiązane paskiem z tego samego materiału, przy szyi wykończone białym koszulowym kołnierzykiem. Po lewej stronie do sukienki przypięty srebrny krzyżyk franciszkański.

Kandydatki (aspirantki) ubierają białe bluzki i czarne spódnice. Na szyi drewniana Tauka na rzemieniu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów strojów.

SERCANKI

ZGROMADZENIE SŁUŻEBNIC NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO

Congregatio Servularum Sacratissimi Cordis Jesu (SSCJ)

RYS HISTORYCZNY

Sercanki założył w Krakowie w 1894 roku św. Józef Sebastian Pelczar z bł. Klarą Ludwiką Szczęsną. Siostry zajmują się pracą z dziewczętami wymagającymi szczególnej opieki duchowej, ubogimi oraz z chorymi. Zajmują się też pracą opiekuńczo-wychowawczą oraz pomagają w pracy duszpasterskiej w parafiach i instytucjach kościelnych.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była długa, czarna tunika, z tyłu od pasa z sześcioma zakładkami, przepasana białym sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty różaniec. Na nią wkładano czarny szkaplerz z wyhaftowanym wielobarwnie Sercem Jezusa. Pod szyją wykończeniem był kauczukowy kolisty barbet (kołnierz). Na głowę nakładano biały czepek i wysoką kauczukową bindą, na której upinano czarny welon z zakładką usztywnioną z przodu teksturową wkładką, z tyłu ściągniętą na wierzchu głowy. W rezultacie welon układał się wokół twarzy w szeroki łuk, okrywając włosy. Pozostała część welonu, spięta w dwa szpiczaste skrzydełka, zakrywała plecy. Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką. Strojem zewnętrznym oraz oficjalnym była czarna peleryna, kilkadziesiąt centymetrów krótsza od tuniki. Profeski wieczyste nosiły pierścionki z wyobrażeniem Serca Jezusa.

Nowicjuszki wkładały białe welony o kształcie analogicznym do tych noszonych przez profeski. Nie nosiły krzyży i obrączek. Pozostałe elementy stroju niczym się nie różniły.

Nowicjuszki wkładały białe welony o kształcie analogicznym do tych noszonych przez profeski. Nie nosiły krzyży i obrączek. Pozostałe elementy stroju niczym się nie różniły.

Postulantki nosiły czarne sukienki oraz prosty, czarny welon z białą wypustką wokół głowy. Dodatkowym elementem była krótka, sięgająca do pasa pelerynka z białym kołnierzykiem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na habit składa się długa, czarna tunika, z tyłu od pasa z czterema zakładkami, przepasana białym sznurem z trzema węzłami po prawej stronie i przypiętym czarnym różańcem po lewej. Na tunikę wkłada się czarny szkaplerz z wyhaftowanym wielobarwnie Sercem Jezusa. Przy szyi wykończony jest białą stójką. Po pierwszej profesji na szyi zawiesza się krzyż z pasyjką, a po ślubach wieczystych zakłada się pierścionek z symbolem Serca Jezusa. Na głowę zakłada się biały czepek (nie jest widoczny spod welonu) oraz wysoką plastikową bindę. Na niej czarny welon spięty z tyłu i zakrywający włosy, z zakładką usztywnioną z przodu. Pozostała część welonu, spięta w dwa

szpiczaste skrzydełka, zakrywa plecy. Od maja do września kolor habitu jest szary, ale welon pozostaje czarny. Siostry pracujące na misjach noszą habit i welon koloru białego, welon nie ma kauczukowej bindy.

Strojem nowicjackim jest krótsza niż u profesek czarna tunika (w okresie letnim szara) przewiązana paskiem z tego samego materiału, do którego przypięty jest różaniec. Pod szyją wykończona stójką, obszytą białym materiałem. Na piersi okrągły medalion z postaciowym wizerunkiem Serca Jezusa. Na głowie biały welon (bez bindy) spięty z tyłu w dwa szpiczaste skrzydełka.

Strojem aspirantek i postulantek jest granatowa sukienka za kolana (w okresie letnim szara) skrojona z karczkiem, z zapinanym paskiem z tego samego materiału, wykończona białym koszulowym kołnierzykiem. Na piersi kwadratowy medalion z postaciowym wizerunkiem Serca Jezusa. Aspirantki i postulanki nie noszą welonów.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie profesji i obłóczyn na welonie upina się mirtowe wianki. W czasie obchodów jubileuszy życia zakonnego zakłada się wianki kwiatowe (białe kwiaty na 25 rocznicę, żółte na 50). W czasie profesji wieczystej na welonie upina się mirtowe wianki. W czasie obchodów jubileuszy życia zakonnego zakłada się wianki kwiatowe (białe róże na 25 rocznicę, żółte na 50, czerwone na 75).

SŁUŻEBNICE DUCHA ŚWIĘTEGO OD WIECZYSTEJ ADORACJI

ZGROMADZENIE SŁUŻEBNIC DUCHA ŚWIĘTEGO OD WIECZYSTEJ ADORACJI

Congregatio Servarum Spiritus Sancti de Adoratione Perpetua (SSpSAP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Holandii w 1896 roku. Jego założycielami byli św. Arnold Janssen oraz Adolfine Tönnies. Pierwszy klasztor na ziemiach polskich powstał w 1990 roku. Służebnice Ducha Świętego są zgromadzeniem kontemplacyjnym.

HABIT HISTORYCZNY

Strój właściwie nie uległ zmianom. W historycznej wersji habit wykończony był pod szyją kolistym sztywnym barbetem, głowę okrywała podwika, a welon luźno opadał na ramiona.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z mocno różowej tuniki (nie jest związana) oraz szkaplerza w kolorze écru przy szyi wykończonego białym kołnierzykiem. Na głowie biały czepek oraz spięty z tyłu prostokątny welon écru. Upięty jest na niewielkim sztywniku formującym wokół twarzy łuk. Na szyi metalowy krzyż z pasyjką oraz gołębicą Ducha Świętego. Profeski wieczyste noszą srebrne pierścionki z wizerunkiem Gołębic Ducha Świętego. W czasie wieczystej profesji siostry otrzymują obrączkę z Duchem Świętym. Od wewnątrz obrączki wygrawerowany napis „Ave Sponse Coelestis”.

Strój nowicjuszek krojem nie odbiega zbyt- nio od stroju profesek, ale jest cały biały. Składa się z białej sukni wciętej w talii z białym paskiem oraz z białego szkaplerza z kołnierzykiem. Na głowie biały czepek oraz spięty z tyłu biały zaokrąglony welon. Nowicjuszki nie noszą krzyża.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry w czasie składania profesji zakładają na welon mirtowe wianki.

SŁUŻEBNICE NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

ZGROMADZENIE SŁUŻEBNIC NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

Congregatio Famularum Sanctissimi Cordis Iesu Viennensium (SSCJ)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1866 roku w Paryżu ks. Wiktor Braun. Pierwsze słuźebnice do Polski przybyły w roku 1894. Zajmują się służbą ubogim. Siostry pracują też z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja habitu to obszerna czarna tunika i takiż szkaplerz. Na szyi metalowy krzyż z pasyjką. Pod szyją sztywny kauczukowy kolisty barbet (zatyczka). Głowę osłaniały podwika oraz binda. Na nich upięty podwójny welon – spodni biały rąbek i wierzchni czarny. Profeski zakładały obrączki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi czarna sukienka z zakładkami sugerującymi szkaplerz. Przepasana jest paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończeniem jest biały koszulowy kołnierz. Na szyi srebrny krzyż na czerwonym sznurczku. Na głowie czarny welon na sztywniku widocznym w postaci małego wystającego rąbka. Profeski noszą pierścionki z wyobrażeniem Serca Jezusa.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

SŁUŻEBNICE NAWIEDZENIA

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNIC NAWIEDZENIA

Ancille Visitazionis (AV)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało założone we Włoszech w 1978 roku przez s. Marię Vincenzę Minet. Do Polski siostry przybyły w roku 1993. Zajmują się pomocą chorym i potrzebującym, prowadzą między innymi domy opieki, szpital i dom dziecka.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Cały strój zakonny jest w kolorze białym. Składa się z sukienki sięgającej do połowy łydki, przewiązanej wszytym paskiem. Pod szyją wykończeniem jest stójka. Na głowie prosty welon spięty z tyłu. Na szyi medalion z wizerunkiem.

Nowicjuszek nie noszą welonów. Pozostałe elementy ubioru są takie jak u profesek.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

SŁUŻEBNICE NIEPOKALANEJ PANNY MARYI

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNIC NIEPOKALANEJ PANNY MARYI

*Congregatio Sororum Servularum Beatissimae
Virginis Mariae Immaculatae*

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała we wsi Żużel k. So-
kala w 1892 roku z inicjatywy bł. Josafaty
Michaliny Hordaszewskiej, o. Jeremiasza Łom-
nickiego i ks. Cyryla Sieleckiego. Siostry zaj-
mują się głównie pracą wychowawczą wśród
dzieci, młodzieży, opiekuńczą wśród chorych
i niepełnosprawnych oraz pastoralną.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego składała
się z granatowej tuniki i takiegoż szkaplerza.
Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką. Głowę
osłaniała biała podwika opadająca na dekolt.

Do niej wkładano wysoką bindę i na tym upinano czarny welon luźno opadający na ramiona. Z przodu dwie zaprasowane plisy biegnące pionowo od skroni do brzegu. Uzupełnieniem stroju w wersji oficjalnej była długa czarna peleryna.

Pierwsza reforma stroju zmieniła krój tuniki na bardziej prosty, bez zaszepek. Nakrycie głowy zostało zredukowane do białego czepka, a na nim bindy. Następnie sztywnik (kornet), na którym spięty odpowiednio czarny welon. Sztywnik był widoczny w postaci dość szerokiej wypustki. Wykończeniem przy szyi był romboidalny biały barbet.

Kolejna reforma stroju zmieniła właściwie tylko wykończenie przy szyi – barbet zastąpiono dekoltem w szpic, spod którego widać było biały półgolf. Kolejna reforma stroju zmieniła nakrycie głowy na kornet, szkaplerz wykończono dekoltem w szpic z białą wypustką.

Strojem nowicjuszek była granatowa tunika i krótki szkaplerz wszyty od ramion do pasa. Nakrycie głowy podobne jak u sióstr profesek.

Strój stanowiła granatowa sukienka z białym kołnierzykiem, a nakrycie głowy – charakterystycznie upięta biała chusta.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecny habit to granatowa tunika. Do niej wszyty szkaplerz z dekoltem w szpic obszyty białą plisną. Prostsza forma stroju umożliwia noszenie zamiast szkaplerza – kamizelki. Zawsze jednak pozostaje niezmienny granatowy kolor i specyficzny dekolc. Na piersi zawieszony na łańcuszku krzyż z pasyjką. Na głowie czarny welon na wysokim sztywniku (kornecie) widocznym jako biała wypustka (nie jest na linii włosów, a odsunięta nieco wyżej – mniej więcej w połowie sztywnika). Welon lekko opada na ramiona odpowiednio upięty od tyłu, odsłania nieco włosy.

Strój nowicjuszek stanowi granatowa tunika z wszytym od ramion do pasa krótkim szkaplerzem. Nakrycie głowy stanowi kornet z białą wypustką i czarnym welonem odpowiednio upiętym od tyłu, opadającym na ramiona.

Postulantki noszą prosty strój składający się z granatowej lub czarnej spódniczki i białej bluzeczki.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Postulantki podczas uroczystego przyjęcia na nowicjat ubierane są w strój wyszywany.

Nowicjuszki po złożeniu pierwszych ślubów otrzymują pełny szkaplerz i krzyż, który noszą na piersi oraz Ewangelię i konstytucję zgromadzenia.

SŁUŻEBNICE WYNAGRODZICIELKI

INSTYTUT SIÓSTR SŁUŻEBNICZEK WYNAGRADZAJĄCYCH OD NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

Instituto Ancelle Riparatrici Messina (AR)

RYS HISTORYCZNY

Instytut powstał we Włoszech w roku 1917 z inicjatywy ks. Antonino Celona. Do Polski siostry przybyły w 1998 roku. Pracują głównie w parafiach, pensjonatach, szkołach.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła obszerna biała tunika przewiązana czerwonym sznurem. Przy pasie przywieszony różaniec. Na nią zakładano białą pelerynkę sięgającą

do łokci i wykończoną przy szyi. Na głowie biały czepek i podwójny welon. Spodni biały w formie szerokiego mocno wykrochmalonego pasa i na nim czarny luźno opadający na ramiona.

Strój nowiczuszek wyróżniał biały welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakony zachował tę samą kolorystykę. Składa się z białej sukienki do połowy łydki, z zakładkami z przodu i wszytym paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest stójka. Po prawej lub lewej stronie na habicie naszyte godło zgromadzenia – Serce Jezusa na tle dwudziestocznego

godzinnego zegara oraz napis „Magnificate Dominum Mecum”. Na głowie czarny welon z białą wypustką, odsłaniający nieco włosy nad czołem.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

SŁUŻEBNICZKI DĘBICKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNICZEK BOGARODZICY DZIEWICY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ

*Congregatio Servularum Dei Genitricis Virginis Immaculate
Conceptae (SBDNP)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Wielkopolsce w 1850 roku bł. Edmund Bojanowski. Służebniczki Dębickie mają autonomię od roku 1891. Realizują swoją misję poprzez chrześcijańskie wychowanie i nauczanie dzieci, zwłaszcza w wieku przedszkolnym, a także służbę ubogim i chorym. Pracują też w kuriach i przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Początkowo (1887-1923) strój zakonny stanowił kaftan z szerokimi rękawami, długa spódnica, gęsto marszczona, fartuch również marszczony w pasie z tzw. „lacką” przypinaną do kaftana. Początkowo wszystko szyto z płócienka granatowego, które z czasem zastąpiono granatowym szewiotem. Głowę okrywał biały kornet, na tasieńce na szyi był zawieszony krzyż z pasyjką, u paska różaniec. Wychodząc z domu nakrywano ramiona chustką czarną złożoną w róg.

Pierwsza reforma stroju (1923-1933) to wprowadzenie granatowej sukienki szytej w całości z karczkiem, szerokimi i głębokimi

kontrafałdami w miejsce szkaplerza. Pod szyją wykończeniem był barbet (zatyczka) w kształcie trapezowym. Na głowie podwika oraz sztywnik, a na nich upięty podwójny welon – biały spodni i wierzchni granatowy (opinka). Profeski na szyi powieszono miały krzyże z pasyjką. Zamiast wcześniej używanej chustki, przy wyjściu z domu nakrywano ramiona czarną peleryną.

Kolejna reforma stroju (1933-1966) wprowadziła jako strój zakonny długą granatową sukienkę skrojoną z karczkiem. Usunięto kontrafałdy, a wprowadzono z tego samego materiału szkaplerz. Przy pasku przypięty różaniec. Wykończeniem przy szyi była biała stójka. Na piersi powieszony krzyż z pasyjką. Głowę okrywała biała podwika zakrywająca też szyję oraz binda. Na nie zakładało się niewielki kwadratowy sztywnik, a na nim granatowy welon spięty z tyłu.

Ostatnia reforma to lata 1966-1995. Usunięto barbet, biały czepek był mniejszy i zapinany pod brodą (w typie przypominającym coif), welon pozostał w dotychczasowym kształcie, habit granatowy, bez szkaplerza, wykończony pod szyją stójką, pasek kryty, rękawy z zakładką, bez manszetów.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się długa granatowa sukienka skrojona od karczku. Z tyłu ma po cztery zakładki, natomiast z przodu od karczku dwie głębokie zakładki sprawiające

wrażenie szkaplerza. Przy pasku (z tego samego materiału) przypięty różaniec. Wykończeniem przy szyi jest biała stójka. Na piersi powieszony krzyż z pasyjką. Na głowę zakłada się granatowy welon na niewielkim sztywniku widocznym w postaci białej wypustki (obszytka). Welon odsłania włosy nad czołem.

Nowicjuszki noszą biały welon o tym samym kroju co profeski. Nie noszą krzyży. Ich strojem jest niebieska sukienka nieco krótsza niż strój zakonny profesek. Sukienka wykończona jest przy szyi białym kołnierzykiem przypominającym stójkę.

Postulantki noszą granatowe sukienki do połowy łydki, przewiązane paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest biały koszulowy kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami. Nie nakrywają głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

SŁUŻEBNICZKI STAROWIEJSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNICZEK NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ

*Congragatio Sororum Servularum Beatæ Mariæ Virginis Immaculatæ
Conceptæ*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Wielkopolsce w 1850 roku bł. Edmund Bojanowski. Gałąź Służebniczek Starowiejskich wydzieliła się w roku 1866. Siostry zajmują się pracą opiekuńczo-wychowawczą. Pracują też w kuriach i przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Początkowo strój zakonny inspirowany był ubiorem noszonym przez kobiety na wsiach. Składał się z granatowej obszernej spódnicy i serdaka z tackami od pasa. Na głowie biała chusta, którą z czasem zaczęto mocno krochmalić, co w rezultacie dało formę chusty czepcowej. Spięta pod szyją i dająca wokół twarzy formę rombu

skierowanego szpicem w dół. Na piersi krzyż z pasyjką. Elementem stroju ceremonialnego i zewnętrznego była duża chusta.

W 1929 roku nastąpiła zmiana na jednolitą granatową sukienkę z wszytym szkaplerzem. Nakrycie głowy pozostało bez zmian.

Kolejna reforma zmieniała nakrycie głowy. Składało się z białego czepek spiętego pod szyją (w typie zbliżonym do coif). Na nim binda i sztywniak układający czarny welon w łuk wokół twarzy. Welon spięty z tyłu.

Strój nowicjuszek różnił się białym welonem (o tym samym kroju). Nie nosiły krzyży.

Postulantki zakładały czarne sukienki do połowy łydki. Na nie wkładano czarne pelerynki sięgające do pasa. Na głowie niewielki czarny welonik zawiązany pod szyją na białą kokardę. Welonik wokół twarzy miał wypustkę. W latach siedemdziesiątych zreformowano strój postulantek wprowadzając białe bluzki i granatowe spódnice. Do tego sięgająca do bioder czarna pelerynka przecięta z przodu. Na głowie welonik z białą wypustką wiązany z tyłu. Kolejna reforma dała jako strój postulancki czarne sukienki przewiązane paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem był biały koszulowy kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest granatowa długa sukienka z wszytym od ramion szkaplerzem i paskiem z tego samego materiału. Do paska przypięty różaniec. Przy szyi wykończeniem jest biała stójka. Na głowie czarny welon upięty na sztywniku widoczny w postaci wywiniętej białej szerokiej wypustki. Profeski na szyi mają zawieszane na czarnej tasiemce krzyże z pasyjką.

Strój nowicjuszek różni się białym welonem (o tym samym kroju). Nie noszą krzyży.

Postulantki noszą dwuczęściowy strój składający się ze spódnicy i prostej kamizelki w kolorze granatowym. Do tego biała bluzka. Na szyi medalik z wizerunkiem Niepokalanej.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Nie stosowano żadnych dodatkowych elementów stroju.

SŁUŻEBNICZKI ŚLĄSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNICZEK NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ – ŚLĄSKIE

*Congragatio Sororum Ancillarum Beatæ Mariæ Virginis Immaculatæ
Conceptæ (de Silasia)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1850 roku w Wielkopolsce bł. Edmund Bojanowski. Gałąź Służebniczek Śląskich wydzieliła się w 1897 roku. Siostry zajmują się pracą opiekuńczo-wychowawczą. Pracują też w instytucjach kościelnych i przy parafiach. Organizują rekolekcje oraz dni skupienia. Ponadto siostry opiekują się chorymi i opuszczonymi.

HABIT HISTORYCZNY

Strojem zakonnym była obszerna granatowa tunika (habit) przepasana paskiem z tego samego materiału. Do niego przypięty różaniec. Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką. Siostry narzucały na ramiona duże chusty. Głowę okrywał biały czepek, a na nim chusta czepcowa. Jej krawędź na dole wykończona była prosto.

Pierwsza reforma stroju wprowadziła jako nakrycie głowy białą chustę z czarnym welonem, ale o tym samym co poprzednio krojem.

Strój zakonny używany od 1964 roku to granatowa

długa sukienka (habit), skrojona z karczkiem z dwoma zakładkami z przodu i z tyłu, przy szyi biały kołnierzyk. Pasek habitu z tego samego materiału. Na głowę zakładano biały czepek zakrywający uszy oraz bindę. Na nich upinano czarny welon przypięty do czepka na wysokości żuchwy i dalej spięty z tyłu głowy. Na piersi zawieszony na sznurku krzyż. Profeski czasowe ubrane były tak jak profeski wieczyste, na piersi miały zawieszony medalion Niepokalanej.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się długa granatowa sukienka skrojona z karczkiem. Z przodu i z tyłu ma po dwie zakładki. Pasek z tego samego materiału, wykończenie pod szyją stanowi biała stójka. Na szyi na tasimce krzyż z pasyjką. Granatowy długi welon upięty jest na niewielkim sztywniku z dość szeroką białą wypustką. Na co dzień możliwy jest także habit szary lub błękitny, welon czarny lub biały.

Strojem dla nowicjuszek jest granatowa sukienka do połowy łydki, z karczkiem, przepasana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wykończeniem jest biały kołnierzyk koszulowy z zaokrąglonymi rogami. Na piersi medalik z wizerunkiem Niepokalanej, na głowie biały, spięty z tyłu welon z niewielkim sztywnikiem. W momencie składania pierwszych ślubów zakłada się właściwy habit profeski i biały welon, ale o kroju takim jak profesek wieczystych. Taki ubiór obowiązuje na czas junioratu.

Postulantki noszą taką samą sukienkę jak nowicjuszki, bez nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przy składaniu profesji (czasowej i wieczystej) i obłóczynach na welonie upina się wianki mirtowe ozdobione kwiatami (najczęściej białymi). Siostra przy pierwszej profesji otrzymuje medalion z wizerunkiem Niepokalanej, a przy wieczystej krzyżyk.

SŁUŻEBNICZKI WIELKOPOLSKIE

ZGROMADZENIE SIÓSTR SŁUŻEBNICZEK NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY – WIELKOPOLSKIE

*Congregatio Sororum Ancillarum ab Immaculata Conceptione Beatae
Mariae Virginis*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1850 roku w Wielkopolsce bł. Edmund Bojanowski. Gałąź Służebniczek Wielkopolskich wydzieliła się w roku 1940. Siostry zajmują się pracą opiekuńczo-wychowawczą. Pracują też w instytucjach kościelnych i przy parafiach.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się granatowa tunika i czarny szkaplerz. Do pasa przypięty różaniec. Przy szyi wykończeniem był kolisty barbet z kauczuku. Na szyi zwieszony krzyż z pasyjką. Na głowie czepek i binda, na niej biały sztywnik

układający się w odwróconą literę „U”. Na nim czarny welon luźno opadający na ramiona.

Pierwsza reforma stroju wyeliminowała barbet zastępując go dekoltem w szpic, spod którego widać było biały półgolf.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit stanowi granatowa tunika, przepasana paskiem z tego samego materiału, do którego przypięty jest różaniec. Posiada dekolt w szpic, w nim widoczny biały półgolf. Na piersi krzyż z pasyjką zawieszony na czarnej tasiemce. Głowę okrywa biały czepek zakrywający uszy. Na nim sztywnik w postaci paska tworzącego wokół twarzy owalny otok. Na nim upięty sięgający do pasa granatowy welon.

Strój nowicjuszek od profesek odróżnia biały welon oraz brak krzyża.

Strojem dla postulantek jest granatowa spódnica i kamizelka, do tego biała koszulowa bluzka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

ZGROMADZENIE SIÓSTR MIŁOSIERDZIA ŚW. WINCENTEGO A PAULO

Congregatio Puellarum Caritas Sancti Vincentii a Paulo (SV)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1633 roku. Założycielami byli św. Wincenty a Paulo oraz św. Ludwika de Marillac. Do Polski szarytki przybyły w roku 1652. Siostry oddają się pracy opiekuńczo-leczniczej oraz wychowawczej.

HABIT HISTORYCZNY

Początkowo strojem zakonnym był ubiór wieśniaczek. Wymagano jednak, by był to taki ubiór jakiego używano w okolicach Paryża. Zwykle składał się ze spódnicy i kabata oraz chusty. Głowę okrywano niewielkim czepkiem. Przy pasie przypinano różaniec.

W 1685 roku wprowadzono bardziej sformalizowany ubiór. Na strój zakonny składała się biała koszula z długimi rękawami, granatowa spódnica z dwunastoma fałdami z tyłu i kabat. Do tego fartuch z przodzikiem. Pod szyją biały kołnierz (przypominający nieco protestanckie befki, tyle że większych rozmiarów). Do pasa przypięty na zielonej tasemce różaniec z metalowym krzyżykiem. Nakryciem głowy były: biały kapik (rodzaj przylegającego do głowy czepka), tokwa (marszczony nad

czołem czepek wierzchni, ale w kształcie chusty z troczkami bezpośrednio kształtowany na głowie), denko (przypominało pikowany toczek z okryciem tyłu głowy i uszu) i biały kornet (mocno wykrochmalony prostokąt tkaniny układający się w szpic

nad czołem i szeroko rozłożone połączy po bokach. Jego upięcie nieco zmieniało się na przestrzeni lat, zachowało jednak niezmiennie podstawowy kształt). Przy składaniu ślubów siostra otrzymywała ślubny krzyżyk na białej tasiemce noszony na szyi i opuszczony w stronę lewego rękawa.

W czasie reformy stroju w 1964 roku zmieniono nakrycie

głowy. Na czepku upinano podwójny welon. Spodni biały układał się nad czołem poziomo przez zastosowanie usztywnienia. Na niego zakładano welon granatowy. Welony luźno opadały na ramiona.

Kolejna reforma (1974 r.) wprowadziła spięcie tego welonu z tyłu głowy. Biały welon został zredukowany do sztywnika widocznego w postaci wypustki.

Kształt kwadratowy został jednak zachowany. Zmieniono natomiast wykończenie przy szyi wprowadzając biały kołnierz.

Nowicjuszki chodziły w czarnych sukienkach sięgających do kostek oraz szafirowy fartuch z przodkiem (bawetem). Na ramiona zarzucano białą chustę, do pasa przypinano drewniany różaniec. Nakryciem głowy był biały czepek wiązany pod szyją (kapik) oraz biały kornecik (czepek przypominający krojem Tudor's coif z XVI wieku noszony przez kobiety z niższych sfer). Do kaplicy zakładano na kornecik czarne nakrycie głowy nazywane kwefikiem. Miało analogiczny krój jak biały kornecik.

Strojem postulantki była czarna sukienka i czarny fartuch. Na ramiona nakładano czarną pelerynkę, której wykończeniem pod szyją był biały kolisty plastikowy kołnierzyk przecięty z przodu. Przy pasku drewniany różaniec na sznurku. Głowę osłaniał biały welonik upięty na szerokim sztywniku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na ubiór zakonny składa się granatowa spódnica, biały podkoszulek. Strojem wierzchnim jest granatowa sukienka (sięgająca do 20 cm od ziemi). Posiada dekol w szpic, w którym widać biały półgolfik (pektoralik). Głowę osłania granatowy welonik zsunięty do tyłu. Na szyi zawieszają się na łańcuszku krzyżyk ślubny. Do habitu można przypiąć krzyż z monogramem SV.

Strojem nowicjuszki jest granatowa sukienka (sięgająca 20 cm od ziemi) z dekoltem w szpic, w którym widać biały półgolfik (pektoralik). Na głowie biały welon upięty z tyłu, uniwersalny znak pozwalający poznać przynależność do Zgromadzenia.

Postulantki noszą granatowe sukienki sięgające za kolana. Przy szyi wykończeniem jest biały kołnierzyk. Nie używa się nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie stosowały żadnych dodatkowych elementów stroju.

SIOSTRY SZENSZACKIE

SZENSZACKI INSTYTUT SIÓSTR MARYI

Institutum Schoenstattense Sororum Marialium (ISSM)

RYS HISTORYCZNY

Instytut założył w Niemczech w 1926 roku o. Józef Kentenich. Pierwsza placówka w Polsce powstała w roku 1946. Siostry zajmują się głównie pracą formacyjną z kobietami, dziewczętami i rodzinami.

HABIT HISTORYCZNY

Strój nie uległ zmianie. Jedynym szczegółem jest zawieszony na szyi krzyż, który siostry nosiły pierwotnie.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się granatowa długa suknia z podwójnymi zakładkami po bokach. Przewiązana jest paskiem z tego samego materiału. Rękawy z wąskimi mankietami ozdobionymi białą obwódką. Przy szyi wykończeniem jest biały koszulowy kołnierzyk. Na głowie zsunięty do tyłu granatowy długi welon upięty na szywniku w kształcie toczka. Jest on widoczny w postaci małej białej wypustki.

Nad czołem do welonu przypięty jest monogram MTA (*Mater Ter Admirabilis* – Matka Trzykroć Przedziwna). Przy kołnierzyku wszystkie siostry po pierwszej profesji noszą przypiętą broszkę z wizerunkiem Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej i napisem: „Caritas Christi urget nos”.

Ubiór nowicjuszek różni jedynie szczegół. Zamiast broszek przypiętych pod szyją zawieszają medalion na długim łańcuszku. Ma on analogiczny wizerunek jak broszka profesek.

Postulantki noszą granatowe spódnice i także kamizelki. Do tego zakłada się białą lub niebieską bluzkę oraz medalion Matki Bożej Trzykroć Przedziwnej. Nie używa się nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn do ołtarza kandydatka podchodzi w sukni ślubnej i welonie.

SZPITALNE NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

ZGROMADZENIE SIÓSTR SZPITALNYCH OD NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA

*Congregationis Sororum Hospitalarium a Sanctissimo Cordis
Iesus (HSC)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1881 roku w Hiszpanii. Założycielami byli św. Benedykt Menni, m. M. Józefa Recio Martin oraz m. Angustias Gimenez Vera. Siostry zajmują się pracą wśród chorych i cierpiących.

HABIT HISTORYCZNY

Habit składał się z szerokiej czarnej tuniki i szkaplerza. Przy szyi wykończeniem był kolisty biały barbet. Głowę okrywała podwika i tokwa (marszczony nad czołem czepek wierzchni, ale w kształcie chusty z troczkami bezpośrednio kształtowany na głowie). Na nim upinano biały kornet z mocno wykrochmalonego sterzcącego skrzydłato po bokach twarzy płata tkaniny. Na szyi wieszano krzyż z pasyjką.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie strojem zakonnym jest czarna sukienka do połowy łydki, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi dekolt w szpic wypełniony białym półgolfikiem. Na głowie czarny mały welon zsunięty do tyłu (odślania włosy) ozdobiony małą białą

wypustką. Profeski na szyi zawieszają krzyż z pasyjką. Możliwa jest też szara lub biała wersja całego stroju.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

SIOSTRY ŚWIĘTEJ RODZINY*

INSTYTUT ZAKONNY ŚWIĘTEJ RODZINY Z BORDEAUX

Instituto Religioso a Sacra Familia Burdigalen (SFB)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1820 roku we Francji z inicjatywy ks. Piotra Bienvenuta Noaillesa. Do Polski siostry przybyły w roku 1934. Zajmują się pracą ewangelizacyjną i opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwsza wersja stroju zakonnego składała się z obszernej czarnej tuniki i pelerynki sięgającej do pasa pod szyją wykończoną białym kołnierzykiem o zaokrąglonych rogach. Jej

* Siostry nie wyraziły zgody na udzielenie informacji dotyczących historii swojego stroju zakonnego. Informacje zamieszczone w opisie pochodzą z kwerend poza archiwami wspólnoty i nie są przez siostry skorygowane.

brzezi obszyte były na biało. Do pasa przypięty różaniec. Na głowie noszono białe czepki związane pod brodą. Wokół twarzy miały dość dużą ryszkę. Na czepku upinany był czarny welon. Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką.

Nowicjuszki (lub drugochórowe) wkładały czarną tunikę oraz pelerynkę bez obszycia, pod szyją wykończoną niewielkim białym barbetem. Na głowie biały czepiek przypominający krojem Tudor's coif.

Pierwszą reformę przeprowadzono na początku XX wieku. Zrezygnowano z białego obszycia pelerynki, a kołnierzyk stał się bliższy kształtem do stójki. Sama pelerynka zapinana była z przodu na szereg oblekanych guzików. Na głowie czarny czepiek widoczny nad czołem, na nim zapinany pod szyją kornet w kształcie kapełusza budki. Na nim z tyłu upięty czarny długi welon. W niektórych klasztorach budkę kornetu wyginano w dół w łezkę nad czołem. Na misjach dopuszczalna była biała wersja stroju zakonnego.

Nowicjuszki (lub drugochórowe siostry) nie spinały budki pod szyją, nie wyginały też jej nad czołem. Zamiast kołnierzyka miały mały biały kolisty barbet.

W latach sześćdziesiątych wszystkie siostry zaczęły ubierać się na wzór drugochórowych.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest szara sukienka przepasana paskiem z tego samego materiału, zapinana na guziki asymetrycznie po lewej stronie. Z prawej ma zakładki. Wykończeniem pod szyją jest biały koszulowy kołnierzyk. Na piersi medalion z wizerunkiem krzyża. Na głowę zakłada się szary zsunięty do tyłu welon na kolistym, toczkowatym sztywniku.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

ZGROMADZENIE SIÓSTR ŚW. TERESY OD JEZUSA

Compañía de Santa Teresa de Jesús (STJ)

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie założył w Polsce w 1936 roku bp Adolf Szelązek. Siostry zajmują się przede wszystkim pracą z dziećmi i młodzieżą. We Włoszech siostry pracują wśród trędowatych.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła czarna tunika z dopasowanymi mankietami, przewiązana paskiem z tego samego materiału, na nim przypięty różaniec. Na piersi zawieszony krzyż z pasyjką. Wykończenie przy szyi stanowił biały kolisty barbet z kauczuku. Na głowie biały czepek, a na nim upięty podwójny welon, sztywny spodni w kolorze białym i wierzchni czarny. Welony układały się w smukły łuk

nad czołem i opadały luźno na ramiona. Strojem ceremonialnym i oficjalnym była czarna pelerynka z przecięciem z przodu sięgająca poniżej bioder.

Pierwsza reforma stroju zrezygnowała z barbetu. W to miejsce pojawił się dekolty w karo, a w nim widoczny biały półgolf. Zrezygnowano też z białego welonu, a czarny zachował dawny kształt i upięcie.

Druga reforma wprowadziła tunikę bardziej dopasowaną. Zamiast dekolty, wykończeniem przy szyi stał się biały kołnierzyk z zaokrąglonymi końcami. Na głowie czarny welon spięty z tyłu, upięty na sztywniku widocznym w postaci małej białej wypustki.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest długa czarna sukienka z zakładkami po bokach, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją wywinięty biały kołnierz zapinany z tyłu. Na piersi krzyż z pasyjką. Głowę osłania czarny welon zsunięty do tyłu i upięty na niewielkim sztywniku widocznym w postaci białej szerokiej wywiniętej wypustki.

Nowicjuszek noszą taki sam strój jak postulanki, jednak z białym welonem o tym samym kroju co profeski. Nie zakładają krzyża.

Postulanki chodzą w sukienkach o analogicznym do habitu kroju, ale nieco krótsze. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

W czasie składania profesji siostry ozdabiają welony wiankami z białych kwiatów, zaś w czasie obłóczyn – mirtowe.

UBOGIE SIOSTRY ŚW. KLARY

ZAKON ŚW. KLARY

Ordo Sanctae Clarae (OSC)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1212 roku w Asyżu. Założycielami byli św. Franciszek z Asyżu i św. Klara. Siostry są gałęzią klarysek zwanych Innocentkami (od przyjęcia reguły zatwierdzonej przez Innocentego IV). Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny klarysek składał się z tuniki z kapturem uszytej z prostego niefarbowanego płótna i takiegoż płaszcza w formie peleryny. Całość była prawdopodobnie koloru brązowego lub popielatego. Pod tunikę zakładano płócienną koszulę (włosienicę). Profeski przewiązywały tunikę sznurem z trzema węzłami. Na głowę zakładano podwikę i bindę (opaskę) oraz czarny welon swobodnie opadający na ramiona, pod niego siostry pierwszochórowe zakładały biały rąbek. Szkaplerze bez kaptura były używane, ale traktowano je jako ubiór do pracy, a nie element stroju zakonnego.

Nowicjuszek wyróżniał biały welon.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z brązowej tuniki przewiązanej białym sznurem z trzema węzłami. Do sznura przypięta jest Koronka Franciszkańska ze znakiem Tau w miejscu krzyża. Głowę okrywa podwika opadająca na ramiona i zakrywająca dekolt. Na niej czarny welon luźno opadający na ramiona. Profeski wieczyste noszą srebrne obrączki ze znakiem krzyża. Uzupełnieniem oficjalnej i ceremonialnej wersji stroju jest brązowa pelerynka przecięta z przodu i sięgająca do pasa oraz brązowa, długa peleryna.

Strój nowicjuszek wyróżnia biały welon o tym samym kroju co profesek.

Postulantki noszą brązowe proste sukienki bez rękawów i białe koszulowe bluzki. Na szyi zawieszają drewniane Tau.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i składania profesji siostry nakładają na głowę mirtowy wianek. Po złożeniu profesji otrzymują krzyż i obrączkę z wizerunkiem Chrystusa Ukrzyżowanego.

UCZENNICE BOSKIEGO MISTRZA

ZGROMADZENIE SIÓSTR UCZENNIC BOSKIEGO MISTRZA

Piae Discipulae Divini Magistri (PDDM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w Italii bł. Jakub Alberione w 1924 roku. Do Polski siostry przybyły w roku 1935. W czasie wojny Zgromadzenie w Polsce przestało istnieć, odrodziło się w roku 1946. Główną misją sióstr jest posługa Eucharystii, propagując także adorację i codzienną mszę świętą. Zajmują się pomocą w pracy kapłanom – zwłaszcza chorym, starszym.

HABIT HISTORYCZNY

Habit składał się z błękitnej tuniki przewiązanej skórzanym paskiem, przy nim przypięty duży czarny różaniec. Biały szkaplerz obszyty szeroką czarną taśmą. Na szkaplerzu na piersi wyhaftowany czerwony monogram IHS w promienistej glosii. Głowę osłaniała biała podwika okrywająca też ramiona (wkładało się ją pod szkaplerz). Na niej jako element stroju zakładany do adoracji błękitny długi welon przypięty do podwika na wysokości skroni i luźno opadający na ramiona.

Postulantki nosiły czarne sukienki, na głowie czarne koronkowe mantyle lub czarne weloniki.

W latach sześćdziesiątych wprowadzono pierwszą reformę stroju. Siostry jako habit zaczęły nosić czarne sukienki z sześcioma zakładkami i z wąskimi mankietami. Przewiązane były skórzanym paskiem. Przy szyi mała biała stójka (z tkaniny, choć przez krótki czas była używana plastikowa – podobna do koloratki kapłańskiej). Na głowie biały czepek i długi czarny welon osłaniający w pełni włosy, rozpięty i przykrywający ramiona. Na piersi na łańcuszku krzyż z monogramem IHS (w roku 1969 zastąpiony krzyżem z symbolem hostii i napisem „Ego sum Via, Veritas et Vita” i na odwrocie nazwa Zgromadzenia w języku łacińskim).

Nowicjuszki zakładały habit taki jak profeski i nosiły odznakę z wizerunkiem Maryi Królowej Apostołów. Od początku lat siedemdziesiątych habit i welon nowicjacki był w kolorze ciemnoniebieskim.

Postulantki nosiły czarne sukienki bez nakrycia głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się niebieska sukienka (habit) do połowy łydki przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończeniem jest biała materiałowa stójka.

Na głowie biały czepek i niebieski welon spięty z tyłu. Na szyi krzyż na srebrnym łańcuszku. Możliwa jest cała biała wersja stroju i welon odkrywający włosy, bez czepka.

Jako strój ceremonialny i chórowy siostry zakładają białe szkaplerze oraz długie do kostek błękitne welony, które okrywają całą postać.

Postulantki i nowicjuszkę noszą białe lub niebieskie koszulowe bluzki i niebieskie spódnice w kolorze habitu profesek, bez welonu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Jako strój adoracyjny siostry zakładają białe szkaplerze oraz długie do kostek błękitne welony, które okrywają całą postać. Jednak od tego znaku powoli się odchodzi.

UCZENNICE KRZYŻA

WSPÓLNOTA SIÓSTR UCZENNIC KRZYŻA

Communio Sororum Discipularum Crucis (CSDS)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w Kaliszu w 1982 roku. Założycielką była s. Christiana Helena Mickiewicz. Siostry zajmują się formacją apostołów świeckich, m.in. organizacją rekolekcji, dni skupienia oraz katechizacją.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Habit jest długi, granatowy, w formie prostej sukienki z zakładkami z przodu, przewiązany paskiem z tego samego materiału. Latem zmieniany na niebieski.

Wykończeniem przy szyi jest biały kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami. Na szyi, zawieszony na łańcuszku, niewielki krzyż, tzw. papieski, który siostry otrzymują przy składaniu pierwszych ślubów. Na głowie – niewielki niebieski welon, z wychodzącą białą pliską, spięty z tyłu. Formą przypomina związaną z tyłu głowy chustkę. Całość stroju dopełnia srebrna obrączka na palcu prawej ręki, która jest znakiem ślubów wieczystych.

Nowicjuszek nie zakładają krzyża i noszą białe welony. Pozostałe elementy stroju są takie jak u profesek.

Postulantki noszą granatowe sukienki z białymi kołnierzykami, bez nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

URSZULANKI SZARE

ZGROMADZENIE SIÓSTR URSZULANEK SERCA JEZUSA KONAJĄCEGO

Congregatio Sororum Ursularum a Sacro Corde Iesu Agonizantis (USJK)

RYS HISTORYCZNY

Urszulanki Szare założyła w 1920 roku św. Urszula Ledóchowska w Pniewach pod Poznaniem. Siostry zajmują się wychowaniem i nauczaniem dzieci i młodzieży, służbą ludziom najbardziej potrzebującym i pokrzywdzonym i innymi formami ewangelizacji świata.

HABIT HISTORYCZNY

Założycielka przyjęła jako strój dla siostr wzór sukienki duńskich służących z początków XX wieku. Nie uległ zmianom do dzisiaj.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest szara długa sukienka, z karczkiem (z przymarszczeniem), zapinana z przodu na szereg czarnych guzików. Rękawy z wąskimi mankietami. Wykończeniem pod szyją jest mały kołnierzyk w tym samym kolorze co cała sukienka. Przepasana jest czarnym skórzanym paskiem z różańcem. Na wysokości bioder dwie duże naszyte kieszenie. Na piersi srebrny krzyż z pasyjką. Głowę okrywa mały czarny czepek z niewielką białą wypustką wokół, mocno zsunięty do tyłu.

Nowicjuszek noszą taki ubiór jak profeski, jednak w miejsce krzyża na piersi noszą zawieszony medalion.

Ubiór postulantek nawiązuje krojem i kolorem do habitu, jest jednak krótszy. Nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

URSZULANKI UNII RZYMSKIEJ

UNIA RZYMSKA ZAKONU ŚWIĘTEJ URSZULI

Unio Romana Ordinis Sanctae Ursulae (OSU)

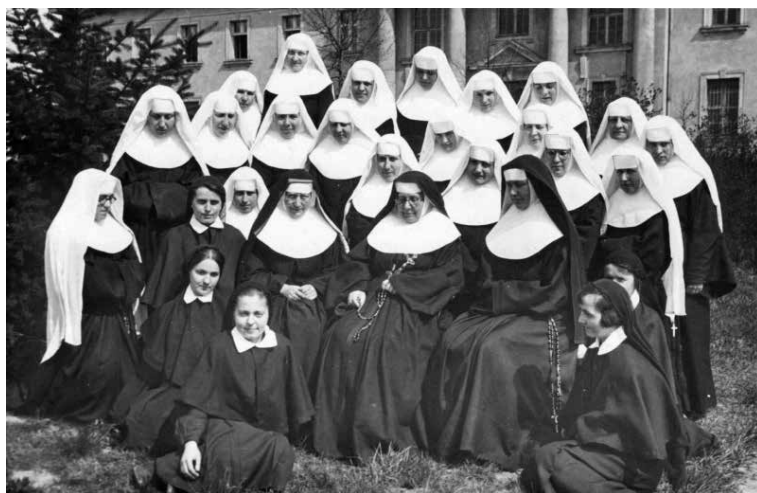
RYS HISTORYCZNY

Zakon założyła w Brescii w 1535 roku św. Aniela Merici. Do Polski urszulanki przybyły w roku 1857 (nie były to jeszcze urszulanki unii, ale autonomiczny klasztor). W roku 1919 sześć istniejących na ziemiach polskich autonomicznych klasztorów przyłączyło się do unii. Siostry zajmują się pracą dydaktyczno-wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Przed przystąpieniem do Unii siostry nosiły czarny habit w formie tuniki z podwójnymi rękawami (spod bardzo szerokiego widać było drugi węższy). Z przodu posiadała szereg zakładek. Tunika przewiązywana była wełnianym czarnym sznurem, do którego przypinano duży różaniec zakończony małym krzyżykiem. Na

głowę zakładano biały czepek i podwikę opadającą głęboko na ramiona. Na nich upinano czarny długi welon w taki sposób, że odrobinę opadał na czoło, a na wysokości skroni wywijany był do tyłu. Przystępując do Komunii św. siostry zakładały dodatkowy delikatny welon (zasłonę) długi na ok. trzy metry. Tuniki konwerek nie miały szerokich, ani podwójnych rękawów, a ich zasłony kapliczne były o połowę krótsze. Profeski wieczyste nosiły pierścień, na którym wyryte było Imię Jezus i data złożenia profesji. Pierścienie sióstr chórowych były złote, a konwerek srebrne.

Po wstąpieniu do Unii Rzymskiej wszystkie siostry zobowiązane były do przyjęcia ujednoliconego w Unii stroju. Tuniki do ziemi o analogicznym kroju przewiązywano skórzonym paskiem, za który był zatknięty krzyż z pasyjką. Do pasa przypinano też różaniec, do którego dołączano medal św. Anieli. Na głowę zakładano podwikę i bindę, na nich upinano podwójny welon biały spodni i wierzchni czarny. Na nim nosiło się zasłonę z lekkiej etaminy. Profeski wieczyste zakładały obrączki bez emblematów.

Habity siostr konwerek były nieco krótsze, a szerokie rękawy były odpinane (przy habicie siostr chórowych były przyszyte na stałe). Siostry konwerski dopinały szerokie rękawy idąc do kaplicy, refektarza na główne posiłki, na wspólne zebrania Zgromadzenia oraz na miesięczną wizytację Przełożonej. Wychodząc poza klasztor, wszystkie siostry zakładały na habit – zależnie od pory roku – kubrak lub szal.

Krój stroju zakonnego nowicjuszek nie różnił się od ubioru profesek. Jednak nowi-

cyjuszki zakładały białe welony, nie wieszały na szyi krzyży. Przed przystąpieniem do Unii welony upinane były tak, że opadały na czoło, zaś po wstąpieniu do unii, ze względu na wyższą bindę, welony upinano nieco wyżej. Zmiany te są analogiczne do zmian w stroju profesek. Przed Unią nowicjuszki miały obowiązek zakładania lekkiej białej zasłony w momencie przystępowania do komunii.

Strojem postulantek pierwszochórowych była czarna długa sukienka oraz czarna przecięta z przodu pelerynka sięgająca do łokci. Na głowie małe białe czepki związane pod brodą na wykrochmaloną białą kokardę. Na nich upinano czarne weloniki w taki sposób, że odsłaniały z przodu fragment czepka. Po reformie stroju zmieniono nakrycie głowy. Stanowił je czarny, spięty z tyłu i zsunięty welonik, miękko układający się na włosach. Wykończeniem pelerynki pod szyją był biały koszulowy kołnierzyk. Postulantki drugochórowe nosiły wyłącznie białe czepki o kroju analogicznym do siostr pierwszochórowych.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna sukienka sięgająca powyżej kostek. Przepasana jest skórzanym wąskim paskiem. Przy szyi biały wykładany koł-

nierz spięty z tyłu. Na głowie niewielki czarny welon z małą białą wypustką. Welon jest zsunięty do tyłu. Na piersi krzyż z pasyjką. Profeski wieczyste noszą obrączki. Możliwa jest cała szara wersja stroju zakonnego, jednak to czarna uważana jest jako wersja oficjalna.

Nowicjuszki noszą taki sam habit jak profeski, z tym, że ich welon zawsze jest koloru białego. Zamiast krzyża zawieszają na szyi medalion z wizerunkiem św. Urszuli i (na rewersie) św. Anieli.

Postulantki ubierają granatowe lub szare sukienki sięgające do połowy łydki (przy szyi widoczna noszona pod sukienką biała koszulowa bluzka) oraz krótki granatowy welonik. Można także używać grantowej lub szarej spódnicy i kamizelki oraz białej lub niebieskiej bluzki. Zwyczajowo ubiór w kolorze granatowym uważa się za odświętny, a szary za codzienny.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn na welonach upinano wianki z kwiatów, do ołtarza natomiast kandydatki podchodziły w sukniach ślubnych i welonach. Podobny wianek upinano także w czasie składania pierwszej profesji. Wiankami zdobiono welony także przy okazji jubileuszy.

URSZULANKI Z GANDINO

ZGROMADZENIE SIÓSTR URSZULANEK MARYI PANNY NIEPOKALANEJ Z GANDINO

Orsoline di Maria Vergine Immacolata a Gandino (OMVI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało we Włoszech w 1818 roku. Założycielem był ks. Franciszek della Madonna. Do Polski siostry przyjechały w roku 1995. Urszulanki zajmują się pracą ewangelizacyjną wśród dzieci, młodzieży i osób starszych.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszą wersją stroju zakonnego była czarna obszerna tunika z plisą o wysokości ok. dwudziestu centymetrów od brzegu. Na nią wkładano czarną zapinaną z przodu pelerynkę do pasa, wykończoną pod szyją kołnierzem z tego samego materiału. Spod niej widać było wokół szyi białą bluzkę. Na piersi zawieszony na sznurku duży krzyż z pasyjką. Głowę osłaniał czarny kapelusik w typie „klosz” z wywiniętym do góry rondem. Na misjach możliwa była cała biała wersja stroju.

Na fali przemian posoborowych zamieniono pelerynkę na nieco rozkloszowany kabat. Był zapinany z przodu, a przy szyi wykończeniem był biały kołnierzyk z zaokrąglonymi rogami. Zmieniony został też nieco kształt nakrycia głowy – teraz przypominał

bardziej czepek z plisą wokół twarzy ozdobioną białą wypustką. Plisa nad czołem posiadała skierowane w górę szpiczaste wykończenie. W kilka lat po reformie stroju dokonano kolejnej zmiany, eliminując kabat. Pozostała tylko czarna sukienka z białym kołnierzykiem. W latach siedemdziesiątych zamieniono czepek na czarny welon. Był on upięty na sztywniku, widocznym w postaci niewielkiej białej wypustki i mocno naciągnięty na czoło. Welon był spięty z tyłu głowy.

Strojem dla postulantek była czarna sukienka z małą czarną pelerynką wykończoną białym stójkowym kołnierzykiem. Na głowie czarne weloniki z białą wypustką. Na piersi mały krzyżyk na łańcuszku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest szara sukienka z dwiema zakładkami, przewiązana paskiem z tego samego materiału. Przy szyi wykończona białą stójką. Na głowie welon upięty na niewielkim sztywniku widocznym w postaci małej wypustki. Na piersiach zawieszony krzyż z pasyjką. Dopuszczalna jest także czarna oraz biała wersja całego stroju. Można również wymiennie stosować welony w tych trzech konfiguracjach kolorystycznych (np. biały welon do szarego habitu). Profeski wieczyste noszą na palcu pierścionek w kształcie krzyża.

Nowicjuszki zakładają białe welony (bez możliwości wymiany na inny kolor) do sukienki takiej samej jak profesek.

Postulantki noszą świecki strój, ale oscylujący wokół szarości i bieli.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn i składania profesji wkładano na głowę wianki kwiatowe.

ZGROMADZENIE MISYJNE SŁUŻEBNIC DUCHA ŚWIĘTEGO

Congregatio Missionalis Servarum Spiritus Sancti (SSpS)

RYS HISTORYCZNY

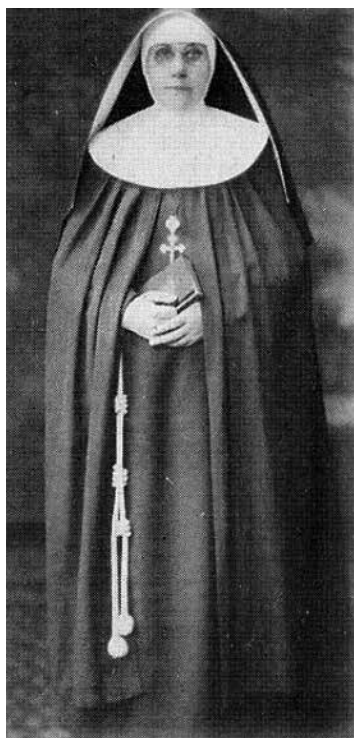
Zgromadzenie powstało w 1889 roku w Holandii. Założycielami byli św. Arnold Janssen, bł. Maria Helena Stollenwerk oraz bł. Józefa Hendrina Stenmanns. Pierwsza placówka w Polsce powstała w roku 1921. Siostry zajmują się katechizacją i ewangelizacją.

HABIT HISTORYCZNY

Habit stanowiła błękitna tunika przewiązana białym sznurem z węzłami. Na tunikę

zakładano błękitny szkaplerz. Pod szyją kolisty barbet z kauczuku. Głowę osłaniano czepkiem i podwiką, a na nich upinano biały welon luźno opadający na ramiona. Na szyi zawieszano na czerwonej tasiemce krzyż z pasyjką, z Gołębicą Ducha Świętego. Uzupełnieniem stroju była długa granatowa peleryna.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest granatowa sukienka sięgająca

powyżej kostek. Posiada po bokach dwie zakładki (dające wrażenie szkaplerza) i wszyty pasek. Przy szyi wykończenie stanowi wywinięty kołnierz spięty z tyłu. Na głowie welon sięgający do pasa, upięty na wyraźnym, choć mocno zsuniętym do tyłu sztywniku widocznym jako delikatna wypustka. Na szyi zawieszony na łańcuszku krzyż z pasyjką i symbolem Ducha Świętego. Po ślubach wieczystych na palcu obrączka z symbolem Ducha Świętego.

Ubiór nowicjuszek wyróżnia biały welon oraz brak krzyża.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie obłóczyn oraz składania ślubów siostry zakładają na welony wianki mirtowe ozdobione czerwonymi kwiatami.

WIZYTKI**

ZAKON NAWIEDZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

Ordo Visitationis Beatae Mariae Virginis (VSM)

RYS HISTORYCZNY

Zakon założyli w 1610 roku we Francji św. Franciszek Salezy oraz św. Joanna Franciszka Framyot de Chantal. Pierwszy klasztor w Polsce powstał w roku 1654. Wizytki są zakonem kontemplacyjnym.

HABIT HISTORYCZNY

Od momentu założenia habit nie został radykalnie zmieniony. Przemiany dotyczyły jedynie szczegółów.

** Siostry nie wyraziły zgody na udzielenie informacji dotyczących historii swojego stroju zakonnego. Informacje zamieszczone w opisie pochodzą z kwerend poza archiwami wspólnoty i nie są przez siostry skorygowane.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się obszerna czarna tunika z kilkoma zakładkami. Przewiązana jest czarną szarfą, do niej może być przypięty różaniec. Dekolt zakrywa trapezowa zatyczka. Na głowie biała podwika i czarny czepek widoczny nad czołem. Na nich czarny welon wywinięty nad czołem w kwef. Na szyi zawieszony krzyż z wyrytym Sercem Jezusa. Juniorki od profesek wieczystych różnią się kolorem welonu. Białe welon nie różni się sposobem upięcia. Pozostałe elementy stroju też są takie same.

Ubiór nowicjuszek różni się głównie nakryciem głowy. Do habitu zakładają białe welony spięte z tyłu. Nie noszą też podwika ani czepek.

Pod szyją niewielki biały pektoralik ze stójką, noszony na tunice.

Postulantki wkładają czarną sukienkę z białym półokrągłym kołnierzykiem, na głowie niewielki czarny welonik z białą wypustką.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

W czasie składania profesji oraz z okazji jubileuszy na welonie upina się kwiatowe wianki.

SIOSTRY WSPÓLNEJ PRACY

ZGROMADZENIE SIÓSTR „WSPÓLNEJ PRACY” OD NIEPOKALANEJ MARYI

Congregatio Sororum Laboris Communis a Immaculata Maria

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założono w 1922 roku we Włocławku. Inicjatorami jego powstania był Sługa Boży bp Wojciech Owczarek oraz m. Franciszka Rakowska. Siostry pracują przy parafiach oraz w instytucjach kościelnych.

HABIT HISTORYCZNY

Od początku siostry nosiły sukienki. W 1927 roku przyjęły jako znak konsekracji srebrne obrączki i medalik Niepokalanej. Granatowy strój zakonny i welon zaczęły nosić od roku 1933. Wzór jego wywodził się z uproszczonego kroju dziewiętnastowiecznej sukni. Welon przypominał krój i upięcie kujawskiej chustki. Przy twarzy obszyty białym paskiem, zapięcie znajdowało się na wierzchu z tyłu głowy. Stałym elementem stroju wyjściowego była grantowa peleryna sięgająca pasa.

Nowicjuszki wyróżniały się białym welonem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na współczesny habit składa się granatowa sukienka z karczkiem i zakładkami z przodu (przypomina to nieco wszyty szkaplerz), które układają się w kształt litery M. Sukienka przepasana jest paskiem z tej samej tkaniny. Dość szerokie rękawy zakończone są wąskimi mankietami przy nadgarstkach. Przy szyi wykończeniem jest biała stójka. Głowę zakrywa sięgający do pasa granatowy welon, usztywniony wokół twarzy i obszyty białą wąską wypustką. Welon

jest zapięty z tyłu głowy, pod materiałem (od 1983 r.). Profeski nakładają medalik Niepokalanej, tzw. Cudowny Medalik: nowicjuszki – na granatowej tasiemce, juniorystki – na granatowym sznurku, profeski wieczyste – na srebrnym łańcuszku. W czasie profesji wieczystej siostry zakładają srebrny pierścionek z wypukłym wyobrażeniem serca.

Elementem tradycyjnego stroju, aczkolwiek wychodzącym ze stałego użycia, jest granatowa sięgająca pasa peleryna. Obecnie siostry chodzą w niej na procesje Bożego Ciała. Zakładane są także do trumny.

Strój nowicjuszek od stroju profesek różni wyłącznie biały welon.

Postulantki chodzą w grantowej sukience sięgającej poniżej połowy łydki, z białym zaokrąglonym kołnierzykiem. Po lewej stronie na sercu mają przypięty znaczek z małym Cudownym Medalikiem Niepokalanej. Postulantki nie noszą nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają żadnych dodatkowych elementów stroju.

WSPÓLNOTY JEROZOLIMSKIE

MONASTYCZNE WSPÓLNOTY JEROZOLIMSKIE

Fraternités Monastiques de Jérusalem

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota została założona we Francji w 1975 roku przez o. Pierre-Marie Delfieux. Jest to wspólnota monastyczna kontemplacyjna. Zakłada pustelnie w miastach, by dać możliwość każdemu zatrzymać się na moment kontemplacji i modlitwy. Członkowie wspólnoty prowadzą też domy rekolekcyjne.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest długa jasnobłękitna tunika przepasana skórzanym pasem. Na nią zakłada się długi szkaplerz tego samego koloru. Stroju dopełnia

długa biała peleryna z obszernym kapturem. Używana jest jako strój ceremonialny i chórowy. Na głowę zakłada się białą chustkę wiązaną z tyłu.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają dodatkowych elementów stroju.

ZAWIERZANKI

WSPÓLNOTA NIEPOKALANEJ MATKI WIELKIEGO ZAWIERZENIA

Communitas Immaculatae Matris Magnae Fidei (CF)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota została założona w Polsce w 1986 roku przez ks. Bronisława Mokrzyckiego. Siostry są wspólnotą kontemplacyjno-adoracyjno-apostolską, organizują rekolekcje zamknięte.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się przewiązana sznurem w pasie, dość szeroka tunika w kolorze écru wykończona przy szyi wywiniętą białą stójką. Na to szkaplerz

w tym samym kolorze co tunika. Strój dopełnia długa peleryna (z tej samej tkaniny) zapięta pod szyją na drewniany guzik. Jest to tzw. płaszcz liturgiczny. Głowę nakrywa się przylegającym do głowy czepkiem, na nim upina się długi biały welon spięty z tyłu, sięgający do pasa. Na szyi profeski zawieszają na łańcuszku medalik Niepokalanego Poczęcia NMP. Znakiem konsekracji jest także obrączka-różańczyk z napisem „Tota Tua”.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Nie używa się innych elementów stroju zakonnego.

ZMARTWYCHWSTANKI

ZGROMADZENIE SIÓSTR ZMARTWYCHWSTANIA PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSYTA

Congregatio Sororum a Resurrectione Domini Nostri Iesu Christi (CR)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyły we Włoszech w 1891 roku bł. Celina Borzęcka oraz m. Jadwiga Borzęcka. Zmartwychwstanki zajmują się pracą dydaktyczno-opiekuńczą, zwłaszcza w środowiskach popadających w żeświecczenie.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy habit składał się z dość szerokiej czarnej tuniki przepasanej sznurem sześciokróć opasanym w pasie, do niego przypięty na boku był różaniec. Na piersi

widać było zakładki w liczbie ośmiu. Na głowę zakładano podwikę. Dekolt wypełniała tzw. biała zatyczka upięta w szpic siedmioma zakładkami. Na podwikę zakładano obszerny czarny welon wywinięty nad czołem w postaci zakładki. Na welon można było założyć rodzaj czarnej peleryny nakrywający głowę i osłaniający całą sylwetkę. Strój profesek uzupełniał zawieszony na szyi równoramienny krzyż treflowy z umieszczonymi nań literami AΩ (na ramionach poziomych), oraz monogram maryjny (na ramionach pionowych), na przecięciu ramion monogram Chi Ro, a na odwrociu napis „Przez krzyż i śmierć do zmartwychwstania i chwały”.

Pierwsza reforma stroju zredukowała nakrycie głowy. Zrezygnowano z podwinki i zatyczki. Siostry zakrywały włosy białym przylegającym do głowy czepkiem, na nim upinano na sztywniku czarny welon z białą szeroką wypustką. Sam habit był nieco bardziej dopasowany niż w pierwszej wersji.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakonny składa się z dopasowanej czarnej sukienki habitu przepasanej paskiem z tego samego materiału. Przy szyi habit wykończony jest wywiniętym kołnierzem zapinanym z tyłu. Profeski na szyi zawieszają równoramienny treflowy krzyż, którego forma zachowana jest od początku istnienia zgromadzenia. Na głowę siostry zakładają sięgające do pasa czarne welony upięte na dość dużym sztywniku (obecnie usztywnienie nie jest konieczne), który wywinięty jest wokół twarzy w postaci szerokiej białej zakładki. W porze letniej możliwy jest szary kolor habitu i welonu.

Nowicjuszki zakładają do habitu biały welon o analogicznym kroju. Nie noszą krzyża zawieszanego na szyi.

Postulantki noszą czarne proste sukienki wykończone koszulowym białym kołnierzem. Na szyi zawieszony niewielki srebrny krzyżyk. Nie nosi się nakrycia głowy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Siostry nie używają innych elementów stroju zakonnego.

LEKSYKON

CZĘŚĆ 2

STROJE WSPÓLNOT MĘSKICH

ALBERTYNI

ZGROMADZENIE BRACI ALBERTYNÓW

Congregatio Fratrum Albertinorum Pauperibus Inservientium (Alb)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie zostało założone w Krakowie w 1888 roku przez malarza – Adama Chmielowskiego (br. Alberta). Jest to zgromadzenie laickie. Bracia poświęcają się głównie opiece nad osobami bezdomnymi, chorymi psychicznie i niepełnosprawnymi intelektualnie.

HABIT HISTORYCZNY

Ubiór nie uległ zmianom od momentu założenia wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z ciemnoszarej tuniki z zakładkami z przodu po prawej i lewej stronie. Pod szyją wykończona jest stójką. Przewiązana sznurem z trzema węzłami, wyko-

nanym z naturalnych włókien. Do niego przypięty jest drewniany różaniec. Elementem stroju oficjalnego i ceremonialnego jest nieco krótsza od habitu peleryna w tym samym kolorze. Posiada kaptur i zapięcie pod szyją w postaci drewnianego skobelka.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Bracia nie używają dodatkowych elementów stroju.

ZAKON ŚWIĘTEGO AUGUSTYNA

Ordo Sancti Augustini (OSA)

RYS HISTORYCZNY

Pierwsze wspólnoty żyjące według reguły św. Augustyna – uważanego za założyciela, powstały w V wieku w Afryce. W 1256 roku miała miejsce unia istniejących wówczas wspólnot eremickich na terenie Italii i Hiszpanii. Tę datę uznaje się za formalne powstanie zakonu. Do Polski augustianie przybyli w roku 1343. Augustianie podejmują wszystkie wyzwania, które stawia przed nimi Kościół.

HABIT HISTORYCZNY

Krój habitu właściwie nie uległ zmianie, jedynie tunika pierwotnie była bardziej obszerna, miała bardzo szerokie rękawy. Wycinano tonsury oraz noszono piuski. Dopuszczalne było noszenie peleryny z kapturem, sięgającej poniżej kolan.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Ubiór zakonny składa się z czarnej tuniki przewiązanej skórzanym paskiem. Na nią zakłada się czarny kaptur w typie „średniowiecznym” sięgający nieco poniżej łokci. Z tyłu kaptur jest nieco dłuższy (sięga do połowy lub nawet poniżej bioder) i zakończony w szpic. Możliwa jest wersja habitu w kolorze białym. Pas wówczas pozostaje czarny.

W niektórych prowincjach praktykowany jest zwyczaj noszenia habitu w kolorze białym dla nowicjuszy.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Nie stosuje się żadnych dodatkowych elementów.

BARNABICI

ZGROMADZENIE KSIĘŻY ŚWIĘTEGO PAWŁA – BARNABITÓW

*Congregatio Clericorum Regularium Sancti Pauli –
Barnabitarum (CRSP)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1533 roku w Mediolanie. Jego założycielem był św. Antoni Maria Zaccaria. Do Polski barnabici przybyli w roku 1990. Zajmują się pracą ewangelizacyjną i wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Barnabici od początku istnienia wspólnoty nosili strój analogiczny do sutanny księży diecezjalnych miejsc. Używano zatem według zwyczaju na przykład peleryni farioli oraz kapeluszy saturno. Wycinano też tonsurę oraz noszono piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest sutanna o kroju takim jaki noszą księża diecezjalni. Pod szyją – koloratka. Przepasana jest szerokim czarnym pasem, którego końce zakończone frędzlami zwisają z boku. Możliwa jest cała biała wersja stroju zakonnego.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Nie stosuje się żadnych dodatkowych elementów stroju.

BAZYLIANIE

ZAKON ŚW. BAZYLEGO WIELKIEGO

Ordo Sancti Basilii Magni (OSBM)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w IV wieku, kiedy to św. Bazyli założył pierwszą wspólnotę mnichów. Pierwszy monastyr na ziemiach polskich założony został w roku 1617. Mnisi starają się pracą odpowiadać na potrzeby Kościoła i społeczeństwa.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny na przestrzeni ostatnich kilkuset lat nie uległ większym zmianom.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarny habit w postaci tuniki do pasa zapinanej na szereg krytych guzików. W pasie przewiązana jest płóciennym lub skórzanym paskiem. Pod szyją wykończenie stanowi biały stójkowy kołnierzyk. Dopełnieniem stroju może być czarny monastyczny kaptur, spięty z przodu pasem materiału.

Strojem ceremonialnym jest długa czarna peleryna (mantija). Przy jej zakładaniu na wierzch wkłada się kaptur. Do chóru profesji zakładają mantiję, epitrachylion oraz enkolpion. Mnisi wielkiej schizmy mają prawo do noszenia analobos (ubiór podobny do szkaplerza, zdobiony motywami pasyjnymi i eschatologicznymi).

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Enkolpion i panagija są ceremonialnym uzupełnieniem stroju dla ojców mających przywilej ich noszenia.

BENEDYKTYNI

MNISI REGUŁY ŚW. BENEDYKTA

Ordo Sancti Benedicti (OSB)

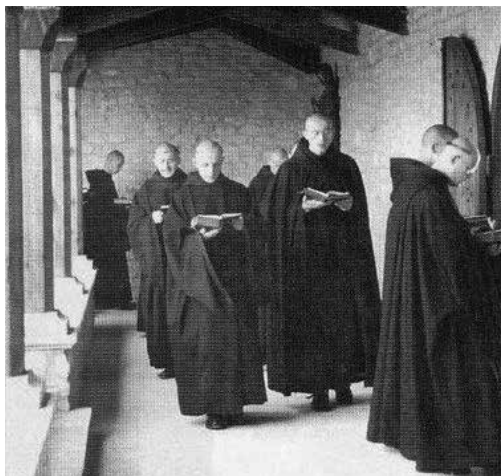
RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w VI wieku we Włoszech (Monte Cassino). Założycielem i regułodawcą jego był św. Benedykt z Nursji. Pierwsze opactwo na ziemiach polskich powstało prawdopodobnie w XI wieku. Benedyktyni jako mnisi łączą modlitwę i kontemplację z pracą czynną zarówno fizyczną, jak i intelektualną.

HABIT HISTORYCZNY

Benedyktyni od początku istnienia zasadniczo zachowywali czarny kolor habitów (pierwotna najstarsza wersja była prawdopodobnie brunatna, z naturalnej zgrzebnej i niefarbowanej tkaniny), choć od XIII wieku mnisi kluniaccy na

przykład czasem farbowali szaty na niebiesko, szkarłatnie, zielono, różowo, fioletowo lub nosili stroje wielobarwne. Czasem w ten sposób podkreślano sprawowaną funkcję. Krój stroju zakonnego był, zgodnie z estetyką czasów, obszerniejszy od używanego obecnie. Różnice w kroju habitu były zauważalne zależnie od opactwa. Na przykład kluniacka kukulla przypominała krojem bardziej szkaplerz niż formę obecną

tego ubioru. Nie była też tam strojem ceremonialnym. W niektórych opactwach szyto stroje zakonne z przednich tkanin, czasem podbijanych futrem. Dodać należy, że ubiór zakonnny benedyktynów było mocno zróżnicowany w zależności od zwyczaju obowiązujących w danej kongregacji.

Szkaplerze pierwotnie były dość krótkie i sięgały zaledwie do bioder, w IX wieku przedłużone do kolan. Pełniły wówczas jednak funkcję czysto praktyczną jako strój roboczy. Elementem stroju były także spodnie zakładane pod habit, jednak wydawane były przez westiarza tylko na czas podróży. Benedyktyni wycinali tonsurę na kształt dwu wystrzyżonych obwódok, co miało symbolizować koronę cierniową.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna obszerna tunika przewiązana w pasie skórzanym paskiem. Na tunikę zakłada się czarny długi szkaplerz z kapturem. Strojem chórowym i ceremonialnym dla profesów wieczystych jest czarna kukulla, juniorzy zakładają zamiast kukulli długą czarną pelerynę. Strój nowicjuszy wyróżnia się jedynie krótszym szkaplerzem. Ubiór zakonny może uzupełniać czarna piuska.

INSYGNIA LUB ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Insygnium władzy opackiej stanowi krzyż pektoralny, infuła oraz pastorał.

W niektórych opactwach praktykowany był zwyczaj polegający na tym, że w czasie ślubów wieczystych składających śluby mnichów nakrywa się całunem pogrzebowym na znak śmierci dla świata i narodzin dla życia duchowego ukierunkowanego na Boga.

BONIFRATRZY

ZAKON SZPITALNY ŚW. JANA BOŻEGO

Ordo Hospitalarius Sancti Joannis de Deo (OH)

RYS HISTORYCZNY

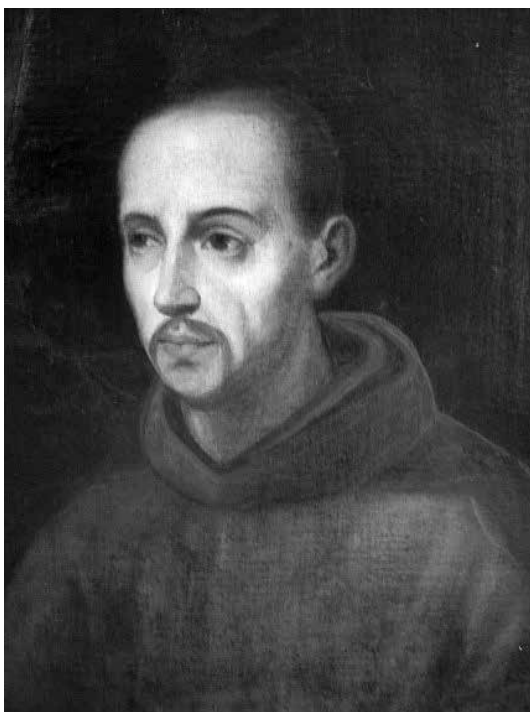
Zakon założył w 1540 roku w Hiszpanii św. Jan Boży. Pierwszy klasztor bonifratrów w Polsce powstał w roku 1609. Bracia głównie pracują wśród chorych i cierpiących, np. w szpitalach, lub prowadząc apteki itp.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom. Elementem stroju zakonnego (przy wyjściu poza klasztor) był kapelusz typu saturno lub podróżny. Na co dzień nakryciem głowy były filcowe lub z tkaniny czepice w typie przypominającym coif.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna obszerna tunika przewiązana skórzonym paskiem. Na tunikę zakłada się czarny długi szkaplerz z kapturem. Bonifratrzy używają dwu wersji kolorystycznych stroju zakonnego. Oprócz wersji czarnej – także biały strój zakonny, który zakłada się do pracy, np. w szpitalach, aptekach itp. Krój obydwu wersji stroju jest taki sam.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

BRACIA CHRYSYTA CIERPIĄCEGO

WSPÓLNOTA BRACI CHRYSYTA CIERPIĄCEGO

Comunità dei Fratelli di Cristo Sofferente

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 2002 roku z inicjatywy o. Albina Sroki w Kołkowie-Godowie. Na wzór św. o. Pio bracia niosą pomoc chorym, niepełnosprawnym i cierpiącym. Prowadzą dom pomocy dla osób niepełnosprawnych.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z czarnej obszernej tuniki z zakładanym przodem oraz z doszytym kapturem. Tunika przewiązana jest białym sznurem z trzema węzłami, do niego przypięty różaniec.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

BRACIA SERCA JEZUSOWEGO

ZGROMADZENIE BRACI SERCA JEZUSOWEGO

Congregatio Fratrum Cordis Iesu (CFCI)

RYS HISTORYCZNY

W 1923 roku zgromadzenie założył Stanisław Andrzej Kubiak w Puszczykowie k. Poznania. Bracia pracują w różnych instytucjach i urzędach kościelnych.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit uszyty na wzór sutanny księży diecezjalnych, bez zewnętrznych guzików, przepasany zielonym, szerokim pasem. Pod szyją wykończony białym kołnierzykiem. Krzyż na czarnym sznurku zawieszony na szyi i wsunięty na wysokości serca pod habit.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZGROMADZENIE BRACI SZKÓŁ CHRZEŚCIJAŃSKICH *Fratres Scholarum Christianarum (FSC)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1684 roku we Francji. Założycielem jego był św. Jan Chrzciciel de la Salle. Pierwszą placówkę w Polsce bracia założyli w roku 1903. Zajmują się pracą edukacyjną i wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom. Obecnie nie używa się właściwie długiej czarnej peleryny wiązanej pod szyją (farioli), która pierwotnie była integralnym elementem habitu. Pierwotnie też tunika miała naszywane guziki oraz była przewiązana paskiem z tego samego materiału. Zakładano też na co dzień czarną piuskę oraz wycinano tonsurę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Czarny habit uszyty na wzór sutanny księży diecezjalnych, bez zewnętrznych guzików, bez wcięcia, o dość luźnym kroju

zbliżonym do typu sutanny włoskiej. Pod szyją biały kołnierzyk i biały rabat, który wcześniej był z płótna, teraz jest plastikowy.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

CHRYSTUSOWCY

TOWARZYSTWO CHRYSTUSOWE DLA POLONII ZAGRANICZNEJ

Societas Christi pro Emigrantibus Polonis (TChr)

RYS HISTORYCZNY

Towarzystwo założyli w 1932 roku w Potulicach kard. August Hlond i Ignacy Posadzy. Głównym zadaniem braci jest praca wśród Polaków na emigracji.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem chrystusowca jest sutanna (zgodna z krojem sutanny kapłanów diecezjalnych), ewentualnie tzw. strój krótki: ciemny garnitur z koloratką.

Strojem nowicjusza jest ciemne ubranie świeckie noszone wraz z koloratką lub koszulą kapłańską (koloratka), ewentualnie tzw. strój wiedeński, tj. biała koszula, kołnierzyk z czarną otoczką.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

W czasie pierwszych ślubów zakonnych po otrzymaniu sutanny dodatkowo na sutannę nakładana jest biała komża.

CYSTERSI

ZAKON CYSTERSKI

Ordo Cisterciensis (OCist)

RYS HISTORYCZNY

Założycielami zakonu byli św. Robert z Molesmes, św. Alberyk, i św. Stefan Harding w Citeaux (Francja).

Cystersi wydzieliли się z zakonu benedyktynów w roku 1098. Pierwsza fundacja w Polsce powstała w 1140 roku. Cystersi zajmują się pracą na rzecz Kościoła – taką jakiej wymagają czasy i lokalny kościół.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny cystersów składał się z białej szerokiej i obfitej w kroju tuniki (habitu), tuniki spodniej oraz pasa z sukna lub skóry. Całość uszyta była z surowej wełny w kolorze zbliżonym mocno do bieli. Na tunikę zakładano czarny szkaplerz z kapturem i opończę. Buty – zwykle były to sandały. Strojem chórowym była biała kukulla z kapturem, której kołnierz opadał na ramiona, często sięgając do łokci. Wycinano tonsurę w formie wąskiego okręgu włosów wokół głowy oraz noszono białą piuskę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z białej tuniki, na nią zakłada się czarny szkaplerz z kapturem (jest na tyle duży, że umożliwia założenie go na głowę). Zarówno tunika, jak i szkaplerz są przepasane szerokim czarnym pasem, którego

końce opadają z lewej strony. Do modlitw chórowych strojem wierzchnim dla profesów jest biała obfita kukulla z szerokimi rękawami, a na nią wkłada się biały kaptur z szerokim kołnierzem (pelerynką, mucetem) opadającym na ramiona, z tyłu zakończonym w szpic (krój nawiązujący do średniowiecznych kapturów).

W okresie junioratu do chóru wkładają pelerynę oraz kaptur. Pozostałe elementy stroju – takie jak u profesów wieczystych.

Nowicjusze do chóru zakładają długą białą pelerynę bez kaptura. Noszą też biały szkaplerz oraz przewiązują tunikę białym szerokim pasem.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Insygniami opata jest infuła, pektorał i pierścień. Pierwotnie w trakcie uroczystości i w trakcie liturgii opat używał także innych elementów stroju – analogicznych jak pontyfikalne, np. biała sutanna z mucetem, biała piuska, pończochy, rękawiczki i sandały w kolorze zgodnym z liturgicznym kolorem dnia. W określonych sytuacjach możliwe było wkładanie rokiety, czarnego lub białego mucetu i białej bełki.

DOMINIKANIE

BRACIA ZAKONU KAZNODZIEJSKIEGO

Ordo Praedicatorum (OP)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1216 roku we Francji. Założycielem był św. Dominik Guzman. Do Polski dominikanie przybyli w roku 1220. Zajmują się działalnością kaznodziejską, misyjną, duszpasterską i akademicką.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny zakonników-kapłanów (ojców) nie uległ większym przemianom. Główna różnica jest w rodzaju tkanin, z których habit był szyty. Pierwotnie krój był też nieco obszerniejszy. Na pamiątkę męczeńskiej śmierci 49 dominikanów w Sandomierzu polscy dominikanie mieli przywilej noszenia czerwonych pasów u habitów. Zakonnicy wycinali tonsury podcinając włosy w taki sposób, że formował się okrąg włosów wokół głowy – symbolizujący koronę cierniową.

Bracia zakonni nosili białe tuniki przewiązane skórzanym pasem, do którego przypięty był różaniec. Na to czarny szkaplerz oraz czarny kaptur z szerokim kołnierzem z tyłu zakończonym w szpic.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z białej tuniki przewiązanej skórzanym pasem, do którego przypięty jest różaniec. Na nią nakłada się biały szkaplerz oraz biały kaptur z szerokim, z tyłu zakończonym w szpic kołnierzem (pelerynką, mucetem) sięgającym do łokci. Strój dopełnia czarna peleryna, na którą zakłada się czarny kaptur z szerokim kołnierzem opadającym na ramiona i sięgającym do łokci, z tyłu zakończonym w szpic (krój nawiązujący do średniowiecznych kapturów).

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Przełożeni używali niekiedy insygnium w postaci zawieszzonego na szyi pektorału.

DUCHACY

TOWARZYSTWO DUCHA ŚWIĘTEGO (TDŚ)

Societas Spiritus Sancti

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota zakonna erygowana przez Metropolitę Gdańskiego w 2003 roku. Nawiązuje do charyzmatu i duchowości nieistniejącego obecnie Zakonu Ducha

Świętego założonego w XII wieku. Wspólnota braci szerzy kult Ducha Świętego oraz podejmuje różne dzieła miłosierdzia wobec osób potrzebujących pomocy, prowadzi wspólnoty formacyjne skupiające młodzież, a także inicjuje akcje wolontariatu na Ukrainie i w Meksyku.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna sutanna bez naszytych guzików (szyta na wzór sutanny księży diecezjalnych). Przewiązana jest szerokim rzymskim czarnym pasem. Po lewej stronie na wysokości serca przypięty dwuramienny z dwunastoma rozgałęzieniami krzyż duchacki, nad nim gołębica Ducha Świętego. Uzupełnieniem jest czarna długa peleryna z kapturem, zapinana pod szyją na dwa guziki. Po lewej stronie ma wyszyty biały krzyż duchacki.

Strojem nowicjuszy jest używana podczas liturgii biała alba o kroju monastycznym, z szerokimi rękawami i doszitym kapturem. Na szyi zawieszano krzyż duchacki.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZGROMADZENIE DUCHA ŚWIĘTEGO POD OPIEKĄ NIEPOKALANEGO SERCA MARYI PANNY

*Congregatio Sancti Spiritus sub tutela Immaculati Cordis Beatissimae
Virginis Mariae (CSSp)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało we Francji w 1703 roku z inicjatywy ks. Klaudiusza Franciszka Poullart des Places i o. Franciszka Libermanna. Do Polski przybyli w roku 1824. Zajmują się pracą wśród opuszczonych oraz działalnością misyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój historyczny nie różnił się w zasadniczy sposób od ubioru kapłanów diecezjalnych określonego czasu i terenu. Używano bardziej obszernego kroju. Pod szyję zakładano białe lub czarne befki. Krzyż wsuwano za rozpiętą połę sutanny. Jako stroju wierzchniego używano czarnej długiej peleryny. Wycinano tonsurę oraz noszono czarne piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny przypomina krojem sutannę księży diecezjalnych, jednak nie posiada naszytych guzików. Pod szyją – koloratka. W pasie przewiązana jest czterokrotnie czarnym sznurem, związanym po lewej stronie i zakoń-

czonym dość dużymi chwostami. Na sznurze – trzy węzły. Na szyi zawieszony na czarnym sznurze duży krzyż z pasyjką. Krzyż zatknięty jest za pas.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

FAUSTYNI

ZGROMADZENIE APOSTOŁÓW MIŁOSIERDZIA BOŻEGO „BRACIA FAUSTYNI”

Congregatio Apostolorum Divinae Misericordiae (CADM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założone w Piastowie w 1985 roku przez br. Mirosława Salwowskiego oraz br. Sławomira Dudzika. Bracia poświęcają się pracy duszpasterskiej oraz opiekuńczo-wychowawczej.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna tunika przewiązana czerwonym sznurem z trzema węzłami, do którego przypięty jest różaniec. Na tunikę zakłada się czarny

szkaplerz oraz czarny kaptur z szerokim z tyłu zakończonym w szpic kołnierzem (pelerynką, mucetem) sięgającym do łokci.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

FILIPINI

KONGREGACJA ORATORIUM ŚW. FILIPA NERI

Congregatio Oratorii Sancti Philippi Nerii (COr)

RYS HISTORYCZNY

Kongregacja powstała w 1575 roku w Rzymie z inicjatywy św. Filipa Neri. Do Polski filipini przybyli w roku 1668. Zajmują się ewangelizacją poprzez naukę, sztukę i kulturę.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ poważniejszym zmianom. Zawsze był zbliżony do sutanny diecezjalnej o dość obszernym kroju, zwykle przepasana paskiem z tego samego materiału. Pod szyją z niewielką kryzą jak wykończenie koszuli. Jako strój wierzchni używano czarnej peleryny z kołnierzy-

kiem pod szyją (farioli). Na głowie – czarny biret. Wycinano też tonsurę oraz noszono czarne piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna sutanna o kroju analogicznym jak w przypadku księży diecezjalnych. Z przodu naszywane guziki. Może być przepasana szerokim czarnym rzymskim pasem. Pod szyją, zamiast koloratki, biały koszulowy kołnierzyk wystawiony na sutannę. Strojem wierzchnim jest czarna długa peleryna z niewielkim czarnym kołnierzykiem pod szyją.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

FRANCISZKANIE (BERNARDYNI, REFORMACI, FRANCISZKANIE ŚLĄSCY)

ZAKON BRACI MNIEJSZYCH

Congregatio Oratorii Sancti Philippi Nerii (CO_r)

RYS HISTORYCZNY

Zakon założył w Asyżu w 1207 roku św. Franciszek z Asyżu. Całkowite usamodzielnienie się gałęzi obserwanckiej nastąpiło w roku 1517. Pierwszy klasztor

obserwantów na ziemiach polskich powstał w 1453 roku. Bracia zajmują się pracą duszpasterską, misyjną, dydaktyczną i wydawniczą.

HABIT HISTORYCZNY

Po zrzuceniu świeckiego stroju, w czasie sądu w Asyżu przed bp. Gwidonem, św. Franciszek włożył tunikę ogrodnika, na której namalował znak krzyża. Przebywając w klasztorze benedyktynów w San Verecondo, nosił skromną tunikę. Po opuszczeniu opactwa przepasał tunikę skórzanym paskiem i przyjął laskę pokutnika – pielgrzyma. Pod wpływem Ewangelii (słów Chrystusa wypowiedzianych do rozsyłanych apostołów) odrzucił strój pokutnika i założył zgrzebną tunikę przewiazaną sznurem. Zgodnie ze zrehabilitowaną przez założyciela regułą pierwsi bracia nosili habit z kapturem, pasek i spodnie. Dozwolone było posiadanie drugiego habitu, ale bez kaptura. Dozwolone, a nawet zalecane było łatanie stroju zakonnego, gdy zaistniała taka potrzeba. Habit szyty był ze zgrzebnego niefarbowanego płótna, a krojony tak, by po rozłożeniu kształtem przypominał krzyż. Noszono też kaptury z kołnierzem oraz jako strój wierzchni – peleryny. Wycinano tonsury w kształcie okręgu włosów wokół głowy oraz zakładano brązowe piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się brązowa tunika przewiazana białym sznurem, na którym są trzy węzły. Do sznura przypięty różaniec. Na tunikę zakłada się kaptur z niewielkim sięgającym do ramion kołnierzem, z przodu półokrągłym, z tyłu w szpic sięgającym do pasa. Strój wierzchni to brązowa peleryna sięgająca poniżej kolan.

Nowicjusze na sznurze nie wiążą trzech węzłów.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

FRANCISZKANIE (KONWENTUALNI)

ZAKON BRACI MNIEJSZYCH KONWENTUALNYCH

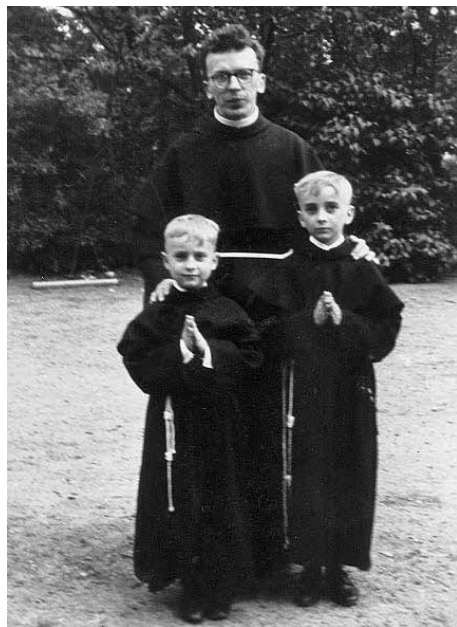
Ordo Fratrum Minorum Conventualium (OFMConv)

RYS HISTORYCZNY

Zakon założył w 1207 roku w Asyżu św. Franciszek z Asyżu. Pierwszy klasztor na ziemiach polskich powstał w roku 1227. Bracia zajmują się pracą duszpasterską, misyjną, dydaktyczną i wydawniczą.

HABIT HISTORYCZNY

Po zrzuceniu świeckiego stroju, w czasie sądu w Asyżu przed bp. Gwidonem, św. Franciszek założył tunikę ogrodnika, na której namalował znak krzyża. Przebywając w klasztorze benedyktynów w San Verecondo, nosił skromną tunikę. Po opuszczeniu opactwa przepasał tunikę skórzanym paskiem i przyjął laskę pokutnika – pielgrzyma. Pod wpływem Ewangelii

(słów Chrystusa wypowiedzianych do rozsyłanych apostołów) odrzucił strój pokutnika i przyjął zgrzebną tunikę przewiazaną sznurem. Zgodnie ze zredagowaną przez założyciela regułą pierwsi bracia nosili habit z kapturem, pasek i spodnie. Dozwolone było posiadanie drugiego habitu, ale bez kaptura. Dozwolone, a nawet zalecane było łatanie stroju zakonnego, gdy zaistniała taka potrzeba. Habit szyty był ze zgrzebnego niefarbowanego płótna, a krojony tak, by po rozłożeniu kształtem przypominał krzyż. Noszono też kaptury z kołnierzem oraz jako strój wierzchni – peleryny.

Kolejne źródła podają, że habit był szyty ze zgrzebnej tkaniny w kolorze popiołu. Kolor szary używany był w XVI wieku i później. Franciszkanie konwentualni używali dość obszernych habitów przypominających krojem alby. Od XVIII wieku powszechnie spotykało się też szycie habitów z czarnej farbowanej tkaniny. W miejsce sandałów nosili trzewiki i skarpety. Na zewnątrz zakładano długie czarne peleryny. Wycinano tonsury w kształcie okręgu włosów wokół głowy oraz zakładano czarne piuski. Używano też kapeluszy rzymskich typu saturno.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna tunika przewiazana białym sznurem, na którym są trzy węzły. Do sznura przypięty różaniec. Na tunikę zakłada się kaptur z sięgającym do łokci kołnierzem, z przodu półokrągłym, z tyłu wyciętym w szpic. Strój wierzchni to czarna długa peleryna. Dopuszczalna jest szara wersja habitu.

Nowicjusze na sznurze nie wiążą trzech węzłów.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Zakonnicy – kapłani (ojcowie) mieli przywilej noszenia czarnych biretów. Obecnie żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

GUANELLIANIE

ZGROMADZENIE ZAKONNE SŁUG MIŁOŚCI

Congregazione dei Servi della Carita (SdC)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1908 roku w Italii bł. Alojzy Guanella. Pierwszą placówkę w Polsce Guanellianie założyli w 2001 roku. Zajmują się głównie osobami upośledzonymi.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od momentu założenia zgromadzenia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna szyta na wzór sutanny księży diecezjalnych. W pasie przewiązana szerokim rzymskim czarnym pasem wiązanym z lewej strony.

Na szyi na sznurku zawieszony krzyż, który najczęściej chowa się na wysokości piersi za połą sutanny.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

JEZUICI

TOWARZYSTWO JEZUSOWE

Societas Iesu (SI)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1540 roku w Paryżu. Jego twórcą był św. Ignacy Loyola. Pierwszy dom zakonny jezuitów w Polsce został ufundowany w roku 1564. Zajmują się pracą misyjną, dydaktyczno-naukową, kaznodziejską i duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom. W Europie pierwszym wzorem był strój kleryków studiujących na uniwersytetach we Francji i Italii. Zawsze był wzorowany na typie włoskiego stroju księży diecezjalnych. Wycinano tonsury analogiczne

jak księża diecezjalnych. Używano powszechnie czarnych kapeluszy, na przykład rzymski typu saturno. Noszono też birety według lokalnego wzoru oraz czarne piuski. Do lat sześćdziesiątych XX wieku wśród polskich jezuitów praktykowano podział biretów: trójrożny dla ojców, dwurożny dla scholastyków (przed przyjęciem święceń), jednoróżny dla nowicjuszy scholastyków. Bracia nie nosili biretów. Do niedawna noszono czarne peleryny. Ich długość określał stopień formacji. W Polsce nowicjusze nosili pelerynkę do połowy pleców; bracia zakonni i scholastycy – pelerynę do końca pleców; duchowni nie profesji – pelerynę do połowy uda, a profesji po złożeniu czterech ślubów – tzw. profeskę, tj. pelerynę do kostek.

W krajach misyjnych czasem zmieniano kolor stroju zakonnego na biały i rezygnowano z pasa lub całkowicie przyjmowano strój inspirowany lokalnymi tradycjami.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się luźna tunika (suknia zakonna). Przepasana jest czarnym szerokim rzymskim pasem wiązonym z prawej strony. Pas ma być tkany, wiązany bez chwośców.

W nowicjacie: wąski – tzw. krajka. Po nowicjacie wszyscy noszą szeroki pas. Pod szyją może być koloratka. Jako strój wierzchni można używać długiej czarnej peleryny typu farioli.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane. Jedynie czasem używane są długie peleryny w czasie uroczystości i tylko przy składaniu profesji uroczystej czterech ślubów.

JÓZEFICI

ZGROMADZENIE OBLATÓW ŚW. JÓZEFA *Congregatio Oblatorum Sancti Joseph (OSI)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1878 roku z inicjatywy św. Józefa Marello. Do Polski józefici przybyli w roku 1980. Józefici zajmują się propagowaniem kultu św. Józefa i pracą opiekuńczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie. Zawsze był wzorowany na stroju księży diecezjalnych.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to sutanna bez guzików przewiązana szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami (bracia zakonni). Zakonnicy – kapłani noszą klasyczną sutannę o takim samym kroju jak księża diecezjalni.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KAMEDULI

KONGREGACJA EREMITÓW KAMEDUŁÓW GÓRY KORONNE

Congregatio Eremitarum Camaldulensium Montis Coronae (EC)

RYS HISTORYCZNY

Nowa kongregacja kamedulska powstała we Włoszech w 1520 roku, gdy z inicjatywy Pawła Justiniani wyłoniła się z zakonu kamedułów założonego w roku 1012 przez św. Romualda. Pierwsze opactwo na ziemiach polskich powstało w 1603 roku. Jest to zakon kontemplacyjny.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym przemianom. Najistotniejsza to rodzaj tkaniny, z której szyty jest strój zakonny, przy czym zawsze była białego koloru. W niektórych kongregacjach używało się jako stroju chórowego – białej kukuli. Noszono też czasem kapelusze podróżne.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Biała tunika przewiązana paskiem z tego samego materiału związanym z przodu (pas zakładany jest na szkaplerz). Na nią zakłada się biały szkaplerz z dość dużym kapturem. Na głowie biała piuska. Strojem chórowym jest długa biała peleryna (płaszcz). W kongregacji Monte Korona mnisi zwyczajowo golą głowy oraz zapuszczają brody i wąsy.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KAMILIANIE

ZAKON KLERYKÓW REGULARNYCH POSŁUGUJĄCYCH CHORYM

Ordo Clericorum Regularium Ministrantium Infirmis (MI)

RYS HISTORYCZNY

Zakon założył w 1586 roku w Wenecji św. Karol de Lellis. Pierwszy klasztor w Polsce kamilianie założyli w roku 1904. Zajmują się pracą wśród chorych i cierpiących. Otaczają opieką także bezdomnych i uzależnionych.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym przemianom. Jedyne usytuowanie krzyża na sukni zakonnej z czasem się zmieniało z centralnego na przesuniętego bardziej w prawo lub lewo. Wycinano tonsurę analogiczną jak księży diecezjalni, noszono czarne piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika zapinana od ramienia po lewej stronie na całej długości. Pod szyją zakończona czarną stójką, pod nią koloratka. Tunika prze-

wiązana jest czarnym szerokim rzymskim pasem związanym po lewej stronie i zakończonym frędzlami. Do niego przypięty jest różaniec. Na tunice na wysokości klatki piersiowej naszyty jest centralnie duży czerwony krzyż łaciński. Uzupełnieniem stroju jest czarna długa peleryna w typie farioli – z lewej strony naszyty duży czerwony krzyż łaciński.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KANONICY REGULARNI LATERAŃSCY

ZAKON KANONIKÓW REGULARNYCH ŚW. AUGUSTYNA KONGREGACJI LATERAŃSKIEJ NAJŚWIĘTSZEGO ZBAWICIELA

*Ordo Canonorum Regularium Sancti Augustini Congregatio
Lateranensis Sanctissimi Salvatoris (CRL)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon wywodzi się z zakładanych na przełomie IV i V wieku kapituł kolegiackich i katedralnych zrzeszających księży diecezjalnych, którzy żyli na wzór zakonników. Jako datę powstania kongregacji przyjmuje się rok 1059. Reforma miała miejsce w trakcie Synodu Laterańskiego. Pierwsza wspólnota na ziemiach

polskich powstała na przełomie XI i XII wieku. Zajmują się głównie pracą duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Strój kanoników zawsze był zgodny z krojem stroju, którego używali kapłani diecezjalni. Zawsze też używano elementów stroju liturgicznego oraz ceremonialnego. Noszono zatem peleryny w typie farioli lub czarne długie płaszcze. W stroju ceremonialnym dopuszczalna była almucja. W Polsce na sutannę zakładano białe kaparony. Na głowie – kapelusze saturno lub czarne birety. Wycinano tonsury analogiczne jak kapłani diecezjalni, noszono piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Współczesny strój zakonny kanoników posiada kilka wersji. Codzienny – to czarna sutanna z naszytymi z przodu guzikami i wywiniętymi rękawami. Posiada doszytą pellegrine (pelerynkę rozciętą z przodu)

sięgającą do łokci. Pod szyją koloratka. Strój uroczysty jest analogiczny w kroju, ale w kolorze białym. Na większe uroczystości kanonicy zakładają na białą lub czarną wersję sutanny – rokitę oraz czarny mucet z amarantowymi (fiolet rzymski) obszyciami i guziczkami naszytymi z przodu.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZAKON BRACI MNIEJSZYCH KAPUCYNÓW

Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum (OFM Cap)

RYS HISTORYCZNY

Kapucyjni jako nowa usamodzielniona gałąź franciszkańska wyłoniła się w 1525 roku. Inicjatorem reformy był o. Mateusz z Bascio (zatwierdzenie w r. 1528). Pierwszy klasztor w Polsce został założony w roku 1681. Bracia poświęcają się pracy duszpasterskiej, charytatywnej i misyjnej.

HABIT HISTORYCZNY

Reforma kapucynów miała na celu powrót do dawnej obserwy, co wyrażało się także strojem. Odrzucono wszelkie elementy, które przez kolejne wieki strój franciszkański uzupełniały. Od momentu powstania zakonu habit nie uległ większej zmianie. Różnica jest jedynie w tkaninie, z której był szyty – pierwotnie była znacznie grubsza. Zakonnicy wycinali tonsury podcinając włosy w taki sposób, że w rezultacie formował się okrąg włosów wokół głowy. Zwyczajowo zapuszczali też wąsy i brody. Obowiązującym obuwiem były sandały.

Nowicjusze nie wiązali węzłów na sznurze oraz nosili kaparony.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi brązowa tunika z doszytym długim szpiczastym kapturem, który zakonnicy w określonych sytuacjach zakładają na głowę. Tunika przewiązana jest białym sznurem z trzema węzłami, do którego przywieszony jest różaniec. Strojem chórowym jest sięgająca poniżej kolan brązowa peleryna. Możliwe jest także noszenie brązowej piuski. Zwyczajowo kapucyni zapuszczają brody i wąsy.

Nowicjusze nie wiążą węzłów na sznurze oraz (w niektórych wspólnotach) noszą kaparony.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KAPUCYNI TERCJARZE (AMIGONIANIE)

ZGROMADZENIE TERCJARZY KAPUCYNÓW NASZEJ MATKI BOLESNEJ

*Congregatio Tertiariorum Capuccinorum a Beate Mariae Virginis
Perdolente (TC)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1889 roku w Hiszpanii. Założycielem był o. Luis Amigó y Ferrer. W Polsce pierwsza placówka została założona w 2001 roku. Bracia poświęcają się pracy charytatywnej wśród najbardziej potrzebujących.

HABIT HISTORYCZNY

Skrój zakonny nie uległ zasadniczej zmianie. Jedyna różnica polega na tym, że pierwotnie profesji nosili emblemat przedstawiający Bolesne Serce Maryi przebite siedmioma mieczami, zawieszone na szyi. Zakonnicy wycinali tonsury podcinając

włosy w taki sposób, że w rezultacie formował się okrąg włosów wokół głowy. Nosili też brązowe piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się brązowa tunika przewiązana białym sznurem z trzema węzłami, do której przypięta jest koronka franciszkańska. Na tunikę zakłada się brązowy długi szkaplerz z kapturem, do którego z lewej strony przypięty jest niewielki srebrny emblemat przedstawiający Bolesne Serce Maryi przebite siedmioma mieczami.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KARMELICI (KARMELICI DAWNEJ OBSERWANCJI, KARMELICI TRZEWICZKOWI)

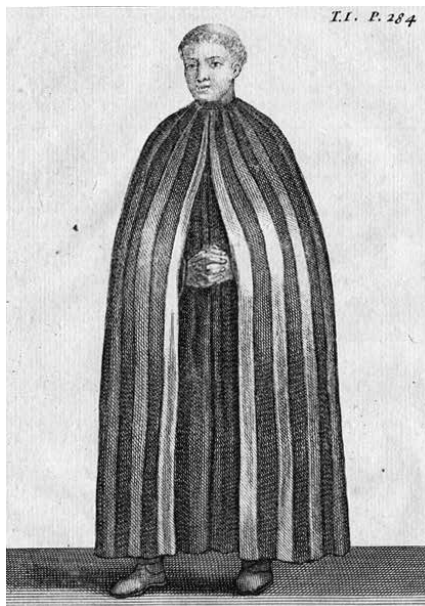

ZAKON BRACI NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY Z GÓRY KARMEL

Ordo Fratrum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo (OCarm)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał pomiędzy 1209 a 1214 rokiem. Pierwotnie stanowiła go grupa pustelników osiadłych na górze Karmel. Pierwsza wspólnota w Polsce zaczęła działać od roku 1397. Bracia zajmują się pracą duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój karmelitów stanowiła tunika z najprostszej możliwie niefarbowanej tkaniny, najprawdopodobniej z wielbłądziej lub koziej wełny. Tunika przepasana była skórzanym pasem. Na nią zakładano szkaplerz, do którego doszyty był kaptur. W wiekach średnich strój uległ przemianie. Składał się z brązowej tuniki oraz długiego szkaplerza z kapturem. Tunika była przewiązana skórzanym paskiem. Szkaplerz i kaptur otrzymywało się początkowo przy składaniu profesji. Wierzchnim strojem, wprowadzonym jako obowiązkowy od 1281 roku, była wełniana oponcza (carpeta) biała w pionowe ciemne – czarne lub szare pasy (w sumie siedem – cztery białe i trzy ciemne). Najczęściej oponcza miała formę zbliżoną do prostokątnej tkaniny, co po założeniu dawało formę peleryny. W 1287 roku została zastąpiona białą peleryną z nakładanym na nią białym kapturem z kołnierzem sięgają-

cym łokci. Z czasem do stroju weszły też brązowe piuski i kapelusze podróżne. Zakonnicy wycinali tonsury podcinając włosy w taki sposób, że w rezultacie formował się okrąg włosów wokół głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się brązowa tunika przewiązana skórzanym pasem. Na nią zakłada się brązowy długi szkaplerz, a następnie kaptur z sięgającym do łokci kołnierzem, z przodu prosto zakończonym, z tyłu wyciętym w szpic. Strojem chórowym i uroczystym jest biały płaszcz (peleryna), na którą zakłada się biały kaptur o analogicznym kroju jak brązowy noszony na szkaplerzu.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KARMELICI BOSI

ZAKON BRACI BOSYCH NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY Z GÓRY KARMEL

Fratres Discalceatorum Ordinis Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo (OCD)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1209 roku jako grupa pustelników żyjących na górze Karmel. Jako osobna gałąź zakonu karmelici bosci wydzielili się w roku 1562. Pierwszy

klasztor w Polsce powstał w roku 1605. Karmelici bosci zajmują się pracą duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny od XVI wieku uległ niewielkim zmianom. Był bardziej obszerny w kroju. Zawsze jednak płaszcz i kaptur były mniejsze, a szkaplerz krótszy niż u karmelitów trzewickowych. Zakonnicy zwyczajowo nosili sandały. Wycinali tonsury podcinając włosy w taki sposób, że w rezultacie formował się okrąg włosów wokół głowy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się brązowa tunika przewiązana skórzanym pasem. Na nią zakłada się brązowy szkaplerz, a następnie kaptur z sięgającym do ramion kołnierzem, z przodu

półokrągłym, z tyłu

wyciętym w szpic. Strojem chórowym i uroczystym jest biały płaszcz (peleryna), na którą zakłada się biały kaptur o analogicznym kroju jak brązowy noszony na szkaplerzu.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZGROMADZENIE MISJONARZY SYNÓW NIEPOKALANEGO SERCA BŁOGOSŁAWIONEJ MARYI DZIEWICY

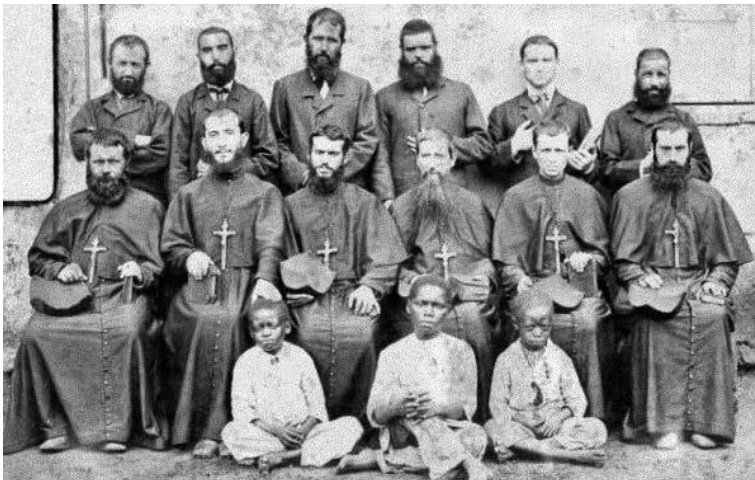
*Congregatio Missionariorum Filiorum Immaculati Cordis Beatae
Virginis (CMF)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył św. Antoni Maria Klaret w 1849 roku w Hiszpanii. Do Polski przybyli w roku 1932. Klaretyni zajmują się głównie pracą na misjach oraz działalnością duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Od początku strojem zakonnym klaretynów była sutanna – analogiczna jak księży diecezjalnych. Była to zgodnie ze zwyczajem sutanna z doszytą pellegriną. Krzyż misyjny zawieszony był na szyi, nie wkładany za pas. Noszono też bonete – birety bez piór (rogów) zwyczajowo noszone jako nakrycie głowy przez kapłanów w Hiszpanii.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to sutanna szyta na wzór stroju księży diecezjalnych. Zwykle nie ma naszytych guzików, choć są od tego wyjątki (indywidualna decyzja). Przepasana jest szerokim rzymskim pasem zakończonym frędzlami i zapięta po lewej stronie. Po ślubach wieczystych zawiesza się na szyi krzyż misyjny (dość duży krzyż z pasyjką), który niekiedy wkłada się za pas.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

KOMBONIANIE

MISJONARZE KOMBONIANIE SERCA JEZUSOWEGO

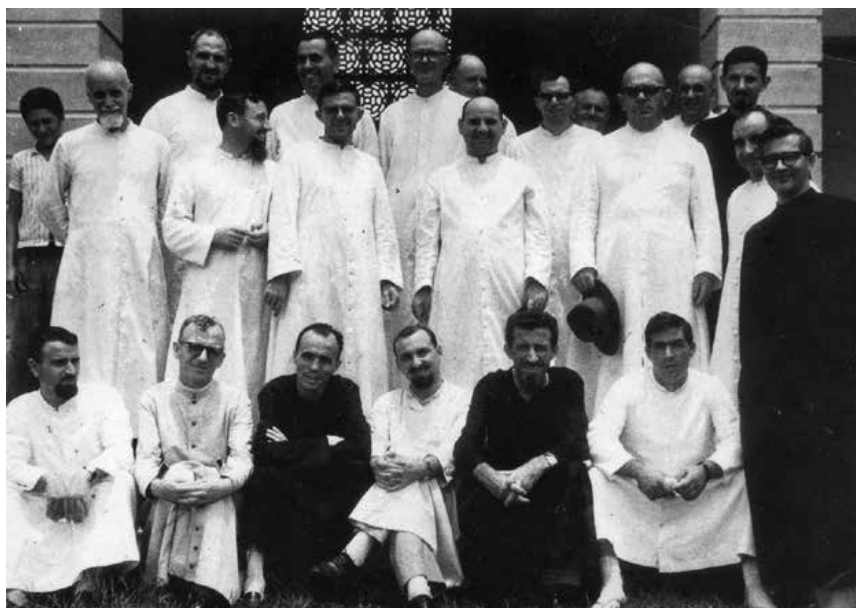
Missionarii Comboniani Cordis Iesu (MCCI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1867 roku we Włoszech. Założycielem był św. Daniel Comboni. W Polsce kombonianie pracują od roku 1986. Zajmują się głównie pracą na misjach.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie zmienił się od momentu powstania wspólnoty. Jedynie krzyż misyjny pierwotnie był znacznie większy. Zawieszano go na sznurku na szyi i wkładano za pas.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to sutanna szyta na wzór stroju księży diecezjalnych. Przepasana jest szerokim rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym po lewej stronie. Po ślubach wieczystych zawieszają się na szyi krzyż misyjny (nieвелиki krzyż z pasyjką). Możliwa jest cała biała wersja stroju zakonnego.

Bracia noszą sutanny bez naszytych na wierzchu guzików.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

LEGIONIŚCI CHRYSUSA

ZGROMADZENIE KSIĘŻY LEGIONISTÓW CHRYSUSA

Missionarii Comboniani Cordis Iesu (MCCI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1941 roku, założone w Meksyku przez o. Marciała Maciela Degollado. W Polsce legioniści działają od roku 1995. Legioniści współpracują z lokalnym kościołem podejmując zadania wynikające z potrzeby czasów. Charyzmatem zgromadzenia jest formacja apostołów – katolickich liderów na służbę kościołowi

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to sutanna szyta na wzór stroju księży diecezjalnych. Nie ma naszytych guzików. Sutanna przepasana jest szerokim rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym po prawej stronie.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MALI BRACIA

ZGROMADZENIE MAŁYCH BRACI JEZUSA

Institutum Parvulorum Fratrum Iesu (CPSI)

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1933 roku we Francji. Założycielem jest René Voillaume. W Polsce wspólnota istnieje od roku 1977. Żyjąc wśród ludzi świeckich, podejmują pracę zgodną z wykształceniem i potrzebami.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła tunika écru z nie-farbowanego płótna. Tunika posiadała kaptur wielkości umożliwiającej założenie go na głowę oraz dwie zakładki biegnące od ramion. Przewiązana była skórzanym pasem, do którego przypinano różaniec. Na wysokości piersi wyszyty znak Serca Jezusa (serce z zaćwieczonym krzyżem). Można było także używać długich peleryn w tym samym co tunika kolorze.

Pierwsza reforma stroju spowodowała zmianę koloru na szary oraz w miejsce wyszytego serca wprowadzono naszywany krzyż.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Obecnie bracia nie używają stroju zakonnego. W trakcie liturgii i na czas modlitwy osobistej zakładają białą tunikę z kapturem, krojem przypominającą albę monastyczną.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane

MARIANIE

ZGROMADZENIA KSIĘŻY MARIANÓW NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

*Congregatio Clericorum Marianorum sub titulo Immaculatae
Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae (MIC)*

RYS HISTORYCZNY

Założycielem zgromadzenia był św. Stanisław Papczyński. Zgromadzenie rozpoczęło swoją działalność w roku 1673 na ziemiach polskich. Marianie pracują głównie w parafiach i sanktuariach.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwotny strój zakonny składał się z białej tuniki z dość grubego płótna, przewiązanej białym pasem. Strój uzupełniała biała peleryna, pod szyją zakończona postawionym kołnierzykiem i sięgająca poniżej kolan. Wycinano tonsurę o kształcie analogicznym jak księży diecezjalni. Noszono też czarne piuski. Dozwolone były także czarne kapelusze.

Bracia drugochórowi nosili habit sięgający do kostek, koloru popielatego, i płaszcz bez kołnierza.

W 1699 roku marianie przyjęli Regułę dziesięciu cnót NMP. Zobowiązywała ona mariańców do przyjęcia nowych elementów: franciszkańskiego sznura (zamiast pasa) i przywieszonej do sznura decymki, tj. koronki dziesięciu cnót NMP – dziesięć paciorków na błękitnym sznurku zakończonym medalikiem NMP.

Reforma z 1780 roku spowodowała wprowadzenie kroju przypominającego sutannę. Przepasana białym szerokim rzymskim pasem zakończonym frędzlami i wiązaniem z prawej strony. Zrezygnowano ze sznura. Nadal używano płaszczy. Mogły to być peleryny, które miały być nieco krótsze niż sama tunika habitu. Nowicjusze nosili płaszcze do kolan.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaką noszą księża diecezjalni.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MICHALICI

ZGROMADZENIE ŚWIĘTEGO MICHAŁA ARCHANIOŁA *Congregatio Sancti Michaelis Archangeli (CSMA)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył bł. Bronisław Markiewicz w Polsce. Zostało zatwierdzone w 1921 roku. Michalici zajmują się głównie pracą dydaktyczno-wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od początku założenia zgromadzenia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Nie posiada naszytych guzików. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym na lewym boku.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MISJE AFRYKI

STOWARZYSZENIE MISJI AFRYKAŃSKICH

Societas Missionum ad Afros (SMA)

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie powstało w 1856 roku w Lyonie. Założycielem był bp Melchior de Marion-Brésillac. W Polsce pierwsza wspólnota założona została w 1931 roku,

zamknięta przez władze komunistyczne w 1948 roku, wznowiła swoją działalność w roku 1989. Członkowie stowarzyszenia pracują głównie na misjach w Afryce.

HABIT HISTORYCZNY

Pierwszy strój zakonny był analogiczny w kroju do sutanny księży diecezjalnych.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Stowarzyszenie nie posiada własnego habitu. Jego członkowie noszą zwykłą sutannę, czarną lub białą, według krojów i zwyczajów kościoła diecezjalnego, w którym posługują.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Krzyż misyjny zawieszony na szyi.

MISJONARZE

ZGROMADZENIE KSIĘŻY MISJONARZY ŚW. WINCENTEGO A PAULO

Congregatio Missionis (CM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1625 roku we Francji. Założył je św. Wincenty a Paulo. Pierwsza wspólnota w Polsce podjęła działalność w 1651 roku. Misjo-

narze prowadzą misje ludowe i rekolekcje. Pracują też jako wykładowcy w seminariach.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonnych nawiązywał do stroju duchownych diecezjalnych. Stanowiła go czarna tunika przewiązana szerokim rzymskim czarnym pasem. Pod szyją wykończeniem był biały wystawiany kołnierzyk. Strój uzupełniała czarna peleryna – farioli lub czarny mucet albo mantolet. Noszono też czarne piuski lub kapelusze i wycinano tonsurę analogiczną jak księża diecezjalni.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Strój uzupełnia czarna peleryna – farioli.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MISJONARZE AFRYKI (OJCOWIE BIALI)

ZGROMADZENIE MISJONARZY AFRYKI

Congregatio Missionis (CM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1868 roku w Algierze. Jego inicjatorem był kard. Charles Lavigerie. Do Polski wspólnota przybyła w 1984 roku. Misjonarze poświęcają się głównie pracy misyjnej w Afryce.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od początku istnienia zgromadzenia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny inspirowany jest tradycyjnym strojem męskim noszonym w Algierii. Składa się z białej tuniki (gandoura), na którą zakłada się również biały

burnus (płaszcz). Na szyi zawieszony czarny różaniec w taki sposób, że jego krzyż widoczny jest na piersi. Nakrycie głowy stanowi czerwona szeszia.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCIS

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MISJONARZE CONSOLATA

MISJONARZE MATKI BOŻEJ POCIESZENIA

Instituto Misioni Consolata (IMC)

RYS HISTORYCZNY

W 1901 roku we Włoszech wspólnie założył bł. Józef Allamano. Bracia zajmują się głównie pracą misyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od czasów założenia wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny to sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MISJONARZE KRWI CHRYSYTA

ZGROMADZENIE MISJONARZY PRZENAJDROŻSZEJ KRWI CHRYSYTA

Congregatio Missionariorum Pretiosissimi Sanguinis Domini Nostri Iesu Christi (CPPS)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1815 roku we Włoszech z inicjatywy św. Kaspra del Bufalo. Pierwsza placówka w Polsce założona została w roku 1981. Zajmują się pracą nad odnową życia kapłańskiego i parafialnego.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od początku powstania zgromadzenia. Wcześniej powszechnie noszony był też czarny płaszcz farioli.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym na lewym boku. Na szyi na długim łańcuszku w złotym kolorze zawieszony jest duży czarny krzyż ze złotą pasyjką.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

MISJONARZE ŚW. RODZINY

ZGROMADZENIE MISJONARZY ŚWIĘTEJ RODZINY

Congregatio Missionariorum a Sacra Familia (MSF)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1895 roku w Grave ks. Jan Chrzyciel Berthier MS. Do Polski przybyli w roku 1921. Zajmują się pracą duszpasterską i misyjną. Prowadzą też ośrodki dla uzależnionych.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny od początku założenia zgromadzenia nie odbiegał od stroju noszonego przez księży diecezjalnych. Była to czarna sutanna przewiązana czarnym szerokim rzymskim pasem z doszytą pellegriną sięgającą poniżej łokci. Noszono birety oraz wycinano tonsurę.

Bracia zakonni zamiast szerokiego pasa płóciennego nosili na sutannie paski skórzane.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem opcjonalnie zakończonym frędzlami i spiętym na lewym boku. Na szyi na długim czarnym sznurze zawieszony jest krzyż misyjny ze srebrną pasyjką i emblematem ze św. Rodziną na odwrocie.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Krzyż misyjny z emblematem św. Rodziny na odwrocie w praktyce stanowi uroczystą część stroju.

MISJONARZE Z MARIANHILL

ZGROMADZENIE MISJONARZY Z MARIANHILL

Congregatio Missionariorum de Mariannahill (CMM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w Afryce Południowej w 1882 roku z inicjatywy opata Franciszka Pfannera. W Polsce działa od roku 1995. Prowadzi szeroko rozumianą działalność misyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny od początku istnienia wspólnoty nie uległ większym zmianom.

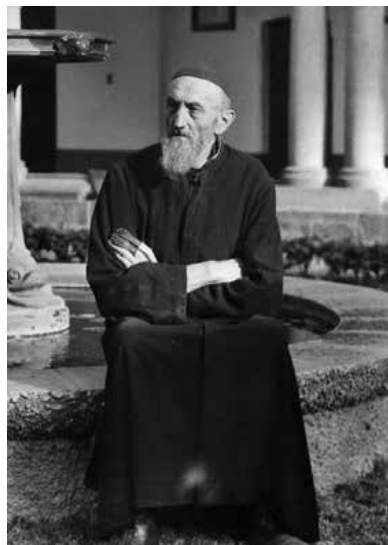
HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Nie posiada naszytych guzików. Przewiązana jest szerokim czerwonym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym na lewym boku.

Nowicjusze używają pasa w czarnym kolorze.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZGROMADZENIE MISJONARZY OBLATÓW MARYI NIEPOKALANEJ

*Congregatio Missionariorum Oblatorum Sanctissimae et Immaculatae
Virginis Mariae (OMI)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założone zostało we Francji w 1816 roku przez św. Eugeniusza de Mazenod. Do Polski oblaci przybyli w roku 1919. Opiekują się sanktuariami maryjnymi. Prowadzą misje. Pracują też wśród osób z tzw. marginesu społecznego.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od momentu powstania wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym na lewym boku. Na szyi na długim czarnym sznurze zawieszony jest duży czarny oblaci krzyż ze srebrną pasyjką. Krzyż zatknięty jest za pas. W krajach misyjnych możliwa biała wersja stroju zakonnego.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

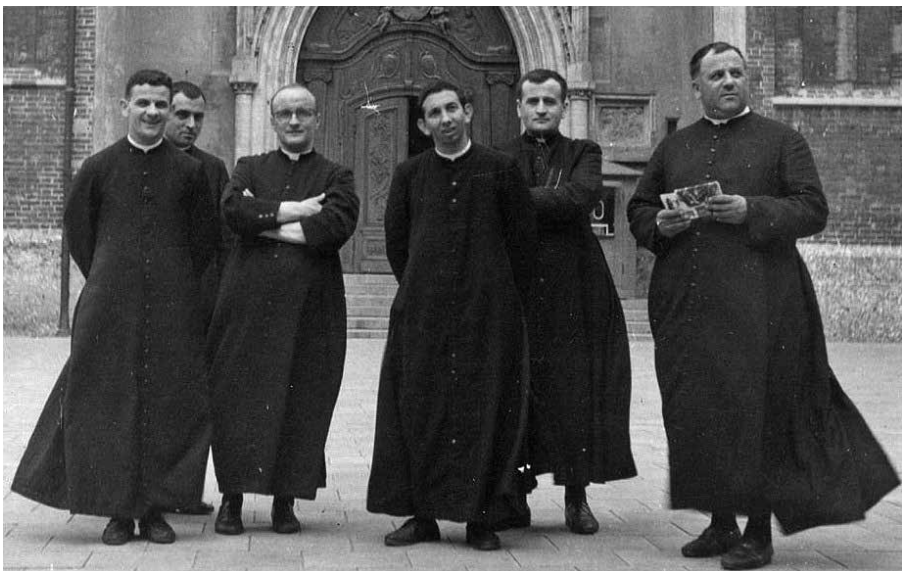
ORIONIŚCI

MAŁE DZIEŁO BOSKIEJ OPATRZNOŚCI

Parvum Opus Divinae Providentiae (FDP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1892 roku we Włoszech św. Alojzy Orione. Do Polski przybyli w roku 1923. Zajmują się katechizacją, misjami, działalnością ekumeniczną, opiekuńczą i wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od momentu powstania wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna analogiczna do sutanny księży diecezjalnych.

Eremita przywdziewają habit popielaty przepasany sznurem, na który do nabożeństw nakładają biały szkaplerz. Eremita niewidomi noszą zawsze biały habit z czarnymi naszytami. Jednym i drugim pozwala się na noszenie stroju świeckiego w czasie pracy i podróży.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆ

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

STOWARZYSZENIE APOSTOLSTWA KATOLICKIEGO

Societas Apostolatus Catholici (SAC)

RYS HISTORYCZNY

Stowarzyszenie założył w Rzymie w 1835 roku św. Wincenty Pallotti. Do Polski pallotyjni przybyli w roku 1907. Zajmują się prowadzeniem misji i działalnością reewangelizacyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny pallotynów nie uległ większym zmianom od momentu założenia wspólnoty. Noszono czarne birety i kapelusze. Wycinano także tonsurę analogiczną jak kapłani diecezjalni.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna sutanna bez naszytych guziczków z pellegriną sięgającą poniżej łokci, przewiązana czarnym szerokim rzymskim pasem.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚĆCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

PASJONIŚCI

ZGROMADZENIE MĘKI JEZUSA CHRYSZTUSA

Congregatio Passionis Iesu Christi (CP)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1720 roku we Włoszech. Założycielem był św. Paweł od Krzyża. Pierwsza wspólnota pasjonistów w Polsce działa od roku 1923. Zakonnicy oddają się posłudze słowa poprzez głoszenie misji i rekolekcji, prowadzą domy rekolekcyjne oraz duszpasterstwo parafialne, a także udzielają się naukowo.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom od mo-

mentu założenia wspólnoty. Zmienił się jedynie materiał, z którego szyta jest tunika, a elementem obligatoryjnym przestała być peleryna i kapelusz.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika przewiązana skórzanym pasem, do którego dopięty jest czarny różaniec składający się z dwóch części. Na tunice na wysokości serca naszyty jest emblemat: białe serce zwieńczone krzyżem. Na sercu napis: „Jesu XPI Passio” oraz atrybuty Męki Pańskiej – trzy skrzyżowane gwoździe. Na tunikę można zakładać czarną pelerynę kanoniczną sięgającą do kolan. Po lewej stronie ma naszyty emblemat analogiczny jak na tunice. Możliwe jest noszenie czarnej piuski lub biretu.

Nowicjusze nie mają na stroju naszytego emblematu.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

PAULINI

ZAKON ŚWIĘTEGO PAWŁA PIERWSZEGO PUSTELNIKA

Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae (OSPPE)

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1215 roku na Węgrzech. Założycielami byli bp Bartłomiej z Pecs i bł. Euzebiusz. Do Polski paulini zostali sprowadzeni w roku 1382. Zajmują się pracą duszpasterską i opieką nad sanktuariami.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zasadniczym zmianom. Pierwotnie habity szyte były z nieco grubszej tkaniny. Zakonnicy wycinali tonsurę.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się biała tunika przewiązana białym szerokim materiałowym pasem. Na nią zakłada się biały długi szkaplerz, a następnie kaptur z sięgającym do łokci kołnierzem, z przodu półokrągłym, z tyłu wyciętym w szpic. Strojem chórowym i uroczystym jest biały płaszcz (peleryna), na którą zakłada się biały kaptur o analogicznym kroju jak noszony na szkaplerzu. Nakryciem głowy jest, oprócz kaptura, także biała piuska.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

TOWARZYSTWO ŚWIĘTEGO PAWŁA

Societas Sancti Pauli (SSP)

RYS HISTORYCZNY

Towarzystwo założył bł. Jakub Alberione w Albie w 1914 roku. W 1934 pierwsi pauliści przybyli do Polski. Zajmują się ewangelizacją za pomocą środków komunikacji społecznej. Ich praca skupia się zwłaszcza na działalności wydawniczej.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i zapiętym na lewym boku.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

PIJARZY

ZAKON KLERYKÓW REGULARNYCH MATKI BOŻEJ SZKÓŁ POBOŻNYCH

*Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum
Piarum (SchP)*

RYS HISTORYCZNY

Zakon powstał w 1617 roku w Hiszpanii z inicjatywy św. Józefa Kalasancjusza. Pierwszy klasztor w Polsce założony został w roku 1642. Pijarzy zajmują się pracą dydaktyczną i wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła tunika z czarnego płótna. Pod szyją miała zapinane na drewniane skobelki rozcięcie ułatwiające jej zakładanie. Profesi nosili czarne peleryny sięgające do kolan. Wycinali tonsurę. Zakonnicy – kapłani nosili birety, zaś bracia – piuski. Poza klasztorem wszyscy zobowiązani byli do noszenia kapeluszy.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika lub sutanna o kroju rzymskim. Sutanna nie ma naszytych guzików. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym na lewym boku.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

POCIESZYCIELE

ZGROMADZENIE BRACI POCIESZYCIELI Z GETSEMANI

Congregatio Fratrum Consolatorum de Gethsemani (CCG)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1922 roku w Czechach. Założycielem był o. Józef Jan Litomysky. W Polsce pocieszyciele pracują od roku 1982. Zajmują się cierpiącymi – fizycznie i duchowo.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ zmianie od momentu założenia zgromadzenia. Pierwotnie zakonnicy nosili zawieszony na szyi medalion.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna tunika przewiązana skórzanym pasem, do niego przypięty różaniec. W tunikę wszyty jest szkaplerz. Na tunikę zakłada się czarny lub biały kaptur z sięgającym do łokci kołnierzem, z przodu półokrągłym, z tyłu wyciętym w szpic. Strojem chórowym i uroczystym jest biały płaszcz (peleryna), na którą zakłada się biały kaptur o analogicznym kroju jak ten noszony bezpośrednio na tunice.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

PUSTELNICY DUCHA ŚWIĘTEGO

PUSTELNICY DUCHA ŚWIĘTEGO Z CZATACHOWY

Eremiti dello Spirito Santo di Czatachowa

RYS HISTORYCZNY

Wspólnota powstała w 1992 roku w Czatachowej (Polska). Założycielem jej był o. Stefan Legawiec. Zakonnicy oddają się głównie kontemplacji i modlitwie. Prowadzą też rekolekcje.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi tunika ze zgrzebnego niefarbowanego i niebielonego płótna. Ma doszyty kaptur. Przewiązana jest skórzanym pasem. Na nią zakłada się kaparon.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

REDEMPTORYŚCI

ZGROMADZENIE NAJŚWIĘTSZEGO ODKUPICIELA *Congregatio Sanctissimi Redemptoris (CSsR)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył św. Alfons Maria Liguori w 1732 roku we Włoszech. Pierwsza wspólnota w Polsce zaczęła pracę w roku 1787. Redemptoryści zajmują się działalnością misyjną i rekolekcyjną oraz charytatywną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny stanowiła czarna tunika z doszytą pellegrine (pelerynkę rozciętą z przodu) sięgającą do łokci. Tunika przewiązana była szerokim pasem, do

którego przypięty był różaniec. Pod szyją koloratka w kształcie postawionego kołnierzyka. Noszono też czarny płaszcz – farioli lub czarny mantolet. Na głowę zakładano czarne piuski, kapelusze lub czepki typu coif. Cały strój wzorowany był na ubiorze neapolitańskich księży diecezjalnych 1. poł. XVIII wieku.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna tunika zapinana w skos z boku. Pod szyją biała koloratka w kształcie postawionego kołnierzyka. Tunika przepasana jest szerokim czarnym pasem, do którego przypięty jest czarny różaniec. Można zakładać długą czarną pelerynę wiązaną pod szyją – fariolo (cymara).

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ROGACJONIŚCI

ZGROMADZENIE ROGACJONISTÓW SERCA JEZUSOWEGO *Congregatio Rogationistarum a Corde Iesu (RCI)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1897 roku we Włoszech. Założył je św. Annibale Maria di Francia. Do Polski przybyli w roku 1991. Rogacjoniści zajmują się pracą edukacyjną i charytatywną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom od początku istnienia wspólnoty. Można było używać czarnej peleryny – farioli oraz czarnej piuski.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna sutanna z naszytymi z przodu guzikami i wywiniętymi rękawami. Posiada doszytą pellegrine (pelerynkę rozciętą z przodu) sięgającą do łokci. Sutanna przepasana jest czarnym szerokim rzymskim pasem zakończonym frędzlami i związanym po lewej stronie. Pod szyją koloratka.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZGROMADZENIE KSIĘŻY MISJONARZY SALETYNÓW

Congregatio Missionariorum Dominae Nostrae a La Salette (MS)

RYS HISTORYCZNY

Biskup Philibert de Bruillard z Grenoble założył w 1852 roku zgromadzenie, które miało za cel propagowanie orędzia z La Salette i pracę nad pojednaniem grzeszników z Bogiem. W Polsce pierwsza wspólnota powstała w roku 1902.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny właściwie nie uległ zmianie. Jedyna różnica polega na tym, że pierwotnie bracia zakonni przewiązywali sutannę czarnym sznurem, natomiast kapłani nosili rzymskie pasy bez frędzli. Po Soborze Watykańskim II również bracia zaczęli używać pasów.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi sutanna o analogicznym kroju jaki noszą księża diecezjalni. Przewiązana jest szerokim czarnym rzymskim pasem najczęściej bez frędzli i związanym na lewym boku.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Z okazji świąt i uroczystości nosi się duży mosiężny krzyż misyjny z pasyjką przymocowaną do czarnego drewna oraz młotkiem i obcęgami umieszczonymi na poprzecznej belce krzyża. Jest on zawieszony na szyi na długim czarnym sznurku, zatknięty za pas.

SALEZJANIE

TOWARZYSTWO ŚWIĘTEGO FRANCISZKA SALEZEGO

Societas Sancti Francisci Salesii (SDB)

RYS HISTORYCZNY

Towarzystwo założył w 1859 roku we Włoszech św. Jan Bosco. Pierwszy dom zakonny (zakład) w Polsce powstał w roku 1898 w Oświęcimiu. Podstawową działalnością salezjanów jest praca z dziećmi i młodzieżą.

HABIT HISTORYCZNY

Od początku strojem zakonnym salezjanów była sutanna – analogiczna jak księży diecezjalnych. Była to zgodnie ze zwyczajem sutanna z doszytą pellegriną.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna sutanna o analogicznym kroju jaki używają księża diecezjalni.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYŚCÍ

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SALWATORIANIE

TOWARZYSTWO BOSKIEGO ZBAWICIELA

Societas Divini Salvatoris (SDS)

RYS HISTORYCZNY

Towarzystwo powstało w Rzymie w 1881 roku z inicjatywy ks. Franciszka Marii od Krzyża Jordana. W Polsce pracują od roku 1900. Salwatorianie zajmują się pracą misyjną i ewangelizacją poprzez środki masowego przekazu oraz pracą naukową.

HABIT HISTORYCZNY

Strój nie uległ zmianie od momentu założenia wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna tunika zapinana z przodu od szyi do pasa (kryte guziki). Przewiązana jest czarnym sznurem (cingulum), na którym są zawiązane cztery węzły.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SAMARYTANIE

ZGROMADZENIE BRACI SAMARYTAN PŁOMIENIA MIŁOŚCI NIEPOKALANEGO SERCA MARYI

(PMNSM)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1982 roku w Grabiach (Polska) ks. Andrzej Michałek. Zajmują się pomocą potrzebującym i niepełnosprawnym.

HABIT HISTORYCZNY

—

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z ciemnoszarej tuniki przewiązanej zielonym sznurem. Na szyi zawieszony na sznurku krzyż.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SERCANIE

ZGROMADZENIE KSIĘŻY NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO

Congregatio Sacerdotum a Sacro Corde Iesu (SCI)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1878 roku we Francji. Założył je ks. Leon Jan Dehon. W Polsce sercanie pracują od roku 1928. Zajmują się każdą pracą na rzecz Kościoła jaką stawiają przed nimi czasy i środowisko.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom od momentu powstania wspólnoty.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strojem zakonnym jest czarna sutanna na wzór noszonej przez księży diecezjalnych. Przewiązana jest w pasie czarnym sznurem z trzema węzłami. Na szyi zawieszony na sznurku krzyż równoramienny.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SERCANIE BIALI

ZGROMADZENIE NAJŚWIĘTSZYCH SERC JEZUSA I MARYI ORAZ WIECZYSTEJ ADORACJI NAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU OŁTARZA

*Congregatio Sacrorum Cordium Iesu et Mariae necnon Adorationis
Perpetuae Sanctissimi Sacramenti Altaris (SSCC)*

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie powstało w 1800 roku we Francji. Założyli je Piotr Maria Józef Coudrin oraz Henryka Aymer de la Chevalerie. W Polsce pracują od roku 1946. Zajmują się pracą wychowawczą, misyjną i rekolekcyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Na strój zakonny składała się biała tunika przewiązana w pasie białym sznurem. Na nią zakładało się biały szkaplerz, na którym były wyhaftowane wielobarwnie

Serce Pana Jezusa oraz Bolesne Serce NMP – obydwie obwiedzione jedną koroną cierniową. Na szkaplerz zakładano pelerynkę wyglądającą jak pellegrina (rozcięta z przodu i półokrągło zaokrąglona na rogach). Strojem chórowym była długa biała lub czerwona peleryna. Noszono też czarne birety.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się biała tunika przewiązana w pasie skórzanym paskiem. Na nią zakłada się biały szkaplerz, na którym jest wyhaftowane białą nicią Serce Pana Jezusa oraz Bolesne Serce NMP – obydwie obwiedzione jedną koroną cierniową. Strojem chórowym jest czerwona długa peleryna.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SOMASCY OJCOWIE

ZAKON KLERYKÓW REGULARNYCH SOMASKÓW

Ordo Clericorum Regularium a Somascha (CRS)

RYS HISTORYCZNY

Zakon rozpoczął swoją działalność w 1568 roku we Włoszech. Założycielem był św. Hieronim Emiliani. Do Polski przybyli w roku 1995. Ojcowie Somascy zajmują się pracą wychowawczą i duszpasterską.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nawiązywał do stroju duchownych diecezjalnych. Stanowiła go czarna tunika przewiązana szerokim czarnym pasem. Pod szyją wykończeniem był biały wystawiany kołnierzyk. Strój uzupełniała czarna peleryna – farioli. No-

szono też czarne piuski lub kapelusze i wycinano tonsurę analogiczną jak księża diecezjalni.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Stój zakonny stanowi tunika szyta na wzór sutanny księży diecezjalnych. Przepasana jest szerokim czarnym pasem rzymskim wiązany z lewej strony.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SZENSZTACCY OJCOWIE

INSTYTUT OJCÓW SZENSZTACKICH

Institutum Schoenstattense Patrum (ISChP)

RYS HISTORYCZNY

Instytut powołał o. Józef Kentenich w 1965 roku w Niemczech. Pierwsza placówka w Polsce powstała w roku 1981. Ojcowie zajmują się kaznodziejstwem i duszpasterstwem.

HABIT HISTORYCZNY

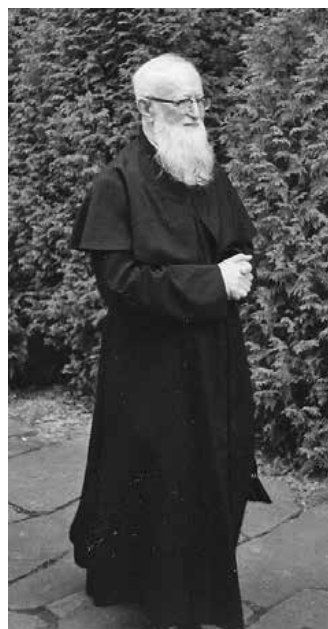
Strój zakonny stanowi czarna sutanna bez naszytych guziczków z pellegriną sięgającą poniżej łokci, przewiązana czarnym szerokim rzymskim pasem.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna sutanna przewiązana szerokim czarnym pasem rzymskim związanym z lewej strony.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

TRYNITARZE

ZAKON PRZENAJSWIĘTSZEJ TRÓJCY

Ordo Sanctissimae Trinitatis et Captivorum (OSST)

RYS HISTORYCZNY

Zakon założył w 1193 roku we Francji św. Jan z Mathy. Po raz pierwszy do Polski przybyli w roku 1685, a ponownie po blisko osiemdziesięcioletniej przerwie (1907–1985) w roku 1985. Zajmowali się wykupem niewolników i jeńców z niewoli muzułmańskiej. Obecnie zajmują się pracą duszpasterską zwłaszcza w środowiskach patologicznych.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny trynitarzy zawsze był biały. Zgodnie z regułą tunika wełniana zawsze była noszona łącznie ze szkaplerzem. W niektórych rejonach Europy, na wzór mody panującej wśród duchowieństwa diecezjalnego, habity były nieco krótsze i odsłaniały pończochy i sandały. Zakonnicy mieli prawo do podszywania habitu futrem. Mieli też obowiązek naszywania na pelerynach (kapach) krzyży trynitarских. Same peleryny zmieniały swój krój. Od krótkich jak mucety w kolorze białym lub czarnym do bardzo obszernych długich – również białych lub ciemnych. Wycinali tonsurę, nosili piuski oraz kapelusze. Trynitarze bosi hiszpańscy (sprowadzeni do Polski) nosili krótkie czarne pelerynki oraz czarne kapelusze.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny składa się z białej tuniki przewiązanej skórzanym pasem, do którego przypięty jest różaniec. Na nią nakłada się biały szkaplerz oraz biały kaptur z szerokim, z tyłu zakończonym w szpic, kołnierzem sięgającym do łokci. Na szkaplerzu jest naszyty duży równoramienny krzyż trynitarский z pionowym ramieniem w kolorze czerwonym i poziomym – niebieskim. Strój dopełnia czarna peleryna, na którą zakłada się czarny kaptur z szerokim kołnierzem opadającym na ramiona i sięgającym do łokci, z tyłu zakończonym w szpic. Na pelerynie po lewej stronie naszyty jest krzyż trynitarский.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

WERBIŚCI

ZGROMADZENIE SŁOWA BOŻEGO

Societas Verbi Divini (SVD)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założył w 1875 roku w Niemczech św. Arnold Janssen. Na terenie Polski werbiści pracują od roku 1892. Zajmują się pracą kaznodziejską i misyjną.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom od początku istnienia zgromadzenia. Zawsze był to ubiór księży diecezjalnych.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Strój zakonny stanowi czarna lub biała sutanna, analogiczna do sutanny księży diecezjalnych. Nie ma naszytych guziczków. Przewiązana jest czarnym lub

białym (zależnie od koloru sutanny) szerokim pasem rzymskim zapinanym po lewej stronie.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

WSPÓLNOTY JEROZOLIMSKIE

MONASTYCZNE WSPÓLNOTY JEROZOLIMSKIE

Fraternités Monastiques de Jérusalem

RYS HISTORYCZNY

Wspólnotę założył w 1975 roku o. Pierre Marie Delfieux w Paryżu. W Polsce pierwsza wspólnota powstała w roku 2010. Jest to wspólnota kontemplacyjna. Bracia pracują zgodnie ze swoim wykształceniem na pół etatu.

HABIT HISTORYCZNY

Początkowo mnisi nosili zawieszony na szyi krzyż równoramienny.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna tunika przewiązana skórzanym pasem. Na nią zakłada się czarny długi szkaplerz z kapturem. Strojem liturgicznym i do modlitwy jest biała długa peleryna lub alba monastyczna o bardzo szerokich rękawach z doszytym kapturem. Alba krojem przypomina kukulę.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

ZMARTWYCHWSTAŃCY

ZGROMADZENIE ZMARTWYCHWSTANIA PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSYTA

Congregatio a Ressurrectione Domini Nostri Iesu Christi (CR)

RYS HISTORYCZNY

Zgromadzenie założyli w 1836 roku w Paryżu Bogdan Jański, ks. Piotr Semenko oraz ks. Hieronim Kajsiewicz. W Polsce pierwszy klasztor powstał w roku 1880. Zgromadzenie zajmuje się pracą duszpasterską oraz wychowawczą.

HABIT HISTORYCZNY

Strój zakonny nie uległ większym zmianom od początku istnienia zgromadzenia.

HABIT WSPÓŁCZESNY

Na strój zakonny składa się czarna sutanna szyta na wzór noszonych przez księży diecezjalnych. Przewiązana jest w pasie czarnym sznurem, który obwiązuje się w pasie sześciokrotnie i wiąże po lewej stronie. Na zwisających fragmentach sznura – trzy węzły. Uzupełnieniem stroju zakonnego może być czarna peleryna sięgająca do połowy łydek oraz czarna piuska.

ELEMENTY STROJU WYKORZYSTYWANE W CZASIE UROCZYSTOŚCI

Żadne inne elementy stroju zakonnego nie są używane.

SŁOWNIK

---

almucja – strój ceremonialny, peleryna sięgająca do łokci lub bioder wykonana zwykle z popielic lub innego rodzaju futra

apostolnik – nakrycie głowy powszechne zwłaszcza w kościołach prawosławnych (czasem nazywany tam też epimandylionem), noszony przez mniszki jako podstawowe nakrycie głowy, przynależne stanowi zakonnemu i przyjmowane zwykle już w nowicjacie. Najczęściej w kolorze czarnym. Dość ściśle przylega do głowy, odsłaniając jedynie twarz. Opada w formie peleryny na ramiona. Najczęściej sięga do łokci.

analobos – pas tkaniny z doszytym (lub zakładanym osobno) kapturem. Przypomina szkaplerz. Ozdobiony symbolami pasyjnymi

barbet (pektoralik, kołnierz, modestyn, zatyczka, kapturek) – prawdopodobnie wywodzi się od podwiki (lub kaptura). Gdy ta zmieniając krój z chusty przekształciła się w skrojony czepek, część podwiki opadająca na piersi usamodzielniała się tworząc zakładany na habit i szkaplerz rodzaj kołnierza. Pierwotnie była to chusta zakrywająca dekolt i związana z tyłu na karku, z czasem chustę zastąpił kolisty kołnierz ze stójką, sięgający czasem poniżej linii ramion. Krochmalone barbety z tkaniny zastąpione zostały z czasem wykonanymi z tworzywa sztucznego lub kauczuku. Obecnie jest to forma wykończenia habitu, gdzie stójka przechodzi w sięgający do ramion rodzaj kolistego kołnierza.

bawełnica – zob. spodni welon

befka – zob. rabat

binda (czołko, listwa, filet, frontal, toczenica, opaska, bindka) – mniej lub bardziej usztywnione, koliste nakrycie głowy, używane powszechnie od XIII wieku.

Najczęściej stanowiły ozdobną wierzchnią część nakrycia głowy. W strojach zakonnych bindą nazywa się element nakrycia głowy służący jako element konstrukcyjny dla upięcia welonu. Z czasem z płóciennej opaski stała się coraz bardziej usztywnionym elementem, z tworzywa sztucznego. Różna też była jej wysokość – od kilkucentymetrowej do bardzo strzelistej. Warto wspomnieć, że w niektórych wspólnotach rozróżniano bindę i czółko. Bindą nazywano okrągły usztywniany toczek zakładany na podwikę, bindę zakrywano wymiennym krochmalonym paskiem usztywnionym w półłuk – to czółko. Część ta była widoczna spod welonu bezpośrednio nad czołem.

bindka – zob. binda

biret (bonete) – usztywnione nakrycie głowy bez daszka, noszone między innymi przez księży diecezjalnych oraz w niektórych zakonach. Na przestrzeni wieków zmieniała się jego forma – od okrągłej do kwadratowej. Od początku XV wieku birety stawały się coraz wyższe. Wówczas też pojawiły się zszyte rogi, co miało ułatwić ich zakładanie i zdejmowanie. Początkowo zszycia były dwa. Później dodano trzeci – na cześć Trójcy Świętej. Obecna forma biretu ukształtowała się w XVI wieku, kiedy cały biret, a zwłaszcza jego zszyte rogi zostały usztywnione, a na czubku doszyto guzik lub chwost. W Polsce używany od XV wieku. Barwa – uzależniona jest od sprawowanej funkcji i godności.

bonete – zob. biret, nakrycie głowy kapłanów w Hiszpanii – analogiczne jak biret. Różni się nieco krojem. W miejsce piór (rogów) są podwiniete do góry krańce biretu.

burnus – wierzchnie, długie wełniane okrycie w formie płaszcza z kapturem. Najczęściej bez rękawów. Popularne w kręgach arabskich. Przyjęte zostało jako element stroju zakonnego.

chwost – pęk nici stosowany jako element ozdobny

coif – nakrycie głowy, filcowy lub z tkaniny czepek przylegający do głowy, wywodzące się z nakrycia głowy zakładanego pod zbroję. Z czasem usamodzielniało się stanowiąc osobną część garderoby nie związaną z uzbrojeniem. W wersji damskiej – czepek z tkaniny z niewielkim nie usztywnianym daszkiem. Mógł być wiązany pod brodą.

czepek – zob. sztywnik

czeppek (zakonny) – nakrycie głowy popularne w zakładanych w XIX wieku wspólnotach (zwłaszcza czynnych). Ich forma nawiązywała do kapelusika typu budka lub czepka zwanego Tudor's coif. Mogły to być także niewielkie czepki wiązane pod brodą lub ściągane tasiemką z tyłu. Czasem zdobione były wokół twarzy wypustką, falbaną lub ryszką.

czołko – zob. binda (w niektórych wspólnotach rozróżniano bindę i czołko. Bindą nazywano okrągły usztywniany toczek zakładany na podwikę, zaś z przodu bindę zakrywano wymiennym krochmalonym paskiem usztywnionym w półłuk – to czołko. Część ta była widoczna spod welonu bezpośrednio nad czołem).

farioli – długa peleryna wykończona pod szyją niewielkim kołnierzykiem i wiązana pod szyją za pomocą tasiemiek

filet – zob. binda

frotal – zob. binda

gandoura – luźna tunika z rękawami lub bez nich; popularna jako podstawowy ubiór w krajach arabskich

garsonka – dwuczęściowy ubiór damski składający się ze spódnicy i żakietu

gempka – zob. podwika

habit – ubiór zakonny ustalony dla członków wspólnoty określonym prawodawstwem

hura – zob. piuska

kalepodia – sandały na drewnianych podeszwach noszone zimą przez reformatów

kaparon – ubiór charakterystyczny dla męskich zakonów, np. franciszkańskich. To element stroju przynależny jedynie nowicjuszom. Miał formę przykrótkiego (sięgał do pasa) szkaplerza.

kapik – zob. podwika

kaptur – nakrycie głowy w kształcie stożka, doszyty do ubioru lub zakładany jako element osobny (często połączony z różnej długości pelerynką), uzupełniający ubiór

kapturek – zob. barbet

kłobuk – nakrycie głowy zakonnic i zakonników. W zakonach zawsze czarny. Składa się z usztywnionego nakrycia głowy (kaniławki) oraz długiego welonu (epenokamelankion)

kolatka – zob. piuska

kołnierz – zob. barbet

kołpaczek – zob. sztywnik

kołpak – futrzane lub obszyte futrzaną opuszką, cylindryczne nakrycie głowy, bez daszka i ronda

kornet – nakrycie głowy (czepiec z dekoracyjnymi usztywnionymi elementami) znane od wieków średnich. Do powszechnego użycia weszły w XV i XVI wieku, zwłaszcza w Anglii, Francji oraz Holandii. Były w powszechnym użytku wśród kobiet wszelkiego stanu. Chętnie przyjmowane jako nakrycie głowy w niektórych wspólnotach powstających od ok. XVIII wieku.

kornet – zob. sztywnik

kukulion – kaptur zakładany z analobosem ozdobiony symbolami pasyjnymi

kukulla – szata chórowa i ceremonialna w zakonach monastycznych. Był to początkowo rodzaj peleryny służący do nakrycia głowy i ramion. W zakonach opartych na Regule św. Benedykta kukulla była początkowo strojem zakładanym w podróży i służącym do zapewnienia ciepła. Z czasem stała się szatą ceremonialną. Ukształtowała się wówczas jej obecna forma. Od X wieku kukullą zaczęto nazywać szeroki obszerny płaszcz z bardzo szerokimi długimi rękawami – tzw. *cuculla talaris*. Terminem kukulla określano jednak kilka różnych wersji szat o tym samym zastosowaniu. Mnisi kasynieńscy na przykład nazywali tak pelerynę.

modestyn – zob. barbet

listwa – zob. binda

mantolet – rodzaj sięgającej do kolan kamizelki o kloszowym kroju. Pod szyją wykończony stójką i zapinany na guziczek lub haftkę. Prawdopodobnie ubiór ten wywodzi się z długiego płaszcza – mantellone. Do noszenia mantoletu mają prawo kardynałowie, biskupi, prałaci papiescy, protonotariusze apostolscy oraz kanonicy kapituł, które otrzymały taki przywilej od Stolicy Apostolskiej. W zależności od sprawowanej godności noszącego mantolet różni się barwą i sposobem wykonania. Używany w niektórych zakonach, głównie kanonickich i rycerskich.

melota (para) – rodzaj peleryny wykonanej z owczej lub koziej skóry, która okrywała ramiona i spadała aż do pasa.

mendia (mantia) – forma długiej peleryny czarnego koloru. Obowiązkowy ubiór zakonników Małej i Dużej Schimy. Archimandyta nosi mendie z symbolami Starego i Nowego Testamentu.

mucet – rodzaj sięgającej do łokci pelerynki, pod szyją wykończoną stójką. Z przodu zapinana jest na ozdobne guziki. Może posiadać kapturek, jednak współcześnie – jeśli nawet on jest – pełni jedynie funkcję dekoracyjną (czasem jest mocno symboliczny i jego obecność ogranicza się do naszytego z tyłu trójkątnego kawałka tkaniny). Pierwotnie kapturki przy mucetach były na tyle duże, że mogły swobodnie być używane jako okrycie głowy w chłodniejsze dni. Używany w niektórych zakonach, głównie kanonickich i rycerskich.

opaska – zob. binda

pas zakonny (sznur) – przepasanie tuniki zakonnej, mające często znaczenie nie tylko praktyczne, ale także symboliczne. Może być wykonany ze skóry, tkaniny lub sznura.

pektorał – zob. barbet

pellegrina – niewielka pelerynka sięgająca najdalej do łokci i rozcięta z przodu, przyszyta do sutanny

peleryna (płaszcz) – szata wierzchnia powszechnie znana i noszona od czasów antycznych. Najczęściej peleryna okalała całą postać. Mogła spływać w formie trenu. Mogła też być podbita i zdobiona futrem. W wielu wspólnotach zakonnych stanowi integralną część habitu, choć najczęściej zakładana jest w czasie modlitw chórowych, oficjalnych wystąpień lub uroczystości i ceremoniałów.

pera – melota

piuska (kalotka, hura) – rodzaj okrągłej, płaskiej, niewielkiej czapeczki dopasowanej w kolorze do tuniki lub sutanny, noszonej na miejscu wystrzyżonej tonsury dla ochrony głowy przed zimnem. Składa się zwykle z ośmiu trójkątnych kawałków tkaniny, zszytych ze sobą. Na wierzchu znajduje się mała pętka, za którą podnosi się piuskę i zakłada na głowę.

płaszcz – zob. peleryna

podriaśnik – długa tunika zapinana pod szyję po lewej stronie na ramieniu, przepasana paskiem. Dla duchownych zakonnych zawsze w czarnym kolorze.

podwika (zawicie, kapik, gempka, szlafer, toka, welonik) – rodzaj chusty, którą męzkatki zakrywały głowę. Często zakrywała także policzki, brodę, szyję i dekolt.

Mogła być spinana na czubku głowy lub z jej tyłu. Ten rodzaj zawicia znany był od wczesnych wieków średnich. W modzie świeckiej podwika zanika w wieku XVI (w Polsce w XVII). Przetrwiała w stroju ludowym oraz zakonnym. W wersji zakonnej z czasem zaczęła przybierać formę przypominającą bardziej napotek (coif) – rodzaj białego czepka, dość ściśle przylegającego do głowy, zakrywającego włosy i spiętego pod szyją. Klasyczna jej forma osłania całą głowę, nie pozwalając na ukazanie włosów, policzki, szyję oraz dekolt i opada w formie barbetu (pektoralika) na ramiona. Część opadająca na ramiona może być wyłożona na habit lub schowana pod szkaplerz lub pod sam habit, wypełniając jedynie dekolt.

rabat (befka) – dwa kawałki białego lub czarnego usztywnianego materiału (obecnie też plastikowe), zakładany pod szyję w miejsce kołnierzyka lub koloratki. Mogą być połączone ze sobą lub rozdzielne.

riasa – wierzchnia szata koloru czarnego. Może być krojem zbliżona do podriaśnika (z szerokimi rękawami) lub podobna krojem do kukulli (zob.)

rokieta – posiadała krój zbliżony do komży, z tym że ma jedwabne, szkarłatne lub amarantowe podbicie widoczne przy brzegu na dole szaty oraz przy rękawach. Pierwotnie rokiety posiadały rękawy zwężane lub ściągane przy nadgarstkach. Były nadzwyczaj ozdobne, obszywane koronkami, wstążkami, a nawet haftowane. Obecnie ozdoby te zostały mocno zredukowane i ograniczają się do szlaku koronek lub haftów richelieu, spod których widać barwne podbicie.

ryszka – rodzaj mocno udrapowanej falbany okalającej twarz. Sama ryszka przytwierdzona było do czepka, na który nakładano welon.

sari – charakterystyczny głównie dla Indii ubiór damski składający się z upiętego, długiego, prostokątnego kawałka tkaniny. Pod sari najczęściej zakłada się rodzaj sięgającej do kostek halki (ghagra, pavada) oraz obcisłej bluzeczki z krótkimi rękawami (choli).

saturno – kapelusz z okrągłą główką i sztywnym okrągłym rondem

skufia – nakrycie głowy zakonnice i zakoników. W zakonie zawsze czarna. To miękka czapeczka bez ronda i daszka.

stofiola – kamizelka noszona pod habitem, np. przez reformatów

stójka – wąski, niewykładany, stojący kołnierzyk

sutanna – w wiekach średnich ukształtowały się dwa podstawowe kroje sutanny. Pierwszy to obfita, dość szeroka szata posiadająca szerokie rękawy. Druga skro-

jona na miarę, dopasowana do torsu, posiadała dość wąskie rękawy. Dolna jej część, odcięta w pasie, była szeroka. Sutanna zapinana była zwykle na rząd guzików. Najpopularniejszy obecnie krój zaczął kształtować się w XVI wieku. Kolor sutanny uzależniony jest od posiadanej godności i sprawowanej funkcji.

szeszia – cylindryczne nakrycie głowy popularne w kręgach arabskich, np. w Algierii, przyjęte jako strój zakonny

szkaplerz – to dwa płaty tkaniny spadającej na plecy i na piersi. Pierwotnie miał być, dla utrzymania go we właściwym miejscu, związany pod pachami. Nie ma ustalonej długości ani szerokości. Może sięgać do pasa lub do kostek. W niektórych wspólnotach szkaplerz łączy się z kapturem. Była to początkowo szata czysto praktyczna, służąca jako zabezpieczenie habitu przed zabrudzeniem w czasie wykonywania prac fizycznych. Z czasem nabrał znaczenia symbolicznego stając się oficjalnym elementem stroju zakonnego.

szłafer – zob. podwika

sznur – zob. pas zakonny

sztywnik (czepek, kornet, kołpaczek) – nakrycie głowy składające się z usztywnionej opaski (półokrągło okalającej twarz lub trzykrotnie załamywanej nad czołem) ze złotogłowi lub innej cennej tkaniny, bogato zdobiony, wyszywany np. perłami itd. Do niego dopinano z tyłu przykrótki welonik lub wykrochmalony kaptur lub czepek. W mniej ozdobnych wersjach tego nakrycia głowy chodziły kobiety niższych stanów. W stroju zakonnym ma wiele wersji.

toczenica – zob. binda

tonsura – we wspólnotach męskich wycięty okrąg na czubku głowy, głowa ogolona lub włosy uformowane w kształt krzyża albo okrąg z włosów wokół głowy. Symbol przynależności do stanu duchownego. Praktykowany był zarówno wśród duchowieństwa diecezjalnego, jak i we wspólnotach zakonnych. Kształt tonsury zależny był od tradycji wspólnoty.

toka – zob. podwika

treпки – lekkie obuwie składające się z podeszwy i przyszwyciastej palce nogi

welon – kawałek najczęściej prostokątnej tkaniny różnej długości, upinany bezpośrednio na głowie lub na czepku, podwice albo kornecie, zakrywający mniej lub bardziej dokładnie włosy i głowę. We wspólnotach zakonnych posiada funkcję symboliczną.

welon spodni (bawelnica) – zwykle biały, wykrochmalony welon, na którym upinano drugi (wierzchni) z delikatnego przewiewnego materiału. We wspólnotach zakonnych posiada funkcję symboliczną, na przykład będąc przywilejem dla sióstr pierwszochórowych.

welonik – nakrycie głowy postulantek, przypominający spiętą chustkę lub welon zakonny

welonik – zob. podwika

zatyczka – zob. barbet

zawicie – zob. podwika

BIBLIOGRAFIA

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR ANTONIANEK (AZSA)

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Antonianek*, zatwierdzone 27.10.1959 roku przez ordynariusza diecezji łódzkiej bp. Michała Klepacza.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Antonianek od Chrystusa Króla Trzeciego Zakonu Regularnego świętego Franciszka z Asyżu*, zatwierdzone na Specjalnej Kapitule Generalnej obradującej w dniach 16–20 kwietnia 1970 roku.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Antonianek od Chrystusa Króla Trzeciego Zakonu Regularnego świętego Franciszka z Asyżu*, zatwierdzone dekretem Arcybiskupa Łódzkiego Władysława Ziółka 25.09.1995 roku.

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Antonianek od Chrystusa Króla*, zatwierdzone na Kapitule Generalnej Zgromadzenia dn. 31.05.2002 rok.

brak sygn., *Ceremonie Zgromadzenia Sióstr Antonianek*, zatwierdzone na Zebraniu Zarządu Zgromadzenia dn. 8.06.1998 – protokół zebrania.

brak sygn., *Protokół z wizytacji kanonicznej*, maj 1996 rok.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR ALBERTYNEK

brak sygn., *Kronika Zgromadzenia Sióstr Albertynek 1890–1916*.

brak sygn., „*Reguła zakonna Brata Alberta*”. Uwagi Przew. Siostry Starszej Bernardyny przez nią samą spisane jako podstawa do przyszłej Ustawy, które podjął się ułożyć ks. bp. Anatol Nowak, *sufragan krakowski*, bd.

- brak sygn., *Protokół z obrad I Kapituły Generalnej*, 1922 rok.
brak sygn., *Protokół z obrad II Kapituły Generalnej*, 1927 rok.
brak sygn., *Protokół z obrad V Kapituły Generalnej*, 1947 rok.
brak sygn., *Protokół z obrad VI Kapituły Generalnej*, 1954 rok.
brak sygn., *Uchwały VII Kapituły Generalnej*, 1960 rok.
brak sygn., *Uchwały i rozporządzenia VIII Kapituły Generalnej*, 1966 rok.
brak sygn., *Uchwały IX Kapituły Generalnej – Specjalnej*, 1969–1970 rok.
brak sygn., *Uchwały X Kapituły Generalnej*, 1973 rok.
brak sygn., *Uchwały XI Kapituły Generalnej*, 1975 rok.
brak sygn., *Uchwały, Zarządzenia i Postanowienia XII Kapituły Generalnej*, 1980 rok.
brak sygn., *Uchwały, Zarządzenia i Postanowienia XIII Kapituły Generalnej*, 1986 rok.
brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim*, 1980 rok.
brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim*, 1988 rok.
brak sygn., *Uchwały, Zarządzenia i Postanowienia XIV Kapituły Generalnej*, 1992 rok.
brak sygn., *Uchwały XV Kapituły Generalnej*, 1998 rok.
brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim*, 2001 rok.
brak sygn., *Informacje o postanowieniach i uchwałach XVI Kapituły Generalnej*, 2004 rok.
brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim*, 2006 rok.

ARCHIWUM OPACTWA BENEDYKTYNEK W STANIĄTKACH

- sygn. 195, *Kopiarz przywilejów klasztoru benedyktynek w Staniątkach*.
- sygn. 203, Kiernicka Anna, *Dzieje klasztorne Staniątek od fundacji aż do tąd w bibliotece przełożonej złożone w ręce Nayprzewielebniejszej w Bogu Imci Panny Heleny Scholastyki Ogrodzki Xieni Klasztoru Tego Staniąteckiego Bogu na Większą Chwałę. Dawniej napisano a Dzisiaj oddano 1790*.
- sygn. 208, A.S. Kaładulska, K.H. Szczerbianka, *Kronika klasztoru staniąteckiego za rządów P. X. Z. L. Baryszewskiej. 1865–1882, t. 2, s. 241–288*.
- sygn. 213, *Wspomnienia z 32 lat przełożęństwa Kazimiery Hilarii Szczerbianki Ksieni klasztoru staniąteckiego od 1907 do 1939*.
- sygn. 225, *Kronika klasztorna, 1954–1982*, kronika spisana przez s. Anzelmę Przybylską.
- sygn. 232, *Ustawy życia zakonnego, [1594–1603 r.]*.
- sygn. 235, *Wybory księń, [XVI–XX w.]*.

ARCHIWUM OPACTWA BENEDYKTYNEK W KRZESZOWIE

- brak sygn., *Kopia przywileju fundacyjnego Zakonu S. Ojca Benedykta przy kościele Wszystkich Świętych przez Ojca Klemensa VIII nadanego w roku 1598*.

- brak sygn., *Rytuał Monastyczny Kongregacji Niepokalanego Poczęcia N.M.P. Mniszek Benedyktynek w Polsce*, 1973 rok.
- sygn. B-1/B-2, *Życie Czcigodney Katarzyny Saporowskiej Pierwszej Klasztoru tego Fundatorki y Xieni*.
- sygn. B-1, *O fvndacyey klasztorw panienskigo Zakonu So Benedykta Kassynenskigo we Lwowie u Wszech Świętych: Ktory się zaczął ·Roku Panskigo·1595*.
- sygn. B-11, Izydora Kaliska, *Pamiętniki [kronika] klasztoru pp. Benedyktynek łacińskich lwowskich 1907–1911*.
- sygn. B, Marya Antonina Laskiewiczówna, *Pamiętniki [kronika] klasztoru pp. Benedyktynek łacińskich lwowskich*.
- sygn. B-6, Kazimiera Klusówna, *Pamiętka 300-letniej rocznicy założenia Klasztoru panien Benedyktynek łacińskich we Lwowie przy kościele Wszystkich Świętych obchodzonej roku 1895. Rękopis powtórnie przepisany i poprawiony przez tę samą zakonnicę w roku 1898*.
- sygn. C-12, *Kronika klasztoru y Kościoła tego dziejow niektórych Od Naypierwszey Fundacyi mieysca tego Głową Jasnę Nayprzewielebnieyszą w Bogu Imci Panny Anny Giertrudy Kurdwanowski, niegdy kasztelanki halickiey a potem w Cieniach Zakonnych S. Patryarchy Benedykta klasztoru lwowskiego przy Kościele W:W: SS: Od Fundacyi klasztoru tego Przykładney XII Xieni ozdobiona Panny Dobrodziki Roku Pańskiego 1762*.
- sygn. D-10, *Informacya o Benedykcyi Xieni; tamże, Porządek benedicyj Abbatissy z Pontyfikału Rzymskiego wypisany dnia maja 23 roku 1687; tamże, Akt Konfirmacji Ksieni wypisany z Pontyfikału rzymskiego Heleny Eleonory Kazanowskiej; tamże, Porządek benedykcyi Ksieni z Pontyfikału rzymskiego wypisany – 15 VIII 1897*.

ARCHIWUM OPACTWA BENEDYKTYNEK W PRZEMYŚLU

- sygn. A. 1, *Wykaz Panien Benedyktynek Kongregacyi Reformacyi Chełmińskiej w Przemyślu za Sanem będących od Roku Pańskiego 1847 zacząwszy*.

ARCHIWUM GENERALNE ZGROMADZENIA SIÓSTR BENEDYKTYNEK MISJONAREK

- brak sygn., *Zwyczajnik Zgromadzenia Sióstr Misjonarek św. O. Benedykta*, Kwidzyn 1950.
- brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Benedyktynek Misjonarek*, Kwidzyn 1974.
- brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia sióstr Misjonarek reguły św. O. Benedykta*, [Łuck 1921].

ARCHIWUM SIÓSTR BERNARDYNEK W KRAKOWIE

- sygn. 6, *Kronika ss Bernardynek przy kościele św. Józefa*, s. Ludwika Sowińska, cz. 2, 1927 rok.

sygn. 7, *Kronika ss Bernardynek przy kościele św. Józefa*, s. Ludwika Sowińska, cz. 3, 1927 rok.
brak sygn., *Konstytucje dla Zakonnicy Trzeciego Zakonu Regularnego św. Franciszka zwanych Bernardynkami w Polsce*, 1939.

brak sygn., *Kronika retrospektywna siostr bernardynek Kraków*, 1934–1971.

GENERALARCHIV DER KONGREGATION DER TÖCHTER DER GÖTTLICHEN LIEBE IN WIEN

sygn. Z. 11655, AIa 1, *Allgemeine Statuten der Gesellschaft von der göttlichen Liebe, von der k. k. niederösterreichische Statthaltereie, genehmigt laut hohem Erlass ddo. 30 April 1869.*

sygn. 1869, AIa 2, *Grundzüge der wohlthätigen Gesellschaft von der göttlichen Liebe.*

sygn. Z 33242, AIa 4, *Allgemeine Statuten der Gesellschaft der Töchter der göttlichen Liebe, genehmigt von dem k. k. Ministerium des Innern und der k. k. Statthaltereie mittelst hohem Erlass ddo. [12] November 1970.*

ARCHIWUM POLSKIEJ PROWINCJI ZGROMADZENIA CÓREK BOŻEJ MIŁOŚCI W KRAKOWIE

brak sygn., *Okólnik nr 1/69 S. M. Rity Bulasz, przełożonej prowincjalnej*, z dnia 11 lutego 1969 r., L.dz. 13/69.

brak sygn., *Okólnik S. M. Akwiliny Byrdy, przełożonej prowincjalnej*, z dnia 31 marca 1971 r., L.dz. 67/71.

brak sygn., *Okólnik S. M. Akwiliny Byrdy, przełożonej prowincjalnej*, z dnia 18 grudnia 1971 r., L.dz. 159/71.

brak sygn., *Sposób życia Córek Bożej Miłości*, [1971].

brak sygn., *Dyrektorium Polskiej prowincji Zgromadzenia Córek Bożej Miłości, Zatwierdzone w 1970, uzupełnione w 1971.*

ARCHIWUM SIÓSTR NAJŚWIĘTSZEJ DUSZY CHRYSYTA PANA

brak sygn., s. Agnieszka Anna Jamska, *Historia powstania i rozwoju Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Duszy Chrystusa Pana, Rok 1924 [1925 i 1926].*

brak sygn., s. Maria Jadwiga Sławińska, *Kronika 9. XI. 1958r. – 21. XII. 1969.*

ARCHIWUM GENERALNE SIÓSTR ELŻBIETANEK W RZYMIE (AGSERZYM)

brak sygn., *Akta Kapituły Generalnej*, Rzym 1962, 1980.

brak sygn., *Sprawozdanie roczne Zgromadzenia za rok 2009.*

ARCHIWUM PROWINCJALNE SIÓSTR ELŻBIETANEK W KATOWICACH (APSEKAT)

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Szarych Sióstr św. Elżbiety*, Poznań 1948.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Świętej Elżbiety*, Rzym 1975.

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety*, Rzym 1975.

brak sygn., *Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Świętej Elżbiety*, Rzym 1987.

brak sygn., *Kronika domu prowincjalnego w Katowicach, 1948-1984*, cz. 2, rkps.

brak sygn., *Biuletyn Sióstr św. Elżbiety*, Rzym 1977, nr 1.

ARCHIWUM PROWINCJALNE SIÓSTR ELŻBIETANEK W POZNANIU (APSEPOZ)

brak sygn., *Konstitutionen der Grauen Schwestern der heilige Elizabeth*, Breslau 1925.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Szarych Sióstr św. Elżbiety*, Wrocław 1968, msp.

brak sygn., *Ceremoniał Zgromadzenia*, Poznań 1925.

brak sygn., *Korespondencja w latach 1961-1963*, mps.

ARCHIWUM PROWINCJALNE SIÓSTR ELŻBIETANEK WE WROCŁAWIU (APSWR)

brak sygn., *Sprawozdania roczne prowincji polskich w latach 1960-1969*, mps.

ARCHIWUM DOMU GENERALNEGO SIÓSTR ELŻBIETANEK TRZECIEGO ZAKONU REGULARNEGO ŚWIĘTEGO FRANCISZKA

brak sygn., *Kronika Zakonu Sióstr św. Elżbiety w Cieszynie*, t. 2: w roku 1934-1989.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Świętej Elżbiety Trzeciego Zakonu Regularnego Świętego Franciszka*, Cieszyn 1990.

ARCHIWUM FRANCISZKANÓW W KRAKOWIE

sygn. C-II, *List o. Samuela Rajssa do o. Remigiusza Dudy z 8 listopada 1890.*

brak sygn., *List ministra generalnego do braci Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*, 8.12.1927.

brak sygn., *Via et methodus visitationis cura P. Joannis Donati Caputo Provincialis Poloniae... incepta Cracoviae die 22 Octobris A.D. 1598.*

brak sygn., *Acta provinciae Maioris et Minoris [Poloniae] Fr[at]rum Minorum Conventu[alium] [S.] Francisci conscripta sub [...]is Adm. R. P[at]ris Modesti Sebastiani*

Wybranowski S.T.D. *Ministri Provincialis in Capitulo Culmensi electi Die 15 Octwbris A.D. 1636.*

brak sygn., *Acta Almae Provinciae Russiae Ord. Min. S. Francisci Conventualium tempore actualis Visitationis A. R. P. M. Ludovici Elbing Patris Provincae, Guardiani Cracoviensis, Praefatae vero Provinciae Russiae Commissarii et Visitoris Generalis ac praesentis Capituli conscripta et connotata. Anno 1717.*

brak sygn., A. Karwacki, *Materiały do historii Prowincji i konwentu OO. Franciszkanów w Polsce, Litwie i Rusi*, t. 7. s. 231–232.

ARCHIWUM KLARYSEK KRAKOWSKICH (AKK)

sygn. A16, *Reformacja wielebnych panien zakonnych w świętey Matki Klary Konwentu Świętego Iędrzeja w Krakowie przez Jaśnie Oświeconego Xcia Imci Kardynała Radziwiła...*, 1597.

sygn. A19, *Dekret Reformaciei z wizyty generalney odprawioney prze Jaśnie Oświeconego Najwielebniejszego Jana Małachowskiego...*, 1683.

sygn. A21, *Zebranie z listów papieskich ktore bullas zowią z Conciliow, wyrokow, odpowiedzi y różnech praw kościelnych...*, Wilno 1710.

sygn. A60, *Zwyczaje domowe zachowywane w klasztorze św. Andrzeja*, (pocz. XIX w.).

sygn. A63, *Pamiątka Jubileuszu Najprz. M. Ksieni Heleny Janusz*, 29 sierpnia 1947.

ARCHIWUM KLARYSEK OD WIECZYSTEJ ADORACJI

brak sygn., *Konstytucje Sióstr Franciszkanek Najświętszego Sakramentu*, Lwów 1905, s. 22–24.

brak sygn., *Ceremoniał Rzymsko-Seraficki dla użytku zakonnic Franciszkanek Najśw. Sakramentu*, 1956, mps.

brak sygn., *Obrzędy życia zakonnego Klarysek od Wieczystej Adoracji*, Bydgoszcz 1983.

brak sygn., *Dyrektorium Federacji Świętej Klary Zakonu Mniszek Klarysek od Wieczystej Adoracji*, Elbląg 1993, mps.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR MATKI BOŻEJ MIŁOSIERDZIA W WARSZAWIE

sygn. KGI/14, *Księga zwyczajów Towarzystwa Matki Bożej Miłosierdzia*. 1922.

sygn. KGI/17, *Księga Zwyczajów Zgromadzenia N. Marji Panny Miłosierdzia*. Zwyczajnik z okresu międzywojennego.

sygn. KGI/18, *Zwyczajnik z 1954 r.*

sygn. KGI/19, *Zwyczajnik IV*, Warszawa 1994.

sygn. ZGI/7, *Protokół ze Zjazdu Sióstr Przełożonych w dniach 1-3 października 1975 r. w Walendowie*.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. MARII MAGDALENY OD POKUTY

sygn. I-3074, *Officia propria sanctorum ordinis s. Marae Magdalenae de poenitentia*, [1719].

sygn I-818, *Officia propria sanctorum ordinis s. Marae Magdalenae de poenitentia*, [1719].

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty*, 1983.

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty*, 1995.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Św. Michała Archanioła*, Miejsce Piastowe 1956.

brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Św. Michała Archanioła*, Miejsce Piastowe 1987.

brak sygn., *Okólnik nr 34 (3-VI) w sprawie zmiany naszego zakonnego stroju*, s. Daniela Moroz – przełożona generalna, Miejsce Piastowe, 19.01.1966 r.

brak sygn., *Statuty Zgromadzenia Sióstr Św. Michała Archanioła*, Miejsce Piastowe 1987.

brak sygn. *Statuty. Tekst ujednolicony ze zmianami na podstawie uchwał XII (1989), XIV (1995), XV (2001) i XVI (2007) Kapituły Generalnej*, Miejsce Piastowe 2008 r.

brak sygn., *Uchwały Kapituły Generalnej z dnia 1 lipca 1965 r. potwierdzone Dekretem Księdza Prymasa Polski z dnia 21.12.1965 r.*

brak sygn., *Uchwały Kapituły Generalnej z dnia 10 lutego 2001 r.*

brak sygn., *Listy okólne przełożonych generalnych*.

brak sygn., *Protokoły z Kapituł Generalnych*.

brak sygn., *Protokoły z Posiedzenia Rady Generalnej*.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR MISJONAREK ŚWIĘTEJ RODZINY

brak sygn., *Dekret Prymasa Polski Ks. Kard. Stefana Wyszyńskiego z dnia 1 grudnia 1978 roku*, Nr 2815/78/P.

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Białystok 1976, zatwierdzone przez Specjalną Kapitułę Generalną w 1976 roku, mps.

brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Białystok 1964, mps. zatwierdzone Uchwałą Specjalnej Kapituły Generalnej w Ratowie, 25.III-25.IV.1976 roku.

- brak sygn., *Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Komorów 1985, zatwierdzone Uchwałą XII Kapituły Generalnej w Ratowie, 29.VI-4.VII.1983 roku.
- brak sygn., *Instrukcja dotycząca stroju zakonnego, zatwierdzonego dekretem Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski, w dniu 1 grudnia 1978 roku*, Nr 2815/78/P.
- brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Białystok 1964, mps.
- brak sygn., *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Komorów 1984, zatwierdzone przez Świętą Kongregację Zakonów i Instytutów Świeckich, Prot. N. V. 149-1/84 z dnia 29 czerwca 1984 roku.
- brak sygn., *Okólnik nr 3 przełożonej generalnej m. Agnes Zofii Studzińskiej z dnia 2 czerwca 1978 roku*.
- brak sygn., *Pismo m. Agnes Zofii Studzińskiej przełożonej generalnej*, z dnia 11.XI.1978 roku, L.dz. 138/78.
- brak sygn., *Protokół dotyczący dyspens od zmiany stroju zakonnego*, Komorów dnia 10.IX.1979, L. dz. 162/79.
- brak sygn., *Protokół konsultacji w sprawie wyboru modelu uproszczonego stroju zakonnego przeprowadzonej w dniach 22 czerwca do 16 sierpnia 1978 roku, z dnia 2 grudnia 1978 roku*.
- brak sygn., *Protokół z konsultacji w sprawie wyboru modelu uproszczonego stroju zakonnego przeprowadzonej w dniach 22 czerwca do 16 sierpnia 1978 roku*.
- brak sygn., *Święta Kongregacja ds. Zakonów, Decretum laudis z dnia 7.VI.1967*. Prot. N. 9558/65-V-149.
- brak sygn., *Uchwała Kapituły Generalnej w Ratowie 18-20 lipca 1971 roku*.
- brak sygn., *Uchwały XIV Kapituły Generalnej w Komorowie*, 3-8.VII.1995.
- brak sygn., *Uchwały XV Kapituły Generalnej w Białymstoku*, 27 IV–6 V 2001.
- brak sygn., *Uchwały XVI Kapituły Generalnej w Białymstoku*, 28 IV–5 V 2007.
- brak sygn., *Zarządzenie przełożonej generalnej matki Agnes Zofii Studzińskiej, z dnia 21.XII.1978 roku*, L. dz. 148/78.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR NAJŚWIĘTSZEJ RODZINY Z NAZARETU

- brak sygn., *Odpis listu Przełożonej Generalnej z 29 maja 1964 r.*
- brak sygn., *Akta IV Kapituły Generalnej Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 1971.
- brak sygn., *List Matki Celesty od Matki Bożej Miłości, Przełożonej Generalnej do domów w Polsce z 6 czerwca 1984 roku*.

brak sygn., *Dyrektorium Prowincji Imieniem Maryi Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu z 2006 roku.*

b. sygn., *Zwyczajnik Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu z 1955r.*, Rzym 1958, s. 332–333.

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

brak sygn., *Dekrety Księdza Prymasa kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Warszawa 20 listopada 1959 r., N. 6453/59/P.

brak sygn., *Dekrety XIV Kapituły Generalnej*, 1953 r.

brak sygn., *Dekrety XV Kapituły Generalnej*, 1959 r.

brak sygn., *Regulamin*, 1970.

brak sygn., *Dekrety specjalnej Kapituły Generalnej*, 1970 r.

ARCHIWUM SIÓSTR KANONICZEK ZAKONU PREMONSTRATENSÓW W KRAKOWIE

brak. sygn., *Liber usum*, Kraków 2007.

sygn. Rkps 5, *Ustawy prześwietnego zakonu premonstarckiego odnowione i w roku 1630 od kapituły generalnej dostatecznie sporządzone, przyjęte i wszystkim tego zakonu poddanym do ścisłego zachowania podane.*

ARCHIWUM SIÓSTR NORBERTANEK W IMBRAMOWICACH

sygn. A 27, *Historia domowa (1703–1741, Ksieni Zofia Grotówna).*

sygn. A 31, *Historia domowa (1773–1778, Ksieni Konstancji Wolickiej).*

sygn. G 5, *Kronika klasztoru norbertanek w Busku (1737–1810).*

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR OPATRZNOŚCI BOŻEJ W GRODZISKU MAZOWIECKIM (AZSOP GRODZ)

brak sygn., *Uchwały Kapituł i rad generalnych.*

brak sygn., *Dekrety Prymasa Polski Stefana Kardynała Wyszyńskiego.*

brak sygn., *Ceremoniały.*

sygn. NiZ 14/68/P, *Okolnik Przełożonej Generalnej M. Sebastiany Moskwa z dnia 17 lutego 1968 r.*, L. 14/68.

b. sygn., *Konstytucje Zgromadzenia zatwierdzone w 1925 r. na czas próbny i w 1949 r. ostatecznie zatwierdzone i wydane w 1958 r.*

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SIÓSTR MĘKI PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSZTUSA

brak sygn., *Kronika Zgromadzenia 1963-1971.*

sygn. AZG – 1/326, *Sprawozdanie z przebiegu Kapituły, w: Sprawozdanie ogólne z działalności Zgromadzenia na VII Kapitułę generalną w 1963 r.*

sygn. AZG-1/213, *Listy okólne 1943-1987.*

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SS PREZENTEK

sygn. AIV5, *Ustawy Domu Panińskiego na Szpitalnej ulicy Przez szlachetną matronę Zofię Czeską pod tytułem Ofiarowania Najświętszej Panny Maryey roku Pańskiego 1623 dnia 11 maja fundowanego..., 1698.*

sygn. FIII, [m. Aniela], *Kronika zgromadzenia pp Prezentek w Krakowie od roku 1908.*

brak sygn., *Pierwsze konstytucje pp Prezentek, b.m., 1660.*

ARCHIWUM PROWINCJI ZGROMADZENIA NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSA – SACRÉ COEUR

brak sygn., *Konstytucje uzupełnione w roku 1852.*

brak sygn., *Kapituła specjalna, 1 października 1967.*

brak sygn., *Akta Kapitulne, 1970.*

ARCHIWUM GENERALNE SIÓSTR SERAFITEK

brak sygn., *Ustawa Córek Boleści Matki Bożej, 1896.*

ARCHIWUM ZGROMADZENIA SŁUŻEBNIC NAJŚWIĘTSZEGO SERCA JEZUSOWEGO W KRAKOWIE

sygn. MGR Z-12, Auxilia Alina Felisiak, *Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego na terenie północno-zachodniej Polski w latach 1947-1980, Warszawa 1997, msp.*

brak sygn., *Okólnik nr 10/63, 8 lipca 1963.*

ARCHIWUM GŁÓWNE SŁUŻEBNICZEK W STAREJ WSI

- sygn. AKGS A II c, 2, *Protokół z posiedzeń Rady Generalnej od sierpnia 1926–1936.*
- sygn. AKGS A IIa, 20, *Sprawozdanie z IV Kapituły Generalnej Zgromadzenia SS. Służebniczek NMP Odbytej w Starej Wsi (1930).*
- sygn. AKGS A II b, 3, *Listy Okólne Przełożonej Generalnej Matki Eleonory Jankiewicz 1918–1948.*
- sygn. AKGS AII c, 7, *Protokoły Posiedzenia Rady Generalnej Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP NP. 1957–1960.*
- sygn. AKGS A IIIb, 1, *Prymas Polski Sprawy Dotyczące Zgromadzenia SS. Służebniczek NMP NP. 1926–1961.*
- sygn. AKGS A IIb, 4, *Listy okolne Przełożonej Generalnej Matki Filomeny Dudzianki, 1948–1961.*
- sygn. AKGSAIa, 7, *Reguły Zgromadzenia Służebniczek Boga-Dziewicy Niepokalanie Poczętej, (1905) pisane przez O. Święcickiego.*
- brak sygn., *Kronika Zgromadzenia 23.10.2001–23.02.2004.*

ARCHIWUM PROWINCJALNE URSZULANEK UNII RZYMSKIEJ (APUUR)

- brak sygn., *Rituel de la Profession Religieuse pour les Ursulines de l'Union Romaine, Rome 1982.*
- brak sygn., *Akta Kapituły Generalnej 1965.*
- brak sygn., *Akta Konferencji Prowincjalnych z lat 1969-1976.*
- brak sygn., *Cérémonial des Vêtures et Professions pour les Religieuses Ursulines de l'Union Romaine, Rome 1923.*
- brak sygn., *Ceremonie podczas uroczystości 50-letniego Jubileuszu, b.d., mps.*
- brak sygn., *Dyrektorium Prowincji Polskiej Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, 1986.*
- brak sygn., *Konstytucje Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, 1984.*
- brak sygn., *Kurs szycia nowych habitów, Rybnik 27.VI-4.VII. 1966.*
- brak sygn., *Reguła i Konstytucje Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, 1963.*
- brak sygn., *Reguła i Konstytucje Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, Warszawa 1937.*
- brak sygn., *Urszulanki Unii Rzymskiej. Życie Życiem Nowym, Kapituła Specjalna 1969. (Konstytucje próbne).*
- brak sygn., *Wiadomości Kurii Prowincjalnej z 1967 roku.*
- brak sygn., *Wiadomości nr 4 z dn. 27.IV.1967 r.*
- brak sygn., *Zwyczajnik Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, b.d., mps. (obowiązywał przed 1965 rokiem).*

- sygn. UP 15, *Konstytucje Zgromadzenia Polskiego Sióstr Urszulanek*, Kraków 1926.
- sygn. UP 31, *Ceremoniał obłóczyn nowicjuszek i ślubów zakonnych Reguły Sióstr Urszulanek*, Kraków 1912.
- sygn. UP 4, *Reguła św. Augustyna i Konstytucje Zakonnice św. Urszuli Instytutu Burdygalskiego*, Poznań 1871.
- sygn. UP 61, *Okólnik z dn. 23.II.1936 r.*
- sygn. UP 61, *Okólnik Przełożonej Prowincjalnej, M. Cecylii Łubieńskiej*, z dnia 24.III.1936 r.
- sygn. UP 61, *Akta dotyczące przystąpienia do Unii Rzymskiej – przebieg głosowania w Unii Polskiej w listopadzie 1935 r. i przyłączenie Urszulanek Polskich do Unii Rzymskiej.*

ARCHIWUM SIÓSTR WIZYTEK W KRAKOWIE

brak. sygn., *Kronika klasztoru Nawiedzenia NMPanny w Krakowie 1681–1863.*

ARCHIWUM SIÓSTR WIZYTEK W WARSZAWIE

sygn. A20 – A24, *Małe dyrektoria.*

sygn. WaBr, nr 2, *Akta warszawskich brygidek. Ceremoniał.*

BIBLIOTEKA ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH WE WROCŁAWIU

sygn. 9615 II, *Przywileje, akta, inwentarze, zapiski itp sprawy klasztoru OO. Franciszkanów w Przemyślu (XVII – XVIII)*, zbiór A. Czartoryskiego.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- „*Odpowiedź na Miłość*”, cz. 1: *Konstytucje*, cz. 2: *Statuty*, Rzym 1989.
- Acta capitulorum generalium*, ed. G. Wessels, t. 1, Rzym 1912.
- Albertus Magnus, *De mineralibus – Alberti Magni, philosophi clarissimi in primum librum suum De mineralibus et rebus metallicis*, k. 113v http://watarts.uwaterloo.ca/cgi-bin/cgiwrap/albertus/webAlbertus.cgi?browse=159157&searchText=9&language=0&word=liber%7Ctract%7Ccaput&newstart=1&quantity=10&scopeNew=TITLE_MATCH1&format=edited [odczyt 8 VIII 2014].
- Ambrosius Mediolanensis, *De Joseph patriarcha liber unus*, [w:] *Patrologiae cursus completus. Series latina*, wyd. J. P. Migne, Paris 1844–1856, s. 690.
- Ambroży, *De sacramentis*, [w:] *Wyjaśnienie symbolu. O tajemnicach. O sakramentach*, Kraków 2004, par. 2, 3, 8.
- Ambroży, *O dziewictwie*, [w:] *Liturgia Godzin*, t. 1, Poznań 1982, s. 991–992.

- Atanazy Aleksandryjski, *Żywot św. Antoniego. Pisma*, Warszawa 1987.
- Bazyli Wielki, *Pisma ascetyczne*, t. 2: *Reguły dłuższe. Reguły krótsze*, red. J. Naumowicz, Kraków 1995.
- Benedykt z Aniane, *Codex regularum monasticarum et canonicarum*, red. M. Brockie, Michigan 1957.
- Bernard z Clairvaux, *Apologia do opata Wilhwłma*, [w:] *Polemika kluniacko-cysterska z XII wieku*, red. M.T. Gronowski, Kraków 2010, s. 105–149.
- Bernardi Ordo Cluniacensis*, [w:] *Vetus disciplina monastica*, red. M. Herrgott, P. Engelbert, Sirgburg 1999, kol. 145–147.
- Bonnani Ph., *Ordinum religiosorum in ecclesia militanti Catalogus, eorumque Indumenta in Iconibus expressa...*, Rzym 1741.
- Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego soboru watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II dostosowany do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2010.
- Ceremoniał ww. pp. Zakonu św. Norberta na Zwierzyńcu*, Kraków 1910.
- Codex Iuris Canonici*, Watykan 1917.
- Collectanea in usum secretariae S.C. Episcoporum et Regularis*, Roma 1885.
- Constitutiones Alexandrinae*, Romae 1501.
- Constitutiones generales Ordinis Minorum, dictae Farineriae*, „Archivum Franciscanum Historicum”, nr 35: 1932, s. 82–112, 177–221.
- Constitutiones Narbonenses*, „Archivum Franciscanum Historicum”, nr 34: 1941, s. 37–94.
- Constitutiones Ord. Fr. Min. S. P. F. Conventualium ad Codicem Iuris Canonici conformatae*, Roma 1932.
- Constitutiones Ordinis Cisterciensium Reformatorum Beatae Mariae Virginis de Trappa*, 1894. http://www.ocso.org/index.php?option=com_docman&Itemid=127&lang=en [odczyt 19 VIII 2013].
- Constitutiones Pianae*, Bononiae 1565.
- Constitutiones Urbanae Fr[atrum] Ord. Min. Conv. S. Francisci*, Romae 1628.
- Constitutions and statutes congregation of the sacred hearts of Jesus and Mary and of perpetual adoration of the most blessed sacrament of the altar*, Rzym 2013.
- Constituzioni dell'ordine del santissimo Salvatore di Santa Brigida*, Roma 2000.
- Constituzioni Suore Maestre di Santa Dorotea Figlie dei Sacri Cuori*, Vicenza 1994.
- Cyprian, *De habitu virginum*, ed. W. Hartel, [w:] *Corpus Christianorum Series Latina*, t. IIIA, Turnholti 1976, s. 185–205, (tłum. J. Czuj, *O stroju dziewic*, [w:] *Pisma Ojców Kościoła*, red. J. Sajdak, t. 19, Poznań 1937, s. 135–165).
- Deklaracja Świętej Kongregacji Rytów „Circa dubium de forma paramentorum” z dnia 20.08.1957*, „Acta Apostolicae Sedis”, nr 49: 1959, s. 762.

- Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego*, [w:] *Dokumenty Soboru Watykańskiego II* <http://archidiecezja.lodz.pl/sobor.html> [odczyt 7 VI 2014].
- Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego Perfectae caritatis*, nr 15, [w:] *Konstytucje Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1986, s. 264–275.
- Dekrety rady generalnej, pod przewodnictwem Przewielebnego w Chrystusie o. Raymunda Nowickiego STL, Prepozyta i Wizytatora Generalnego Zakonu Kleryków Regularnych Marianów pod tytułem Niepokalanego Poczęcia N.M.P., w konwencie korabiewskim św. Michała Archaniola. Dnia 29 i 30 września 1780 r., i 1 października uchwalone i wyjęte z akt do wiadomości szczególnej wszystkich Braci i konwentów...* [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702-1999*, ed. W. Makoś, Puszca Mariańska 2001.
- Dekrety soboru w Vienne, nr 9 (o stroju duchownych i mnichów), http://mojemiejscel.stefa.pl/Lyonski/Sobor_viennenski.doc [odczyt 20 III 2012].
- Delacroix E., *Dzienniki 1822–1863*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.
- Direttorio Suore Maestre di Santa Dorotea Figlie dei Sacri Cuori*, Vicenza 1994.
- Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków* red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004.
- Dorotheos z Gazy, *Nauki ascetyczne*, Warszawa 1980.
- Dyrektorium Generalne Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, Kraków 1991.
- Dyrektorium Polskiej Prowincji Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, Kraków 1980.
- Dyrektorium Polskiej Prowincji Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, Kraków 2009.
- Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety*, Rzym 1975.
- Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Józefa*, Kraków 1994.
- Dyrektorium*, Stara Wieś–Rzym 1983.
- Eugibiusz, *Żywot św. Seweryna. Reguła*, oprac. K. Obrycki, Kraków 1996.
- Evagriusz z Pontu, *O praktyce [ascetycznej]*, [w:] *Pisma ascetyczne*, t. 1, Kraków 1998, s. 203–205.
- Fizjolog*, oprac. K. Jażdżewska, Warszawa 2003.
- Fizjologi i aviariusum. Średniowieczne traktaty o symbolice zwierząt*, oprac. S. Kobielus, Kraków 2005.
- Giovanni della Croce, *La spiritualita carmelitana*, [w:] *Le grandi Scuole della Spiritualita*, red. E. Ancilli, Roma 1984, s. 423–458.
- Grzegorz Wielki, *Dialogi*, [w:] *Źródła monastyczne* 23, red. M. Starowieyski, Kraków 2000, par. II 1.8.
- Hieronim, *Listy*, Warszawa 1952.
- Indug, *Dysputa dwóch mnichów*, [w:] *Polemika kluniacko-cysterska z XII wieku*, redakcja i wstęp M.T. Gronowski, Kraków 2010, s. 347–502.
- Instrukcja do należytego wprowadzenia w życie Konstytucji o świętej liturgii*, [w:] *Wprowadzenie do Liturgii*, red. F. Blachnicki, W. Schenek, R. Zielasko, Poznań 1967.

- Instrukcja Episkopatu Polski o ochronie zabytków i kierunków rozwoju sztuki kościelnej z dnia 16.04.1966*, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, Lublin 1994, s. 303–304.
- Instrukcja kongregacji Świętych Obrzędów „Pontyficales ritus” z dnia 21.06.1968*, [w:] *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, red. E. Szafranski, Warszawa 1969–1983.
- Instrukcja o odnowie formacji zakonnej Renovationis causam*, „Acta Apostolicae Sedis”, nr 61: 1969, s. 103–120 (tekst polski: tamże, s. 263–282).
- Jan Paweł II, *Adhortacja Vita consecrata*, <http://papiez.wiara.pl/doc/379656.Vita-consecrata/15> [odczyt 20 VI 2014].
- Kartoteka pism Marii od Męki Paskiej, źródło 2 – Księga zwyczajów – sposób życia*, Fryburg 1904, <http://fmmlabunie.pl/fmm/index.php?f01=3xxx103xxxxxxxxxxx&idss=12350768s5770>
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 1984.
- Konstitutionen der Grauen Schwestern von der heiligen Elizabeth*, Breslau 1925.
- Konstytucja o świętej liturgii „Sacrosanctum Concilium”*, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1986, s. 40–67.
- Konstytucje albo ustawy „Służebnic Najśw. Serca Jezusowego”*, Kielce 1925.
- Konstytucje Braci Mniejszych Kapucynów wraz z Regułą i Testamentem Świętego Franciszka*, Warszawa 1995.
- Konstytucje czyli Ustawy Sióstr Trzeciego zakonu św. Franciszka Posługujących Ubogim tak zwanych Sióstr Albertynek*, Kraków 1926.
- Konstytucje czyli Ustawy Sióstr Trzeciego zakonu św. Franciszka Posługujących Ubogim tak zwanych Sióstr Albertynek*, Kraków 1955.
- Konstytucje i dyrektorium generalne Kanoników Regularnych Laterańskich*, <http://www.kanonicy.pl/strona/konstytucje,78.html> [odczyt 20 VIII 2013].
- Konstytucje i Dyrektorium Towarzystwa Świętego Pawła*, Częstochowa 1989.
- Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny*, Białystok 1977.
- Konstytucje i Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety*, Rzym 1987.
- Konstytucje i dyrektorium Zgromadzenia Św. Michała Archaniola*, Miejsce Piastowe–Struga 1989.
- Konstytucje i Regulaminy Towarzystwa św. Franciszka Salezego*, Rzym 1986.
- Konstytucje i Statuty generalne Synów Boskiej Opatrzności*, Warszawa 1976.
- Konstytucje i Statuty Sióstr Miłosierdzia świętego Wincentego a Paulo*, Kraków 2004.
- Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela*, Rzym 1986.
- Konstytucje i Statuty Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego*, Kraków 1984.
- Konstytucje kanoniczek regularnych Zakonu Premonstratensów*, Rzym 2002.

- Konstytucje Mniszek Klarysek Kapucynek*, Rzym 1990.
- Konstytucje Mniszek Pierwszej Reguły św. Klary*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004.
- Konstytucje Sióstr Franciszkanek Najświętszego Sakramentu*, Lwów 1905, s. 22–24.
- Konstytucje Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa z Płocka Trzeciego Zakonu św. Franciszka Serafickiego*, Płock 1922.
- Konstytucje Sióstr Świętej Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego*, [w:] *Reguła życia Sióstr Świętej Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego* Kraków 1990–Zawichost 2010, Sandomierz 2010.
- Konstytucje Sióstr Świętej Jadwigi Królowej Służebnic Chrystusa Obecnego*, Kraków 2005.
- Konstytucje Towarzystwa Jezusowego wraz z przypisami Kongregacji Generalnej XXXIV oraz Normy uzupełniające zatwierdzone przez tę samą Kongregację*, Kraków–Warszawa 2001.
- Konstytucje Towarzystwa Sióstr św. Michała Archanioła*, Miejsce Piastowe 1928.
- Konstytucje Towarzystwa Słowa Bożego*, b.m.w., 1944.
- Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów*, Rzym 1536.
- Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych*, Rzym 1536.
- Konstytucje Zakonu św. Marii Magdaleny od Pokuty*, 1930.
- Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika*, http://www.powolania.paulini.pl/foto/static/PDFy/konstytucje_2.pdf [odczyt 20 VIII 2013].
- Konstytucje Zgromadzenia Braci Poczestych z Getsemani*, Poznań 1990.
- Konstytucje Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, Kraków 1930.
- Konstytucje Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, Kraków 1991.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa, Trzeciego Zakonu św. Franciszka Serafickiego z 1953 r.*, Płock 1953.
- Konstytucje Zgromadzenia sióstr Misjonarek św. O. Benedykta w diecezji Łuckiej*, Łuck 1939.
- Konstytucje Zgromadzenia sióstr Misjonarek św. O. Benedykta w Łucku*, Łuck 1929.
- Konstytucje Zgromadzenia sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu z 1923 r.*, Poznań 1924.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu z 1955 r.*, Rzym 1958.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Opatrzności Bożej zatwierdzone w 1925 r. na czas próbny i w 1949 r. ostatecznie zatwierdzone i wydane w 1958 r.*, b.m.w., 1958.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Posługujących Ubogim Trzeciego Zakonu św. Franciszka czyli Sióstr Albertynek*, Rzym 1965.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepok. Poczętej*, Stara Wieś 1931.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepok. Poczętej*, Stara Wieś 1947.
- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr św. Józefa Trzeciego Zakonu św. Franciszka z Assyżu*, Lwów 1938.

- Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Św. Michała Archaniola*, Miejsce Piastowe 1956.
- Konstytucji i Reguł Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej*, b.m.w., 1818.
- Konstytucje Sióstr Ś. Feliksa Trzeciego Zakonu Ś. O. Franciszka*, Kraków 1877.
- Kronika Benedyktynek Sandomierskich czyli Dzieje klasztoru sandomierskiego od roku 1615. 30 października spisane w roku 1763 za przełożęństwa P. Maryanny Siemianowski ksiieni 13*, t. 1, red. A. Szylar, Sandomierz 2005.
- Kronika bernardynek lubelskich 1618–1885*, red. A. Szylar, Lublin 2009.
- Kronika klasztoru karmelitek bosych pw. św. Józefa w Lublinie*, red. C. Gil, Poznań 2012.
- Kronika z Alicante*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004.
- Kutumierz i dyrektorium dla ss. Zakonnice Nawiedzenia NMPanny*, Warszawa 1682.
- Kwiatki św. Franciszka*, rozdz. 20, <http://kwiatki-sw-franciszka.klp.pl/a-7481.html> [odczyt 18 VI 2014].
- List Ojca Świętego Jana Pawła II do artystów*, „L'Osservatore Romano”, t. 20: 1999, nr 5–6(213), s. 4–11.
- Livre complémentaire Societé du Sacré Coeur de Jesus*, Roma 1982.
- Manuale de Benedictionibus*, Bieniszew 1780.
- Mattias M. de, *Listy*, t. 1–2, Wrocław 1986.
- Maurus, *Żywot świętych eremitów Świerada-Andrzeja wyznawcy i Benedykta męczennika...*, cyt. za: www.tropie.tarnow.opoka.org.pl [odczyt 14 VIII 2014].
- Methodus servanda in Eremitica regulari simplici Professione emittenda*, [w:] *Rituale Eremitarum Camaldulensium*, Mechliniae 1908, s. 202–208.
- Narodzenie Maryi*, [w:] *Apokryfy Nowego Testamentu*, red. M. Starowieyski, t. 1, Lublin 1980, s. 248.
- Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej wydane przez Konferencję Episkopatu Polski z dnia 21.01.1973*, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1993*, Lublin 1994, s. 311–330.
- Obzędry Święceń biskupich*, <http://liturgiaecclesiae.pl.tl/%26%23346%3Bwi%26%23281%3B-cenia-biskupie.htm> [odczyt 13 XI 2013].
- Oddane Bogu dla służenia ubogim. Konstytucje i statuty Sióstr Miłosierdzia Świętego Wincentego a Paulo*, Kraków 2004.
- Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, [w:] *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 14–63.
- Ogólne wprowadzenie do mszału rzymskiego*, Rzym 2002.
- Ordo benedictionis abbatis et abbatissae. Pontificale Romanum ex Decembrisretero Sacrosancti Oeocumenici Concilii Vaticani 11 instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum*, Editio typica. Typ. Pol. Vat. 1970.
- Pachomiana Latina*, Kraków 1996.

- Pasterz Hermasa* 68:3, http://zbawienieiwiara.com/Pasterz_Hermasa/Czesc_3.html [odczyt 2 XI 2013].
- Patrologia graeca*, t. 40, Paris 1857–1866.
- Paulo de V., *Correspondance, entretiens, documents. 2: Entretiens*, t. 9, red. P. Coste, Paris 1923.
- Paweł VI, *Motu Proprio „Pontificalia insignia”*, „Acta Apostolicae Sedis”, nr 60: 1968, s. 374–377.
- Paweł VI, *Motu Proprio Ecclesiae sanctae* (nr 26), „Acta Apostolicae Sedis”, nr 58: 1966, s. 757–787 (tekst polski: Paweł VI, *O życiu zakonnym. Przemówienia – listy apostołskie – instrukcje*, wybór i opracowanie E. Weron, A. Jaroch, Poznań 1984, s. 216–231).
- Reguła św. Pachomiusza*, [w:] *Starożytne Reguły zakonne*, red. M. Starowieyski, *Pisma starochrześcijańskich pisarzy*, t. 26, Warszawa 1980.
- Piotr Czycigodny z Cluny, *List 28. Do ojca Bernarda opata z Clairvaux*, [w:] *Polemika kluniacko-cysterska z XII wieku*, red. M. T. Gronowski, Kraków 2010, s. 160–161.
- Pisma św. Franciszka z Asyżu*, Warszawa 1976.
- Pius XII, *Encyklika Mediator Dei*, Kielce 1948.
- Polemika kluniacko-cysterska z XII wieku*, red. M.T. Gronowski, Kraków 2010.
- Pontificale Romanum*, [w:] *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, red. Z. Chełmicki, t. 31–32, Warszawa 1913, s. 323–324.
- Pontificalis ritus*, „Acta Apostolicae Sedis”, t. 60: 1968, s. 406–412.
- Pontificale Romanum. Summorum pontificum iussu editum, a Benedicto XIV et Leon XIII. Pont. Max. recognitum et castigatum. Editio typica*, Ratisbona 1888.
- Pontificale Romanum*, http://www.diecezja-pelplin.pl/attachments/article/110/Swieceni_Biskupie_20042012.pdf [odczyt 21 II 2014].
- Postanowienia kapitulne [...] uchwalone na naszej kapitule, która odbyła się w konwencji raśniańskim św. Anny [...], dnia 24 sierpnia 1766 r.*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 337.
- Postanowienia kapitulne uchwalone w czasie kapituły generalnej w konwencji raśniańskim w dniach 20-27 października 1793 r. pod przewodnictwem Przewielebnego o. Tadeusza Białowieskiego S.T.L, Prepozyta i Wizytatora Generalnego, przepisane do przestrzegania Klerykom Regularnym Marianom*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 496.
- Postanowienia kapitulne uchwalone w konwencji goźlińskim dnia 31 sierpnia roku 1722*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 53.
- Postanowienia kapitulne uchwalone w konwencji korabiewskim dnia 19 czerwca roku*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 192.

- Postanowienia kapitulne uchwalone w konwencji mariampolskim [...] dnia 9 czerwca 1776 r.*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulorum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 395.
- Postanowienia kapitulne uchwalone w konwencji raśniańskim dnia 11 września roku 1757*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulorum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 281.
- Postanowienia kapitulne uchwalone w konwencji skórzeckim dnia 3 listopada roku 1744*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulorum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 164.
- Postanowienia kapituły generalnej, [która odbyła się w konwencji] raśniańskim św. Anny w dniach 12-19 września 1788 r., pod przewodnictwem Przewielebnego w Chrystusie o. Stanisława Mogienia S.T.L., Prepozyta Generalnego, przepisane do przestrzegania Klerykom Regularnym Marianom pod tytułem Niepokalanego Poczęcia N.M.P.*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulorum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702–1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 473.
- Praktyka życia wewnętrznego, czyli vademecum duchowości kapucyńskiej we Francji*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004, s. 733.
- Prawo Miłości – Statuty Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 1983.
- Prawo Miłości – Statuty Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 2002.
- Pseudo-Dionizy Aeropagita, O hierarchii kościelnej*, [w:] *Dzieła świętego Dionizyusza Aeropagity*, Kraków 1932, s. 234.
- Regole monastiche antiche*, red. G. Turbessi, Roma 1974.
- Reguła niezatwierdzona*, [w:] *Pisma św. Franciszka z Asyżu*, Warszawa 1976.
- Reguła benedyktyńska w życiu chrześcijańskim*, oprac. G. Holzherr, Tyniec 1998.
- Reguła dziesięciu upodobań, czyli dziesięciu cnót Błogosławionej Dziewicy Maryi*, Warszawa 2011.
- Reguła i konstytucje mniszek bosych zakonu najświętszej Maryi Panny z góry Karmel przystosowane według wskazania soboru watykańskiego II i norm obowiązującego prawa kanonicznego zatwierdzone przez stolicę apostolską w 1991 roku*, Kraków 1994.
- Reguła i konstytucje zakonnic bosych zakonu Najświętszej Maryi Panny z góry Karmel*, Kraków 1931.
- Reguła i Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych świętego Ojca Franciszka, Niepokalanów* 1986.
- Reguła i konstytucje zakonnic karmelitanek bosych zakonu NMPanny z Góry Karmel*, Kraków 1653.
- Reguła i Konstytucje Zakonu Sióstr Klarysek*, Niepokalanów 2007.
- Reguła i konstytucje wizytek, tj. Reguła Augustyna św. i konstytucje dla sióstr zakonu Nawiedzenia NMPanny*, Warszawa 1695.

- Reguła Konstytucje, Dyrektorium*, Montreuil 1988.
- Reguła Mistrza. Reguła św. Benedykta*, oprac. A. de Vogüé, Kraków 2006.
- Reguła niezatwierdzona*, [w:] *Źródła franciszkańskie*, red. R. Prejs, Z. Kijas, Kraków 2005, s. 98–99.
- Reguła S. Salwatora podana S. Brygidzie Z Rewelacy Xiąg iey, z Łacińskiego na polskie przetłumaczona z Regułą Augustina S. Biskupa Hyponieńskiego Doktora Kościoła Bożego y Ustawami Zakonu teyże S. Brygidy Do Druku podana Roku 1673 w Krakowie*, Kraków 1673.
- Reguła św. Augustyna*, [w:] *Starożytne reguły zakonne*, Warszawa 1980, s. 95.
- Reguła św. Benedykta i Konstytucje Zgromadzenia Kamedułów-Pustelników Góry Koronnej*, Kraków 1912.
- Reguła św. Klary* [w:] <http://monastycyzm.w.interia.pl/Klara.htm> [odczyt 9 IV 2012].
- Reguła św. ojca Benedykta, z łaciny przetłumaczona i z reformacją porządku chełmińskiego...*, Lublin 1635.
- Reguła świętej Klary, Konstytucje Mniszek Klarysek Kapucynek*, Rzym 1990.
- Reguła Teplariusz*, [w:] <http://www.templariusze.org/artykuly.php?id=245> [odczyt 23 VII 2013].
- Reguła Trynitarzy*, [w:] <http://monastycyzm.w.interia.pl/Trynit.htm> [odczyt 9 IV 2012].
- Reguła Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie*, oprac. J. Trupinda, Malbork 2004.
- Reguła życia zakonnego Misjonarzy Matki Bożej z La Salette*, Rzym 1985.
- Reguły Zgromadzenia Służebniczek Boga-Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, Lwów 1876.
- Relacja Trzech Towarzyszy*, [w:] *Źródła franciszkańskie*, red. R. Prejs, Z. Kijas, Kraków 2005, s. 1475.
- Rozporządzenie kapituły generalnej z 1596*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004, s. 215–216.
- Rozporządzenie kapituły generalnej z 1552*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004, s. 211.
- Rozporządzenie kapituły generalnej z 1618*, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004, s. 249.
- Rytuał Rzymski. Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. 2, Katowice 1994.
- Sacramentarium gregorianum Hadrianum*, Freiburg 1971–1982.
- Schweter J., *Geschichte der Kongregation der Grauen Schwestern*, t. 1, Breslau 1937.
- Starożytne reguły zakonne*, red. M. Starowieyski, *Pisma starochrześcijańskich pisarzy*, t. 26, Warszawa 1980.
- Status, chapitres généraux et visites de l'ordre de Cluny*, red. G. Charvin, t. 1–5, Paris 1965–1982.

- Statuta Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis*, ed. G. Constable, [w:] *Corpus consuetudinum monasticarum*, t. 6, Siegburg 1975, s. 54–56.
- Statuty prowincjalne i dyrektorium Kapituły Prowincjalnej Prowincji Warszawskiej Redemptorystów*, Warszawa 2014.
- Statuty Prowincji Niepokalanego Poczęcia NMP (oo. bernardynów) Zakonu Braci Mniejszych w Polsce*, Kraków 2006.
- Statuty Zgromadzenia Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa*, [w:] *Konstytucje Zgromadzenia Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa Trzeciego Zakonu św. Franciszka Serafickiego (Siostry Pasjonistki)*, Płock 1983.
- Statuty Zgromadzenia Sióstr Św. Michała Archanioła*, Miejsce Piastowe 1987.
- Sutor A., *Konstytucje Zakonu Pustelniczego św. Augustyna zastosowane do Sióstr tegoż zakonu zostających w klasztorze św. Katarzyny w Krakowie*, Kraków 1896.
- Synopsa tekstów Soboru Watykańskiego II*, red. T. Bielecki, Warszawa 1970.
- Tertullian, *De cultu feminarum*, ed. A. Kroymann, [w:] *Corpus Christianorum Series Latina*, t. I, Turnholt 1954, s. 341–370, (tłum. D. Sutryk, *O strojeniu się kobiet*, [w:] *Pisma Starożytności Piśmienniczej*, t. LXV, Warszawa 2007).
- Tomasz a Kempis, *O naśladowaniu Chrystusa ksiąg cztery*, Kraków 1938.
- Tomasz z Celano, *Leggenda seconda*, cap. 69, [w:] *Fonti Francescane. Nuova edizione. Scritti e biografie di san Francesco d'Assisi. Cronache e altre testimonianze del primo secolo francescano. Scritti e biografie di santa Chiara d'Assisi. Testi normativi dell'Ordine Francescano Secolare*, red. E. Carolli, Padova 2004, s. 361–510.
- Tomasz z Celano, *Życiorys pierwszy Franciszka*, [w:] *Źródła franciszkańskie*, red. R. Prejs, Z. Kijas, Kraków 2005, s. 453.
- Uchwały w czasie Pośredniej Kapituły Generalnej pod przewodnictwem Przewielebnego o. Raymunda Nowickiego S.T.M., Prepozyta i Wizytatora Generalnego, która odbyła się w konwencji korabiewskim w dniach 7-12 lipca 1785 r...*, [w:] *Decreta – Ordinationes Capitulum Congregationumque Generalium M.I.C. 1702-1999*, ed. W. Makoś, Puszcza Mariańska 2001, s. 458.
- Ustawy czyli konstytucje zgromadzenia sióstr służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepok. Poczętej*, Przemyśl 1907.
- Ustawy i Dyrektorium Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej*, Poznań 2004.
- Ustawy Towarzystwa Chrystusowego dla Wychodźców*, Potulice 1932.
- Ut sanctimonialia non induantur virilia indumenta id est rocho vel fanones, nisi tantum feminea vestimenta*, [w:] *Statuta Rhipacensia et Frisingensia, Anno 799*, „Patrologiae cursus completus”. Series Latina, t. 97, wyd. J.P. Migne, Paris 1890, s. 206–207.
- Waltrami, *Liber de unitate Ecclesiae conservanda*, [w:] *Monumenta Germaniae historica. Libelli de lite imperatorum et pontificum*, t. 2, red. W. Schwemkenbecher, Hannoverae 1883, s. 277–278.

- Wczesne reguły monastyczne z Galii, przekład K. Bielawski, wstęp J. Piłat, seria „Źródła Monastyczne”, red. serii M. Starowieyski, Kraków 1994, s. 61–65.
- Wołek Z., *Ceremoniał przyjmowania żywota zakonnego Reguły Świętego Ojca Augustyna Biskupa Hippony i wybornego Doktora Świętego Kościoła w klasztorze Panien Augustyjanek w Krakowie*, Kraków 1872.
- Wskazania konserwatorskie Komisji do spraw sztuki kościelnej, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, Lublin 1994, s. 331–341.
- Wszystko dla Boga... *Forma życia Zgromadzenia Córek Bożej Miłości*, b.m.w., 1979.
- Z dziennika Jana Baptysty Casale, [w:] *Dokumenty i świadectwa pierwszych wieków*, red. W. Block, A. Horowski i in., t. 1: *Reforma kapucyńska*, Kraków 2004, s. 1245–1246.
- Z modlitwy wstawienniczej Maryi, <http://www.redemptorystki.pl/?q=node/117> [odczyt 8 VIII 2014].
- Zachodnie reguły monastyczne, oprac. T. Dekert, T. Gronowski, S. Hiżycki, Kraków 2013.
- Zbiór konstytucji Apostolskich i Dekretów Kapitularnych dotyczących wspólnej obserwancji i zarządu Zgromadzenia Kamedułów – Pustelników Góry Koronnej, Kraków 1912.
- Zwyczajnik Zgromadzenia Sióstr Męki Pana naszego Jezusa Chrystusa, Płock 1981.
- Zwyczajnik Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, cz. I, Rzym 1958.
- Zwyczajnik Zgromadzenia Sióstr św. Józefa Trzeciego Zakonu św. Franciszka z Assyżu zwanych Józefitkami, Lwów 1934.
- Źródła Franciszkańskie, red. R. Prejs, Z. Kijas, Kraków 2005.

OPRACOWANIA

- [x A. D.], *Sutanna*, „Podręczna Encyklopedia Kościelna”, t. 37, Warszawa 1913, s. 230.
- Abraham W., *Jakub Strepa arcybiskup halicki 1391–1409*, Kraków 1908.
- Abraham W., *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Poznań 1962.
- Adam A., *Grundriß Liturgie*, Freiburg–Basel–Wien 1985.
- Adamiak E., *Świętymi bądźcie*, „Echo z Afryki i innych kontynentów”, R. CXXI, nr 4: 2013, s. 93.
- Adamowicz L., *Obrządki w Kościele*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 14, Lublin 2010, kol. 246–247.
- Alatri da B., *Abito religioso*, [w:] *Dizionario di Teologia Pastorale acura di P. Teodoro da Torre del Greco*, t. 1, Roma 1962.
- Albino B. G. del, *Lo Scapolare della madonna del Carmine*, Milano 1957.
- Althoff G., *Magdeburg – Halberstadt – Merseburg. Bischöfliche Repräsentation und Interessenvertretung im ottonischen Sachsen*, [w:] *Herrschaftsrepräsentation im ottonischen Sachsen*, red. G. Althoff, E. Schubert, Stuttgart 1998, s. 267–293.

- Althoff G., *Potęga rytuału. Symbolika władzy w średniowieczu*, Warszawa 2011.
- Amat A. Lopez, *La vita consecrata. Le varie forme delle origini ad oggi*, Roma 1991.
- Andenna G., *Sanctimoniales Cluniacenses. Studia sui monasteri femminili di Cluny e sulla loro legislazione in Lombardia (XI–XV secolo)*, Münster 2004.
- Armstrong H., *Sztuka i liturgia*, „Gość niedzielnny”, t. 76: 1999, nr 39, s. 5.
- Auge Benet M., *Abito*, [w:] *Dizionario teologico della vita consecrata*, red. A. Aparicio Rodriguez, J. M. Canals Casas, T. Goffi, A. Palazzio, Milano–Ancora 1994, s. 38.
- Auge M., *Łąbito religiozo. Studio storico e psico-sociologico dell'abbigliamento religiozo*, Roma 1977.
- Augé M., *Professione religioza*, [w:] *Nuovo dizionario di liturgia*, red. D. Sartore, A.M. Triacca, Torino 1988, s. 1959.
- Aumann J., *Zarys historii duchowości*, Kielce 2007.
- Averincev S., *Złoto w systemie symboli kultury wczesnochrześcijańskiej*, „Miesięcznik Literacki”, t. 20: 1985, nr 3, s. 119–128.
- Bach T., *Habit*, *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 445–447.
- Baldock J., *Symbolika chrześcijańska*, Poznań 1994.
- Bal-Nowak M., *Mit jako forma symboliczna w ujęciu Ernsta A. Cassirera*, Kraków 1996.
- Banek K., *Opowieści o włosach. Zwyczaje – rytuały – symbolika*, Warszawa 2010.
- Bar J., *Chór zakonny*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1995, kol. 266.
- Bar J., *Odnowiony obrzęd profesji zakonnej*, „Collectanea Theologica”, nr 42: 1971, s. 179–186.
- Bar J. R., *Poradnik kanonicznego prawa zakonnego*, Warszawa 1988.
- Bárány-Oberschall M. von, *Baculus pastoralis. Keltirische Motive auf mittelalterlichen beingeschnitzten Bischofsstäben*, „Zeitschrift für Kunstwissenschaft”, t.12: 1958, z. 1–2, s. 15–16.
- Barbier de Montault X., *Le costume et les usages ecclésiastiques selon la tradition romaine*, t. 2 Paris 1902.
- Barbier de Montault X., *Traité Pratique De La Construction, De Lameublement Et De La Décoration Des églises, Selon...*, t. 1–2, Pari 1879, reprint 2010.
- Barda G., *Św. Augustyn, człowiek i dzieło*, Warszawa 1955.
- Barras P., *Le vetement liturgique*, „Célébrer”, nr 269: 1997, s. 10–14.
- Barrois P.A., O.P. Georges, *Manuel d'Archeologie biblique*, Paryż 1939.
- Bartkiewicz M., *Polski ubiór do 1864 roku*, Wrocław 1979.
- Bartnik C., *Adamici*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 75.
- Bartocha W., *Pektorał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, kol. 236–237.
- Bartoszewski J., *Feliks z Cantalicio*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 105–106.
- Barwing R. N., *Changing habits*, New York 1970.

- Battle C.M., *La vida religiosa comunitaria a l'Egipte del segle IV*, „*Studia monastica*”, t. 12: 1970, s. 181–194.
- Bazielich B., *Stroje ludowe narodów europejskich*, cz. 1–3, Wrocław 1995–1998.
- Bączkowiec F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957.
- Bączkowski D., *Liturgika czyli wykład obrzędów Katolickiego Kościoła*, Warszawa 1914.
- Beatrice P. F., *Le tuniche di pelle. Antiche letture di Gen. 3,21*, [w:] *La tradizione dell'enkroiteia i motivazioni ontologiche e protologiche. Atti del Colloquio Internazionale*, Roma 1985, s. 446–447.
- Bedini B., Alberico, [w:] *Bibliotheca Sanctorum*, t. 1, Roma 1961, kol. 669.
- Bee tray J., *Die Akkommodationemthode des P. Matteo Ricci SJ In China*, [w:] *Analecta Gregoriana*, t. 76, Romae 1955, s. 326–327.
- Bender R., *Feliński Zygmunt Szczęsny*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 110–111.
- Benke Ch., *Historia duchowości chrześcijańskiej w zarysie*, Kielce 2009.
- Berchorius P., *Dictionarium seu repertorium moralis*, Wenecja 1574–1575.
- Berger R., *Liturgische Gewänder und Insignien*, „*Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft*”, nr 3: 1990, s. 309–347.
- Berger R., *Naturelemente und technische mittel*, [w:] *Gottesdienst der Kirche. Handbuch der Liturgiewissenschaft*, t. nr 3: *Gestalt des Gottesdienstes*, Regensburg 1987, s. 316.
- Betlej A., *Kościół pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego i klasztor ss. Miłosierdzia (dawniej oo. kapucynów) w Mariampolu*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t.10: *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, Kraków 2002, s. 239–246.
- Betlej A., *Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny Marii i klasztor Bernardynów w Gwoźdźcu*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 4: *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, Kraków 1992, s. 19–31.
- Betlej A., *Kościół pw. św. Andrzeja i klasztor oo Bernardynów*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t.19: *Kościół i klasztory Lwowa z okresu przedrozbiorowego (I)*, Kraków 2011, s. 13–70.
- Biedermann H., *Leksykon symboli*, Warszawa 2001.
- Biedrońska-Słotowa B., *Polski ubiór narodowy zwany kontuszowym*, Kraków 2005.
- Biedrońska-Słotowa B., *Szaty liturgiczne w kościele św. Krzyża w Krakowie*, [w:] *Studia z dziejów kościoła św. Krzyża w Krakowie*, red. Z. Kliś, Kraków 1997, s. 465–471.
- Biedrońska-Słotowa B., *Szaty liturgiczne ze zbiorów oo. Dominikanów w Jarosławiu*, Jarosław 2000.
- Biernacka M., Dziubecki T., Graczyk H., Pasierb J., *Maryja Matka Chrystusa*, seria: *Ikonografia nowożytniej sztuki kościelnej w Polsce*, red. J. Pasierb, *Nowy Testament*, t. 1, Warszawa 1987.

- Biguzzi G., *Il vestito e l'intreccio narrativo dell'Apocalisse*, „Parola spirito vita. Quaderni di lettura biblica”, nr 60: 2009, s. 178–179.
- Bilczewski J., *Archeologia chrześcijańska wobec historii kościoła i dogmatu*, Kraków 1890.
- Bilczewski J., *Eucharystia w świetle pomników*, Kraków 1898.
- Black A., Garland M., *Storia dell'abbigliamento*, Novara 1974.
- Błotnicki T., *Zarys historii ubiorów z uwzględnieniem historii haftów i tkanin*, Kraków 1930.
- Boaga E., *La Signora del Luogo. Maria nella storia e nella vita del Carmelo*, Roma 2001.
- Boaga E., *Come Pietre vive... per leggere la storia e la vita del Carmelo*, Roma 1993.
- Bober A., *Aurelian*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1995, kol. 1134.
- Bochnak A., *Mitra biskupa Tomasza Strzemińskiego*, [w:] *Sztuka i historia. Książka pamiątkowa ku czci profesora Michała Wolickiego*, Warszawa 1966, s. 92–96.
- Bocian M., *Leksykon postaci biblijnych: ich dalsze losy w judaizmie, chrześcijaństwie, islamie oraz w literaturze, muzyce i sztukach plastycznych*, Kraków 1995.
- Bock F., *Geschichte der liturgischen Gewänder des Mittelalters oder Entstehung ...*, t. 2, Bonn 1859.
- Bogacka K., *Insignia biskupie w Polsce. Pierścień, pektorał, infuła XI–XVIII w.*, Warszawa 2008.
- Bogacka K., *Kolekcja pektorałów w Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, [w:] *Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Poznań 2007.
- Bogacka K., *Pastorały w Polsce XI–XVIII w.*, Warszawa 2004.
- Bohac V., Solej P., *Liturgicke predmety greckokatolikov na Slovensku*, Presov 2004.
- Boksańska G., *Ubiór w teatrze życia społecznego*, Łódź 2004.
- Bonanni Ph., *Ordinum Religiosorum in Ecclesia Militanti Catalogus, eorumque Indumenta in Iconibus expressa, auctus, nec non moderatus posteriori hac editione anni 1707...*, Rzym 1741.
- Bondurak K., *Nauka o nabożeństwach prawosławnych*, cz. 2, Białystok 1987.
- Boon A., *Pachomiana Latina*, Leuven 1932.
- Borejszo M., *Nazwy ubiorów w języku polskim do roku 1600*, Poznań 1989.
- Borejszo M., *Nazwy ubiorów we współczesnej polszczyźnie*, Poznań 2001.
- Borkowska M., *Liczebność i skład osobowy klasztorów benedyktynek kongregacji chełmińskiej*, „Nasza Przeszłość”, nr 49: 1978, s. 245–269.
- Borkowska M., *Panny siostry w świecie sarmackim*, Warszawa 2002.
- Borkowska M., *Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce*, Tyniec 1989.
- Borkowska M., *Szkic duchowości benedyktyńskiej Kongregacji Chełmińskiej (1579–1933)*, [w:] *Duchowość zakonna, zakony w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1994, s. 37–49.
- Borkowska M., *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1996.
- Borowczyk K., *Humbert de Romans*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 1318–1319.

- Borras A. y Feliu, *Abito religioso. Labito religioso dal secolo XVI a oggi*, [w:] *Dizionario degli istituti di perfezione*, red. G. Pelliccia, G. Rocca, t. 1, Rzym 1974, kol. 63.
- Borras A., *El traje del clérigo diocesano. Notas históricas*, „Razon y Fe”, nr 175: 1967, s. 610–624; nr 176: 1967, s. 33–56.
- Bosak P., *Specjalistyczne funkcje klasztorów nowojackich*, „Ateneum Kapłańskie”, nr 88: 1977, s. 461–473.
- Bosco V., *La regola di vita: oltre l'osservanza*, Milano 1987.
- Boucher F., *Historia mody. Dzieje ubiorów od czasów prehistorycznych do końca XX wieku*, Warszawa 2006.
- Boucher F. *Historia du costume*, Flammarion 1965.
- Bracha F., *Historia mariologii polskiej*, [w:] *Gratia Plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*, Poznań 1965, s. 484.
- Braun J., *200 Vorlagen für Paramentenstickereien, entworfen nach Motiven mittelalterlicher Kunst*, Freiburg 1902.
- Braun J., *Bischofsstab (und Abtsstab)*, [w:] *Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte*, t. 2, (Hrsg. O. Schmitt), Stuttgart 1948, k. 786.
- Braun J., *Die liturgische Gewandung im Occident und Orient*, Freiburg 1907.
- Braun J., *Die liturgischen Paramente in Gegenwart und Vergangenheit, Ein Handbuch der Paramentik*, Freiburg im Breisgau 1924.
- Braun J., *Die pontyficalem Gewänder des abendlandes nach ihrer geschichtlichen enturcklung*, Freiburg 1898.
- Braun J., *Hndbuch der Paramentik*, Freiburg 1912.
- Braun J., *Liturgisches Handlexikon*, Regensburg 1922.
- Braun J., *Pectorale*, [w:] *The Catholic Encyclopedia*, t. 11, New York 1911, <http://www.newadvent.org/cathen/11601a.htm> [odczyt 2 II 2014].
- Braun J., *Praktische Paramentenkunde*, Freiburg 1924.
- Braun J., *Winke für die Anfertigung und Verzierung der Paramente*, Freiburg 1905.
- Bride A., *Habit religieux. Droit canon*, [w:] *Catholicisme hier, aujourd'hui demain*, t. 5, Paris 1962, kol. 455–457.
- Bromberger Ch., *Hair: From the West to the Middle East through the Mediterranean*, „Journal of American Folklore”, nr 121(482): 2008, s. 385.
- Brown P., *Ciało i społeczeństwo. Mężczyźni, kobiety i abstynecja seksualna we wczesnym chrześcijaństwie*, Kraków 2006.
- Bruyne de D., *Note sur le costume benedictin primitif*, „Revue Benedictine”, nr 33: 1921, s. 55–61.
- Bruździński A., *Bractwa religijne w siedemnastowiecznym Krakowie*, [w:] *Historia świadectwem czasów. Księżdu profesorowi Markowi Tomaszowi Zahajkiewiczowi*, red. W. Bielak, S. Tylus, Lublin 2006, s. 103–147.

- Brykczyński A., *Dom Boży tj. Praktyczne wskazówki budowania, naprawiania i utrzymywania kościołów*, Warszawa 1888.
- Brzegowy T., *Kapłani i lewicy w tradycji kapłańskiej Pięcioksięgu*, „Collectanea Theologica”, t. 72: 2002, nr 3, s. 14.
- Bukowicz J., Gorski T., *Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909–1910 (dokumenty)*, Warszawa 1995.
- Bunge G., *Ewagriusz z Pontu – mistrz życia duchowego*, Tyniec 1998.
- Bury M., *Zmiany w technikach haftowania na przełomie XIX i XX wieku oraz symbolika przedstawień na podstawie „ornatu białego” z Bazyliki Mariackiej w Krakowie*, Kraków 2008, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Calabuig M., Barbieri R., *Consacrazione delle vergini*, [w:] *Nuovo dizionario di liturgia*, red. D. Sartore, A. M. Triacca, Torino 1993, s. 284.
- Campos Ruiz J., *„Libro de la educacución de las vírgenes y del desprecio del mundo” de S. Leandro, obidpo de Sevilla*, [w:] *San Leandro, san Isidoro, san Fructuoso. Las Reglas monásticas de la España visigoda. Los tres libros de las „Sentencia”*, Madrid 1971, s. 7–76.
- Campos Ruiz J., *La „Regula monachoru” de san Isidoro y su lengua*, „Halmantica”, nr 12: 1961, s. 61–101.
- Cantarella G. M., *Comites aulae coelestis. Studia z historii, kultury i duchowości Cluny w średniowieczu*, red. nauk. T.M. Gronowski, K. Skwierczyński, „Źródła Monastyczne 47”, Kraków 2009.
- Cantarella G. M., *Strój monastyczny – jego początki i symbolika*, [w:] tegoż, *Comites aulae coelestis. Studia z historii, kultury i duchowości Cluny w średniowieczu*, przekład A. Haase i in., redakcja naukowa T.M. Gronowski, K. Skwierczyński, „Źródła Monastyczne 47”, Kraków 2009, s. 327–349.
- Carlen L., *Orte, Gegenstände, symbole kirchlichen Rechtslebens. Eine Einführung in die kirchliche Rechtsarchäologie*, Freiburg 1999.
- Carlo G. de, *La simbolica del vestito nell'Antico Testamento*, „Parola spirito vita. Quaderni di lettura biblica”, nr 60: 2009, s. 9–25.
- Cartledge T. W., *Were nazirite vows unconditional*, „Catholic Biblical Quarterly”, nr 51: 1989, s. 409–422.
- Catena C., *Le Carmelitane. Storia e spiritualita*, „Textus et Studia. Historia Carmelitana”, t. 9: 1969.
- Catholicisme hier, aujourd'hui demain*, t. 5, Paris 1962.
- Chenel A. P., Simarro A. S., *Słownik symboli*, Warszawa 2008.
- Chevalier J., Gheerbrant A., *Dictionnaire des symboles*, t. 3, Paris 1974.
- Chłopek M., *Bikiniarze. Pierwsza polska subkultura*, Warszawa 2005.
- Chmielowski B., *Nowe Ateny*, Kraków 1968.

- Chojecka E., Samek J., Małkiewiczówna H., *Kościół par. pw Katarzyny i Małgorzaty dawny klasztor augustianów*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 4: *Kazimierz i Stradom kościoły i klasztory*, red. I. Rejduch-Samkowa, J. Samek, Warszawa 1987, s. 130.
- Chojecka E., Dzułyńska K., *Kościół pw Andrzeja i klasztor klarysek*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 2: *Kościół i klasztory śródmieścia*, red. A. Bochnak, J. Samek, Warszawa 1971, s. 69.
- Chrostowski W., *Ludzka cielesność jako obraz Boga*, „Collectanea Theologica”, nr 70: 2000, z. 4, s. 5–19.
- Chrostowski W., *Nagość*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 648–649.
- Chrostowski W., *Nazireat*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 867–868.
- Chrościcki J.A., *Korale, sosulka i szczygieł. Sztuka gotycka, tradycja i wierzenia ludowe*, „Polska Sztuka Ludowa”, R. 19: 1965, s. 157–166.
- Chrościcki J., *Sztuka i polityka. Funkcje propagandowe sztuki w epoce Wazów*, Warszawa 1982.
- Chrzanowski T., Kornecki M., *Dwa nieznanne pastorały pomorskie*, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 31: 1969, nr 2, s. 195–198.
- Chrzanowski T., Kornecki M., *Złotnictwo toruńskie. Studium o wyrobach cechu toruńskiego od wieku XIV do 1832 roku*, Warszawa 1988.
- Cibattoni A., *Il sistema moda*, Torino 1976.
- Cichy S., *Używanie mitry i przewodniczenie liturgii Mszy św. przez biskupa, który nie odprawia Eucharystii*, „Anamnesis”, nr 2(30): 2002, s. 84–86.
- Cieśla A.E., *Symbolika wybranych elementów liturgii pontyfikalnej obrządku bizantyjsko-rosyjskiego na podstawie wybranej literatury*, Kraków 2006, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Ciprotti P., *Abito ecclesiastico*, „Enciclopedia Cattolica”, t. 1, Vaticano 1948, s. 92–94.
- Cirlot J. E., *Słownik symboli*, Kraków 2000.
- Clark K., *The Nude. A Study in ideal Form*, New York 1956.
- Colombas G.M. i in., *Abito religioso. L'abito monastico*, [w:] *Dizionario degli istituti di perfezione*, red. G. Pelliccia, G. Rocca, t. 1, Roma 1974, kol. 51–52.
- Compagnoni F., *Corpo e vita*, [w:] *Nuovo dizionario di teologia morale*, red. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera, Cinisello Balsamo 1990, s. 164.
- Constable G., *The Reformation of the Twelfth Century*, Cambridge 1996.
- Cooper J.C., *Zwierzęta symboliczne i mityczne*, Poznań 1998.
- Corbett P.B., *The Latin of the Regula Magistri with particular reference to its colloquial aspects. A Guide to the Establishment of the Text*, Louvain 1958.
- Crollalanza G. di, *Enciclopedia araldico – cavalleresca, Prontuario nobiliare*, Piza 1878.
- Cumont F., *Die Mysterien des Mithra: ein Beitrag zur Religionsgeschichte der römischen Kaiserzeit*, Stuttgart 1975.

- Cynka M., *Strój zakonny historia – współczesność – symbolika*, „Msza Święta”, nr 12: 2008, s. 11–13.
- Cystersi w Szczyrzycu. Historia i kultura*, Nowy Sącz 2000.
- Czarnota-Bojarska I., *O potrzebie nowych wzorów w haftach kościelnych*, [w:] *O polskiej sztuce religijnej*, red. J. Langman, Katowice 1932, s. 51–54.
- Czerwik S., *Symbolika szat liturgicznych. Wymowa kolorów*, „Anamnesis”, t. 4: 1997/1998, nr 2(13), s. 62–77.
- Danckert W., *Gold als symbol des lebens*, „Zeitschrift für Menschenkunde”, nr 19–20: 1943–1944, s. 199–204.
- Daniluk M., *Encyklopedia instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego*, Lublin 2000.
- Daniluk M., Filek J., *Jan od Krzyża*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 802–806.
- Daniluk M., *Kanoniczki*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 595–598.
- Daniluk M., *Ksieni*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 10, Lublin 2004, kol. 99–100.
- Daniluk M., Paciorek P., *Jan Kasian*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 799–801.
- Davril A., Palazzo E., *La vie des moines au temps des grandes abbayes*, Paris 2000.
- Dąb-Kalinowska B., *Trzy enkolpiony kijowskie w Polsce*, „Biuletyn Historii Sztuki”, R. 3: 1976, nr 1, s. 3–10.
- Dąbrowska E., *Ceremoniał pogrzebu opata i opatki w średniowiecznej Europie łacińskiej*, [w:] *Benedyktyni tyńieccy w średniowieczu*, red. K. Żurowska, Kraków 1995, s. 165–177.
- Dąbrowska E., *Groby, relikwie i insygnia. Studia z dziejów mentalności średniowiecznej*, Warszawa 2008.
- Dąbrowska E., *Średniowieczny ceremoniał pogrzebowy wyższego duchowieństwa polskiego. Studium archeologiczno-historyczne*, [w:] E. Dąbrowska, *Groby, relikwie i insygnia*, Warszawa 2008, s. 25.
- Dąbrowski R., *Osobliwości w Kościołach Wschodnich*, Lublin 1960.
- Delumeau J., *Skrzydła anioła. Poczucie bezpieczeństwa w duchowości człowieka Zachodu w dawnych czasach*, Warszawa 1998.
- Derdziuk A., *Szata świadectwa*, Kraków 2003.
- Derwich M., *Opat: geneza, rola i funkcje. Zarys problematyki*, [w:] *Kolory i struktury średniowiecza*, red. W. Fałkowski, Warszawa 2004, s. 128–135.
- Dictionnaire d'archeologie chretienne et de liturgie*, Paris 1953.
- Dimier A., *Observances monastiques. V L'habit monastique*, „Analecta Sacri Ordinis Cisterciensis”, nr 11: 1955, s. 178–182.
- Dizionario degli istituti di perfezione*, red. G. Pelliccia, G. Rocca, t. 1–3, Roma 1974–1976.

- Dizionario teologico della vita consecrata*, red. A. Aparicio Rodriguez, J.M. Canels Casas, Milano 1994.
- Dobosz A., *Ornat pogrzebowy z kościoła Wszystkich Świętych w Górcie Kościelniczej. Symbolika przedstawięń i ich historyczny i liturgiczny kontekst*, Kraków 2008, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Dogana F., *Psicopatologia dei costumi quotidiani*, Milano 1976.
- Dolby A., *Church vestments: their origin use and ornament practically illustrated*, London 1868.
- Domański J., *Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny*, [w:] *Gratia Plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*, Poznań 1965, s. 211–215.
- Doye F., *Die alten trachten der männlichen und weiblichen Orden*, Leipzig 1930.
- Drażkowski F., *Fruktuoz*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 729.
- Drażkowska A., *Historia obuwia na ziemiach polskich od IX do końca XVIII wieku*, Toruń 2011.
- Drażkowska A., *Ozdoby i nakrycia głowy na ziemiach polskich od X do końca XVIII wieku*, Toruń 2012.
- Drozd J., *Pod znakiem krzyża. Życie działalność duchowość Sługi Bożego o. Franciszka Marii od Krzyża Jordana, założyciela Towarzystwa Boskiego Zbawiciela Salwatorianów i Salwatorianek*, Kraków 1991.
- Duchesne L., *Origines du culte chretien*, Paris 1920.
- Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej: studia nad pochodzeniem i funkcjonowaniem elity kościelnej*, red. A. Radzimiński, Toruń 2000.
- Dud’a R., Rejl L., *Przewodnik. Kamienie szlachetne*, Warszawa 1998.
- Dudek A., *Alkantaryni na Śląsku (1847-1855)*, Wrocław 2006.
- Dudziński P., *Współczesna heraldyka i zwyczaje heraldyczne w kościołach chrześcijańskich*, t. 1, Warszawa 2007.
- Duerr H. P., *Nacktheit und Scham*, Frankfurt am Main 1992.
- Dulaey M., *Le symbole de la baguette dans l’art paleochretien*, „Revue des études augustiniennes”, nr 19 (1–2): 1973, s. 3–38.
- Dunin-Wąsowicz T., *W sprawie roli konwersów w polskich klasztorach cysterskich (XII–XII w.)*, [w:] *Wiek średni. Prace ofiarowane Tadeuszowi Manteufflowi w 60 rocznicę urodzin*, Warszawa 1962, s. 125–128.
- Dwornik-Gutowska E., Małkiewiczówna H., *Kościół pw Bernardyna ze Sieny i klasztor bernardynów*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 4: *Kazimierz i Stradom kościoły i klasztory*, red. I. Rejduch-Samkowa, J. Samek, Warszawa 1987, s. 28.
- Dylągowa H. i in., *Materiały do historii zgromadzeń zakonnych na ziemiach polskich w XIX i początku XX wieku*, Lublin 1976.

- Dymmel A., *Ubiór jako wyróżnik pozycji społecznej mieszczan lubelskich w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, nr 2: 1986, s. 198–207.
- Dziechcińska H., *Ciało strój gest w czasach renesansu i baroku*, Warszawa 1996.
- Eliade M., *Historia wierzeń i idei religijnych*, t. 2, Warszawa 1994.
- Eliade M., *Obrazy i symbole*, Warszawa 1998.
- Eliade M., *Sacrum i profanum. O istocie religijności*, Warszawa 1996.
- Eljasz-Radzikowski W., *Ubiory w Polsce i u sąsiadów*, t. 1–2, Kraków 1879–1905.
- Elliger K., *Ephod and Choschen*, „Vetus Testamentum”, nr 8: 1958, s. 19–35.
- Ellis P.B., *Druidzi*, Warszawa 1998.
- Enard A., *Różaniec*, Warszawa 1999.
- England J., *Explanation of the construction furniture and ornaments of a church of the vestments of the clergy and of the nature and ceremonies*, Roma 1845.
- Eser K., *Origini e inizi del movimento e dell'Ordine francescano*, [w:] *Chiesa e societa*, Milano 1975, s. 116–124.
- Esteve H.M., Guarch J.M., *Szkaplerz św. i bulla sobotnia a współczesna krytyka*, Kraków 1999.
- Fabiani B., *Habit królowny. Portret Wazówny 1651*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, nr 16: 1972, s. 55–86.
- Falke O. von, *Ein Bischofsstab islamischer Arbeit und seine Verwandten*, „Pantheon”, nr 16: 1935, s. 266–270.
- Fankidejski J., *Klasztory żeńskie w diecezji chełmińskiej*, Pelplin 1883.
- Ferguson G., *Sings & Symbols in Christian Art*, London–Oxford–New York 1989.
- Ferrario G., *Il costume antico e moderno*, cz. 6: Europa, Firenze 1829.
- Ferrario G., *Il costume antico e moderno*, cz. 7: Europa, Firenze 1831.
- Ferraris L., *Prompta bibliotheca canonica, juridica, moralis, theologica, nec nos ascetica polemica, rubricistica, historica*, t. 1–8, Roma 1743.
- Ferrua V., *L'habit des freres precheurs. Jalons pour une histoire*, [w:] *Les Dominicains en France devant la Reforme 1520–1563*, seria „Memoire Dominicaine”, nr 12: 1998, s. 143–183.
- Feuillet M., *Leksykon symboli chrześcijańskich*, Poznań 2006.
- Filarska B., *Archeologia chrześcijańska zachodniej części Imperium Rzymskiego*, Warszawa 1999.
- Fischer-Mirkin T., *Mowa stroju*, Warszawa 1999.
- Flawiusz J., *Dawne dzieje Izraela*, Poznań–Warszawa–Lublin 1962.
- Flüeler A., *Paramente*, Zürich 1955.
- Flüeler A., *Über die Formwandel der Casula*, „Liturgisches Jahrbuch”, nr 7: 1957, s. 146–153.
- Flugel C., *The Psychology of Clothes*, New York 1950.
- Forstner D., *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Warszawa 2001.

- Frankiewicz-Bania B., *Wpływ kultury regionu na kształtowanie się paramentyki kościelnej*, Kraków 1989, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Franz A., *Die kirchlichen Benediktionen im Mittelalter*, Freiburg im Breisgau 1909.
- Friedrich I., *Ursprung und Wesen von Ephod und Choschen im Lichte des Alten Orients*, Wiedeń 1963.
- Fros H., Sowa F., *Księga imion i świętych*, t. 1, Kraków 1998.
- Fros H., Sowa F., *Księga imion i świętych*, t. 2, Kraków 1997.
- Fros H., Sowa F., *Księga imion i świętych*, t. 3, Kraków 1998.
- Fros H., Sowa F., *Księga imion i świętych*, t. 4, Kraków 2000.
- Fros H., *Ignacy Loyola*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 1444–1447.
- Gach P., *Habity zakonne w średniowieczu. Zarys problematyki*, [w:] *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, red. A. Pobóg-Lenartowicz, M. Derwich, Opole 1995, s. 491–516.
- Gadacz K., *Inwentarz zbiorów sztuki prowincji krakowskiej zakonu oo kapucynów*, Lublin 1965.
- Gage J., *Kolor i kultura. Teoria i znaczenie koloru od antyku do abstrakcji*, Kraków 2008.
- Gaillemin S., *Simple notes sur la coule cistercienne*, „Cistercienser–Chronik”, nr 18: 1906, s. 304–314.
- Gajkowski J., *Benedyktynki Sandomierskie*, Sandomierz 1917.
- Gamboso W., *Życie św. Antoniego*, Wrocław 1995.
- Gangi da B., *L'abito ecclesiastico e religioso oggi*, „Palestra del Clero”, nr 5: 1966, s. 285–300.
- Gaugaud L., *Muta praedicatio*, „Revue Benedictina”, t. 42: 1930, s. 118–171.
- Gawron R., *Szaty liturgiczne kapłana*, Tarnów 1992, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Gazeau R., *Un „habit monastique”*, „Collectanea Cisterciensia”, nr 33: 1971, s. 179–190.
- Gerstinger H. H., *Enkolpion, Reallexikon für Antike und Christentum*, t. 5, Stuttgart 1960.
- Ghidoli A., *Anello*, [w:] *Enciclopedia dell'Arte Medievale*, t. 1, Roma 1991, s. 626–629.
- Gieben S., *Per la storia dell'abito francescano*, „Collectanea Francescana”, t. 66: 1996, nr 3–4, s. 465 i in.
- Gigilewicz E., *Pastorał*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, kol. 9–11.
- Gigilewicz E., *Pierścień*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, kol. 520.
- Gigilewicz E., *Pierścień Rybaka*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, kol. 521.
- Gigilewicz E., Sakowicz E. i in., *Krzyż*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 10, Lublin 2004, kol. 11–55.
- Giles C., *The ceremonies and symbolism of entering religious life and taking the monastic habit, from the fourth to the twelfth century*, [w:] *Segni e riti nella Chiesa altomedievale occidentale*, t. 2, Spoleto 1987, s. 771–834.
- Giovanni da san Giovanni in Persiceto, *La divisa ecclesiastica: abito a tonsura*, „Perfice munus. Rivista pastorale”, nr 6-7: 1963.

- Girotti E., *Footwear*, San Francisco 1997.
- Giucci G., *Iconografia storica degli ordini religiosi e cavallereschi*, t. 1–33, Roma 1836–1847.
- Gjergji L., *Matka miłości*, Gorle 1994.
- Glaza A., *Komplet szat liturgicznych z klasztoru Sióstr Klarysek w Krakowie z lat 1880–1883. Refleks kultu błogosławionej Salomei*, Kraków 1995, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Głowa W., *Znaki i symbole w liturgii*, Przemysł 1995.
- Gobillot P., *Sur la tonsure chrétienne et ses prétendues origines païennes*, „*Historia ecclesiastica*”, nr 21: 1925, s. 399–454.
- Goerwitz R.L., *Long Hair or Short Hair in Ezekiel 44:20?*, „*Journal of the American Oriental Society*”, nr 123: 2003, s. 372.
- Goff J. le, *Ciało a ideologia na średniowiecznym Zachodzie [w:] tenże, Świat średniowiecznej wyobraźni*, Warszawa 1997, s. 127–130.
- Goffman E., *La vita quotidiana come rappresentazione*, Bologna 1969.
- Gołębiowski Ł., *Ubiory w Polsce od najdawniejszych czasów do chwili obecnej*, Warszawa 1830, reprint Warszawa 1983.
- Gołowski T., *Enkolpion w sztuce sakralnej*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, kol. 1007–1008.
- Gorzowski M., *Cymeliarium. Historyczne poszukiwania nad znaczeniem obrączki i pierścienia we społecznych obrzędach i rytach, w całej ich starożytnej symbolice*, Kijów 1864.
- Gougauda L., *Dévotions et pratiques ascétiques du moyen âge*, Paryż 1925.
- Górecki J., *Gród na Ostrowie Lednickim na tle wybranych ośrodków grodowych pierwszej monarchii piastowskiej*, Poznań 2001.
- Górski E., *Święcenia niższe i wyższe. Studium liturgiczno-historyczne*, Sandomierz 1954.
- Grabarczyk T., *Na gardle karanie. Kara śmierci w średniowiecznej Polsce*, Warszawa 2008.
- Grabner E., *Die Koralle in Volksmedizin und Volksglauben*, „*Zeitschrift für Volkskunde*”, nr 65: 1969, z. 2, s. 183–195.
- Grabski M., *Symbol „nagości” w historii upadku: fragment „Antropologii Adekwatnej”*, [w:] *Wstyd i nagość*, red. M. Grabowski, Toruń 2003, s. 219–245.
- Graves R., Patai R., *Mity hebrajskie. Księga Rodzaju*, Warszawa 1993.
- Gregoire R., *Nudite. I. Ladage „Nudeus nudum Christum sequi”*, [w:] *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire*, t. 11, Paris 1982, kol. 509–513.
- Greniuk F., *Uproszczenie obrzędów i insygniów pontyfikalnych*, „*Collectanea Theologica*”, t. 39: 1969, s. 85–89.
- Gronowski T.M., *Insygnia władzy opackiej i ich symbolika*, [w:] *Imago narrat. Obraz jako komunikat w społeczeństwach europejskich*, red. S. Rosik i P. Wiszewski, Wrocław 2002, s. 349–357.
- Gross R., *Dlaczego czerwień jest barwą miłości*, Warszawa 1990.

- Groszczyk K., *Postulat jako wprowadzenie do życia zakonnego według przepisów prawa kanonicznego*, Lublin 1982.
- Grychowski M., Marecki J., *Zakony w Polsce*, Warszawa 2009.
- Grychowski M., Marecki J., *Zakony. Tajemnice mnichów i klasztorów*, Warszawa 2009.
- Grymosz M., *Święta przez pustynię zakonną drogą*, Wilno 1756.
- Gryndzieluk R., *Neorenesans w szatach liturgicznych XIX wieku*, Kraków 2005, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Gstrein H., *Misyjne karawany kardynała*, Warszawa 1986.
- Gübelis E., Erni F.X., *Kamienie szlachetne. Symbole piękna i władzy*, Warszawa 2001.
- Guelfi Camaiani P., *Dizionario araldico*, Milano 1940.
- Guerrero J.M., *Lo juniorato. una tappa di maturazione*, „Consacrazione e servizio”, nr 10: 1984(33), s. 38–50.
- Gulczyński A., *Annulus episcopalis. Zarys problematyki ikonograficzno-archeologicznej*, [w:] *Biżuteria w Polsce*, Toruń 2006, s. 37–47.
- Gutkowska M., *Historia ubiorów. Atlas*, Lwów–Warszawa 1932.
- Gutkowska-Rychlewska M. i in., *Kościół pw św. Franciszka i klasztor franciszkanów*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 2: *Kościół i klasztor śródmieścia*, red. A. Bochnak, J. Samek, Warszawa 1971, s. 133.
- Gutkowska-Rychlewska M., *Historia ubiorów*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.
- Hackenbach J., *De nuditate sacra*, seria: „Religionsgeschichtliche Versuche und Vorarbeiten”, Giessen 1911, s. 1–68.
- Hallinger K., *Gorze-Kluny. Studien zu den monastischen Lebensformen und Gegensätzen im Hochmittelalter*, Rzym 1950–1951.
- Hallpike C. R., *Social Hair*, „Man”, nr 4: 1969, s. 256–264.
- Hansen H.H., *Storia del costume*, Marietti 1972.
- Hardick L., Terschlüsen J., Esser K., *Franciszkańska Reguła życia*, Niepokalanów 1988.
- Harwegen I., *Das Kunstprinzip der Liturgie*, Paderborn 1916.
- Haulotte E., *Symbolique du v'tement selon la Bible*, Lyon 1966.
- Haulotte E., *Szata*, [w:] *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990, s. 926–930.
- Heggelbacher O., *Entwicklung geistlich Kleidung in frühchristlicher Zeit und ihre treibenden Kräfte*, [w:] *Die Kraft der Hoffnung. Gemeinde und Evangelium*, red. A. Hierold, Bamberg 1986, s. 98–107.
- Heim B.B., *Heraldry in the Catholic Church. Its Origin, Customs and Laws*, Gerrards Cross 1978.
- Heim B.B., *Kerkelijke heraldiek van 1270 tot Johannes Paulus II*, Awerbode–Helmond 1980.
- Heim B.B., *L'Araldica nella Chiesa Cattolica*, Citta del Vaticano 2000.
- Helyot P., M. Bullot, J.-B. Coignard, *Histoire des ordres monastiques, religieux et militaires et des congregations seculieres de l'un et de l'autre sexe*, t. 1–8, Paris 1714–1719.

- Hesemann M., *Milczący świadkowie Golgoty. Fascynująca historia relikwii męki Chrystusa*, Kraków 2006.
- Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek na podstawie rękopisów*, cz. 1, Milwaukee–Wisconsin 1924.
- Hłasko M., *Piękni dwudziestoletni*, Warszawa 1989.
- Hoffsümmer W., *Leksykon dawnych i nowych symboli*, Kielce 2001.
- Hofmeister P. H., *Das Pontifikalprivileg more abbatum*, „Liturgisches Jahrbuch”, nr 1: 1951, s. 91–95.
- Holland S., *From the silence of solitude*, „Informaciones S.C.R.I.S.”, nr 28/2: 2002, s. 100–101.
- Hostie R., *Abito religioso*, [w:] *Lexikon für theologie und Kirche*, red. Michael Buchberger, Freiburg 1962, k. 50–79.
- Horoszkiewicz J., *Strój narodowy w Polsce. Pamiętnik o stroju narodowym w Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 1900.
- Houston M., *Medieval Costume in England and France: The 13th, 14th and 15th Centuries*, New York 1996.
- Huber R., *A Documented history of the Franciscan Order from the birth of St. Francis to the division of the Order under Leo X 1182–1517*, Milwaukee–Washington 1944.
- Hubert H., Mauss M., *Esej o naturze i funkcji ofiary*, Kraków 2005.
- Ilustrowana historia strojów*, red. M. Leventon, Warszawa 2008.
- Imbramowice*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 1: *Województwo Krakowskie*, z. 12: *Powiat olkusi*, red. K. Kutrzebińska, Warszawa 1971, s. 9.
- Jacono dello J. M., *De habitu ecclesiastico. Dissertatio historico-critica*, Roma 1953.
- Janicki J., *Kultury antyczne w liturgii chrześcijańskiej*, Kraków 2007.
- Janicki J., *Symbolika kolorów szat w liturgii rzymsko-katolickiej*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 23–38.
- Jaworski F., *Pierścienie historyczne polskie*, Lwów 1912.
- Jong M. de, *In Samuel's Image. Child's Oblation and the Rule of St. Benedict in the Early Middle Ages (600-900)*, „Regulae Benedicti studia”, nr 16: 1987, s. 69–79.
- Jost Amman, *Cleri totius rom. Ecclesiae habitus artificiosissimus figuris nunc primum a Jodoco Ammanno expressi etc. Francof. sumpt. Feyerabend*, b.m.w., 1585. Wydanie niemieckie *Stand und Orden der heil z roku 1585, 1599 i 1661*.
- Jost Ph., *La paramentique*, „L'art. Sacre”, nr 7–8: 1954.
- Jougan A., *Liturgia katolicka czyli wykład obrzędów Kościoła Katolickiego dla szkół średnich, seminariów nauczycielskich i szkół wydziałowych*, Lwów 1918.
- Jungmann J.A., *Missarum Sollemnia*, t. 1, Wien 1962.
- Jungmann J.A., *Sprawowanie liturgii. Podstawy i historia form liturgii*, Kraków 1992.
- Jurewicz O., Winniczuk L., *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*, Warszawa 1968.

- Jurkowlaniec G., *Chrystus Umęczony. Ikonografia w Polsce od XIII do XVI wieku*, Warszawa 2001.
- Kaczyńska B., Piramidowicz D., *Kościół pw św. Kazimierza i klasztor sakramentek*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11: *Miasto Warszawa*, cz. 2: *Nowe Miasto*, red. M. Kałamajska-Saeed, Warszawa 1971, s. 66.
- Kalfas B., *Problemy konserwacji zabytkowych szat liturgicznych*, [w:] *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, red. R. Pieskała, R. Pośpiech, Opole 1997, s. 177–182.
- Kalinowski L., *Przedmioty liturgiczne znalezione w grobach opatów tyńieckich*, „*Folia Historiae Artium*”, t. 6–7: 1971, s. 175–205.
- Kałowski J., *Konstytucje jako zabezpieczenie celu i zadań instytucji życia konsekrowanego*, „*Prawo Kanoniczne*”, t. 36: 1993, nr 1–2, s. 5–19.
- Kałowski J., *Podział na chóry w polskich żeńskich instytucjach zakonnych*, „*Prawo Kanoniczne*”, nr 1–2, t. 34: 1991, s. 87–101.
- Kałowski J., *Prawo o instytucjach życia konsekrowanego*, Warszawa 1958.
- Kałowski J., *Troska Kościoła o formację osób zakonnych. Rys historyczny, geneza i charakter dokumentu „Wskazania dotyczące formacji w instytucjach zakonnych”*, „*Prawo Kanoniczne*”, nr 35: 1992, z. 1–2, s. 71–88.
- Kantak K., *Franciszkanie polscy*, Kraków 1937.
- Kantor R., *Symboliczna funkcja stroju w społecznościach wiejskich w drugiej połowie XIX i w XX wieku (na podstawie materiałów z terenu Polski)*, „*Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie*”, nr 7: 1979.
- Kantor R., *Ubiór – strój – kostium: funkcja odzieniaw XIX i w początkach XX wieku na obszarze Polski*, Kraków 1982.
- Kapellari E., *Święte znaki w liturgii i codzienności*, Kraków 2002.
- Karol br., *Szata*, <http://www.seminarium.paulini.pl/czytelnia/details,duchowosc,62.html> [odczyt 29 XII 2014].
- Karty z historii Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Starowiejskich*, Stara Wieś 2011.
- Katedra gnieźnieńska*, red. A. Świechowska, t. 1, Poznań–Warszawa–Lublin 1970.
- Katolicki komentarz biblijny*, red. R. Brown, J. Fitzmyer, R. Murphy, W. Chrostowski, Warszawa 2001.
- Kempińska J., *Symbolika chrześcijańska we wzornictwie ornatów na przestrzeni wieków*, Częstochowa 1999.
- Kiener F., *Kleidung. Mode und Mensch. Versuch einer psychologischen Deutung*, München–Basel 1956.
- Kilroy P., *Madeleine-Sophie Barat, Une vie*, Paris 2004.
- Kilroy P., *Magdalena Zofia Barat, jedno życie*, Warszawa 2012.
- King A., *Liturgies of the Primatial sees*, London 1957.
- Kitowicz J., *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Warszawa 2003.

- Klauser T., *Brustkreuz*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. J. Höfer, K. Rahner, t. 2, Freiburg 1958, kol. 736.
- Klauser T., *Der Ursprung der bischöflichen Insignien und Ehrenrechte*, „Jahrbuch für Antike und Christentum”, nr 3: 1974, s. 195–211.
- Klauser T., *Der Ursprung der bischöflichen Insignien und Ehrenrechte*, Krefeld 1949.
- Klauser T., *Mitra und Stab*, Mainz 1960.
- Klauza K., *Józefa z Kupertynu*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 120.
- Kliś Z., *Pasja. Cykle pasyjne Chrystusa w średniowiecznym malarstwie ściennym Europy Środkowej*, Kraków 2006.
- Kłak T., *Geneza różańca w chrześcijaństwie*, „Homo Dei”, nr 44: 1975, s. 299–304.
- Kłoczowski J., *Brunon*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1995, kol. 1110.
- Kłoczowski J., *Brygida Szwedzka*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1995, kol. 1115–1116.
- Kłoczowski J., *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*, Poznań 2003.
- Kłoczowski J., *Wspólnoty chrześcijańskie. Grupy życia wspólnego w chrześcijaństwie zachodnim od starożytności do XV wieku*, Kraków 1964.
- Knabit L., *Benedyktynscy oblaci świeccy*, [w:] *W nurcie zagadnień posoborowych*, red. B. Bejze, t. 13, Warszawa 1981, s. 313–318.
- Knapik D., *Zbiór ornatów z kościoła pod wezwaniem św. Marii Magdaleny i św. Andrzeja Apostoła w Zalasiu*, Kraków 2008, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Knapieński R., *Od Pokrowy do Płaszcza Opieki. Przeobrażenia motywu ikonograficznego Mater Misericordiae*, „Studia Warmińskie”, nr 39: 2002, s. 131–161.
- Knapieński R., *Titulus Ecclesiae. Ikonografia wezwań współczesnych kościołów katedralnych w Polsce*, Warszawa 1999.
- Knapieński R., *Późnogotycki pastorał biskupa Andrzeja Krzyckiego w skarbcu katedry w Płocku*, „Studia Płockie”, t. 9: 1981, s. 243–276.
- Knowles D., *Cistercians and Cluniacs, the Controversy between St. Bernard and Peter the Venerable*, London 1955.
- Kobieliński S., *Bestiarium chrześcijańskie*, Warszawa 2002.
- Kobieliński S., *Człowiek i ogród rajski w kulturze religijnej średniowiecza*, Warszawa 1997.
- Kobieliński S., *Florarium christianum. Symbolika roślin – chrześcijańska, starożytności, średniowiecza*, Kraków 2006.
- Kobieliński S., *Geometria Krzyża – sumieniem kosmosu*, „Communio”, R. 83, nr 5: 1994.
- Kobieliński S., *Krzyż Chrystusa od znaku i figury do symbolu i metafory*, Warszawa 2000.
- Kobieliński S., *Lapidarium christianum. Symbolika drogich kamieni. Wczesne chrześcijaństwo i średniowiecze*, Kraków 2012.
- Kobieliński S., *Magiczne i symboliczne znaczenie koralu w przedstawieniach Matki Bożej z Dzieciątkiem na przełomie średniowiecza i renesansu*, [w:] *Sztuka około 1500. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Warszawa 1997, s. 325–342.

- Kobielus S., *Nagość jako symbol i wartość w kulturze średniowiecza*, „Communio”, nr 11(64): 1991, z. 4, s. 103–117.
- Kobielus S., *Niebiańska Jerozolima. Od sacrum miejsca do sacrum modelu*, Warszawa 1989.
- Kobielus S., *Sposoby przywracania rajskej harmonii w życiu zakonnym w epoce średniowiecza*, „Studia Theologica Varsaviensia” t. 33: 1995, nr 1, s. 151–160.
- Koczwarą S., *Pachomiusza Reguła*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 14, Lublin 2010, kol. 1086.
- Kolak W., Marecki J., *Leksykon godeł zakonnych*, Łódź 1994.
- Konecki K., *Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II*, Włocławek 1997.
- Konecki K., *Pochodzenie i rozwój szat liturgicznych „Anamnesis”*, t. 4: 1997/1998, nr 2 (13), s. 52–62.
- Konieczny M., *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 17, Lublin 2012, kol. 480–483.
- König R., *Macht und Reiz der Mode. Verstandnisvolle Betrachtungen eines Sozialologen*, Düsseldorf–Wien 1971.
- König R., *Menschheit auf dem Laufsteg. Die Mode im Zivilisationsprozeß*, München 1985.
- König R., *Potęga i urok mody*, Warszawa 1979.
- Konior J., *Historia polsko-chińskich kontaktów kulturowych w XVII w. (na przykładzie misji jezuickich)*, Kraków 2013.
- Konior J., *Matteo Ricci jezuicki mandaryn*, Kraków 2013.
- Kopaliński W., *Opowieści o rzeczach powszednich*, Warszawa 1994.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa 2001.
- Kopczyński K., Skoczylas J., *Kamień w religii, kulturze i sztuce*, Poznań 2006.
- Kopeć Z., *La formazione spirituale dei novizi nei documenti della Chiesa dal Concilio di trento alla legislazione canonica vigente*, Rzym 1993.
- Korabiewicz W., *Krzyż koptyjski i jego naśladownictwo*, Warszawa 1997.
- Kordel M., *Liturgia mozarabska (hiszpańsko-wizygocka) w dziele „De ecclesiasticis officiis” św. Izydora ze Sewilli*, Kraków 1935.
- Kornecki M., Krasnowolski B., *Dwa insygnia pontyfikalne w dawnym skarbcu bożogrobców w Miechowie*, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 34: 1972, nr 3/4, s. 271–278.
- Kostołowski A., *Symbol symboli. Historia znaku krzyża*, „Więź”, nr 8: 1984, s. 50–706.
- Kotula F., *Rańtuch*, „Nasza Przeszłość”, t. 10, Kraków 1959.
- Kowalczyk M., *Ornaty z gotyckimi haftowaniami pretekstami z kościoła pod wezwaniem Podniesienia Krzyża Świętego w Sławkowie*, Kraków 2008, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Kowaliski A., *Szata chwały Adama i Ewy. Egzegeza św. Efrema i jej źródła*, „Studia Antiquitatis Christianae”, nr 7: 1986, s. 159–172.
- Kowalski P., *Leksykon znaki świata. Omen, przesąd, znaczenie*, Warszawa–Wrocław 1998.

- Kozłowski R., *Badania i konserwacja przedmiotów liturgicznych znalezionych w grobach pierwszych opatów tyńskich*, „Folia Historiae Artium”, t. 6–7: 1971, s. 209–216.
- Krakowiak C., *Mantolet*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 1188–1189.
- Krasny P., *Kościół pw Matki Bożej Nieustającej Pomocy i św. Józefa oraz klasztor ss. Karmelitanek Bosych*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodach dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 12: *Kościół i klasztory Lwowa z wieku XIX i XX*, Kraków 2004, s. 135–152.
- Krasny P., *Kościół pw Najświętszego Serca Jezusa i klasztor ss. Franciszkanek Najświętszego Sakramentu*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodach dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 12: *Kościół i klasztory Lwowa z wieku XIX i XX*, Kraków 2004, s. 77–102.
- Kreyser K., *Legenda o pelikanie*, „Filomata”, nr 417: 1993, s. 432–434.
- Król-Kaczorowska B., *Teatr dawnej Polski. Budynki. Dekoracje. Kostiumy*, Warszawa 1971.
- Królikowski P., *Mitra*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, kol. 1374–1375.
- Krukowski J., *Święceń sakrament*, „Encyklopedia katolicka”, t. 19, Lublin 2013, kol. 377–280.
- Kruszyński T., *Dalmatyka i tunicella obok kapy w stroju pontyfikalnym*, „Przegląd teologiczny”, nr 9: 1928, s. 269–280.
- Kruszyński T., *O naprawianiu starych tkanin kościelnych*, [w:] *O polskiej sztuce religijnej*, red. J. Langman, Katowice 1932, s. 57–64.
- Kruszyński T., *Ornat i dalmatyka*, Kraków 1927.
- Kruszyński T., *Ornat Piotra Kmity i oltarz św. Antoniego fundacji Kmitów w katedrze wawelskiej*, „Skarbiec Katedry Wawelskiej i Muzeum Metropolitalnego na Wawelu”, z. 6, Kraków, b.d.
- Kruszyński T., *Parury*, Kraków 1927.
- Kruszyński T., *Racjonal z daru królowej Jadwigi w skarbcu katedry wawelskiej*, Kraków 1927.
- Kruszyński T., *Złoty ornat bp płockiego Ludwika Załuskiego*, „Skarbiec Katedry Wawelskiej i Muzeum Metropolitalnego na Wawelu”, z. 4, Kraków 1927.
- Kruszyński T., *Znaczenie pierścienia w dawnych wiekach i pierścień królowej Bony*, „Sprawozdania PAU”, t. 51: 1950, nr 2, s. 37–40.
- Krystyna Zachwatowicz, dekoracje i kostiumy*, Katalog wystawy Muzeum Starego Teatru, Kraków 1988.
- Krzywobłocka B., Krzywobłocka R., *Magia klejnotów*, Warszawa 1979.
- Krzywobłocka B., Krzywobłocka R., *Tajemnice klejnotów*, Warszawa 1983.
- Kuczyńska T., *Moda w rytmie epoki*, Warszawa 1979.
- Kudera D., *Krzeszów*, Piechowice 1995.
- Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, red. R. Pierskała, R. Pośpiech, Opole 1997.
- Künstle K., *Ikongraphie der christlichen Kunst*, Freiburg 1928.
- Kunzler M., *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999.

- Kupiec K., *Enkolpion w kulcie*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, kol. 1007.
- Kurzawa Z., Kuszteński A., Linette E., *Kościół pw Najświętszego Serca Jezusa i Matki Boskiej Pocieszenia oraz dawny klasztor dominikanów*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 7: *Miasto Poznań*, cz. 2: *Śródmieście Kościoły i klasztory*, red. Z. Kurzawa, A. Kuszteński, Warszawa 2002, s. 47.
- Kurzawa Z., Kuszteński A., *Kościół pw Antoniego Padewskiego i klasztor franciszkanów konwentualnych*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 7: *Miasto Poznań*, cz. 2: *Śródmieście Kościoły i klasztory*, red. Z. Kurzawa, A. Kuszteński, Warszawa 1971, s. 71.
- Kurzej M., *Kościół pw Wszystkich Świętych i klasztor PP Benedyktynek*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodach dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 19: *Kościół i klasztory Lwowa z okresu przedrozbiorowego (I)*, Kraków 2011, s. 144–154.
- Kutzner M., *Cysterska architektura na Śląsku w latach 1200–1330*, Toruń 1969.
- Kuźmak K., *Donat z Besançon*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, kol. 109.
- Lambert M. D., *Franciscan Poverty*, London 1961.
- Langkammer H., *Droga Krzyżowa – świadectwa biblijne*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, k. 215.
- Langkammer H., *Kapłaństwo i kapłani Starego Przymierza*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, Lublin 1999, s. 141–155.
- Laporte J., *Colombano*, [w:] *Dizionario degli istituti di perfezione*, t. 7, Roma 1983, kol. 1228–1236.
- Laszczak M., *Historia różańca*, Kraków 2006.
- Lawlor L., *Where Will This Shoe Take You?: A Walk Through the History of Footwear*, New York 1996.
- Leach E., *Biblical Hair*, [w:] *The Essential Edmund Leach*, red. S. Hugh-Jones, J. Laidlaw, t. 2: *Culture and Human Nature*, New Haven 2001, s. 213.
- Leach E., *Magical Hair*, „*Jurnal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*”, t. 88: 1958, nr 2.
- Lebeuf A., *Stopa bosa, stopa obuta. Semantyka motywu ikonograficznego*, Kraków 2003.
- Leclercq J., Vandenbroucke F., Bouyer L., *La spiritualité du Moyen Âge*, Paryż 1961.
- Leclercq H., *Vêtement*, [w:] *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, t. 15, Paris 1953, kol. 3186–3193.
- Lemański K., *Fenomen ukrytego życia zakonnego na przykładzie zgromadzeń założonych przez o. Honorata Koźmińskiego*, Lublin 1995.
- Leon de s. Jean, *Typus seu pictura vestis religiosae*, Paris 1625.
- Leonhard W., *Das grosse Buch der Wappenkunst*, München 2000.
- Lesage R., *Vestments and church furniture*, Hawthorn Books 1960.
- Letkiewicz E., *Klejnoty w osiemnastowiecznej Polsce*, Lublin 2011.

- Letkiewicz E., *Klejnoty w Polsce. Czasy ostatnich Jagiellonów i Wazów*, Lublin 2006.
- Lodolo G., *Il tema simbolico del paradiso nella tradizione monastica dell'occidente latino (secoli VI–XII): Lo spazio del simbolo*, „Aevum”, nr 51: 1977, s. 253–288.
- Luirard M., *La Société du Sacre Cœur dans le monde de son temps 1865–2000*, Septentrion 2009.
- Lurker M., *Przesłanie symboli w mitach, kulturach i religiach*, Kraków 1994.
- Lurker M., *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, Poznań 1989.
- Latak K., Nalbach S., *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych Krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI w.*, Kraków 2009.
- Łomnicki J., *Ostrów Lednicki. Pomnik historii kultury narodu polskiego*, Poznań 1968.
- Łoziński B., Konecki K., *Nasi księża, nasi zakonnicy, nasze siostry*, Włocławek 1999.
- Łoziński B., *Leksykon zakonów w Polsce*, Warszawa 2009.
- Łoziński Z., *Życie polskie w dawnych wiekach*, Lwów 1907.
- Łyjak A., *Dawne narzędzia kar i tortur*, Kraków 1998.
- Macalister R.A.S., *Ecclesiastical vestments their development and history*, reprint Michigan 2009.
- Macho J., *Ľabbe, symbole de la paternité de Dieu*, „Collectanes Cisterciensia”, nr 64: 2002, s. 249–261.
- Maciaszek P., *Piuska*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, TOM Lublin 2011, kol. 768.
- Maculewicz K.P., *Ubiór polski w świetle kronik średniowiecznych*, Kraków 2004, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Madura M., *Ceremoniały i ich znaczenie w celebracji liturgii Kościoła*, Kraków 2007, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Magnificat. Pamiętnik Zgromadzenia Sióstr św. Feliksa*, Buffalo 1955.
- Makarczyk J., *Habit*, „Nasze Życie”, nr 57: 1995, s. 18.
- Małaczyński F., *Odnowiona liturgia ślubów zakonnych*, [w:] *Za przewodem Ewangelii*, red. K. Janicki, Tyniec 1986, s. 206–207.
- Małunowiczówna L., *Antoni Pustelnik*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1995, kol. 663–664.
- Maniurka P., *Ornamentyka kwiatowa na szatach liturgicznych*, [w:] *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, red. R. Pieskała, R. Pośpiech, Opole 1997, s. 167–176.
- Marangoni G., *Evoluzione storica e stilistica della moda. Nelle antiche civiltà mediterranee al Rinascimento*, Milano 1975.
- Marcjanowicz K., *Color est lux incorporata perspicuo La codificazione dei colori liturgici nel XII secolo*, Romae 2011.
- Marecki J., *Błogosławiony Honorat Koźmiński*, „Folia Historica Cracoviensia”, 15/16: 2010, s. 245–264.
- Marecki J., *Codziennie oraz liturgiczne ubiory osób duchownych i zakonnych w polskiej heraldyce miejskiej*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 107–140.

- Marecki J., *Godła zakonne. Próba charakterystyki*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika w heraldyce kościelnej*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2010, s. 9–18.
- Marecki J., *Godło franciszkańskie – jego historia i symbolika*, „W nurcie franciszkańskim”, nr 7: 1998, s. 263–271.
- Marecki J., *Godło i symbole Zgromadzenia Sióstr Maryi Niepokalanej. Próba interpretacji*, [w:] *Stulecie Sióstr Maryi Niepokalanej w Branicach (1898-1998)*, pod red. bpa J. Kopca, Opole 1998, s. 69–93.
- Marecki J., *Ksienie klasztoru staniąteckiego*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, t. 6: 2000, s. 99–121.
- Marecki J., *Kościół i klasztor kapucynów w Krakowie*, Kraków 1995.
- Marecki J., *Stowarzyszenie stanisławitów (1928-1955)*, [w:] „Folia Historica Cracoviensia”, t. 9: 2003, s. 105–133.
- Marecki J., *Z czasem zapomniany kult błogosławionych fundatorów staniąteckich*, [w:] *Bibliografia literatura kultura*, red. M. Konopka, M. Zięba, Kraków 1999, s. 401–419.
- Marecki J., *Zakony w Polsce*, Kraków 2000.
- Marecki J., *Znaki i symbolika śmierci w polskiej heraldyce zakonnej*, [w:] *Symbol – znak – rytuał Od Narodzin do śmierci*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2014, s. 145–164.
- Marecki J., Rotter L., *Jak czytać wizerunki świętych. Leksykon atrybutów i symboli hagiograficznych*, Kraków 2009.
- Marecki J., Rotter L., *Leksykon relikwii*, Kraków 2012.
- Maria Renata od Chrystusa (Z. Fudakowska), *Liturgia kartuzjańska*, [w:] *Liturgia a sztuka*, Warszawa 2002, s. 107–112.
- Markiewicz M., *Stuła i manipularz w opactwie benedyktynów w Tyńcu*, „Folia Historiae Atrium”, t. 6/7: 1971.
- Marriot W.B., *Vestiarium Christianum the origin and gradual development of the dress of holy ministry in the church*, London 1868.
- Martimort A.G., *Léglise en prière. Introduction á la liturgie*, Paryż 1961.
- Maszczyk M.T., *Szaty liturgiczne w zbiorach muzeum klasztornego w Szczyrzycu*, „Almanach Sądecki”, nr 4 (41): 2002, s. 53–56.
- Mateja E., *Posoborowa odnowa szat liturgicznych*, [w:] *Kultura i sztuka w służbie Eucharystii*, red. R. Pieskała, R. Pośpiech, Opole 1997, s. 161–166.
- Matejko J., *Ubiory w Polsce 1200 – 1795*, Kraków 1860.
- Mazurkiewicz R., *Deesis i idea wstawiennictwa Bogarodzicy i Jana Chrzciciela w kulturze średniowiecznej*, Kraków 1994.
- Mączka A., *Historia habitu franciszkańskiego*, „W nurcie franciszkańskim”, nr 16: 2007, s. 165–181.
- Mącznyński A. R., *Geneza habitu mariańskiego krótkie studium historyczne*, Rzym–Stockbridge 2009.

- Mc Cloud H.J., *Clerical dress and insignia of the Roman Catholic Church*, Madison 1948.
- McNeil B.A., *The Role of Women and the Vincentian Culturescape*, „Vincentian Heritage Journal”, nr 26: 2005, s. 163.
- Meersseman G.G., *Dossier de l'Ordre de la penitence au XIII siecle*, „Spicilegium Friburgense”, t. 7 : 1961.
- Meester P. de, *Autour de quelques publications récentes sur les habits des moines d'Orient*, „Ephemerides liturgicae”, nr 47: 1933, s. 446–458.
- Meier C., *Gemma spiritalis. Methode und Gebrauch der Edelsteinallegorese vom frühen Christentum bis ins 18. Jahrhundert*, München 1977.
- Merlini J., *Życie Marii De Mattias*, Rzym–Wrocław 1990.
- Metz R., *La consecration des vierges dans l'Eglise franque du VII au IX siecle*, „Revue des sciences religieuses”, t. 31: 1957, s. 105–121.
- Metz R., *La consecration des vierges dans l'Eglise romaine. Etude d'histoire de la liturgie*, Paris 1954.
- Metz R., *La couronne et l'anneau dans la consecration des vierges. Origine et evolution des deux rites la liturgie latine*, „Revue des sciences religieuses”, nr 28: 1954, s. 113–132.
- Metz R., *Le nouveau rituel de consecration des vierges, sa place dans l'histoire*, „La Maison-Dieu”, nr 110: 1972, s. 88–115.
- Michałowska M., *Leksykon włókiennictwa: surowce i barwniki, narzędzia i maszyny, techniki i technologie, wyroby i dziedziny*, Warszawa 2006.
- Michell J., *The Dimensions of Paradise. The Proportions and Symbolic Numbers of Ancient Cosmology*, Londyn 1988.
- Migne J.P., *Encyclopédie théologique*, t. 20–21, 24–25: *Dictionnaire des Ordres Religieux*, Paris 1847–1863.
- Misiurek J., *Augustyn*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1989, kol. 1087–1107.
- Moda jako problem lingwistyczny*, red. K. Wojtczuk, Siedlce 2002.
- Moiraghi M., *Wielka księga graala. Między historią a legendą od króla Artura po Marię Magdalenę*, Kraków 2007.
- Moisan-Jabłońska K., *Obrazowanie walki dobra ze złem*, seria: *Polska sztuka kościelna renesansu i baroku. Tematy i symbole*, red. K. Moisan-Jabłońska, [w:] *Nauka Kościoła*, t. 3, Kraków 2002.
- Moisan K., Szafraniec B., *Maryja orędowniczka wiernych*, seria: *Ikonografia nowożytnej sztuki kościelnej w Polsce*, red. J. Pasierb, *Nowy Testament*, t. 2, Warszawa 1987.
- Moretti E., *L'oblato benedettino. Lineamenti di spiritualita*, Parma 1969.
- Moroni G., *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastico*, t. 1–58, Wenecja 1840–1861.
- Mościcki Z., *Mistyka, sztuka, symbolika*, „Znak”, nr 16: 1964, s. 1487–1490.
- Moulin L., *Życie codzienne zakonników w średniowieczu (X–XV)*, Warszawa 1986.
- Mroczkowski I., *Osoba i cielesność. Moralne aspekty teologii ciała*, Warszawa 2008.

- Mrozek T., *Ornat – szata liturgiczna kapłana. Historia, znaczenie i przepisy liturgiczne*, Katowice 2000, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Mrozowska A.B., *Nazwy ubiorów wschodniego pochodzenia w języku polskim*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 34: 1986, nr 3, s. 505–515.
- Mrozowska A.B., *Znaczenie szkarłatu i karmazynu w polskim ubiorze szlacheckim*, [w:] *Ubiory w Polsce. Materiały III sesji Klubu Kostiumologii i Tkaniny Artystycznej przy Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, red. A. Sieradzka, K. Turska, Warszawa 1994, s. 46–59.
- Mrozowski P., *Wokół czupryny. Przyczynek do genezy fryzury staropolskiej*, [w:] *Arma virumque cano. Profesorowi Zdzisławowi Żygulskiemu jun. w osiemdziesięciopięciolecie urodzin*, Kraków 2006, s. 393–398.
- Muchowski P., *Charakterystyka nazireatu*, „Euhemer – Przegląd Religijny”, nr 2-4: 1989, s. 59–66.
- Myszor W., *Symbolika perły w utworach gnostyków i manichejczyków*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie”, t. 36: 1992, s. 41–48.
- Nabuco J., *Ius Pontificalium. introductio in caeremoniale episcoporum*, Paris 1956.
- Nadolski A., *Broni i strój rycerstwa polskiego w średniowieczu*, Wrocław 1979.
- Nadolski B., *Leksykon liturgii*, Poznań 2006.
- Nadolski B., *Leksykon symboli liturgicznych*, Kraków 2010.
- Nadolski B., *Liturgika i liturgika fundamentalna*, Poznań 1989.
- Nadolski B., *Liturgika*, t. 1, Poznań 1989.
- Nadolski B., *Liturgika*, t. 3 : *Sakramenty. Sakramentalia. Błogosławieństwa*, Poznań 1992.
- Nahlik A., *Rozwój włókiennictwa w okresie wczesnego feudalizmu*, [w:] *Zarys historii włókiennictwa na ziemiach polskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 1966, s. 62–92.
- Nahlik A., *Tkaniny wsi wschodnioeuropejskiej X–XIII w.*, Łódź 1965.
- Nainfa J. A., *Costume of Prelates of the Catholic Church*, Baltimore 1926.
- Navarra L., *Leandro di Siviglia, Profilo storico-letterario*, L'Aquila–Roma 1987.
- Nestorow R., *Kościół pw Niepokalanego Poczęcia Najjśw. Panny Marii i klasztor oo. Franciszkanów (pierwotnie kapucynów)*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t.19: *Kościół i klasztory Lwowa z okresu przedrozbiorowego (I)*, Kraków 2011, s. 349–380.
- Niedziela G. A., *Jadwizanki w służbie Kościoła*, Wrocław 1985.
- Niektóre wskazania duszpasterskie dotyczące konsekrowanych pustelników i pustelnic*, oprac. H. Śmierowski, http://www.ifzk.episkopat.pl/dokumenty/aneks_2-pustelnicy.pdf [odczyt 9 VIII 2014].
- Nocent A., *L'Ordo benedictionis abbatis et abbatissae*, „Rivista Liturgica”, t. 60: 1973, s. 321–325.
- Noonan J.Ch., *The Church visible: the ceremonial life and protocol of the Roman Catholic Church*, New York 2012.

- Norris H., *Church vestments their origin and development*, New York 1950.
- Norska-Gulkowa M., *Wczesnośredniowieczne hafty na wyrobach skórzanym z Ostrówka w Opolu z X–XIII*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 30: 1964, s. 13–14.
- Nowacki D., Piwocka M., Grychowski M., *Klejnoty w dawnej Polsce*, Warszawa 2011.
- Nowak A.J., *Osoba konsekrowana*, t. 2: *Ślub posłuszeństwa*, Lublin 1994.
- Nowak A., *Sprawozdanie z prac archeologicznych przeprowadzonych na Ostrowie Lednickim pow. Gniezno, w 1962 roku*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 17: 1965, s. 181–189.
- Nowak M., *Kolory w liturgii jako nomen actionis*, „Liturgia Sacra”, t. 8: 2008, nr 1, s. 69–70.
- Nowowiejski A.J., *Msza święta*, cz. 2, Warszawa 2001.
- Nowowiejski A.J., *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego*, t. 2, Warszawa 1902.
- Nowowiejski A.J., *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego*, t. 4, cz. 2, Płock 1916.
- Nowowiejski A., *Pontyfikałalia*, [w:] *Encyklopedia Kościelna podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznymi jej dopełnieniami przy współpracownictwie kilkunastu duchownych i świeckich osób*, t. 10, Warszawa 1894, s. 432–434.
- Nowowiejski A., *Wykład liturgii kościoła katolickiego*, t. 1, Warszawa 1902.
- Nowowiejski A., *Wykład liturgii kościoła katolickiego*, t. 2, cz. 1: *O środkach rozwinięcia kultu*, Warszawa 1902.
- Nowowiejski A., *Wykład liturgii Kościoła Katolickiego*, t. 2, Warszawa 1902.
- Nuovo dizionario di liturgia*, red. D. Sartore, A.M. Triacca, 1993.
- Nussbaum O., *Das Brustkreuz des Bischofs. Zur Geschichte seiner Entstehung und Gestaltung*, Mainz 1964.
- Nysa, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 7: *Województwo opolskie*, z. 9: *Powiat nyski*, red. T. Chrzanowski, M. Kornecki, Warszawa 1987, s. 95.
- O’Connell M., Airey R., *Znaki i symbole*, Warszawa 2007.
- O’Keeffe L., *Shoes A Celebration of Pumps, Sandals, Slippers & More*, Kolonia 1996.
- Odoardi J., *Bracia Mniejsi Konwentualni. Geneza i ewolucja od w. XIII do 1517 oraz historia nowożytna (1517–1976)*, [w:] *Bracia mniejsi konwentualni – Historia i życie (1209–1976)*, red. W. Fanzo, J. Odoardi, A. Pompei, Niepokalanów 1988, s. 170–172.
- Oesterreicher-Mollwo M., *Leksykon symboli*, Warszawa 2009.
- Olivelle P., *Hair and Society: Social Significance of Hair in South Asian Traditions*, [w:] *Hair: its power and meaning in Asian Cultures*, red. A. Hildebeitel, B.D. Miller, Albany 1998, s. 13.
- Oppenheim P., *Das Mönchskleid im christlichen Altertum*, Freiburg 1931.
- Oppenheim P., *Symbolik und religiöse Wertung des Mönchskleides im christlichen Altertum*, Münster 1932.
- Oppitz J., *Historia i duchowość alfonzjańska*, Kraków 1987.
- Orlińska-Mianowska E., *Symboliczne znaczenie ozdób perłowych w ubiorach koronacyjnych*, [w:] *Koral, perła i inne wątki. Biżuteria w Polsce. X Sesja Naukowa z cyklu Rzemiosło artystyczne i wzornictwo w Polsce*, red. K. Kluczajd, Warszawa 2010, s. 9–15.

- Orosz J., *Z zagadnień metody badań nad ubiorem historycznym*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, t. 14: 1959, s. 113–116.
- Ostrowski J.K., *Kościół pw Zaślubin Najśw. Panny Marii i św. Józefa oraz klasztor pp. Sakramentek*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodach dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 19: *Kościół i klasztor Lwowa z okresu przedrozbiorowego (I)*, Kraków 2011, s. 381–395.
- Oudart H., *Robert d’Arbrissel: eremite et predicateur*, t. 2, Spoleto 2010.
- Paci S. Piccolo, *Storia delle vesti liturgiche, Forma, immagine e funzione*, Ed. Ancora, Milano 2008.
- Pałęcki W. J., *Służba Boża kamedułów polskich. Tradycja życia pustelniczego w świetle politydenckiej liturgii rzymskiej (1605–1963)*, Lublin 2012.
- Pałubicki W., *Stopnie hierarchiczne kapłaństwa izraelskiego*, Lublin 1967.
- Pałubiska Z., *Medalik*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 12, Lublin 2008, kol. 372–379.
- Pałyga J., *Być pallotyńcem*, Ząbki 2006.
- Papczyński S., *Pisma zebrane*, Warszawa 2007.
- Paprocki H., *Chrzest w Kościele prawosławnym*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1995, kol. 365–366.
- Pasierb J., *Tkanina artystyczna w służbie Kościoła*, „Sodalis”, nr 43: 1964, s. 222–224.
- Pasini A., Maggiali A., *L’abito sacro. Meditazioni per chierici*, Milano 1953.
- Pastoureau M., *Couleurs, images, symboles. Études d’histoire et d’anthropologie*, Paryż 1990.
- Pastoureau M., *L’Eglise et la couleur des origines à la Réforme*, „Bibliothèque de l’École des chartes”, t. 147: 1989, s. 222–224.
- Pastoureau M., *Les Cisterciens et la couleur au XII siècle*, „Cahiers d’archéologie et d’histoire du Berry”, t. 136: 1998, s. 21–30.
- Pastoureau M., *Ordo colorum. Notes sur la naissance des couleurs liturgiques*, „La Maison-Dieu, Revue de pastorale liturgique”, nr 176(4): 1998, s. 54–66.
- Pastoureau M., *Średniowieczna gra symboli*, Warszawa 2006.
- Paul vom Kreuz, *Im Kreuz ist Heil*, red. M. Bialas, Einsiedeln 1979.
- Paw A., *Monografia polskiego ornatu szesnastowiecznego z Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2007, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Pawlak A., *Ornat biskupa Andrzeja Lipskiego ze zbiorów Katedry Wawelskiej*, Kraków 1986, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Pelka A., *Teksas-land. Moda młodzieżowa w czasach PRL*, Warszawa 2007.
- Pelle-Douel Y., *Les significations du vetement*, „Vie Consacree”, t. 42: 1970, s. 284–294.
- Penco G., *Variazioni sul tema dell’abito religioso*, „Rassegna di Ascetica e Mistica”, nr 22: 1971, s. 161–164.
- Pera C., *Il sacro cingolo di S. T. d’Aquino*, „Xenia Thomistica”, nr 3: 1925, s. 499–506.

- Pernoud R., *Kobiety w czasach katedr*, Warszawa 1990.
- Perrier J., *Człowiek, który wierzył w przyszłość*, Kraków 1995.
- Petit F., *Les vêtements des Premontres au XII siècle*, „Analecta Premonstratensia”, t. 15: 1939, s. 17–24.
- Piasecka-Nawara K., *Hafty w ornatach średniowiecznych w diecezji krakowskiej i ich ikonografia*, Kraków 2004, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Piechnik P., *Preteksta ornatu fundacji Piotra Kmity*, Kraków 2006, (mps w Archiwum UPJPII w Krakowie).
- Pielas M., *Matka Boska Bolesna*, seria: *Polska sztuka kościelna renesansu i baroku. Tematy i symbole*, red. K. Moisan-Jabłońska, *Nowy Testament*, t. 1, Kraków 2000.
- Pikulski A., *Mitra. Studium historyczno-artystyczne*, Lublin 2002.
- Piłat J., *Starożytne reguły monastyczne (400–700 r.)*, [w:] *Oblicza doskonałości chrześcijańskiej*, Lublin 1996, s. 10–26.
- Pinsk J., *Świat i sakramenty*, Kraków 1997.
- Piskorz-Brenekova E., *Polskie stroje ludowe*, t. 1–3, Warszawa 2005–2007.
- Pistolesse R., *La moda nella storia del costume*, Capelli Editore 1967.
- Plattner F. A., *Gdy Europa szukała Azji*, Kraków 1975.
- Płonkowska K., *Weronika Guliani*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin 2014, kol. 384.
- Podhradsy G., *Lexikon der Liturgie*, Innsbruck 1963.
- Pokorzyna E., *Słownik terminologiczny wyposażenia świątyń obrządku wschodniego z przydatkiem ikon maryjnych*, Warszawa 2001.
- Potkański K., *Postrzyżyny u Słowian i Germanów*, „Rozprawy Wydziału Filozoficzno-Historycznego Akademii Umiejętności w Krakowie”, t. 32, Kraków 1895.
- Praskiewicz S., *Szkaplerz karmelitański dziś*, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, nr 1(162): 1987, s. 35–50.
- Pratt L., Woolley L., *Shoes*, Londyn 2005.
- Prawdota B., *O liturgii dominikańskiej*, Lwów 1930.
- Prejs R., *Klara z Asyżu*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, kol. 27–29.
- Proszak S., *Nowoczesna kultura i jej stosunek do wstydlivosti chrześcijańskiej*, „Ateneum Kapłańskie”, nr 37: 1936, s. 10–29, 137–148.
- Przeżyć własną śmierć. Sylwetka duchowa i wybrane pisma św. Pawła od Krzyża*, red. W. Linke, Warszawa 1999.
- Pterascheck-Heim I., *Die Sprache der Kleidung. Wesen und Wandel von Trachtenmode, kostüm und Uniform*, Wien 1966.
- Puchalski F., *O ubiorach kanoników i prałatów*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie”, nr 14: 1924, s. 195–198.
- Quirini-Popławski R., *Kościół pw Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny i Instytut wychowawczy Zgromadzenia sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Łomnej*, [w:]

- Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodach dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, t. 5: *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, Kraków 1997, s. 125–130.
- Rabinowicz W., *Kolor w systemie średniowiecznego symbolizmu* Komentarz do malarstwa alchemicznego, „Literatura na świecie”, nr 5: 1978, s. 64–92.
- Racinet A., *The costume history*, Hong Kong–London–Los Angeles–Madrid–Paris–Tokyo 2009.
- Rad G. von, *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986.
- Radzikowski W.E., *Ubiory w Polsce i u sąsiadów*, t. 1, cz. 1, Kraków 1879.
- Radzimiński A., *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry płockiej w XIII – poł. XV w.*, cz. 1: *Skład osobowy*, „Nasza Przeszłość”, t. 76: 1991, s. 5–43.
- Radzimiński A., *Wikariusze katedry płockiej w XIII – poł. XV w.*, cz. 2: *Zagadnienia wybrane*, „Nasza Przeszłość”, t. 77: 1992, s. 5–31.
- Radzimiński A., *Życie i obyczajowość średniowiecznego duchowieństwa*, Warszawa 2002.
- Ratowo, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 10: *Dawne Województwo Warszawskie*, z. 9: *Mława i okolice*, red. I. Galicka, H. Sygietyńska, Warszawa 1985, s. 24.
- Raudszus G., *Die Zeichensprache der Kleidung. Untersuchung zur Symbolic des Gewandes in der deutschen Epik des Mittelalters*, Hildesheim 1985.
- Reallexikon zur byzantinischen Kunst*, t. 2, red. K. Wessel, Stuttgart 1966.
- Recchi S., *Le costituzioni rinnovate*, [w:] *Carismi e profezia*, Roma 1993, s. 89–96.
- Rejakowa B., *Kulturowe aspekty języka mody*, Lublin 2010.
- Rejduh-Samkowa I., Samek J. i in., *Kościół św. Trójcy i klasztor dominikanów*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 4: *Miasto Kraków*, cz. 3: *Kościół i klasztory śródmieścia*, red. A. Bochnak, J. Samek, Warszawa 1978, s. 182.
- Rickert A., *Der Stab Gottes. Eine Betrachtung der Geschichte vom Auszug der Kinder Israel aus Ägypten*, „Antaios”, nr 4: 1963, s. 536–548.
- Riedel I., *Fraben. In Religion, Gesellschaft, Kunst und Psychotherapie*, Stuttgart 1984.
- Righetti M., *Manuale di storia liturgica*, t. 1: *Introduzione generale*, Milano 1964.
- Rivi P., *Francesco d'Assisi e il laicato del suo tempo. Le origini dell'Ordine Francescano Secolare*, Padwa 1989.
- Robles L., *Isidoro de Sevilla, escritor monástico*, [w:] *Homenaje a Fray Justo Pérez de Urbel OSB*, Silos 1977, s. 39–72.
- Rocca G., *Scaploare*, [w:] *Dizionario degli istituti di perfezione*, red. G. Pelliccia, G. Rocca, t. 8, Roma 1974, k. 1015–1018.
- Rochacka J. A., *O pierścieniach*, „Spotkania z zabytkami”, t. 11: 1994, s. 27–29.
- Rochecka M., *Tajemnice światła i koloru. Abstrakcja i sacrum*, Toruń 2007.
- Rodler L., *I Silenzi mimici del Volto. Studi sulla tradizione fisiognomica italiana tre Cinque et Seicento*, Piza 1991.

- Rosencranz M.L., *Clothing Concepts. A Social-Psychological Approach*, New York 1972.
- Rosiński P., *Najwcześniejsze formy krzyża Chrystusowego*, „Vox Patrum”, nr 4: 1983, s. 176–189.
- Rotter L., *Biblijne pochodzenie symboli związanych z przedstawieniami w sztuce Matki Bożej Niepokalanie Poczętej*, „Studia Catholica Podoliae”, nr 3: 2004, Городок–Кам’янець Подільський, s. 235–244.
- Rotter L., *Habit franciszkański na przykładzie wybranych wspólnot męskich i żeńskich*, „Zeszyty Sądecko-Spiskie”, t. 4: 2009, s. 66–73.
- Rotter L., *Zapomniane elementy stroju ceremonialnego i codziennego biskupów Kościoła Katolickiego za czasów abpa Józefa Bilczewskiego*, [w:] *Święty Arcybiskup Lwowa Józef Bilczewski*, red. W. Osadczy, Lublin–Lwów 2011, s. 237–246.
- Rotter L., *Boże Narodzenie w ikonografii*, [w:] *Introibo ad altare Dei*. Studia, t. 16, Kraków 2008, s. 445–463.
- Rotter L., *Historia i duchowość benedyktynek w dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach*, Kraków 2004.
- Rotter L., *Infuła czy mitra. Przemiany stylowe i symboliczne ornamentum capitis devotarum (corona gloriae)*, [w:] *Kapłan, historyk, pedagog*, red. M. Różański, Łódź 2011, s. 321–328.
- Rotter L., *Kolor i forma ubioru pozaliturgicznego znakiem przynależności religijnej*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 141–158.
- Rotter L., *Leksykon habitów zakonnych. Historia i terażniejszość*, praca złożona do druku.
- Rotter L., *Pierwowzory i symbolika przedstawień Niepokalanego Poczęcia Maryi Panny*, [w:] *Maria Immaculata 150. rocznica ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2004, s. 97–116.
- Rotter L., *Przemiany stylowe i symbolika habitu na przykładzie Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Świętego Wincentego a Paulo*, [w:] *Habent omnia tempora sua proce ofiarowane ks. prof. dr hab. Januszowi Wyciśle*, red. Z. Gogola, Kraków 2013, s. 431–444.
- Rotter L., *Przemiany w formie habitów i nakryć głowy na przykładzie wybranych wspólnot żyjących według reguły św. Klary*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Barwy i kształty*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012, s. 87–100.
- Rotter L., *Strój i insygnia kanoników kapituł katedralnych i kolegiackich ze szczególnym uwzględnieniem Kapituły Katedry Legnickiej*, [w:] *In perdiciffili peregrinatione – pośród trudów pielgrzymowania*, red. M. Majewski, W. Szetelnicki, Legnica 2013, s. 68–107.
- Rotter L., *Symboliczny przekaz na zachowanych paramentach i szatach liturgicznych z kościoła franciszkanek od Najświętszego Sakramentu we Lwowie*, praca złożona do druku.
- Rotter L., *Symbolika współczesnych herbów biskupich*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 59–76.
- Rotter L., *Ubranie czy kostium – strój jako forma manifestacji władzy*, [w:] *Symbol – znak – rytuał. Doświadczenie władzy*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012, s. 291–292.

- Rotter L., *Symbolika i przemiany stroju nowożeńców w kulturze polskiej* [w:] *Symbol – znak – rytuał. Od narodzin do śmierci*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2014, s. 111–126.
- Rotter L., *Zapomniane elementy stroju liturgicznego kapłanów kościoła Katolickiego*, [w:] *Historia bliższa ludziom. Prace ofiarowane księdzu profesorowi Janowi Kracikowi w 70. rocznicę urodzin*, red. E. Wróbel, R. Szczurowski, Kraków 2011, s. 307–318.
- Roulin E., *Linges, insignes et vêtements liturgiques*, Paris 1930.
- Rouquette R., *Une centenaire: la soutane, De la soutane au „clergyman”*, „Etudes”, nr 314: 1962, s. 32–48, 286–288.
- Rousseau P., *Pachomius. The Making of a Community in the Fourth – Century – Egypt*, Berkley 1985.
- Roux J.P., *Krew. Mity, symbole rzeczywistość*, Kraków 1994.
- Roux J.P., *Król. Mit i symbole*, Warszawa 1998.
- Roux J., *Dizionario pratico di liturgia romana*, Rzym 1956.
- Rowley H.H., *Ritual and the Hebrew Prophets* [w:] *Muth, Ritual and Kingship*, red. S.H. Hooke, Oxford 1958, s. 236–260.
- Roy du O., *L'habit fait-il le moine?*, „Le supplement”, t. 23: 1970, s. 460–476.
- Rożek M., *Infuła św. Stanisława w skarbcu katedry na Wawelu*, „Nasza Przeszłość”, t. 30 (7): 1972, s. 37–47.
- Róžański M., *Strój duchowny w ustawodawstwie synodalnym polskim, po ogłoszeniu Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1983 roku*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011, s. 9–15.
- Rubinkiewicz R., *Kapłaństwo w Biblii*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 714.
- Rudloff L., *Thoughts on the Blessing of an Abbot*, „American Benedictine Review”, t. 16: 1965, s. 529–535.
- Russotto A., *Il nostro abito*, „Vita Ospedaliera”, t. 6: 1951, s. 8–10.
- Ryken L., Wilhoit J. C., Longman T., *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, Warszawa 1998.
- Sachs H., Badstübner E., Neumann H., *Wörterbuch der christlichen Ikonographie*, Regensburg 2005.
- Saggi L., *La Congregazione Mantovana dei Carmelitani*, Roma 1954.
- Saggi L., *L'ambiente della „Bolla Sabatina”: abito religioso e salvezza eterna in scritti medievali*, „Carmelus”, nr 14: 1967, s. 63–89.
- Salmon P., *Aux origines de la crosse des évêques*, [w:] *Mélanges Michel Andrieu*, Rzym 1956, s. 373–381.
- Salmon P., *Étude sur les insignes du pontife dans le rite romain. Histoire et liturgie*, Roma 1955.
- Salmon P., *Mitra und Stab. Pontyfikalinsignien im römischen Ritus*, Mainz 1960.
- Samek J., *Bacula pastoralia w Polsce (Nieznany pastorał w kościele Mariackim w Krakowie i Stanisław Samostrzelnik)*, „Folia Historiae Artium”, nr 9: 1975, s. 91–107.

- Samek J., *Pastorał i mitra z daru opata Jana Ponętowskiego w zbiorach Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Opuscula Muzealia”, t. 72: 1991, z. 5, s. 87–93.
- Samek J., *Pastorał i mitra z daru opata Jana Ponętowskiego w zbiorach Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Opuscula Muzealia”, t. 72: 1991, z. 5, s. 87–93.
- Samek J., *Renesansowa mitra z herbem Korab w dawnej kolegiacie w Łasku*, „Folia Historiae Artium”, t. 24: 1988, s. 39–50.
- Samek J., „*Bacula pastoralia w Polsce*”, *nieznany pastorał z kościoła mariackiego w Krakowie i Stanisław Samostrzelnik*, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 35: 1973, s. 205.
- Sammlung P., *Kopfbedeckungen in Glaube, Religion und Spiritualität, Leipzig 2009*.
- Sanna A., *Dizionario degli istituti di perfezione*, t. 3, Roma 1976.
- Santambrogio G., *Kolory Bożego Narodzenia. Tajemnica Wcielenia w interpretacji sześciu wielkich malarzy*, Kielce 2002, s. 59–63.
- Sarr-Kozłowska A., *Symbolika perły. Przyczynek do badań nad wykorzystaniem motywu pereł w ikonografii i emblematyce*, [w:] *Dawna i nowoczesna biżuteria w Polsce*, red. K. Kluczajd, Toruń 2008, s. 11–44.
- Saunders N. J., *Dusze zwierząt*, Warszawa 1996.
- Scarbrick D., *Rings, Jewelry of Power, Love and Loyalty*, Londyn 2007.
- Schaw H., *Dresses and decorations of the middle ages*, cz. 1–2, London 1843.
- Scheler M., *O wstydzie i poczuciu wstydu*, [w:] *Wstyd i nagość*, red. M. Grabowski, Toruń 2003, s. 19–142.
- Schenk W., *Cingulum*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 492–493.
- Schmitt J.C., *Gest w średniowiecznej Europie*, Warszawa 2006.
- Schnitzler T., *Von Sinn und Geschichte der liturgischen Gewandung und farbung*, „Das Münster. Zeitschrift für christliche Kunst und Kunstwissenschaft”, nr 32: 1979, s. 98.
- Scholz O., *Das klosterstift zur s. Maria Magdalena von der Büke zu Lauben 1320–1920. Festchrist zur feier seines 600 jährigen Bestehens*, b.m.w., 1942[?].
- Schue K., *Das Gnaden bitten in Recht, Sage und Kunst*, „Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins”, t. 40: 1918, s. 267.
- SCRIS, *Les soeurs tourieres ont-elles voix active ou passive au chapitre?*, „Bolletino d'informazione. Sacra Congregazione per i Religiosi e gli Istituti Secolari”, nr 2: 1976, s. 73–78.
- Szczaniecki P., „*Pontyfikalia*” *tynieckich opatów w średniowieczu*, [w:] *Cultus et Cognition. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*, Warszawa 1976, s. 557–563.
- Szczaniecki P., *Benedykt z Nursji*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1995, kol. 228–230.
- Szczaniecki P., *Msza po dawnemu się odprawia*, Kraków 1967.
- Szczaniecki P., *O użytku tkanin ozdobnych*, „Msza święta”, R. 20: 1966, nr 2, s. 1–12.
- Szczaniecki P., *Służba Boża w dawnej Polsce*, Poznań 1962.
- Seasoltz K., *The Blessing of an Abbot*, „Worship”, t. 54: 1980, s. 194–206.

- Seibert J., *Leksykon sztuki chrześcijańskiej*, Kielce 2007.
- Seweryn T., *Historyczne rodowody niektórych polskich strojów ludowych*, „Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie”, nr 5: 1974.
- Siegwart J., *Origine et symbolisme de l'habit des Dominicains*, „*Vie dominicaine*”, t. 21: 1962, s. 83–128.
- Sieradzka A., *Kostiumologia polska jako nauka pomocnicza historii*, Warszawa 2013.
- Sieradzka A., *Tysiąc lat ubiorów w Polsce*, Warszawa 2003.
- Sieradzka A., *Żony modne: historia mody kobiecej od starożytności do współczesności*, Warszawa 1993.
- Siffrin P., *Pastorale*, [w:] *Enciclopedia Cattolica*, t. 9, Romae 1952, kol. 928.
- Sill G.G., *A handbook of symbols in Christian art*, New York 1996.
- Singer K.H., *Die Metalle Gold, Silber, Bronze, Kupfer und Eisen im AT und ihre Symbolik*, Würzburg 1980.
- Sinko T., *Symbole liturgiczne*, Kraków 1991.
- Sinko T., *Zarys liturgiki*, Gościkowo–Paradyż 1988.
- Sinko T., *Zarys liturgiki*, Kraków 2004.
- Sirch B., *Der Ursprung der bischöflichen Mitra und päpstlichen Tiara*, St. Ottilien 1975.
- Skarby Uniwersytetu Jagiellońskiego, red. M. Fabiański, Kraków 1999.
- Skoracki J., *Włókna, tkaniny, stroje: vademecum*, Radom 2005.
- Skrzyniarz R., *Ludwik IX*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 11, Lublin 2006, kol. 148–150.
- Skubiś I., *Podstawowe pojęcia dotyczące obrządków*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, nr 6: 1978, s. 315–240.
- Skubiś I., *Rodzaje obrządków w Kościele*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, nr 4: 1976, s. 313–336.
- Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1990.
- Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, red. S. Kozakiewicz, Warszawa 1976.
- Smagacz A., *Teresa Wielka*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, Lublin 2013, kol. 713–715.
- Smoleń W., *Ilustracje świąt kościelnych w polskiej sztuce*, Lublin 1987.
- Smykowska E., *Liturgia prawosławna. Mały słownik*, Warszawa 2004.
- Sobczak N., *Mała encyklopedia kamieni szlachetnych i ozdobnych*, Warszawa 1986.
- Sobczak N. i T., *Wielka encyklopedia kamieni szlachetnych i ozdobnych*, Warszawa 1998.
- Sobeczko H., *Różaniec kontemplacją oblicza Chrystusa. Historyczno-teologiczne refleksje z okazji Roku Różańcowego*, [w:] *Servitium liturgiae*, Opole 2004, s. 669–683.
- Sobeczko H., *Różaniec w kościele katolickim*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 17, Lublin 2012, kol. 478–479.
- Sokołowski E., *Agnieszka z Pragi*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1995, kol. 180–181.
- Speyer E., *Die segenskraft des göttlichen fußes*, [w:] *Romanitas et Christianita. Festschrift*, red. J.H. Waszink, Amsterdam 1973, s. 293–309.

- Spink K., *Wołanie pustyni*, Warszawa 1998.
- Sroka A.B., *Prawo i życie polskich reformatów*, Kraków 1975.
- Stabiński J., *Matka Elżbieta Czacka*, Kraków 1989.
- Stabiński J., *Wincenty Pallotti*, Poznań 1982.
- Starostka S., *Świat w barwach i symbolach*, Gdańsk 2002.
- Starowieyski M., *Reguła św. Augustyna*, „W Drodze”, nr 7: 1980, s. 12–27.
- Stawski M., *Benedykcja opata cysterskiego w średniowieczu*, [w:] *Pelplin. 725 rocznica powstania opactwa cysterskiego. Kulturotwórcza rola cystersów na Kociewiu*, red. D.A. Dekański, B. Grenz, A.M. Wyrwa, Pelplin–Tczew 2003, s. 361–384.
- Stegmaier O., *Interpretacja portretów Matki Marii, Heleny Stollenwerk i Matki Józefy, Hendriny Stenmans*, Racibórz 2001.
- Sterbini G., *Luci su un cammino di carita. I collaboratori del servo di Dio mons. Giovanni Antonio Farina*, Vicenza 1994.
- Stolleis Karen, *Messgewänder aus deutschen Kirchenschätzen vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, Regensburg 2001.
- Strzelecki Z., *Polska plastyka teatralna*, Warszawa 1963.
- Strzyżewski W., *Herby osobiste biskupów i opatów a herby diecezji i opactw na Śląsku i ziemi lubuskiej*, [w:] *Polska heraldyka kościelna. Stan i perspektywy badań*, red. K. Skupieński, A. Weiss, Warszawa 2004, s. 89–96.
- Sumner O., *The English Benedictine Habit*, „The Downside Review”, nr 61: 1943, s. 105–114; nr 62: 1944, s. 24–33, 102–109.
- Superson J., *Historia stuły*, Kraków 2011.
- Sydry S., *Czcigodny Sługa Boży o. Stanisław od Jezusa Maryi Papczyński i jego dzieło w świetle dokumentów*, Warszawa 1937.
- Sydry S., *Organizacja Zgromadzenia Księża Marianów w XVIII wieku*, Warszawa 1930.
- Symbol – znak – rytuał. Doświadczenie władzy*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012.
- Szablowski J., *Zbiory wawelskie*, [w:] *Kraków – miasto muzeów*, red. J. Banach, Warszawa 1977, s. 11–21.
- Szafranec B., *Matka Boska w płaszczu opiekuńczym*, [w:] *Maryja Orędowniczka Wiernych*, red. K.S. Moison, B. Szafranec, Warszawa 1987.
- Szczepaniec S., *Ceremoniał Posług Liturgicznych*, Kraków 1987.
- Szczepkowska-Naliwajek K., *Relikwiarze średniowiecznej Europy od IV do początku XVI wieku. Geneza, treść, styl i technika wykonania*, Warszawa 1996.
- Szczygieł A. i in., *Smoki, mity, symbole, motywy*, Kraków 1997, s. 313.
- Szegda M., *Bazyli Wielki*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1995, kol. 135–137.
- Szłęgiewicz A., *Edmund Bojanowski i jego dzieło*, Poznań–Warszawa–Lublin 1965.
- Szetelnicki W., *Apokaliptyczny obraz Agnus Dei w średniowiecznej sztuce krakowskiej na przykładzie bazyliki Bożego Ciała*, [w:] *Eucharystia życiem Kościoła i świata. Refleksja teologiczna w środowisku legnickim*, red. B. Drożdż, Legnica 2007.

- Szetelnicki W., *Emblematy heraldyczne w herbach biskupów nowo powstałych dolnośląskich diecezji. Wybrane aspekty i problematyka*, [w:] *Symbolika w heraldyce kościelnej. Symbol – znak – przesłanie*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2010.
- Szetelnicki W., *Ikonoografia bł. Stanisława Kazimierczyka dawna i współczesna – wybrane aspekty*, [w:] *Święty Stanisław Kazimierczyk CRL 1433–1489. Postać – Środowisko – Kultura – Dziedzictwo*, red. K. Łatak, Kraków 2010.
- Szetelnicki W., *Personifikacja duszy ludzkiej w średniowieczu – wybrane aspekty*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika człowieka*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2011.
- Szetelnicki W., *Pontyfikalia ubiorem godności zakonnej krzeszowskich ksieni*, [w:] *Symbol – znak – przesłanie. Symbolika stroju*, red. J. Marecki, L. Rotter, Kraków 2012.
- Sztuka w liturgii*, red. W. Świerzawski, Kraków 1996.
- Szweda P., *Mitra biskupia, jej historia, forma i symbol*, Katowice 1997.
- Szyller E., *Historia ubiorów*, Warszawa 1960.
- Szyller E., *Historyczny rozwój form odzieży*, Warszawa 1970.
- Ślązak W., *Prawzór społeczności w regule św. Benedykta*, [w:] *Aby we wszystkim uwielbiony był Bóg. Rozważania monastyczne*, Tyniec 1984, s. 222–225.
- Śnieżyńska-Stolotowa E., Daranowska-Łukaszewska J., *Kościół pw św. Augustyna i Jana Chrzciciela i klasztor norbertanek*, [w:] *Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. 4: Miasto Kraków, cz. 7: Zwierzyniec, Nowy Świat, Półwsie Zwierzynieckie. Kościoły i klasztory*, red. J. Daranowska-Łukaszewska, R. Henocho-Marendziuk, Warszawa 1995.
- Świda A., *Rozmiar eksperymentu w polskiej nowicjatakach meskich*, „Ateneum Kapłańskie”, nr 83: 1974, s. 110–116.
- Świerzawski W., *Szata obecności Pana*, „Anamnesis”, t. 4: 1997/1998, nr 2(13), s. 9–16.
- Świerzowska A., *Bursztyn, koral, gagat. Symbolika religijna i magiczna*, Kraków 2003.
- Świerzowska A., *Perła w kulturze i religiach świata*, Kraków 1999.
- Tagliaferri R., *La veste battesimale: „rivestire Cristo”, „Parola spirito vita. Quaderni di lettura biblica”, nr 60: 2009, s. 187–198.*
- Tajanowicz W., *Przyczyny wyodrębnienia się Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej*, „Summarium”, R. 1972, s. 89–96.
- Tarczyński D., *Zrozumieć człowieka z wyglądu*, Białystok 1997.
- Tatarkiewicz W., *Historia estetyki*, t. 1, Warszawa–Wrocław–Kraków 1962.
- The Letters of Peter the Venerable*, red. G. Constable, t. 1, Cambridge 1967.
- Theatrum ceremoniale na dworze książąt i królów polskich: materiały konferencji naukowej zorganizowanej przez Zamek Królewski na Wawelu i Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 23-25 marca 1998*, red. M. Markiewicz, R. Skowron, Kraków 1999.
- Thönnies D., *Tekstylna pamiątka Kościoła*, „Collectanea Theologica”, R. 67: 1997, nr 3, s. 110–119.

- Tichoński W., *Zbawczy charakter szkaplerza karmelitańskiego*, „Karmel”, nr 63: 1997, s. 37–49.
- Tillich P., *Symbol religijny*, [w:] *Symbole i symbolika*, red. M. Głowiński, Warszawa 1990.
- Timmers J.J.M., *Arma Christi*, [w:] *Lexikon der christlichen Ikonographie*, red. O. Holl, L. Kaute, B. Ott, J. Seibert, (Hrsg.) E. Kirschbaum, t. 1, Rom–Freiburg–Basel–Wien 2004, k. 183–187.
- Tochmański W., *Świecki Karmel Terecjański w Polsce*, Kraków 1996.
- Tochmański W., *Zbawczy charakter szkaplerza karmelitańskiego*, „Karmel”, nr 63: 1997, s. 37–49.
- Touissant S.M., *Historia stroju*, Warszawa 1998.
- Tresidder J., *Słownik symboli*, Warszawa 2001, s. 109–111.
- Tresidder J., *Symbole i ich znaczenie*, Warszawa 2001, s. 118–119.
- Triacca A. M., *Liturgie Ambrosienne, amalgame heterogene au „specificum”? influent? flux, reflux, influences*, [w:] *Liturgie de l’Eglise prticulaire et liturgie de l’Eglise universalle*, Roma 1976, s. 289–328.
- Trichet L., *La Tonsura. Vieet mort d’une pratiqve ecclesiastique*, Paris 1990.
- Trichet L., *Le costume du clerge. Ses origines et son evolution en France d apres les reglements de l’Eglise*, Paris 1986.
- Trimeloni L., *Compendio di liturgia pratica*, Merietti 1820. Reprint 2007.
- Türks P., *Filip Neri, czyli ogień radości*, Poznań 1993.
- Turnau I., *Garbarstwo na ziemiach polskich w XVI-XVIII wieku*, Wrocław [etc.] 1975.
- Turnau I., *Historia dziewiarstwa europejskiego do początku XIX wieku*, Wrocław 1979.
- Turnau I., *Historia europejskiego włókiennictwa odzieżowego od XIII do XVIII w.*, Wrocław 1987.
- Turnau I., *Kolorystyka ubiorów europejskich od średniowiecza do końca XVIII wieku*, [w:] *Czas zmiany, czas trwania. Studia etnologiczne*, J. Kowalska, S. Szynekiewicz (red.), Warszawa 2003, s. 193.
- Turnau I., *Moda i technika włókiennicza w Europie od XVI do XVIII wieku*, Wrocław 1984.
- Turnau I., *Słownik ubiorów: tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999.
- Turska K., *Ubiór dworski w Polsce w dobie pierwszych Jagiellonów*, Wrocław 1987.
- Turska K., *Ubiór jako znak*, „Lud”, nr 70: 1986, s. 67–84.
- Tyszycka M., *Polskie pasy kontuszowe*, Kraków 1995.
- Udziała S., *Pasy wieśniaków polskich używane w południowej części Małopolski i na Śląsku cieszyńskim*, „Lud”, nr 24: 1925.
- Ugenti A., *Wołanie nowych czasów. Ksiądz Jakub Alberione*, Częstochowa 1999.
- Unterman A., *Encyklopedia tradycji i legend żydowskich*, Warszawa 2003.

- Urbaniak K., *Święty Onufry. Ikonografia nubijskiego przedstawienia z katedry w Faras*, „*Studia Antiquitates Christianae*”, nr 7: 1986, s. 280–281.
- Urbańczyk S., *Dawni Słowianie. Wiara i kult*, Wrocław 1991.
- Uspienski B., *Krzyż i koło. Z historii i symboliki chrześcijaństwa*, Gdańsk 2010.
- Valous de G., *Le monachisme clunisien des origines au XV siecle*, t. 1, Paris 1935.
- Valous G. de, *Le monachisme clunisien des origines au XV siecle. Vie intérieure des monastères et organisation de l'ordre*, t. 2: *L'Ordre de Cluny*, Paris 1970.
- Vass L., Molnar M., *Handmade shoes for men*, Kolonia 1999.
- Vaux R. de, *Instytucje Starego Testamentu*, Poznań 2004, s. 365–368.
- Vecellio C., *Degli abiti antichi e moderni di diverse partii del mondo*, Wenecja 1590.
- Vilanova J. E., *Regula Pauli et Stephani, edició critica i comentari*, Monserrat 1959.
- Villatte S., *Le costume religieux féminin aujourd'hui. Elements de reflexion*, „*Vie Consacree*”, t. 42: 1970, s. 295–305.
- Vogüé A. de, *Formacja i śluby mnisze według Reguły św. Benedykta*, [w:] *Duchowość starożytnego monastycyzmu*, red. M. Starowieyski, Tyniec 1995, s. 171–181.
- Vogüé A. de, *Regula Columbani ad virgines*, [w:] *Dizionario degli istituti di perfezione*, t. 7, Roma 1983, k. 1566–1569.
- Voretzsch A., *Stab*, [w:] *Lexikon der Christlichen Ikonographie*, t. 4, Rom–Freiburg–Basel–Wien 2004, k. 193–198.
- Vries S. P. de, *Obrzędy i symbole Żydów*, Kraków 2008.
- Wachtel J., *A la moda. 600 Jahre europäische Mode im zeitgenössischen Dokumenten*, München 1963.
- Wagner J., *Biert*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. J. Höfer, K. Rehner, t. 2, Freiburg 1957.
- Walicki M., *Rzemiosło artystyczne w służbie Kościoła*, [w:] *Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII w.*, red. M. Walicki, t. 1, Warszawa 1971, s. 293.
- Wallis M., *Autoportret*, Warszawa 1964.
- Warcholik Z., *Nadzieja cierpiących*, Kraków 2001.
- Ward A., Cherry J., Gere C., Carlidge B., *Der Ring im Wandel der Zeit*, Fribourg 1987.
- Wawel 1000-2000. *Wystawa jubileuszowa*, t. 1: *Kultura artystyczna dworu królewskiego i katedry*, red. M. Piwocka, D. Nowacki, Kraków 2000.
- Weiss A., *Heraldyka kościelna*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 6, Lublin 1993, kol. 733.
- Werner J., *Warum manche Mönche Bärte trugen*, „*Erbe und Auftrag*”, nr 72: 1996, s. 49–53.
- White C.L., *Single Shoes and Individual Lives: The Mill Creek Shoe Project*, [w:] C.L. White, *The Materiality of Individuality: Archaeological Studies of Individual Lives*, New York 2009, s. 141–159.
- Wierusz-Kowalski J., *Liturgika*, Warszawa 1955.

- Wierusz-Kowalski J., *Świat mnichów i zakonów*, Warszawa 1972.
- Wietz J.K., Bohman P., *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw*, t. 2: *Zakony żeńskie*, Warszawa 1845.
- Wietz J.K., Bohman P., *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw*, t. 1: *Zakony męskie*, Warszawa 1845.
- Wietz J.K., Bohman P., *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci wraz z rycerskimi zakonami i orderami państw*, t. 3, Warszawa 1846.
- Wiewióra M., *Medalik świętego Benedykta odkryty podczas badań zespołu klasztornego w Trzemesznie. Studia z dziejów kultu religijnego*, [w:] *Klasztor w kulturze średniowiecznej Polski*, Opole 1995, s. 434–442.
- Williams M., *Korzenie, 1779-1865*, Częstochowa 1994.
- Williams M., *The Society of the Sacred Heart: History of a Spirit 1800–1975*, London 1978.
- Wilson E., *In Träume gehüllt. Mode und Modernität*, Hamburg 1989.
- Witko A., *Trynitarze*, Kraków 1999.
- Włoszczewska K., *Obrzęd profesji zakonnej i konsekracji dziewic*, „Ateneum Kapłańskie”, nr 78: 1972, s. 410–426.
- Wojtkowski J., *Apostolicy*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 1, Lublin 1973, kol. 815.
- Wolnik F., *Liturgia Śląskich cystersów w średniowieczu*, Opole 2002.
- Woźniński A., *Rzemiosło artystyczne*, [w:] J. Dobosz, L. Wetesko, A. Woźniński, *Cystersi w średniowiecznej Polsce, kultura i sztuka*, Warszawa 1991, s. 148–149.
- Wright R.V., Chadbourne R. L., *Gems and Minerals of Bible*, New York 1970.
- Wyrwał T., *Postulat*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 16, Lublin 2012, kol. 79–80.
- Wyrwał T., *Reguły zakonne*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 16, Lublin 2012, kol. 1331–1332.
- Wyszyński S., *Alfabet zakonny*, oprac. K. Wójtowicz, Kraków 2002.
- Wytrwał T., *Opat*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 10, Lublin 2004, kol. 611–613.
- Zachuta L., *Zawieszenie białej broni*, Kraków 1992.
- Zalewski Z., *Biret*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, kol. 582–583.
- Zaluska Y., Boespflug F., *Les premiers portraits de saint Dominique. Prêtres, évêques, moines et mendiants dans la Bible moralisée de Tolède (vers 1220–1234)*, [w:] *Artem quaevis alit terra*, red. G. Jurkowlanec, Warszawa 2006, s. 119–141.
- Zausznica A., *Nauka o barwie*, Warszawa 1959.
- Zawada M., *Tren królewskiej szaty. Teologiczny aspekt szkaplerza karmelitańskiego*, Kraków 2000.
- Ziehr W., *Krzyż. Symbol i rzeczywistość*, Kraków 1998.
- Zieliński C., *Sztuka sakralna. Co należy wiedzieć o budowie, urządzeniu, wyposażeniu ozdoby i konserwacji domu Bożego*, Poznań–Warszawa–Lublin 1959.
- Zieliński E., *Duns Szkot Jan*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 4, Lublin 1995, kol. 354–361.

- Zieliński J., *Habit średniowiecznych karmelitów*, <http://www.karmel.pl/historia/baza.php?id=17> [odczyt 8 VIII 2014].
- Zielniok M., *Odnowa szat liturgicznych*, [w:] *Wprowadzenie do liturgii*, red. F. Blachnicki, W. Schenek, R. Zielasko, Poznań–Warszawa–Lublin 1967, s. 566–580.
- Zielony kolor oznacza nadzieję*, „Przewodnik Katolicki”, nr 33: 1973.
- Żarnowiecki K., *Chrystus w symbolach chrześcijańskich*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, t. 2: 1949, nr 4, s. 253–271.
- Żarnowiecki L., *Barwy liturgiczne w kościele rzymsko katolickim pod względem historycznym liturgicznym symbolicznym i estetycznym*, Petersburg 1902.
- Żarnowiecki L., *Historia i technika hafciarstwa kościelnego*, Warszawa 1901.
- Żarnowiecki L., *Historia tkanin jedwabnych*, Kijów 1915.
- Żarnowiecki L., *Starożytny szaty kościelne w diecezjach łuckiej i żytomierskiej*, Kijów 1891.
- Żeńskie zgromadzenia zakonne w Polsce w latach 1939–1947*, red. A. Chruszczewski, M. Dębowska, J. Kłoczowski, t. 2: A. Szelegiewicz, *Służebniczki Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej (Stara Wieś)*, Lublin 1984.
- Żuchowski A., *Juniorat*, Warszawa 1968.
- Żygulski Z. (jun.), *Kostiumologia*, Kraków 1972.
- Żygulski Z. (jun.), *Somatyczne i semiotyczne uwarunkowania mody i ubiorów*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 22: 1974, nr 1, s. 108–112.
- Żygulski Z., *Strój jako forma symboliczna*, [w:] *Ubiory w Polsce. Materiały III Sesji Klubu Kostiumologii i Tkaniny Artystycznej przy Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Warszawa 1994, s. 7–18.
- Żyndel A., Duchniewski J., Anzulewicz P., *Franciszek z Asyżu*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin 1989, kol. 426–431.

STRONY INTERNETOWE

- Do ziemi obiecanej, <http://www.doziemiobiecanej.pl/notka/374/imieniny-kordiana-na-koniec-swiata/> [odczyt 15 II 2015].
- Obrzędy Środy Popielcowej http://ordo.pallotyni.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=597:roda-popielcowa&catid=31:formularze-mszalne-okres-wielkiego-postu&Itemid=6 [odczyt 14 VIII 2014].
- Strona domowa Die Geistliche Familie „Das Werk”, <http://www.daswerk-fso.org/deutsch/> [odczyt 20 VIII 2014].
- Strona domowa pasjonistów, <http://www.rmpm.pl/index.php?page=galnow1112> [odczyt 5 III 2015].
- Strona domowa PWSd w Gnieźnie, http://www.pwsd.gniezno.pl/page/index2.php?page=aktualnosci/09-10/09_10_10_25a [odczyt 5 III 2015].
- Strona domowa WSD w Ełku, <http://wsd.elk.pl/obloczyny13/album/#> [odczyt 5 III 2015].
- Strona domowa Wspólnoty Niepokalanej Matki Wielkiego Zawierzenia, <http://www.zawierzanki.pl/Nowa/index%201.htm>

„Nie habit czyni mnicha”. Trochę chyba jednak czyni...

W szeroko rozumianym krajobrazie kulturowym bardzo istotną rolę pełni odzienie. Pierwszym i zasadniczym jego zadaniem jest np. zabezpieczenie ciała przed warunkami klimatycznymi. Z czasem ubiór zaczął pełnić kolejne funkcje wynikające z przemian kulturowych. Osobną rolę, jaką pełni odzienie niemal od zawsze, jest jego funkcja semiologiczna. Ubranie wypełnia przestrzeń w pozawerbalnej komunikacji społecznej, będąc specyficzną formą przekazu, tak świadomego jak i podświadomego.

Do rąk czytelników oddajemy dwutomową publikację, która stara się być odpowiedzią na pytanie o znaczenie stroju i jego funkcję oraz społeczny przekaz. Jako materiał badawczy wzięto pod uwagę strój zakonny i jego znaczenie semiologiczne oraz odbiór ideowy. Strój zakonny jest nie tylko ubiorem codziennym dla osób zakonnych, ale stanowi także – pełniąc rolę symbolu lub znaku – formę komunikacji zarówno w obszarze wspólnot, jak i w całym społeczeństwie. Oprócz omówienia symbolicznego i historycznego aspektu habitów, ważnym i nowatorskim uzupełnieniem jest leksykon ubiorów zakonnych, w którym pokazane zostały zarówno historyczne, jak i współczesne wersje strojów zakonnych, wspólnot pracujących na ziemiach polskich. Analiza zmieniających się trendów i swoistej „mody zakonnej” to nie tylko prześledzenie przemian w przekazie symbolicznym, ale także pomoc w badaniach historycznych i społecznych, podpowiedź w projektach z obszaru sztuki lub dookreśleniu czasu powstania portretu albo zdjęcia.

Ciekawym dopełnieniem i swoistym artystycznym uzupełnieniem słowa są zamieszczone w publikacji fotografie pokazujące całą paletę ubiorów zakonnych. We współczesnym krajobrazie kulturowym Europy i świata stroje zakonne w kościele katolickim odchodzą często do lamusa, znikają z przestrzeni społecznej. Coraz rzadziej na ulicach widać osoby zakonne ubrane w habit. Tym ciekawsze wydają się być zamieszczone w książce portrety zakonników i zakonnice w strojach zakonnych. Czasem w dopełnieniu wnętrza klasztornych, czasem w anturazie przyrody... Zawsze jednak jest to z punktu widzenia „podglądana” duchowość. Na tle współczesnych przemian kulturowych wydają się być zakłętymi na kliszy fotograficznej śladami historii, która jeszcze nadal jest rzeczywistością...

dr hab. Lucyna Rotter prof. UPJPII – semiolog kultury, kostiumolog, autorka kilkudziesięciu monografii i opracowań, propagatorka poznawania języka symboli i znaków w kulturach, historii i sztuce.

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie

ISBN 978-83-7730-560-7

9 788377 305607

Cena det. 69 zł

www.wydawnictwoavalon.pl